

КАЛЕНДАР

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

НА **1923** РІК

AMBRIDGE SAVINGS & TRUST CO.

НАЙСТАРШИЙ БАНК В AMBRIDGE, PA.

МАЄТОК \$1.821.500

ПРОДАЄМО ШИФКАРТИ З КРАЮ І ДО КРАЮ.

ПОСИЛАЄМО ГРОШІ ДО ВСІХ ЧАСТИЙ СВІТА.

КУПУЄМО І ПРОДАЄМО ЗАГРАНИЧНІ ГРО-
ШІ ПО НАЙЛІПШИХ ЦІНАХ.

ПРИЙМАЄМО ГРОШІ НА ДЕПОЗИТА І ПЛА-
ТИМО 4%.

ВИРОБЛЯЄМО ПАШПОРТИ І АФІДЕВІТИ
ДЛЯ ФАМІЛІЇ ЩО ХОТЯТЬ ПРИЇХАТИ ДО
АМЕРИКИ.

ПОДАЄМО ВСЯКУ ПОМІЧ І ПОРАДУ ЦІЛКОМ
БЕЗПЛАТНО.

У всякий потребі пишть або прийдть самі до:

Ambridge Savings & Trust Co.

Ambridge, Pa.

КАЛЕНДАР

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

НА РІК ЗВИЧАЙНИЙ

1923

Зладив

РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ У. Н. С.

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ.

Коштом Укр. Нар. Союзу.

З друкарні „Свободи”,
83 Grand St., Jersey City, N. J.

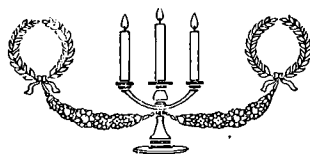
ПОСТИ.

1. В Навечеріє Богоявлення (Щедрий вечер) 5 (18) січня.
2. Великий піст, від понеділка, 6 (19) лютого до Пасхи.
3. Петрівка, від понеділка, 22 мая (4 червня) до св. Апп. Петра і Павла.
4. Спасівка, від 1 (14) серпня до Успенія Пр. Богородиці.
5. На Усікновеніє Глави св. Івана Крестителя 29 серпня (11 вересня).
6. На Воздвиженіє Ч. Креста.
7. Пилипівка, від 14 (27) падолиста до Навечерія Рожд. Христового.
8. В середу і п'ятницю кожної седмиці, крім „седмиць загальних”.

СЕДМИЦІ ЗАГАЛЬНІ,

в котрі нема посту.

1. Від Рождества Христового до Навечерія Богоявлення.
2. Межи нед. Митаревою а нед. о Бл. Сині.
3. Світла седмиця: від Пасхи до Томиної неділі.
4. Від Зелених Свят до нед. Всіх Святих.

JANUARY — 1923 — СІЧЕНЬ має 31 днів

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Грудень, 1922. Боніфатія муч.	Новий Рік 1923.
2	20	В	Ігнатія Богоносця	Макарія папи
3	21	С	Юліяни мучениці	Геновефи дів.
4	22	Ч	Анастазії влмуч.	Тита
5	23	П	10 муч. Мини і пр.	Емілії і Телесф.
6	24	С	Нав. Р. Хр., Євгенії	Трох Королв
7	25	Н	Рождество Христове	1. Н. по З. Кор., Валентія
8	26	П	Собор Пр. Бог., Йосифа	Северина муч.
9	27	В	Св. первомуч. Стефана	Юліяна муч.
10	28	С	Мучен. в Никоמידії	Маркіяни вд.
11	29	Ч	Муч. діти в Вифл.	Гігінія папи
12	30	П	Анізії муч.	Гонорати діви
13	31	С	Мелянії Римлянки	Ілярія папи
14	1	Н	Новий Рік 1923., Обр. Г., Василя	2. Н. по З. К., Фел. з Нолі
15	2	П	Сильвестра папи рим.	Мавритія
16	3	В	Малахії пророка	Маркелія папи
17	4	С	Собор 70 апостолів	Антонія пуст.
18	5	Ч	Навеч. Богоявл., Теотемпта	Приски
19	6	П	Богоявлення	Генрика і Ферд.
20	7	С	† Собор св. Івана Крест.	Фабіяна і Себастьяна
21	8	Н	Н. по Просв., Георгія і Еміл.	3. Н. по З. Кор., Агнішки
22	9	П	Поліевкта і Евстрата	Вінкентія муч.
23	10	В	Григорія і Дометіяна	Обр. Пр. Діви Марії
24	11	С	† Теодозія преподобного	Тимотея апост.
25	12	Ч	Татіяни мучениці	Павла
26	13	П	Ерміла і Стратоніка	Полікарпа єпископа
27	14	С	Пр. Отців убит. в Синаї	Івана Хризост.
28	15	Н	Н. о Мит. і Фар., Павла Тив.	Н. старозап., Кароля В.
29	16	П	Поклін оковам св. Петра	Францішка Сал.
30	17	В	† Антонія преп.	Мартина
31	18	С	Атаназія і Кирила	Петра з Нолі

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 1. січня. **НОВИЙ РІК** („НЮ ІРС ДЕЙ“). Святують в усіх стейтах.

КНИЖКИ З КРАЮ, ЯКІ МОЖНА НАБУТИ В КНИГАРНІ „СВОБОДИ“:

АРИТМЕТИЧНІ ПРАВИЛА А. Чепіги (перерібка В. Верняволі)	20	БІБЛІЯ, святе письмо старого і нового завітту мовою русько-українською, переклад П. О. Куліша, І. С. Левицького і д-ра І. Пулюя, в полот. оправі	3.00
БАГДАД, БАВИЛОН, НИНЕВІЯ, подорожні оповідання Свена Гедіна, з ілюстраціями	45	БІЛЯ МАШИНИ, оповідання В. Виняченка	10
БАЙКИ ЕЗОНА для української молодіжи, переповів Л. Селянський, з 4 ілюстраціями, брош. 20, опр.	30	БОРЦІ ЗА ПРАВДУ, історичне оповідання А. Кащенко, видання 4-те	45
БАЙКИ Івана А. Крилова в пересцївах і наслідуваннях Богдана Лепкого, з портретом автора, передмовою В. Л. й ілюстраціями	20	БРАТИ МОУГЛІ, оповідання з життя дитини між звірами, Р. Кіплінга (переклав Ю. Сірий)	60
БАЙКИ Івана де-ля Фонтена, переклав Л. Селянський, брош. 20, опр.	30	ВИРІВ ПОЕЗІЙ, О. Федьковича	10
БАЙКИ ЛЕОНІДА ГЛІБОВА, з портретом автора, передмовою В. Л. й ілюстраціями...	20	ВІДМОЛОДЖЕННЯ, після д-ра А. Штайнаха написав Петро Франко, з образками	10
		ВІД СЕБЕ НЕ ВТЕЧЕШ, оповідання Марка Вовчка	20

FEBRUARY — 1923 — ЛЮТИЙ має 28 днів

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Січень. Макарія	Ігнатія еп.
2	20	П	Евтимія Вел.	Марії Громніч.
3	21	С	Максима і Неофіта	Блажея еп.
4	22	Н	Н. о бл. сині, Тимотея ап.	Нед. мясоп., Вероніки дів.
5	23	П	Клементя муч.	Агафії дів.
6	24	В	Ксенії препод.	Дороти
7	25	С	† Григорія Богослова	Ромуальда еп.
8	26	Ч	Ксенофонта	Івана з М.
9	27	П	† Перенес. мощ. Ів. Золот.	Апольонії
10	28	С	Преп. Єфрема Сирійського	Схолястики
11	29	Н	Нед. мясоп., Ігнатія Бог.	Нед. запуст., Лукія еп.
12	30	П	Трех Святителів	Гавдентія і Евлялії
13	31	В	Кира і Івана	Катерини
14	1	С	Лютий. Трифона муч.	Попелец., Валентія муч.
15	2	Ч	Стрітеніє Госп.	Фавстина
16	3	П	Симеона Богопр. і Анни	Юліяни
17	4	С	Ізидора препод.	Алексея і Константії
18	5	Н	Нед. сироп., Агафії муч.	1. Н. пост. вступ., Симеона
19	6	П	(Почат. посту) Вукола еп.	Конрада
20	7	В	Партенія і Луки	Леона папи
21	8	С	Теодора Стратителя	Елеонори
22	9	Ч	Никифора	Петра Кат.
23	10	П	Харлампія і Порфирія	Романа папи
24	11	С	Власія смвч.	Гавриїла
25	12	Н	1. Н. пост., Мелетія і Антон.	2. Н. пост. суха, Матея ап.
26	13	П	Мартиніяна препод.	Вальбурга
27	14	В	Авксентія і Кир.	Александра
28	15	С	Онисима і Пафнутія	Леандра

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 12. лютого. УРОДИНИ ЛІНКОЛЬНА („ЛИНКЕН'С БЕРТ ДЕЙ”).

Сього свята не святкують в кількох полудневих стейтах.

Дня 22. лютого. УРОДИНИ ВАШІНГТОНА („ВАШІНГТОН'С БЕРТ

ДЕЙ”). Святкують його в усіх стейтах Злучених Держав.

В ЗАТІНКУ Й НА СОНЦІ та інші оповідання, нап. Юрій Кміт, брош. 35, опр.	50	ГОРДИЙ ЦАРЬ. ПРО ЦАРЕНКА ІВАНА ТА ЧОРТОВУ ДОЧКУ, українські народні казки (зі збірника І. Рудченка), з 5-ма малюнками Ю. Магалецького	20
ВСТУП ДО МЕТАФІЗИКИ, нап. Анрі Бергзон, пер. Євген Яворський	35	ГОСТИНЦІ, збірка фейлетонів, Миколи Синежупанця	25
ГАЙДАМАКИ Т. Шевченка	50	ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ для самонавчання та в допомогу шкільній науці. Друге видання з одніями й додатками. Написав др. Василь Сімович. Брош. 3.25, в полст. оправі	3.75
ГАЙДАМАКИ Тараса Шевченка, видання ілюстроване артистом А. Г. Сластьоною, велика настільна книга (13x17 цалів), в карт. оправі 3.50, в полст. оправі 5.00	6.00	ГУМОРЕСКИ, нап. А. Аверченко, пер. з російського, брош. 20, опр.	30
ГАЛИЧИНА В ЖИТТЮ УКРАЇНИ др. М. Лозиського	25		
ГОЛОД, оповідання, В. Винниченка	5		

MARCH — 1923 — МАРТ має 31 днів

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	16	Ч	Лютий. Валент., Павла і пр.	Альбіна
2	17	П	Теодора Тирона	Симпліція
3	18	С	Льва папи рим.	Кунегунди
4	19	Н	2. Н. пост., Архіппа і Макс.	3. Н. пост. глуха, Казимир.
5	20	П	Льва еп. Катан.	Фридриха
6	21	В	Евстахія і Тимотея	Коляти дів.
7	22	С	Петра і Атаназія	Томи з Авкіну
8	23	Ч	Полікарпа	Івана Бож.
9	24	П	† Обр. гол. Івана Крест.	Францішки
10	25	С	Тарасія арх. Конст.	40 муч.
11	26	Н	3. Н. пост. (Кр.), Порфирія	4. Н. пост. серед, Конст. В.
12	27	П	Прокопія Декап.	Григорія Вел.
13	28	В	Власія пост.	Розини
14	1	С	Март. Евдокії прм.	Матильди
15	2	Ч	Теодота еп. свмч.	Клементія
16	3	П	Зенона і Евтропія	Киріяка
17	4	С	Герасима і Павла муч.	Гертруди
18	5	Н	4. Н. пост., Конона муч.	5. Н. пост. чорна, Едварда
19	6	П	42 муч. в Аморії	Йосифа Обр.
20	7	В	Василія і Єфрема	Йоахіма
21	8	С	(Поклони) Теофілякта преп.	Венедикта
22	9	Ч	40 муч. в Севастії	Октавіяна
23	10	П	Кондрата і Кипріяна	Віктора
24	11	С	Софронія патр. Єрус.	Гавриіла
25	12	Н	5. Н. пост., Теофана ісп. преп.	Н. Цвітна, Благовіщене
26	13	П	Перенес. моц. Никифора	Теодора
27	14	В	Венедикта препод.	Руперта
28	15	С	Агафія і 6 муч.	Сикста пап. рим.
29	16	Ч	Савина	Кириіла
30	17	П	Алексея чол. Бож.	(Вел. Пятн.) Квірина
31	18	С	Кириіла арх. Єрус. (Лаз Суб.)	(Вел. Суб.) Корнілія

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 30. марта. **ВЕЛИКА ПЯТНИЦЯ („ГУД ФРАЙДЕЙ“)**. Уважається урядовим святом в кількох стейтах, в других звичайно губернатор стейту проголошує його святом спеціальною проклямацією.

ГЕНОВЕФА, оповідання для народу, переповів Лигін Яворівський, з численними образками	35	ЗАЛІССЕ, повість Осипа Маковея, друге справлене видання, брош. 1.00, опр.	1.25
ГОЛЄМ, оповідання, Г. Майрінка (переклав В. Левицький). Брошур. 1.25, в оправі	1.50	ЗАМІТКИ ПРО СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО Вол. Нікольського	35
ДЕВ'ЯТЬ БРАТІВ І ДЕСЯТА СЕСТРИЦЯ ГАЛЯ, оповідання Марка Вовчка	20	ЗАПИСНА КНИЖКА, оповідання, В. Випниченка	5
ДЕНЦЮ ПРО УРОШІ	10	ЗАПОРОЖЦІ, казка Івана Печуя Левицького	20
ДОСТОЙНО ЄСТЬ, збірка в Шевченкові роковини	15	ЗАХАР БЕРКУТ, образ громадського життя Карпатської Русі в XIII. віці, повість Івана Франка, брош. 1.25, опр.	1.50
ДУМКИ Тараса Шевченка	20	ЗЕМЛЯ, повість Ольги Кобилянської, брош. 1.75, опр.	2.00
ЕЛЕКТРИЧНІСТЬ, Н. Р. Кемпбела	35	ЗБІРКА „ВІЛЬНОГО СЛОВА“ за перший рік видання в полоні 1916 року	10
ЗАВДАННЯ НОВОЇ ШКОЛИ, пап. др. Густав Вішекен	10		

APRIL — 1923 — ЦВІТЕНЬ має 30 днів

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Н	Март. Н. цвіт., Хризанта	Великдень
2	20	П	Отців убитих в Саві	Вел. Понеділок
3	21	В	Якова преп.	Рихарда
4	22	С	Василія і Ісаака	Ізидора еп.
5	23	Ч	Вел. Четвер., Нікона і учен.	Вінкентія
6	24	П	Вел. Пятн., Захарії	Келестина
7	25	С	Благовіщенє Пр. Бог., Вел. Суб.	Епіфанія еп.
8	26	Н	Воскресеніє Христове	Н. по Вел. біла, Дионозія
9	27	П	Світлий Понеділок	Марії, Клеофаса
10	28	В	Світлий Второк	Езекііла
11	29	С	Марка еп. і Кирила діяк.	Леона папи
12	30	Ч	Івана лівтв.	Юлія папи
13	31	П	Іпатія преп.	Юстини
14	1	С	Цвітень. Марії Єгип.	Тибурція муч.
15	2	Н	2. Н. по Воскр., Томина, Тита	2. Н. по Вел., Анастазії
16	2	П	Никити, Теодоз.	Лямберта
17	4	В	Йосифа пр.	Рудольфа
18	5	С	Теодула	Апольонії
19	6	Ч	Евтихія архієп.	Юрія
20	7	П	Георгія еп.	Віктора
21	8	С	Ірідіона ап.	Анзельма
22	9	Н	3. Н. по Вос., Мирнонос., Евпсихія	3. Н. по Вел., Кая і Сотера
23	10	П	Терентія муч.	Войтіха
24	11	В	Антипи свщмч.	Георгія муч.
25	12	С	Василія еп.	Марка еван.
26	13	Ч	Артемона свщмч.	Клита і Марцел.
27	14	П	Мартина пап. рим.	Теофіля, Терт.
28	15	С	Аристарха і пр. ап.	Віталія
29	16	Н	4. Н. по Вос., о розслаб., Агафії	4. Н. по Вел., Петра муч.
30	17	П	Симеона преп.	Катарини

ЗБІРНИК НАРОДНИХ ПІСЕНЬ І ДУМ, брош. 50, опр.	65	ЗООЛОГІЯ для вищих початкових шкіл та гімназій з багатьма малюнками та барвними таблицями, нап. др. Іван Раковський. брош. 50, опр.	75
З ВЕЛИКИХ ДНІВ, поема, нап. О. Кобець, з образками	15	ІНСТИТУТКА, оповідання Марка Вовчка	20
З ВЕРШИН І НИЗИН, збірник поезичних творів Івана Франка. В додатку „Зівяле листе” й „Великі роковини”. У біографічній нарисі Івана Франка (нап. Василь Верниволя) є 14 ілюстрацій. Брош. 2.75, в полт. оправі	3.40	ІСТОРІЯ ГРЕЦІЇ ТА РИМУ для школи й самонауки, з 46 малюнками й 3 картами, написав М. О. Ковалевський	65
ЗВІДКИ ВЗЯЛИСЯ І ЩО ЗНАЧАТЬ НАЗВИ „РУСЬ” І „УКРАЇНА”, др. Л. Цегельсько-го	30	ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В РАШТАТІ, нап. Омелян Терлецький, з ілюстраціями	1.75
ЗВУКОЛІРНИСТЬ, поезії Кляма Поліщука, книжка друга	10	КАЗКА БРАТІВ ГРІММІВ, з переднім словом, портретом автора і малюнками в тексті	20
З ДНІПРА НА ДУНАЙ, оповідання для юнацтва з часів скасування запорожської Січі, А. Кашенка, видання 3-тє	40	КАЗКИ БРАТІВ ГРІММІВ в чотирох томах з 180 малюнками, том І.	60
З ЖУРВОЮ РАДІСТЬ ОБНЯЛАСЬ, збірка віршів, О. Олесья	60	КАЗКИ ВІЛЬГЕЛЬМА ГАУФФА, з 86-ма малюнками, частина перша (шість казок)	60
З КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНИ, нап. др. Zenon Kuzeja	10	КАЗКИ ВІЛЬГЕЛЬМА ГАУФФА, з 82-ма малюнками, частина друга (пять казок)	60

№ ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	В	Цвітень. Івана, уч. св. Гр.	Филипа
2	19	С	Івана старопечерника	Атаназія і Зигм.
3	20	Ч	Теодора і Анастазія	Знайд. св. Креста
4	21	П	Януарія і пр. свщмч.	Фльоріяна
5	22	С	Теодора Сикеота	Пія папи рим.
6	23	Н	5. Н. по Вос., о Самар., Георг вмч.	5. Н. по Вел., Івана в Олію
7	24	П	Сави муч.	Доміцелі
8	25	В	† Марка ап. і еванг.	Станіслава еп.
9	26	С	Василія свщмч.	Григорія
10	27	Ч	Симеона свщмч.	Вознесеніє
11	28	П	Максима і Язона	Беатрикси,
12	29	С	9 муч. в Кизиці	Панкратія
13	30	Н	6. Н. по Вос., о сліпор., † Якова	6. Н. по Вел., Серватія
14	1	П	Май. Еремії	Боніфатія
15	2	В	Бориса і Гліба	Софії
16	3	С	Теодозія печер.	Івана Непом.
17	4	Ч	Вознесеніє Господне	Пасхаліса
18	5	П	Ірини муч.	Фелікса
19	6	С	Йова і Варвара	Келестина
20	7	Н	7. Н. по Вос., св. От., Пам. св. Кр.	Зелені свята, Берnard.
21	8	П	† Івана Богослова	Пон. Зел. свят., Конст.
22	9	В	† Ісаїї, Пер. мощ. св. О. Ник.	Юлії діви
23	10	С	† Симеона Зилота	Дезидерія
24	11	Ч	Мокія свщмч.	Йоанни
25	12	П	Епіфанія	Урбана
26	13	С	Глікерії муч. (Суб. за усоп).	Филипа
27	14	Н	П'ятьдесятн., Зелені свята	Н. по З. С., Пр. Тр., Ів. пап.
28	15	П	Понед. св. Духа і Пр. Тройці	Вільгельма
29	16	В	Теодора Освященного	Максиміліяна
30	17	С	Андроніка ап.	Фердинанда
31	18	Ч	Теодота Анкир. і пр.	Боже Тіло, Анелі

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 30. мая. **ДЕНЬ ОКРАШУВАННЯ ГРОБІВ („ДЕКОРЕЙШЕН ДЕЙ”**
або **„МЕМОРІЯЛ ДЕЙ”**). Святкується в усіх стейтах, з виїмком кількох
південних стейтів.

КАЙДАШЕВА СІМЯ, повість Івана Нечуя Левицького, з портретом автора і з перед- мовою Василя Вериволі, брош. 1.25, опр. 1.50	КОЛЯДИ або пісні на Рождество Христове, одинокі на народно мову поправлені ви- данні	20
КНИЖКА ПРО НІМЕЧЧИНУ. Німецький край, німецька праця, німецька культура. З причинками звисних осіб німецького жит- тя і з багатьома ілюстраціями. В картон. оправі	КОНТРАСТИ, нарис, В. Винниченка	10
КОБЗАР ТАРАСА ШЕВЧЕНКА, з портретом автора, сторін XVI+707, брош. 1.50, в полот. оправі	КОРОТКА ІСТОРІЯ КОЗАЧЧИНИ, нап. проф. Володимир Антонович, із переднім словом про життя та діяльність Антоновича, із портретом автора, образами гетьманів, кар- тою України і увагами д-ра Мирона Кор- дуби, друге видання	65
КОЗАЦЬКА ПОМСТА, оповідання з козацької старовини, Андрія Чайківського, друге ви- дання	КОРОТКА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (з багатьома малюнками і мапами) Івана Крипякевича, опр.	50
	КОРОТКИЙ ПІДРУЧНИК ДО НАУКИ НІ- МЕЦЬКОЇ МОВИ	15

JUNE — 1923 — ЧЕРВЕНЬ має 30 днів

№ ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	П	Май. Патрикія свщмч.	Граціана
2	20	С	Талалея муч.	Еразма муч.
3	21	Н	1. Н. по Сош., Всіх Святих	2. Н. по 3. С., Кльотильди
4	22	П	Василиска муч. (Поч. Петрівки)	Квірина
5	23	В	Михайла еп.	Боніфатія
6	24	С	Симеона	Норберта
7	25	Ч	Пр. Евхар., † 3. Обр. ч. гл. Ів. Кр.	Роберта
8	26	П	Карпа ап.	Медарда
9	27	С	Терапонта свщмч.	Прима, Феліціана
10	28	Н	2. Н. по Сош., Пр. Евх., Никити	3. Н. по 3. С., Маргарети
11	29	П	Теодозії	Варнави
12	30	В	Ісаакія далмат.	Онуфрія
13	31	С	Єрмія і Єрмея муч.	Антонія з Падви
14	1	Ч	Червень. Юстина муч.	Василія
15	2	П	Никифора патр.	Віта і Модеста
16	3	С	Лукіяна муч.	Франца
17	4	Н	3. Н. по Сош., Митроф. патр.	4. Н. по 3. С., Адольфа
18	5	П	Доротея, Маркіяна	Марка, Маркила
19	6	В	Висаріона пр.	Гервазія
20	7	С	Теодота еп.	Сильверія
21	8	Ч	Теодора муч.	Альойза
22	9	П	Кирила архієп.	Павліна еп.
23	10	С	Тимотея свщмч.	Зенона
24	11	Н	4. Н. по Сош., † Вартол. і Варн.	5. Н. по 3. С., Івана Крест.
25	12	П	Онуфрія пуст.	Проспера
26	13	В	Акиліни муч.	Івана і Павла
27	14	С	Єлисея і Методія	Володислава
28	15	Ч	Амоса прор.	Льва папи
29	16	П	Тихона еп. чудотв.	Петра і Павла
30	17	С	Мануїла і пр.	Емілії

КОСТЬ ГОРДІВНКО-ГОЛОВКО, останній лицарь Запорозжя, історичне оповідання А. Кащенко, виданне 3-тє	20	МАТЕМАТИКА, практичні поради з арифметики та геометрії, Ів. Андрушенка, опр...	50
КУЗЬ ТА ГРИЦУНЬ, оповідання В. Винниченка	10	МЕЛЯНХОЛІЙНИЙ ВАЛЕЦЬ, новела Ольги Коблянської	20
ЛЕТЮЧИЙ КОРАБЕЛЬ, українська народна казка (зі збірника І. Рудченка), з 5-ма малюнками Ю. Магалецького	10	МОЙСЕЙ, поема Івана Франка, з кольоровим портретом автора, брош. 25, опр.	40
ЛІТЕРАТУРНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ, П. Маркіян Шашкевич, з ілюстраціями, нап. Богдан Лешкий, брош. 35, опр.	50	НА БЛИХ СКАЛАХ, повість Анатолія Франса, переклав Ів. Галушинський	65
ЛЮБА-ЗГУБА, повість Ю. Федьковича, зред. В. Верниволя, брош. 20, опр.	30	НАЗВА УКРАЇНИ, з картами, нап. С. Шелухін	10
ЛЮБОРАЦЬКІ, сімейна хроніка, А. Свидницького, брошур. 1.25, в оправі	1.50	НА ЗЕЛЕНИХ ГОРАХ, збірка поезій, Олеся	15
ЛЮДИНА, опис будови людського тіла для шкіл та самоосвіти, з багатьома малюнками та барвною таблицею, нап. др. Ів. Раківський	25	НАЙКРАСНІ ЗАГАДКИ І ЗАБАВИ для старих і молодих	20
МАЛЕНЬКИЙ ДЕКЛЯМАТОР, збірка віршів	15	НАРИС РИМСЬКОЇ ІСТОРІЇ, нап. К. Лоський	60
МАЛОЛІТНИЙ, повість з життя малоземельної шляхти, нап. Андрій Чайковський	70	НАРОДНИЙ ДЕКЛЯМАТОР, з переднім словом і вступними замітками, 107 різних віршів, опр.	1.25
		НАРОДНИЙ ГЕРОЙ СИМОН ПЕТЛЮРА (спроба характеристики), нап. В. Королів (В. Старий), з портретом Петлюри	20

JULY — 1923 — ЛИПЕНЬ має 31 днів

Н. ст.	С. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	Н	Червень. 5. Н. по Сош., Леонтія	6. Н. по 3. С., Теобальда
2	19	П	Юди і Зосима ап.	Пос. Пр. Діви Марії
3	20	В	Методія свщмч.	Геліодора
4	21	С	Юліяна Тарсий. муч.	Флявіяна і Удр.
5	22	Ч	Евсевія еп.	Івана і Павла
6	23	П	Агрипіни муч.	Домініки
7	24	С	Рождество св. Івана Крест.	Івана з Д.
8	25	Н	6. Н. по Сош., Февронії прм.	7. Н. по 3. С., Єлисавети
9	26	П	Давида Сол. пр.	Кирила еп.
10	27	В	Самсона странноприємця	Амалії
11	28	С	Перен. мощ Кира і Івана	Пія і Пелягії
12	29	Ч	Петра і Павла	Івана і Еп.
13	30	П	† Собор 12 апостолів	Маргарети діви
14	1	С	Липень. Косми і Дамяна	Бонавентури
15	2	Н	7. Н. по Сош., † П. Ризи Пр. Бог.	8. Н. по 3. С., Розіслане ап.
16	3	П	† Анатолія і Акинта мч.	Пр. Д. Марії Шкапл.
17	4	В	Андрєя і Марти	Алексея
18	5	С	† Кирила і Методія	Симеона і Фридерика
19	6	Ч	† Атаназія Атонського	Вінкентія з П.
20	7	П	Томи і Акакія	Ілії прор.
21	8	С	Прокопія велмч.	Пракседи
22	9	Н	8. Н. по Сош., Панкратія свщмч.	9. Н. по 3. С., Марії Магд.
23	10	П	Антонія печер.	Аполінарія
24	11	В	Евфимії і Ольги	Христини діви
25	12	С	Прокла і Ілярія	Якова ап.
26	13	Ч	Собор Арх. Гавриїла	Усп. св. Анни
27	14	П	Якили і Онисима	Панталеймона
28	15	С	† Володимира Вел.	Інокентія
29	16	Н	9. по Сош., Антиногена свмч.	10. Н. по 3. С., Марти діви
30	17	П	Марини велмч.	Юліти і Альдони
31	18	В	Якинта і Еміліяна	Ігнатія Лойолі

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 4. липня. ДЕНЬ НЕЗАВИСИМОСТИ („ИНДЕПЕНДЕНС ДЕЙ”).

Святкують по всіх стейтах.

НАУКА ПРИРОДИ, вступні відомості на І. класу гімназійну та для народніх шкіл, нап. Поль Вер, переклад з французької мови під редакцією Т. Губенка, з 183 малюнками, бронт.	50	НАШІ КАЗКИ, з образками	20
НАЦІОНАЛЬНА СПРАВА, нап. Іл. Вочковський	60	НЕ ДО ПАРИ, ПАНСЬКА ВОЛЯ, МАКСИМ ГРИМАЧ, ОТЕЦЬ АНДРИЙ, ДВА СИНИ, ДАНИЛО ГУРЧ, народні оповідання Марка Вовчка	20
НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ АВСТРО-УГОРСЬКИХ УКРАЇНЦІВ (1772—1880 рр.), Вол. Гнатюка	25	НЕКУЛЬТУРНА, новеля Ольги Кобляницької	20
НАЧЕРК ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ, написав Богдан Лепкий, книжка І. і П., бронт. 2.00, опр.	2.75	НІМЕЦЬКА СЕЛЯНСЬКА ВІЙНА, Фридриха Енгельса (переклад з нім. В. Левницький)	40
НАЧЕРК СОЦІОЛОГІЇ, нап. проф. Ар. Гельс Ахеліс, пер. Якименко. В додатку: Уявлення соціології по Зіммерлю	20	НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВАР, зладил В. Кміцикевич і В. Спілка, в полот. опр.	5.00
		НОВЕЛИ, Кн. І., Юрія Сірого	70
		СЛОВАРЬ СІЛЬСЬКОГО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДА, перепис В. Андрієнко, з 40 образками і 3 мапками	20

AUGUST — 1923 — СЕРПЕНЬ має 31 днів

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	С	Липень. Макрини	Петра в оков.
2	20	Ч	† Ілії прор.	Альфонса
3	21	П	Симеона і Івана	Знайд. мощ. св. Стефана
4	22	С	Марії Магдалини	Домініка
5	23	Н	10. Н. по Сош., Трофима і Теоф.	11. Н. по З. С., Пр. Д. М. С.
6	24	П	† Бориса і Гліба	Преображеніє Госп.
7	25	В	† Успеніє св. Анни	Каєтана
8	26	С	Єрмолая свщмч.	Кіріяка і пр.
9	27	Ч	† Панталеймона	Романа
10	28	П	Прохора і Никанора	Лаврентія муч.
11	29	С	Калиника муч.	Сузанни муч.
12	30	Н	11. Н. по Сош., Сили і Силуана	12. Н. по З. С., Кляри дів.
13	31	П	Евдокима	Іполіта
14	1	В	Серпень. Проісх. Чесн. Креста	Евсевія
15	2	С	Перен. мощ. св. Стефана	Успеніє Пр. Д. Марії
16	3	Ч	Ісаака, Далмата	Роха
17	4	П	Сімох молодців в Ефезі	Ліберата
18	5	С	Евсигнія муч.	Єлени
19	6	Н	12. Н. по Сош., Преобр. Г. І. Хр.	13. Н. по З. С., Бенігни і Ю.
20	7	П	Дометія прпдмч.	Бернарда
21	8	В	Еміліяна еп.	Іванни
22	9	С	† Матія ап.	Тимотея
23	10	Ч	Лаврентія архидіак.	Філіпа
24	11	П	Евпла і Клявдії	Вартоломея
25	12	С	Фотія і Аникити	Людвіка
26	13	Н	13. Н. по Сош., Максима ісп.	14. Н. по З. С., Зефір і Рожі
27	14	П	Михея прор.	Йосифа К.
28	15	В	Успеніє Прсв. Богор.	Августина
29	16	С	Пер. нерук. Обр. Госп.	Усікн. гол. Ів. Кр.
30	17	Ч	Мирона муч.	Рожі з Ліми
31	18	П	Фльора і Лавра	Раймунда муч.

ОБРАЗКИ З ГРОМАДСЬКОГО І ПИСЬМЕНСЬКОГО РОЗВИТКУ РУСИНІВ („Спомини з мого життя”), нап. Олександр Барвінський, в двох частих; перша часть з 10 портретами і двома картинами, друга часть з 12 портретами і 13 картинами	2.00
ОГЛЯД ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, І. Крип'якевича, опр.	50
ОГЛЯД ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ, після д-ра С. Рудницького написав Петро Франко	10
ОРИСЯ, ДІВОЧЕ СЕРЦЕ, СІЧОВІ ГОСТІ, оповідання П. Куліша	20
ОСАУЛ ПІДКОВИ, оповідання, В. Будзиньського	60
ОТ СОБИ КАЗОЧКИ, нап. Рудярд Кіплінг, пер. В. Ткачевич, з двома образк., брош. 20, опр.	30
ОТ СОБИ СТОРІЙКИ, нап. Рудярд Кіплінг, переклав Вас. Ткачевич, з трьома образцями, брош. 35, опр.	50
ПАКИ Й ПАКИ (про нашу літературну мову) М. Левницького	20

ПАН ПОТОЦЬКИЙ, оповідання	15
ПЕРЕЗВА, вірші В. Валентина	10
ПЕРЕХРЕСТНІ СТЕЖКИ, повість Ів. Франка, брош. 1.75, опр.	2.00
ПЕРЛИ МІЖНАРОДНЬОГО КРАСНОГО ПИСЬМЕНСТВА (Серія англійських клясицив, ч. І. Чарльс Дікенс: Сверчок на печі, домашня казка, з біографією автора)	40
ПЕРША ЧИТАНКА (Буквар, уложили: Антін Крушельницький, Омелян Попович і Богдан Лепкий; з образками Ол. Кульчицької, опр.	55
ПИСАННЯ БОГДАНА ЛЕПКОГО, з портретом автора і з нарисом його літературної діяльності, написаним Вас. Верниволею. Том І. Вірші, том ІІ. Проза. Брош. 4.25, в пол. оправі	5.50
ПІВНІЧНО-ЗАХІДНА УКРАЇНА, Мирона Кордуби	40
ПІД КОРСУНЕМ, історична повість А. Каченка, видання 3-тє	45

SEPTEMBER — 1923 — ВЕРЕСЕНЬ має 30 днів

№ ст.	с. ст.	ЦУ	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	С	Серпень. Андрея Страт.	Иди, Егідія
2	20	Н	14. Н. по Сош., Самуїла прор.	15. Н. по З. С., Стеф. Кор.
3	21	П	Таддея і Васи	Броніслави
4	22	В	Агатоніка муч.	Розалії діви
5	23	С	Луца і Іриня	Вікторина, Юстини
6	24	Ч	Евтихія свщмч.	Захарії
7	25	П	Вартоломея і Тита	Регіни муч.
8	26	С	Андріяна і Наталії	Рожество Пр. Д. Марії
9	27	Н	15. Н. по Сош., Пімена преп.	16. Н. по З. С., Север. і Гор.
10	28	П	Августина і Мойсея	Николая
11	29	В	† Ускіи. гл. Ів. Крест.	Прота і Якова
12	30	С	Александра і Павла	Гвідона
13	31	Ч	† Пол. пояса Прч. Д. М.	Товії
14	1	П	Вересень. Симеона столп.	Возд. Чесн. Креста
15	2	С	Маманта і Івана	Нікодема муч.
16	3	Н	16. Н. по Сош., Антима	17. Н. по З. С., Корнилія
17	4	П	Вавили і Мойсея	Францішка
18	5	В	Захарії і Елісат.	Томи і Йосифа
19	6	С	Чудо Арх. Михаїла	Януарія еп.
20	7	Ч	Созонта і Макарія	Евстахія
21	8	П	Рожество Пр. Діви Марії	Матея еванг.
22	9	С	† Йоакима і Анни	Томи з Вілян
23	10	Н	17. Н. по Сош., Минодори і пр.	18. Н. По З. С., Теклі дів.
24	11	П	Теодори Алекс.	Волод. і Руперта
25	12	В	Автонома свщмч.	Клеоф. муч.
26	13	С	Корнилія	Кипріяна
27	14	Ч	Воздвиженіє Чесн. Хреста	Косми і Дамяна
28	15	П	Никити велмч.	Вячеслава муч.
29	16	С	Евфимії велмч.	Михаїла Арх.
30	17	Н	18. Н. по Сош., Софії, Віри і пр.	19. Н. по З. С., Єроніма

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 3. вересня. **ДЕНЬ ПРАЦІ („ЛЕЙБОР ДЕЙ“)**. Святкують в усіх стейтах з виїмком стейту Вайомінг.

ПІД ОДНУ БУЛАВУ, історичне оповідання, Вяч. Будзівновського	60	ПОЧАТКОВА ГЕОГРАФІЯ для народніх шкіл, з багатьома малюнками і картою, написав Стефан Рудницький, брош. 60, опр.	75
ПОГАНІЙ ДЕНЬ ВАСИЛЯ ІВАНОВИЧА, оповідання Д. Мамина-Сібіряка, пер. С. Вировий, з малюнками Ю. Магалецького, видання 4-те	10	ПРИГОДИ СТАТБЧНОЇ МИШІ, нап. Д. Мамин-Сібіряк, видання 3-те, з малюнками художника М. Погрібняка	10
ПОЕЗІЇ О. Олеся	50	ПРИКАЗКИ Євгена Гребінки, з портретом автора й передмовою Б. Л.	20
ПОЗА МЕЖАМИ ВОЛЦІ, картина з безодні, нап. Осипа Турянський	60	ПРИКАРПАТСЬКА РУСЬ, сучасний стан, нап. др. Лука Мишуга	20
ПОЛОНЕНИЙ НА КАВКАЗІ, нап. гр. Толстой, правдива подія з російського, брош. 20, опр.	30	ПРИЧЕПА, повість Ів. Нечуя-Левицького, брошурована 1.75, в оправі	2.00
ПОПОВИЧ ЯСАТ, ПРАВДА ТА НЕПРАВДА, українські народні казки (зі збірника І. Рудченка), з 9-ма малюнками Ю. Магалецького	10	ПРИЧИННИ АГРАРНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ НА УКРАЇНІ І ШЛЯХИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ АГРАРНОЇ СПРАВИ, інж. Мик. Байера	10

ОCTOBER — 1923 — ЖОВTEHЬ мае 31 днів

н. ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	П	Вересень. Евменія еп.	Ремігія
2	19	В	Трофима і Саватія	Ангела Хоронителя
3	20	С	Евстахія вмч.	Кандида муч.
4	21	Ч	Кондрата ап.	Францішка з Ас.
5	22	П	Фоки і Йони	Флявії
6	23	С	† Зачатіє св. Івана Крест	Брунона муч.
7	24	Н	19. Н. по Сош., Теклі первмч.	20. Н. по З. С., Юстини дів.
8	25	П	Евфрозини пр.	Бригіди
9	26	В	† Івана Богослова	Дионізія
10	27	С	Калистрата муч.	Франца Борґ.
11	28	Ч	Харитона ісп.	Плакіда
12	29	П	Киріяка і Теофана	Максиміліяна
13	30	С	Григорія свщмч.	Едварда кор.
14	1	Н	Жовтень. 20 Н. по С., † П. П. Д. М.	21. Н. по З. С., Калікста
15	2	П	Кипріяна і Юстини	Ядвиги і Тереси
16	3	В	Дионізія свщмч.	Галя і Фльора
17	4	С	Еротей свщмч.	Маргарити
18	5	Ч	Харитини муч.	Луки еванг.
19	6	П	† Томи ап.	Петра з Ол.
20	7	С	Сергія і Вакха муч.	Капра і Ірини
21	8	Н	21. Н. по Сош., Пелягії і Тайс.	22. Н. по З. С., Уршулі мч.
22	9	П	† Якова ап.	Кордулі муч.
23	10	В	Евлампія і Евлампії	Івана Капіст.
24	11	С	Филипа діяк.	Рафаїла Арх.
25	12	Ч	Прова і Андроніка	Хризанта
26	13	П	Карпа ап.	Евариста
27	14	С	† Назарія і Параскевії	Сабіни
28	15	Н	22. Н. по Сош., Евтим. і Лук.	23. Н. по З. С., Сим. і Юди
29	16	П	Льонгіна сотн.	Наркиза
30	17	В	Озії і Андрея	Альфонса
31	18	С	† Луки ап. і еванг.	Маркелія

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 12. жовтня. ДЕНЬ КОЛЮМБА („КОЛОМБОС ДЕИ“). Святкують в усіх стейтах з винятком кількох південних стейтах.

ПРО АЛЬКОГОЛІЗМ, нап. Микола Чайковський, з 11 ілюстраціями	10	РЕВОЛЮЦІЯ В РОСІЇ (від 1861 року до найновітших часів), Т. Ф.-и	15
ПРОМІНЬ СОНЦЯ, оповідання В. Винниченка	5	РИСЬ-МАТИ, БРАТ І СЕСТРА В ЛІСІ, українські народні казки (зі збірника І. Рудченка), з 8-ма малюнками Ю. Магалевського	10
ПРО СВІТ БОЖИЙ, бесіди по природознавству, Ю. Сірого	40	РІДНА ШКОЛА, читанка перша, Спиридо-на Черкасенка	30
ПРО ТИФИ — ЧЕРЕВНИЙ, ПЛЯМИСТИЙ ТА ПОВОРОТНИЙ (з малюнками), нап. др. Ст. Суковаченко	20	РІДНА ШКОЛА, читанка третя, Спиридо-на Черкасенка	60
ПСИХОЛОГІЯ, з 14 образками в тексті, нап. др. Вільгельм Брузалем, із шестого німецького видання за дозволом автора переклав Григорій Кячун	1.00	РІДНЕ ПИСЬМЕНСТВО, др. В. Сімовича	10
ПСИХОЛОГІЯ, начерк науки про людську душу, нап. др. Іван Раковський, брош. 65, опр.	1.00	РІДНЕ СЛОВО, збірка новель і оповідань українських авторів	1.00
		РОЗМОВА ПРО НЕДУГИ ТА ЗДОРОВЛЯ, нап. др. Вадим Зелінський	10

NOVEMBER — 1923 — ПАДОЛИСТ має 31 днів

Н. СЛ.	С. СЛ.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	19	Ч	Жовтень. Йоїла прор.	Всіх Святих
2	20	П	Артемія влмч.	† День задушний
3	21	С	Іляріона преп.	Губерта еп.
4	22	Н	23. Н. по Сош., Аверкія еп.	24. Н. по З. С., Кароля Бор.
5	23	П	† Якова ап.	Захарія і Єлисавети
6	24	В	Арети муч.	Леонарда Вел.
7	25	С	Маркіяна і Март.	Геркуляна
8	26	Ч	Димитрія Великомуч.	Северина
9	27	П	Нестора муч.	Теодора
10	28	С	† Параскевії і Терентія	Андрея з Ав.
11	29	Н	24. Н. по Сош., Анастасії римл.	25. Н. по З. С., Мартина еп.
12	30	П	Зиновія і Зиновії	Мартина пап. рим.
13	31	В	Стахія і Амилія	Дидака
14	1	С	Падолист. Косми і Даміяна	Йосафата еп.
15	2	Ч	Акиндина муч.	Леопольда
16	3	П	Акепсини і Айтала	Едмунда еп.
17	4	С	Йоанікія і Ніканд.	Григорія і Сальомеї
18	5	Н	25. Н. по Сош., Галакт, і Епіст.	26. Н. по З. С., Романа і Од.
19	6	П	Павла арх. Конст.	Єлисавети кор.
20	7	В	Єрона і Лазаря	Фелікса
21	8	С	Собор Арх. Михаїла	Вовед. Пр. Діви Марії
22	9	Ч	Онисифора муч.	Цецилії
23	10	П	Ераста і Олимпа	Климента п. р.
24	11	С	Мини, Віктора і пр.	Івана від Креста
25	12	Н	26. Н. по Сош., † Йосафата свмч.	1. Н. адв., Катерини дів.
26	13	П	† Івана Златоустого	Петра, Конрада
27	14	В	† Филипа ап.	Валеріяна
28	15	С	Гурія і Сам. (Пилипівка)	Руфина
29	16	Ч	† Матея ап. і еванг.	Сатурніна
30	17	П	Григорія чудотв.	Андрея ап.

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Дня 6. падолиста. ДЕНЬ ЗАГАЛЬНИХ ВИБОРІВ („ДЖЕНЕРЕЛ ЕЛЕКШЕН ДЕЙ“). Святкується майже в усіх стейтах.

Дня 29. падолиста. ДЕНЬ ПОДЯКИ („ТЕНКСГІВЕН ДЕЙ“). Святкують в кождім стейті (хоч в стейті Юті, приміром, нема про се закона).

РУБАЮТЬ ЛІС, повість Антона Крушельницького, брош. 1.75, опр.	2.00	СЕСТРА, КОЗАЧКА, ЧУМАК, народні оповідання Марка Вовчка	20
РУСАЛКА й інші казки братів Гріммів, з ілюстраціями	20	СИН УКРАЇНИ, історична повість у трьох частинах, з ілюстраціями та мапою, сюжет, опрацьовання та редакція Вал. Злотопольця, komponували Ігорь Федів та Вал. Злотополець, брош. 1.50, опр.	2.00
РУСАЛКА, оповідання Ганни Барвінок	20	СКОШЕНИЙ ЦВІТ, вінок з галицьких образків, повість Василя Барвінка (Володимира Барвінського), друге видання, із вступом Богдана Лепкого	75
РУСЬ-УКРАЇНА А МОСКОВЩИНА-РОСІЯ, історична політична розвідка, Льонгіна Цегельського	40	СЛАВНІ ПОВРАТИМИ, історичне оповідання А. Каценка, видання 5-те	20
САМОСТІЙНА УКРАЇНА Р. У. П.	15		
САМОУПРАВА ШКОЛЯРІВ, пап. Йоганнес Геп, переклав Василь Мороз	60		
СВОЄ ЖИТТЯ, розмова на біжучі темп, з малюнками, нап. Петро Тлхпій	25		

DECEMBER — 1923 — ГРУДЕНЬ має 31 днів

№ ст.	с. ст.	Дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	ЛАТИНСЬКІ СВЯТА
1	18	Н	Падолист. Плятона і Романа	Елігія
2	19	Н	27. Н. по Сош., Авдія і Варл.	2. Н. адв., Бабіяни дів.
3	20	П	Прокла і Григорія	Францішка, Ксав.
4	21	В	Воведеніє Пр. Діви Марії	Варвари муч.
5	22	С	Филимона, Кикилії	Сави еп.
6	23	Ч	Амфілохія і Григорія	Николая
7	24	П	Катерини влмч.	Амброзія еп.
8	25	С	Климента і Петра	Неп. Зач. Пр. Діви Марії
9	26	Н	28. Н. по Сош., Алипія столп.	3. Н. адв., Валерії і Леокад.
10	27	П	Якова і Паладія	Пр. Д. Марії з Льор.
11	28	В	Стефана муч.	Дамазія
12	29	С	Парамона муч.	Александра
13	30	Ч	† Андрея ап.	Лукії і Отил.
14	1	П	Грудень. Наума прор.	Спирідіона
15	2	С	Авакума прор.	Евзевія еп.
16	3	Н	29. Н. по Сош., Софронія прор.	4. Н. адв., Аделайди дів.
17	4	П	† Варвари влмч.	Лазара і Олім.
18	5	В	† Сави освящ.	Граціяна
19	6	С	Николая Чудотворця	Фавста муч.
20	7	Ч	Амврозія еп.	Теофіля
21	8	П	Патапія преп.	Томи ап.
22	9	С	Непор. Зачатіє Пр. Д. М.	Зенона
23	10	Н	Н. Праотців, Міни і Ермогена	5. Н. адв., Вікторії діви
24	11	П	Даниїла Столл.	Адама і Еви
25	12	В	Спирідіона	Рожество Іс. Хр.
26	13	С	† Евстратія і Евгена	Стефана первомуч.
27	14	Ч	Тирса і Филимона	Івана еванг.
28	15	П	Елевтерія свмч.	Дітий убит. в Вифл.
29	16	С	Аггея прор.	Томи еп.
30	17	Н	Н. перед Р. Хр., св. Отців	Н. по Рож., Давида кор.
31	18	П	Севастіяна муч.	Сильвестра п. рим.

УРЯДОВІ СВЯТА В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

День 25. грудня. **ДЕНЬ РІЗДВА ХРИСТОВОГО („КРИСМЕС ДЕЙ“).**

Святкують в усіх стейтах без виімку.

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ І ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ, владив І. Свенціцький

СЛОВНИК ЧУЖИХ СМІВ д-ра В. Кузели (кишеневський)

СОН, ОДАРКА, ЧАРИ, ЛЕДАЩИЦЯ, народні оповідання Марка Вовчка

СОННИК, великий, найновіший і одиноко правдивий, ілюстрований, містячий около 7.5000 снів

СОЦІАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ, К. Каутського (переклад з німецького)

СПІВМОВКИ С. Руданського, зі вступом В. Лепкого і з портретом автора, брош. 50, опр.

СПІВМОВКИ Степана Руданського, з портретом автора і з передмовою Богдана Лепкого

СТАРИЙ ГОРОВЕЦЬ, оповідання Д. Мамна-Сібіряка, з рос. мови переклав Г. Черняхівський, з малюнками М. Погрібняка, видання 3-тє

ТАБ МОВИВ ЗАРАТУСТРА, книга для всіх і для нікого, нап. Фрідріх Ніцше, переклав Лесь Гринюк, з портретом автора в 4-ох частях

Гроші належить посилати на почтовий або експресовий моні-ордер на імя, яке подано у понизшій адресі:

“S V O B O D A”,
83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

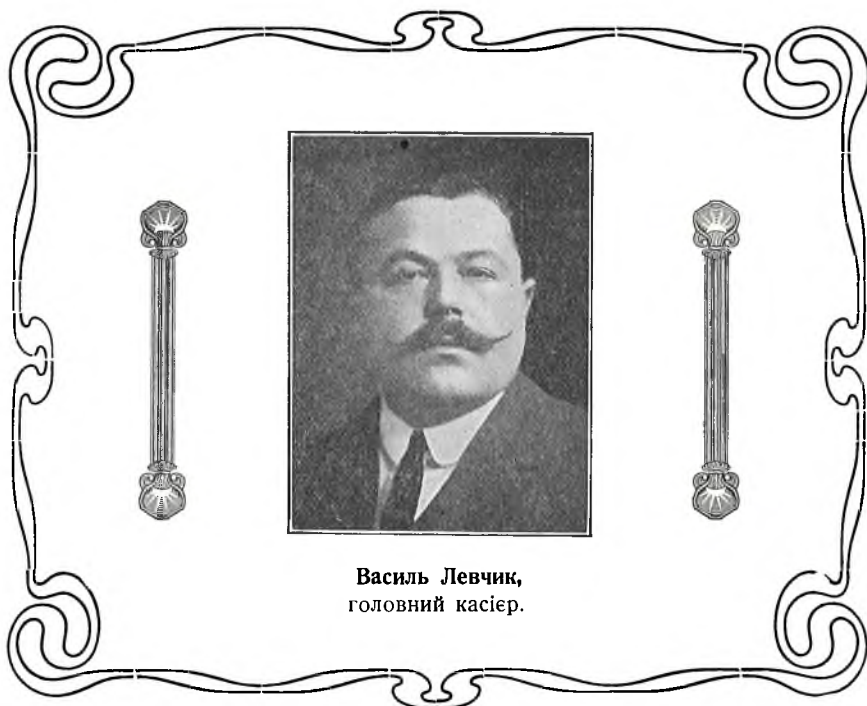
Семен Ядловський,
председатель У. Н. Союза.

Марія Ольшаницька,
містопредсідателька У. Н. Союзу.

Теодор Грицей,
містопредсідатель У. Н. Союзу.

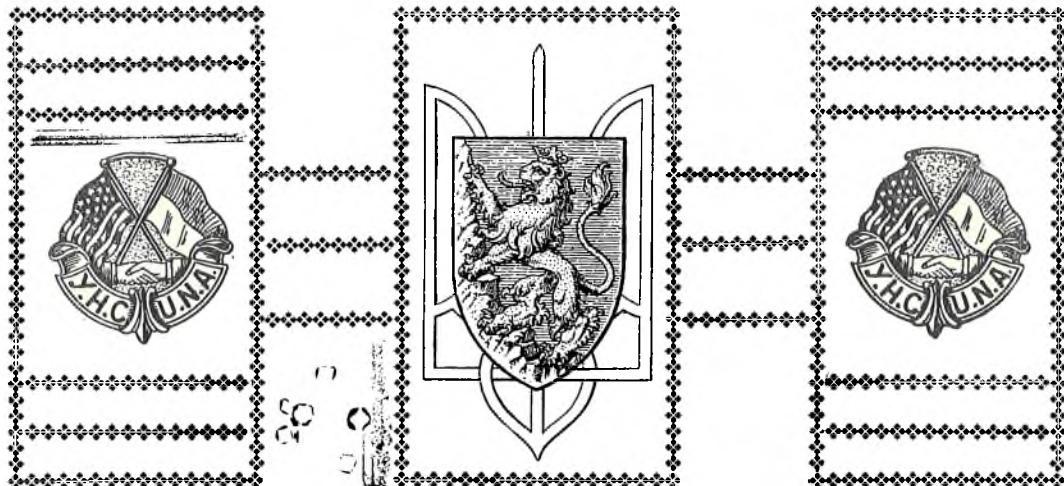
Василь Левчик,
головний касієр.

Іван Каштанюк,
головний рекордовий секретар.

Роман Слободян,
головний фінансовий секретар.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ.

Організація заповогова, основана 1894 р.

У. Н. С. обезпечує своїх членів від \$100 до \$2000 на случай смерти і дає підмогу в разі каліцтва або невилічимої недуги без нарушення суми обезпечення. Також обезпечує дітей членів.

Офіційним органом У. Н. Союзу є щоденник „Свобода”.

Головна канцелярія міститься у власнім домі 83 Grand St., Jersey City, N. J., Tel. Montgomery 1838.

У. Н. Союз складається з 320 відділів в 23-ох державах Північної Америки і в Канаді з гагальним числом членів 12.300 і дітей 6.200— разом всіх обезпечених 18.500.

Організація правиться на засадах демократичних. Управа відділів вибирається членами, що-річно на зборах відділу, а головна управа цілої організації голосованнем відділових делегатів що-чотири роки на з'їздах делегатів, званих конвенціями. Конвенція

ухвалює також статuti, на яких опирається правління і діловодство відділів і головної канцелярії і в яких є також точно означені обовязки, права і привілеї членів організації. Виїмкові важнійші справи рішають члени загальним голосованнем через „референдум”.

У. Н. Союз є організацією безпартійною, народною в повнім тих слів значінню.

Щоби бути членом У. Н. Союзу, треба вписатись до одного із відділів цієї організації. Де нема еще відділу У. Н. Союзу, там можна такий легко засіовати. Головна канцелярія радо і скоро уділяє всіх близших інформацій, статутів і друків, як також дає всяку поміч в тій справі. До зорганізованя нового відділу треба найменше шість осіб.

Відділом У. Н. Союзу називаєсь більший або менший гурток членів,

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

Степан Милянoвич.

Василь Гасій.

Іван Ваверчак.

Петро Маційовський,
заст. завідача друкарні У. Н. С.

зорованих на підставі чартеру організації в одно товариство мужеське, жіноче або мішане, підчиняючися статутам У. Н. Союзу, знане під прийнятим іменем Братства, Сестрицтва або Товариства з порядковим числом в організації. Прм: Братство св. О. Николая, Від. 78. У. Н. Союзу; Сестрицтво св. Анни, Від. 228. У. Н. Союзу; Товариство „Любов”, Від. 262. У. Н. Союзу; Дружина Князя Данила, Від. 238. У. Н. Союзу; Запорожська Січ, Від. 206. У. Н. Союзу; Поступовий Укр. Клуб, Від. 70. У. Н. Союзу; Українське Робітниче Товариство, Від. 11. У. Н. Союзу; і т. п.

Нових членів до У. Н. Союзу приймають члени старі, згуртовані в Товариства-Відділи, ухвалою після голосування, на своїх місячних зборах. Головна канцелярія безпосередно нових членів сама не приймає, але радо служить адресою відділу в даній або найближшій місцевості. В цілі прийняття до організації, треба голоситись до секретаря відділу перед зборами, або треба бути представленим на місячних зборах відділу. Перед секретарем відділу треба зложити відповідні зізнання, які він впише до просьби о прийнятті, до якої муситься долучити свідоцтво лікарське кандидата, виписане на тімже самім папері — бланкеті.

Для вписування дітей членів, на забезпечення в У. Н. Союзі, в кождім відділі знаходяться особні друки. До гриняття дітей непотрібно жадних ухвал, вистарчить дитину привести до секретаря відділу і зажадати її вписання. Це найліпше полагоджувати в день місячних зборів, перед отворенням або опісля. Правосильний член, так мущина як і жінщина, мають право забезпечити в У. Н. Союзі свої рідні або прибрані діти, пасербів

або круглих сиріт, правно відданих їм в опіку.

Які користи дає членство в У. Н. Союзі?

У. Н. Союз дає своїм членам всі такі користи, які може дати лиш найбільша і найсолідніша того рода організація, з такою світлою минушостою, та такою солідною запорукою на будуче, як їх має У. Н. Союз. Користи великі і саме такі, яких члени найбільше потребують.

Члени У. Н. Союзу, за малу місячну вкладку, яку складають на руки управ відділу, користуються підмогою на случай слабости або часової нездібности до праці. Кождий свідомий ро-сітник знає сам оцінити вартість такого забезпечення.

Відділ-Товариство опікується хорими членами, а на случай смерти члена, віддає ему останну прислугу. І це має велику вагу тут на еміграції. Для здорових членів впрост неоціненої вартости є зорганізоване співжитте товариське по відділах, тісно звязане з національним, просвітним і економічним розвитком укр. еміграції, в якім члени У. Н. Союзу беруть визначну участь.

Більшу грошеву заpomогу дає головна каса У. Н. Союзу, де напливає часть місячної вкладки члена, а саме сталу річну заpomогу на случай невиліимої недуги, а в разі каліцтва одноразову поміч до висоти \$400, без нарушення суми забезпечення, яку до смерти члена в цілости виплачується після запису, спадкоємцям. На случай смерти забезпеченої дитини У. Н. Союз дає заpomогу до висоти \$400.

В цей спосіб членство в У. Н. Союзі дає повне забезпечення членам і їх родинам.

Не мало вдовиних і сирітських сліз

РАДНІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА

Анна Стадник.

Константин Кирчів.

Марія Мельник.

Степан Кудрик.

Микола Шевчук.

Степан Байос.

Михайло Петрівський.

Володимир Яськевич.

обтер У. Н. Союз за час свого істновання, та в тисячних случаях каліцтва або смерти служив батьківською опікою і щедрою допомогою. Найліпше о тім свідчить сума около \$2,000,000.00 виплачених досі запомог з головної каси, поминаючи необчислені суми, виплачені за той час з місцевих кас Товариств-Відділів У. Н. Союза.

Також нечислені є моральні і матеріальні користи, які дає У. Н. Союз через видавництва, а передовсім через свій орган „Свободу”, безпартійний-народний, одинокий український щоденник в Злучених Державах.

До У. Н. Союза приймається мушчин від 18. р. до 55 літ життя, женщин від 18 р. до 50 літ, а дітей від 1-го року до 18 літ.

В У. Н. Союзі є сім кляс обезпечення для мушчин від \$100 до \$2000, пять для женщин від \$100 до \$1000 і одна для тітей до \$400.

Нові члени платять вступне до У. Н. Союза без огляду на клясу обезпечення (\$2.00) два доляри, так мушчини як женщины однаково, а за діти по 50 ц. В тих грошах міститься належитість за грамоту, відзнаку, платничу книжочку і статут. Діти дістають тільки грамоту і відзнаку.

Крім сталої місячної вкладки, яку кожний повнолітний член платить після віку і кляси, як вказує нисше подана табелька, кожний член платить 57 цнт. на ріжні фонди, а то: на фонд резервовий 5 цнт., на фонд запомоговий 10 цнт., на фонд конвенційний 5 цнт., на фонд адміністраційний 7 цнт. і на орган „Свободу” 30 цнт.

Члени ці, жени членів У. Н. Союза, органу не отримують і тому платять о 30 цнт. менше.

ТАБЕЛЬКА СТАЛИХ МІСЯЧНИХ ВКЛАДОК:

Кляса	Вік						
	на \$100	на \$250	на \$500	на \$750	на \$1000	на \$1500	на \$2000
	D	A	AA	B	C	BB	CC
18	9	22	43	65	86	1.29	1.72
19	9	22	44	66	88	1.32	1.76
20	9	23	45	68	90	1.35	1.80
21	9	24	47	71	93	1.40	1.86
22	10	24	48	72	95	1.43	1.90
23	10	25	49	74	98	1.47	1.96
24	10	26	51	77	1.01	1.52	2.02
25	10	26	52	78	1.04	1.56	2.08
26	11	27	54	81	1.07	1.61	2.14
27	11	28	56	84	1.11	1.67	2.22
28	11	29	57	86	1.14	1.71	2.28
29	12	30	59	89	1.18	1.77	2.36
30	12	31	61	92	1.22	1.83	2.44
31	13	32	63	95	1.26	1.89	2.52
32	13	33	65	98	1.30	1.95	2.60
33	14	34	68	1.02	1.35	2.03	2.70
34	14	35	70	1.05	1.40	2.10	2.80
35	15	37	73	1.10	1.45	2.18	2.90
36	15	38	76	1.14	1.51	2.27	
37	16	40	79	1.19	1.57	2.36	
38	16	41	82	1.23	1.63	2.45	
39	17	43	85	1.28	1.69	2.54	
40	18	44	88	1.32	1.76	2.64	
41	18	46	92	1.38	1.83		
42	19	48	96	1.44	1.91		
43	20	50	1.00	1.50	1.99		
44	21	52	1.04	1.56	2.08		
45	22	55	1.09	1.64	2.17		
46	23	57	1.14	1.71			
47	24	60	1.19	1.79			
48	25	62	1.24	1.86			
49	26	65	1.30	1.95			
50	27	68	1.36	2.04			
51	28	72					
52	30	75					
53	31	78					
54	33	82					
55	34	86					

УВАГА: Мушчина може бути прийнятій до У. Н. Союза до всіх сімох кляс обезпечення, після слідующего порядку: До кляси D на \$100 і до кляси A на \$250 від 18 р. до 55 р. життя; до кляси AA на \$500 і до кляси B на \$750 від 18 р. до 50 р. життя; до кляси C на \$1000 від 18 р. до 45 р. життя; до кляси BB на \$1500 від 18 р. до 40 р. життя; до кляси CC на \$2000 від 18 р. до 35 р. життя.

Женщина може бути принята тільки до перших п'ятьох кляс, після слідующего порядку: До кляси D на \$100 і до кляси A на \$250 від 18 р. до 50 р. життя; до кляси AA на \$500 від 18 р. до 45 р. життя; до кляси B на \$750 від 18 р. до 40 р. життя; до кляси C на \$1000 від 18 р. до 35 р. життя.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОМІСІЇ.

Микола Мурашко.

Дмитро Андрейко.

о. Микола Струтинський.

Омелян Ревюк,
редактор „Свободи”.

Володимир Б. Лотоцький,
редактор „Свободи”.

Місячна вкладка на забезпечення дитини є все однакова, 25 цнт. від 1-го р. до 18 р. життя, за це висота суми, яку маєсь виплатити на случай

смерти дитини, залежить від того, як довго дитина належала до організації і кілька літ мала при вступі, як це пояснює слідуєча табелька:

АСЕКУРАЦІЯ ДІТИЙ НА ЖИТТЄ ВІД СКІНЧЕНОГО 1-ГО ДО СКІНЧЕНОГО 18-ГО РОКУ ЖИТТЯ.

ВИСОТА АСЕКУРАЦІЇ ДО 400 ДОЛЯРІВ. — МІСЯЧНА ОПЛАТА 25 ЦЕНТІВ.

Літа дитини в часі приступлення	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
За перших 6 міс. належання до орг.	\$ 11	\$ 13	\$ 16	\$ 19	\$ 27	\$ 36	\$ 47	\$ 60	\$ 77	\$ 100	\$ 127	\$ 153	\$ 173	\$ 173	\$ 200	\$ 200
За других 6 міс.	22	26	32	38	47	58	73	93	120	153	193	240	293	346	400	400
По 1 рокови	26	32	38	47	58	73	93	120	153	193	240	293	346	400	400	400
По 2 роках	32	38	47	58	73	93	120	153	193	240	293	346	400	400	400	400
3	38	47	58	73	93	120	153	193	240	293	346	400	400	400	400	400
4	47	58	73	93	120	153	193	240	293	346	400	400	400	400	400	400
5	58	73	93	120	153	193	240	293	346	400	400	400	400	400	400	400
6	73	93	120	153	193	240	293	346	400	400	400	400	400	400	400	400
7	93	120	153	193	240	293	346	400	400	400	400	400	400	400	400	400
8	120	153	193	240	293	346	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
9	153	193	240	293	346	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
10	193	240	293	346	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
11	240	293	346	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
12	293	346	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
13	346	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
14	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
15	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400
16	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400

По скінченім 17-тім році життя діти переходять без оплати вступного до висших клас забезпечення, як правосильні члени У. Н. Союзу.

Сказано вже, що У. Н. Союз має не лиш світлу минувшість, але й солідну запоруку на будуче, а ця полягає на двох головних чинниках а саме: на моральнім і матеріальнім стані організації.

Про моральний стан свідчить вироблена і випробована організаційна солідарність всего членства У. Н. Союзу, сталий поступ і розвій Товариств-Відділів У. Н. Союзу та організаційна і національна свідомість загалу членів У. Н. Союзу.

О стані матеріальнім У. Н. Союзу мож сказати, що близько мільон доляровий маєток організації є не лиш сильною запорукою певного забезпечення членів, але й доволі сильним аргументом, приєднуючим нових членів. Під тим оглядом, У. Н. Союз перевищає не лиш всі прочі того рода українські організації, але й інші чужинецькі, а то й декотрі корінно американські. Тому й не диво, що не лиш Українці емігранти, але й американські уроженці, свідомі конечности певного забезпечення себе і своїх родин, вступають в ряди членів У. Н. Союзу.

І. Каштанюк.

Гол. рек. секр. У. Н. С.

У. Н. С.

ПРАВДИВИЙ ПРИЯТЕЛЬ В БІДІ.

Була вже близько десята вечер, як Василь вернув домів.

Несміло отвирав двері, бо чув, що провинився. На стрічу вийшла його молода жінка і стала докоряти:

— Бійся Бога, Василю! Аж до сеї пори жду на тебе із вечерою. Людські чоловіки вже і спочивають, а ти щойно до дому вертаєш. І скажи мені, що тобі із того У. Н. Союзу прийде? Чи він тобі їсти дасть, чи що?

Василь усміхався на ті лагідні докори, скинув „ковт” і сів до вечері. Біля нього присіла жінка і легенько „торочила” своє:

— Та я не маю нич проти того, що ти у Союзі; я знаю, що це наша організація, що ліпшої від неї нема, але по що тобі того секретарства? Не досить що насидишся на тих мітингах, але відтак ще й по хатах ходиш записувати нових членів.

Василь їв зі смаком добру страву і терпеливо слухав усього говорення своєї доброї подруги. Він знав її добру, сердечну вдачу; він знав, що вона спорікає тому, бо жаліє його. А вона мовила далі:

— Дав Бог неділю — відпочивбись собі — так ні! Тільки хлипнув дві-три ложки росолу на обід, та із тим аж до сього часу. Та де тобі твого здоровля встане! Та ти забеш себе тим своїм секретарством. А що буде тоді із нашим Івасем?

Тут обоє поглянули на колиску, у якій спочивав їх первородний, їх шестимісячний синочок. Через сон усміхався, наче й справді бачив тих ангелів небесних, що наряд вірує, що дитина бачить уві сні.

На вид своєї дитинки, обоїм стали сльози в очах. Безпомічне, малесеньке. — Що його чекає в життю?

По хвилі Василь тихенько, щоб не збудити дитини, промовив:

— І для тебе і для Івася і для мене, для усіх нас потрібно У. Н. Союзу. А так само він конечний для кожного українського емігранта. З одного боку він забезпечує нас і нашу роботу на випадок нещастя або смерти, а з другого придержує нас у народній єдності. Кілько то сліз утерла наша організація, кілько запомог виплатила хорим, калікам, вдовам і сирот-

там? І старому краєви помагає з усьої сили. Заохочує до складок на нещасних, збирає жертви на справу визволення нашого народу і сама дає немалу лепту на всякі народні потреби.

— То всьо правда, Васильку, але чому ти сам найбільше розбиваєшся, чому ти оден мусиш робити всю роботу?!

— Так эле воно не є. Другі урядники нашого відділу роблять так само союзову роботу. Але коли вибрали мене секретарем, то я мушу совісно виконати свою завдачу. Я вважаю своїм святим обовязком, щоби притягнути до У. Н. Союза як найбільше людей. Я не можу дивитися байдужно, як наші Українці ходять самопас, як відтак оставляють свої родини без ніякого забезпечення, нераз у крайній нужді. А притім я знаю, що чим більше нас буде в нашій організації, тим скорше виборемо свободу для цілого українського народу. Подумай тільки, жіночко, яка булаб у нас сила, колиб в Союзі було сто тисяч членів. Із таким числом усі рахувалибся; така маса людей моглаби збудувати цілу Україну!

— Дай Боже, Васильку! — зітхнула жінка. — А то вже через міру мучаться там, у старім краю. До плачу приходиться, як читаєш усі ті страшні і жалісні вісти, що їх описує „Свобода” Тільки народу побито, замучено! Що там сиріт, кілька вдовиць, а тепер ще цілі села вимирають з голоду!

Василь задумався, а по хвилі каже:

— Є між нами такі, що кажуть, аби не журитися голодними, бо то не в Галичині, а далеко, на полудни, на Великій Україні. Ей, Господи, які ми сліпі! Тажеж то наша кров, наш народ, таже без Великої України нам нема будучини! Там ціла наша історія — Козацтво, Запороже, гайдамаки — там сторона Шевченка, Лисенка, Нечуя,

Хмельницького і тисячів других славних людей. От чому треба кождому, що свідомий, ходити поміж хати і збирати нових членів до У. Н. Союза!

*

Було вже близько одинайцяті, як наконець погасили світло і полягали спати.

*

Святий Вечер 1921 р. Раненько пішов Василь до роботи, а жінка від довіта поралася, щоби гідно і достойно стрітити надходяче свято. Нераз через голову майнули спомини із старого краю, батько, мати, рідне обійсте і як то колись весело, цілою родиною, засідали до „святої вечері” Наче навісні комарі вертали ці думки, навіваючи тугу за рідною стороною і рідними людьми. Кілька разів прийшлося утирати сльози на гадку, що усьо це вже минуло і не верне ніколи. Але жінці робітника нема часу і виплакаться до схочу. Заплакав у колісці Івась. Василиха підбігла, нагодувала і вколосала дитину, а сама мерщій узялася до зготовлення ріжних святочних страв. Нехай знає Василь, що у нього жінка — добра газдиня, нехай, хоч на чужині, буде бодай подібне до того, як колись було у ріднім селі.

Як раз завивала голубці і складала оден по другім до горшка, коли побачила велику товпу народа перед своєю хатою.

Щось тьохнуло, наче ножем у саме серце...

Ціла задеревіла, передчуваючи лихо... Застукано до дверей. Мов мертва пішла відчинити... У дверех стояв старий робітник, з відкритою головою... Говорив до неї, а вона наче не чула... З широко отвореними очима стояла бліда, гейби не розуміла, що до неї говориться...

Порозступалися усі і вона поба-

чила його... Узріла свого Василя... Лежав непорушний, на ношах, цілий перевязаний кривавими бандажами...

Вдивилася у це бідне, скервавлене марево, перелякана, тривожна — захиталася і обімліла...

Прискочили добрі люди і на руках занесли її до хати. Відтерли — очунялася.

А Василя зложили обережно на постіль...

Прийшов лікар, обізрів уважно раненого і сумно покивав головою...

— Пропали обое очий і рука, — стиха промовив.

Бідний Василь! На самий Святий Вечер набій динаміту вибух несподівано йому в руці. Руку відорвало, а що еще гірше, висмалило йому очи і позбавило зору.

Оттака доля трапляється неодному бідному робітникови в Америці!

Хто годен описати усю муку нещасного і його доброї жінки! Молодий, 33 літний чоловік — каліка на ціле життя!

* * *

Коли ця страшна вістка наспіла до У. Н. Союзу, усі члени головного уряду мали велике співчуття для того нещастя. А вразило кожного це ще більше тому, що Василь був не тільки звичайним членом, але правдивим патріотом і другом нашої організації. Він положив чималі заслуги через приєднування членів і поширювання Союзових ідей. Такому чоловікови годилося дати надзвичайну поміч у його тяжкій потребі. І тоту поміч він дістав. **У. Н. Союз виплатив йому чотирьох долярів надзвичайної допомоги, не торкаючи ані цента із його посмертного.** І не забуде про нього ніколи У. Н. Союз, як не забуває ніколи за нікого, що трудиться для добра нашої організації.

Це не змислене оповідання для агітації в користь У. Н. Союзу. Це правдивий факт, який тут подаємо. Повне ім'я того нашого члена є: Василь Притула в Маганой Плейн, Па, бувший секретар тамошного відділу, літ 33, жонатий. Одна дитина, Івась.

Дня 6-го січня 1921 р. о годині 10-ій рано вистрілив йому динаміт в руках та висмалило йому обое очий і урвало руку. У. Н. Союз виплатив йому \$400 без нарушення посмертного.

Чи не оплатиться потрудити для У. Н. Союзу?!

*
*

На силу намовив.

— Не кажіть мені, куме, щобим вступив до У. Н. Союзу, бо того не зроблю. Я вже за старий — мені минуло 43 років. Прийшлобся за богато платити.

Оттак відмовлявся Семен Бружина з Мілвіл, Н. Дж., коли його приятель заохочував до вступлення в члени нашої організації. Але кум не дався збити з дороги.

— Ваша власна вина, що не вступилисьте, колисьте були молодші. Тоді припало би на вас менше. Але і тепер воно буде коштувати вас дешевше, чим в якій асекурації. У вас жінка, у вас пятеро дрібних дітей, не дай Боже якого нещастя, що вони вдіють з собою?! Майте сумління і обезпечте себе і родину.

І не вступився добрий друг поти, аж записав Семена до У. Н. Союзу. Це сталося в січні 1921 р. Спочатком 1922 р. заслаб Семен на ногу. Зачала трупішити кість в самім коліні. Мабуть затроєння спричинило це порохнавінне кости. В лютім 1922 р. відрізали йому ногу. Пятеро дрібних

дітей, — найстарше 11, а найменше 2 роки.

Довідавшись про нещастє, У. Н. Союз післав негайно \$100, а в кілька місяців пізніше другу сотку на штучну ногу.

Чи не добре зробив приятель, що не вступився із хати, поки не намовив вписатися до У. Н. Союзу?!

* * *

Оден з многих.

Іван Бобак в Росфорд, Огайо, належить до У. Н. Союзу від 1912 р. Дня 10-го червня 1922, при роботі, попсувалася машина, зірвався залізний стіл і поторощив йому ноги. Остав бідний калікою.

Ніхто не годен вернути йому утраченого здоровля, але тому, що належав до У. Н. Союзу, ддятого дістав сейчас \$100.00 з організації, дістав що тижня запомогу з братства і кожного року одержить свою частину запомоги. І у нього, нещасного, пятеро дітей — найстарше 14 літ, а наймолодше 6 місяців!

Чи не пригодиться У. Н. С. йому і його родині у тяжкій потребі?!

Несподівано.

Смерть не питає, чи ти готовий. Ти повинен сам знати, що вона може прийти в кожній хвили. От прочитайте оце:

В Ст. Луїс прийшов кум відвідати кума, який мав салун. Оба були членами У. Н. Союзу. Хотів салуніст погостити свого приятеля. Виніс фляшку і чарки — погостив. Випили по од-

ній чи по дві і оба попадали трупом. „Муншайн” був сфабрикований з деревяного алькоголю і потроїлися оба. Чи сподівався котрий із них, що строльється двома маленькими порційками „горівки”? У тім нещасливім припадку було добре для їх родин, що оба були забезпечені в У. Н. Союзі.

Це Америка.

Живемо в Америці горячковим, нервовим життем. Ця непевність, що буде завтра, ростроює нерви неодному чоловікови так дуже, що неоден сходить із розуму. Хто із нас, що був на давнійших конвенціях, не памятає Михайла Югаса зі Скрентону? Він мав велику повагу між членами і навіть клали його кандидатом на касієра. Веселої вдачі, меткий, говірливий, душа-чоловік!

Аж ось прочитали страшну звістку, що він застрівився! Нервовий розстрій, хвилеве божевілля, пхнуло його до самоубійства.

В Америці це не спокійне життя на селі. Тут чоловік переживає вдвое а радше вдєсятеро тільки, що у старім краю. Тут смерть висить на волоску над кождим із нас. А вже фабричний робітник, чи майстер, чи залізничний, чи який, то кождий ризикує своім життем мало не кождий день. Проте вважайте, браття, щоби не плакали по вас жінки, не з жалю за вами, а спорікаючи, що лишилисьє їх та сироти на нужду та недолю у чужім краю!

У Н. Союз виплатив тисячам родин смертні запомоги, а тисячам хорих і калік облекшив їх бідну долю!

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ.

ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА,

ПОМЕРШІ В ЧАСІ ВІД 1. СЕРПНЯ 1921 Р. ДО 31. СЕРПНЯ 1922 Р.

Андрій Савка, тростіс У. Н. Союзу і управитель друкарні „Свободи” род. у Львові 1876 р. довголітний співробітник друкарні Тов. ім Шевченка і Ставропігійської друкарні у Львові. До Америки приїхав 1903 р. і працював в „Свободі” яка друкувалась в Олифанті, в Скрентоні, в Нью Йорку і в Джерзі Сіті. На конвенції У. Н. Союзу в Вілксбері, Па. 1912 р. його вибрано в перше тростісом У. Н. Союзу і менаджером „Свободи”, на якому становищі працював до останньої хвили життя. † 1-го марта 1922 р.

Андрій Савка.

Іван Глова.

Іван Глова, член основатель У. Н. Союзу, род. з Завадки, пов. Сянік, Галичина 1863 р. Покійний був першим головним касієром У. Н. Союзу а відтак кількома наворотами головним радним, цієї організації і належав до тих Лемків, котрі вже в перших початках нашої еміграції в Зл. Державах, працювали на народній українській ниві. † 12-го серпня 1921 р.

Тома Стасюк, інспектор У. Н. Союзу, член 47. відділу, род. Звиняче, Заставна, Буковина, 2-го лютого 1893 р. Вступив до організації 28-го лютого 1919 р. † 17-го червня 1922 р.

Глова Василь, член Від. 1-го У. Н. Союзу, род. 1876 р. в Завадці, Галичина. Вступ. до У. Н. С. 27. серпня 1899р. † 7-го лютого 1922 р.

Малиняк Гаврило, В. 1. род. в Снітниці, Горлиці 1869 р. Вст. 1. марта 1894 р. † 14. марта 1922 р.

Царик Петро, В. 7. род. Богладки, Прикарп. Русь, вст. 28. лютого 1921, † 11. грудня 1921. Лазор Андрій, В. 7. род. Бартос, Тава, Прикарп. Русь, вст. 10. липня 1908 р. † 28. грудня 1921 р.

Яскілка Петро, В. 10. род. Рутник, Коросно, вст. 31. грудня 1905 р. † 22. жовтня 1921 р.

Крістан Марія, В. 12. род. Кецер-Пеклін, Прик. Русь, вст. 29. липня 1908 р. † 20. січня 1922 р.

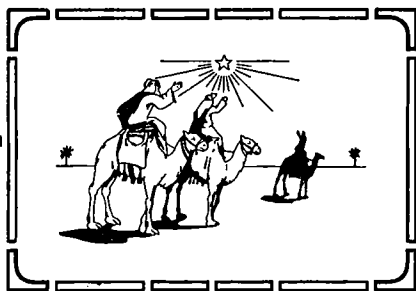
Русинко Марія, В. 12. род. Криве, Горлиці, вст. 29. цвітня 1907 р. † 11. цвітня 1922 р.

Спаяк Денис, В. 13. род. Луч, Горлиці, вст. 1. грудня 1900 р. † 9. грудня 1921 р.

Чашик Василь, В. 14. род. Стацева, Снятин, вст. 31. грудня 1918 р. † 22. жовтня 1921 р.
Пухта Григорій, В. 15. род. Остапе, Скалат, вст. 30 жовтня 1915 р. † 24. жовтня 1921 р.
Дзядик Теодор, В. 18. род. Біничне, Грибів, вст. 26. січня 1905 р. † 2. падолиста 1921 р.
Сиротяк Марія, В. 18. род. Ліщини, Горлиці, вст. 31. грудня 1918 р. † 14. марта 1922 р.
Мацько Марія, В. 24. род. Єзуполь, Станиславів, вст. 30. червня 1920, † 21. цвітня 1922.
Вишинський Василь, В. 24. род. Коростовичі, Рогатин, вст. 30 листопада 1921 р. † 16.
серпня 1922 р.
Лучанко Семен, В. 27. род. Малашівці, Тернопіль, вст. 31. липня 1916, † 16. липня 1922.
Влайко Ілярійон, В. 32. род. Кучурмик, Буковина, вст. 29. червня 1918, † 2. лютого 1922.
Лях Василь, В. 39. род. Шималов, Прикарп. Русь, вст. 27. червня 1900, † 18. лютого 1922.
Спільник Іван, В. 41. род. Ропа, Горлиці, вст. 22. червня 1901 р. † 11. липня 1922 р.
Матко Кароль, В. 44. род. Туренсько, Сянік, вст. 31. липня 1916 р. † 14. червня 1922 р.
Андрушко Атаназій, В. 48. род. Дубівці, Тернопіль, вст. 31. жовтня 1917 р. † 20. серпня
1921 р.
Фітяк Петро, В. 48. род. Яворів, Бучач, вст. 31. грудня 1919 р. † 20. марта 1922 р.
Лаба Йосиф, В. 51. род. Нове село, Добромилъ, вст. 23. марта 1910 р. † 7. серпня 1921 р.
Шацький Адам, В. 51. род. Корінець, Добромилъ, вст. 31. грудня 1920, † 12. жовтня 1921.
Цюпинський Іван, В. 56. род. Пискуровичі, Ярослав, вст. 15. лютого 1913 р., † 23. цвітня
1922 р.
Рега Лука, В. 57. род. Настасів, Тернопіль, вст. 31. марта 1919 р. † 22. марта 1922 р.
Луковська Берта, В. 63. род. Монастериська, Бучач, вст. 31. грудня 1919 р. † 15. серпня
1921 р.
Зубик Афан, В. 63. род. Вороблик шлях., Сянік, вст. 31. грудня 1920, † 24. червня 1922.
Оприск Іван, В. 65. род. Щирць, Львів, вст. 30. вересня 1918 р., † 19. січня 1922 р.
Кошельовський Григорій, В. 67. род. Острів, Тернопіль, вст. 31. серпня 1917 р. † 22.
жовтня 1921 р.
Зушак Іван, В. 69. род. Земплин, Прикарп. Русь, вст. в серпні 1901, † 3. цвітня 1922.
Бігуняк Олена, В. 70. род. Рихват, Горлиці, вст. 31. жовтня 1918 р., † 8. грудня 1921 р.
Баглай Максим, В. 75. род. Дуліби, Бібрка, вст. 28. лютого 1919 р., † 5. липня 1922 р.
Присташ Ефрозина, В. 76. род. Рихват, Горлиці, вст. 31. січня 1921 р., † 27. цвітня 1922.
Костик Апольонія, В. 85. род. Боковичі, Лисько, вст. 28. лютого 1919, † 27. падолиста 1921.
Демчко Семен, В. 98. род. Висова, Горлиці, вст. 25. жовтня 1903 р., † 19. серпня 1921 р.
Крестинич Семен, в. 98. род. Висова, Горлиці, вст. 25. жовтня 1903, † 29. грудня 1921 р.
Бурий Теодор, В. 98. род. Настасів, Тернопіль, вст. 31. мая 1919 р., † 7. січня 1922 р.
Лешишин Катерина, В. 99. род. Согерів, Сянік, вст. 29. червня 1918 р., † 21. січня 1922 р.
Ананевич Олекса, В. 102. род. Полонна, Сянік, вст. 24. грудня 1906 р., † 7. січня 1922 р.
Бахоровський Андрій, В. 102. род. Камінне, Сянік, вст. 30. грудня 1919, † 3. лютого 1922.
Моцар Йосиф, В. 104. род. Шамокін, Па., вст. 30. цвітня 1921 р., † 19. лютого 1922 р.
Береза Петро, В. 104. род. Дирки, Рогатин, вст. 24. червня 1912 р., † 22. марта 1922 р.
Глива Дмитро, В. 104. род. Панкова, Горлиці, вст. 29. мая 1913 р., † 30. марта 1922 р.
Негребецький Дмитро, В. 106. род. Босько, Сянік, вст. 21. жовтня 1909, † 2. марта 1922.
Грицик Ілія, В. 106. род. Гаї нижні, Дрогобич, вст. 30. червня 1921, † 27. падолиста 1921.
Шугайло Катерина, В. 108. род. Торки, Перемишль, вст. 31. серпня 1918, † 4. жовтня 1921.
Німець Прокіп, В. 109. род. Маційова, Новий Санч, вст. 23. марта 1901, † 8. лютого 1922.
Бобак Михайло, В. 111. род. Босько, Сянік, вст. 31. липня 1917 р., † 28. червня 1922 р.
Бур Юстина, В. 112. род. Поврозник, Криниця, вст. 26. падолиста 1907, † 16. лютого 1922.
Гамера Анна, В. 112. род. Закучева, Лисько, вст. 31. липня 1916 р., † 12. марта 1922 р.
Метрик Анна, В. 112. род. Лішава, Добромилъ, вст. 27. лютого 1915 р., † 4. цвітня 1922 р.
Галас Варвара, В. 116. род. Товсте, Скалат, вст. 31. липня 1917 р., † 20. мая 1922 р.
Літвинович Вінцентій, В. 117. род. Яскевиче, Вільно, вст. 21. марта 1911, † 7. січня 1922.
Клим Іван, В. 135. род. Бахлева, Лисько, вст. 31. мая 1919 р., † 18. падолиста 1921 р.
Батюк Антін, В. 136. род. Воля Посталевська, Лисько, вст. 30. вересня 1918 р., † 4. жовт-
ня 1921 р.
Пелехович Теодор, В. 136. род. Лукавиця, Лисько, вст. 30. марта 1918, † 5. серпня 1922.
Беця Ілько, В. 140. род. Маньов, Лисько, вст. 25. жовтня 1906 р., † 10. лютого 1922 р.

Лазорик Параня, В. 144. род. Ст. Кути, Косів, вст. 30. цвітня 1918 р., † 11. марта 1922 р.
Рудакевич Гриць, В. 146. род. Глатке, Тернопіль, вст. 25. вересня 1912, † 4. марта 1922.
Захарків Семен, В. 146. род. Вишнівчик, Підгайці, вст. 31. жовтня 1918, † 22. цвітня 1922.
Фринцко Іван, В. 154. род. Святкова мала, Ясло, вст. 28. лютого 1919, † 9. цвітня 1922.
Стек Текля, В. 155. род. Дуліби, Рогатин, вст. 31. мая 1916 р., † 13. лютого 1922 р.
Сеньків Ганька, В. 168. род. Черче, Рогатин, вст. 29. вересня 1917 р., † 9. липня 1922 р.
Кісьоля Іван, В. 178. род. Лисятичі, Стрий, вст. 30. липня 1913 р., † 15. січня 1922 р.
Лебедь Михайло, В. 179. род. Бронниці, Дрогобич, вст. 30. червня 1919, † 27. серпня 1921.
Засльоцький Іван, В. 179. род. Перониця, Дрогобич, вст. 13. січня 1909, † 18. вересня 1921.
Савіцький Стефан, В. 179. род. Ласківці, Тернопіль, вст. 25. липня 1913 р., † 18. вересня 1921 р.
Тиндик Михайло, В. 179. род. Заголода, Львів, вст. 29. падолиста 1919 р., † 7. падолиста 1921 р.
Чулик Олекса, В. 179. род. Святкова, Ясло, вст. 28. лютого 1914, † 17. червня 1922.
Чарко Анна, В. 182. род. Добротвір, Камінка струм., вст. 31. січня 1919, † 27. січня 1922.
Кость Микола, В. 182. род. Нанова, Добромиль, вст. 28. лютого 1922, † 16. цвітня 1922.
Ропицький Павло, В. 185. род. Чертичне, Грибів, вст. 31. січня 1919 р., † 2. червня 1922 р.
Нога Анна, В. 186. род. Мшана, Коросно, вст. 17. серпня 1908 р., † 21. падолиста 1921 р.
Гричила Іван, В. 200. род. Різдяне, Тербовля, вст. 31. вересня 1918, † 10. жовтня 1921.
Бабій Нестор, В. 206. род. Товсте, Скалат, вст. 31. січня 1918 р., † 11. серпня 1921 р.
Івахів Марія, В. 213. род. Кнісело, Бібрка, вст. 30. червня 1920 р., † 10. лютого 1922 р.
Янош Фльоріян, В. 215. род. Холіжин, Ліско, вст. 25. серпня 1911 р., † 21. цвітня 1922 р.
Крисков Стефан, В. 229. род. Сцібалин, Бережани, вст. 31. січня 1912, † 20. марта 1922.
Югас Михайло, В. 229. род. Загочев, Лісько, вст. 21. липня 1900, † 29. липня 1922.
Біжик Петро, В. 230. род. Боберка, Турка, вст. 31. жовтня 1918, † 18. червня 1922.
Ходоровська Анна, В. 233. род. Перикалець, Скалат, вст. 28. лютого 1921 р., † 4. лютого 1922 р.
Мельник Йосиф, В. 241. род. Жабинці, Гусятин, вст. 31. липня 1920, † 28. марта 1922.
Волянський Петро, В. 248. род. Рожиська, Скалат, вст. 31. мая 1916, † 22. вересня 1921.
Мудрик Юрій, В. 258. род. Павлокома, Динів, вст. 31. грудня 1915-р., † 6. марта 1922 р.
Лещишин Іван, В. 259. род. Ляшки муровані, Львів, вст. 29. падолиста 1909 р., † 10. марта 1922 р.
Сайчук Лев, В. 270. род. Карів, Рава Руська, вст. 31. мая 1916 р., † 30. січня 1922 р.
Свиридук Володимир, в. 278. род. Броди, вст. 31. липня 1915 р., † 16. падолиста 1921 р.
Романяк Микола, В. 283. род. Новосілці, Рудки, вст. 30. червня 1915, † 8. жовтня 1921.
Добровоцький Григорій, В. 288. род. Добівці, Тернопіль, вст. 30. марта 1918 р., † 29. цвітня 1922 р.
Кузьма Стефан, В. 300. род. Коросно, Добромиль, вст. 29. лютого 1916, † 22. липня 1922.
Грень Блажій, В. 320. род. Вишнівок, Підгайці, вст. 30. падолиста 1918, † 23. цвітня 1922.
Малик Андрій, В. 321. род. Волоща, Самбір, вст. 31. грудня 1915 р., † 1. мая 1922 р.
Кобза Михайло, В. 321. род. Лосинів, Тербовля, вст. 23. червня 1914, † 31. мая 1922.
Горжковський Йосиф, В. 326. род. Новотанець, Сянік, вст. 31. січня 1919, † 14. марта 1922.
Жиромський Микола, В. 330. род. Павушівка, Чортків, вст. 29. цвітня 1916 р., † 11. мая 1922 р.
Петричанка Іван, В. 332. род. Усте, Борщів, вст. 30. вересня 1918, † 28. червня 1922.
Барабаш Антін, В. 336. род. Бобаринці, Тернопіль, вст. 31. жовтня 1917, † 6. серпня 1921.
Козевич Семен, В. 344. род. Староміщина, Скалат, вст. 25. липня 1914, † 23. грудня 1921.
Сидорович Василь, В. 351. род. Островець пільний, Золочів, вст. 11. падилеста 1913 р.
† 10. січня 1922 р.
Багрій Михайло, В. 367. род. Збори, Калуш, вст. 29. вересня 1917, † 26. грудня 1921.
Нацюк Андрій, В. 370. род. Довжанка, Тернопіль, вст. 28. лютого 1918, † 18. липня 1922.
Атаманчук Іван, В. 379. род. Сіхів, Стрий, вст. 31. січня 1916 р., † 1. падолиста 1921 р.
Козяк Йосиф, В. 384. род. Ракова, Самбір, вст. 30. вересня 1916 р., † 6. серпня 1921 р.
Козар Іван, В. 384. род. Лубянки вижні, Збараж, вст. 31. грудня 1920, † 27. мая 1922.
Милий Іван, В. 393. род. Полонна, Сянік, вст. 29. мая 1914 р., † 22. серпня 1922 р.

В. І. П.

ДО НОВОГО РОКУ.

До Нового Року — руки,
Наша пісня — стогін ран:
Зглянься, зглянься на наші муки,
Розжени страшний туман.

Припини криваві ріки,
Засвіти огні в імлі,
І найди цілющі ліки
Ранам рідної землі.

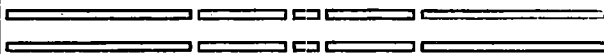
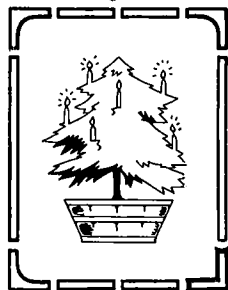
Зглянься! з голоду ми гинем,
Гризимо свої тини...
Вкрий пшеницею, ячмінем
Наші ниви і лани.

Розстели в степах широких
Скрізь зелені килими,
І збуди живі потоки
В грудях нашої зіми.

Помири ти з братом брата,
Землі зорані з'єднай,
Щоб була єдина хата,
І один великий край.

Щоб над рідною землею
Загорілась зірка знов,
І вернулась разом з нею
Воля, правда і любов.

О. Олесь.

ПОЛІТИЧНІ УБІЙСТВА.

ВІДОБРАННЄ чоловікові життя є дуже тяжким злочинном, коли це діється для власної користи, для особистої пімсти або в імя політичної тиранії, чи релігійного фанатизму.

Але ніхто не осудить чоловіка, що убе розбійника, який грозив смертю його рідні, його знакомим або його власному життю.

Далеко гіршими від розбишак є ті, що намагаються видерти людям їх найбільше добро, свободу. Бо свобода важніща, чим саме життя. Неволья приносить з собою такі страшні наслідки, що ніяке зло, навіть утрата життя, не може рівнятися із нею. Нарід в неволи затрачує усі гарні черти характеру, тратить свою людську гідність і сходить до уровени робучої худоби, яка несе спокійно своє ярмо і журиться тільки тим, чи одержить доволі паші.

Цю велику правду бачили від віків свідомі люди, які радо жертвували собою, щоби тільки добути свободу для свого народу і для цілого людства. Колиж бачили, що на перешкоді, в добуттю волі, стоять якісь поодинокі люди чи гуртки, вони вбивали їх, щоби прискішити діло визволу.

Ціла історія переповнена такими славними убійствами, а імена убійни-

ків споминаються з найбільшою пошаною із роду в рід. Наче ясні зорі світять у історії людства ті, що підняли свою руку проти тиранів. Тираном є кожний, хто відбирає людям свободу.

В минувшині такими тиранами були автократи і їх прислужники, а у теперішню пору тиранами для нашого народу є: — большевики і ляшня. Одні і другі уживають насили і не дають нашому народові ніякого права, щоби він жив своїм власним, свободним життям.

Тому буде цікаве для нас пізнати, як у минувшині розправлялися характерні люди із тими, що були представниками насили і неволі.

Тут подамо тільки три приміри з історії, бо на більше нема у нас місця. Впрочім і сотки книг не годні переповісти усього, що вдіяли добрі люди для свободи. Сотні тисяч імен пропали без сліду, незаписані ніяким літописцем. Але признака із їх посьвати є. Людство приближується скорою ходою до того часу, де ніякої неволі нігде на світі не буде.

1. Вільгельм Тель.

Щасливий край Швайцарія! Від віків свободна, викохала на волі характерний народ, на який цілий світ

дивитись з подивом. Чесні, інтелігентні, браві Швайцарці! Коли дивитися на них, то уявляєш собі, якими колись буде ціла людська суспільність. Колись,—коли буде усім людям свобода!

Малий народець Швайцарців не одержав своєї волі з „ласки судьби”. Він боровся завзято проти гнобителів, які намагалися поневолити „непокірне племя гірняків” У тій їх борбі за волю найславніше ім'я Вільгельма Телля тому, що його вчинок був гаслом до повстання цілого народу.

В 1273 році швайцарський граф, Рудольф з Габсбурга, зівстав вибраний австро-німецьким цісарем. Він, знаючи своїх крайнів, Швайцарців, що вони понад усьо люблять волю, не тільки не пробував їх узяти під ярмо, але навіть видав їм цілий ряд урядових документів, в яких забезпечив для них цілковиту свободу. Але по його смерті, його син, Альбрехт I. порішив, що не годиться бути Швайцарцям свободними людьми. Він постановив приборкати „неспокійних гірняків” і учинити їх вічними підданими Австрії. В тій цілі поділив він Швайцарію на воевідства, у котрих понаставляв своїх людей із тим, що мають силою здавити усяку спробу „бунту”

Таким воеводою у кантонах Урі і Швиц став Гесслер, зарозумілий пахолок Альбрехта. Він дивився з погордою на „швайцарських неотесів” і заводив що-раз-то нові дива, щоби тільки дражнити і глумитися з „хлопів” Оттак розпорядив він, щоби на трговици, у місті Альторф, закопати стовп, а на верху того стовпа щоби положити капелюх цісаря Альбрехта. Кожний Швайцарець, коли переходив біля того стовпа, мусів кланятися йому низенько, на знак своєї покори і підданства цісареві. Хто ловаживби не послухати того розказу, вважався бунтарем і підлягав карі смерті.

Бурився народ на таке посміховиство над собою але щож було робити. Переходили Швайцарці біля стовпа і зі стисненими зубами кланялися стовпови, щоби оминати халепи.

Тільки один Швайцарець найшовся, що не дав себе застрашити всемогучому воеводі, Гесслерови. Кілька раз перейшовся по трговици — сюди й туди — біля самого стовпа, але ні раз не скинув своєї шапки та ще й з погордою дивився на своїх крайнів, які віддавали поклін цісарському капелюхови.

Не загаялися донощики розповісти про це губернаторови. Злобно засміявся Гесслер, що нарешті дістане в свої руки Вільгельма Телля, якогс вже з давна підозрівав як бунтара проти цісарської влади. Чим скорше післав своїх гайдуків, а ті привели перед нього скованого Телля. Грізно обізвався воевода до гордого гірняка:

— Вільгельме Тель! Через твоє зухвальство ти втратив право на життя. Але я хочу показати, що у мене милосерна вдача.

Тут Гесслер засміявся глумливо і продовжав:

— Еге, еге! Я дуже лагідний і м'який чоловік. Мені шкода такого парня, як ти. І от задумав я, як полагодити твою справу. Ти маєш славу першого стрільця з луку — на усї гори. Я ще ніколи не бачив, яку ти маєш у стрілянню вправу. Коли ти справді такий добрий цілець, то ти сповниш легко свою завдачу і спасеш своє життя.

Тут привели посіпаки підручка-хлопчика, сина Вільгельма Телля. Здрігнувся батько, бо наперед знав, що жорстокий воевода задумав пімститися на нім через його власну дитину. А між тим Гесслер стояв перед ним і з чортівською усмішкою продовжав:

— На трицять кроків від тебе поставлять твого хлопця. На його голові положать яблуко. Коли ти те яблуко скинеш стрілою з голови і не скалічиш, чи не убеш сина, то я дарую тобі життя. Але уважай, бо як не влучиш добре, то тебе чекає смерть.

Телля роскували та подали йому лук і колчан зі стрілами. Відразу дві стріли виняв Тель, примірівся і випущеною з лука стрілою поцілив в саму середину яблука, яке упало на землю.

Уся двірня заплескала в долоні за влучний стріл, а воевода прикликав славного гірняка перед себе. Лукаво дивився Гесслер на смільчака, а відтак питає:

— Скажи мені, Вільгельме Тель, чому виймив ти відразу аж дві стріли із свого колчана?

До краю схвильований Тель відповів відважно:

— Колиб я був не поцілив добре, колиби стріла була пройшла мого сина, то тою другою стрілою я бувби убив тебе. І клянуся Богом, що бувбим не схибив!

— Оттак я й думав! — зареготався злобно воевода. — За твою зухвалість я не відберу тобі життя, мушу додержати слова, але вогьму тебе із собою, до мого замку в Кіснахт. Там є у мене підземні льохи, які навчать тебе „інакшої” співати!

Знова закували Телля і повели дорогою до Кіснахт. Перед самим замком було озеро, яке треба було переїхати човном. Коли вже були на самій середині води, нараз счинилася страшна буря. Стало кидати судном на всі сторони. Здавалося що хвиля, що усі мусять втопитися. Тоді слуги Гесслера кажуть до нього:

— Пане воеводо! Згинемо усі, коли не роскуємо Вільгельма Телля. Він

тільки один потрафить нас спасти, бо він найлучший керманич на увесь край.

Хоча-нехоча росковано Телля, а той відразу став правити човном так удачно, що в короткім часі були близько до берега.

Як раз плили біля скалистого виступу, коли Тель вхопив лук і колчан зі стрілами. В одну мить гірняк учинив могучий скок і вихопився на беріг, оставляючи воеводу і його посіпак на розбурханих філях.

З тяжким трудом вдалося Гесслерозі видобути із води, але вже не судилось йому живим до замку вернути. На дорозі, якою він вертав зі своєю двірнею, чатував Тель. Коли воевода надїхав під саме місце засідки, Вільгельм Тель закликав дужим голосом:

— Тиране Гесслер! Смерть тобі, кате нашого народу!—За кінцевим словом засвистіла стріла, пробиваючи само серце воеводи, який звалився з коня.

Цей влучний стріл, яким зістав убитий один з найлютіших ворогів швайцарської свободи, став гаслом до загального повстання усього народу.

Прийшли довгі роки кривавих боїв і великих жертв для Швайцарців. Але витревалість, завзяття і не поборна охота до свободи учинила це, що малий народець став побідником над великою і можливою Австрією.

Швайцарці добули цілковиту волю і незалежність, яку задержали кріпко і до нинішніх часів.

А імя народного местника, Вільгельма Телля, повтаряє не тільки кожда швайцарська дитина, але по усім світі кождий, що тільки любить волю.

У нашій визвольній борбі за свободу, за свою державу, ми, Українці, повинні виплекати такого духа, як мали Швайцарці, як мав Вільгельм Тель. Хай не задрожить рука, яка знімаєть-

ся, щоб завдати смертний удар ворогові нашого народу!

2. Шарльотта Корде.

Щасливі ті люди, котрим вдалося перевести у життя ідею, для котрої жили і боролися. Вони добувають собі повагу і любов своїх співгорожан, а по смерті історія записує їх імена як творців нових епох у поступі людства. Але яка біда піонірам нової думки, коли приходиться жити серед темних мас! А вже найгірша доля тих, що раді би добути незрячим, найвисше добро, свободу. Кілько трупів найкращих людей паде на тернистім шляху до волі! Десь-когось спомяне народна літопись, але найчастіше навіть згадка не остане по тих, що пожертвували собою для щастя свого народу. Перед нашими очима розігралася страшна трагедія на Україні і в Росії. Під ударами революції упав царат, тюрма народів. Мученики за волю, засуджені царатом в Сибір, в каторгу, чи тюрму, могли нарешті повернути назад домів, щоби помочи перестроїти визволений край у щасливу для всіх людей сторону. Вони сподівалися, що аж тепер настане кожному рай. Вони надіялися на вдячність освободившогося народу, що віддячить їм за довгі літа муки, яку терпіли за свободу. Бідні вони і бідні ті, що боролися за волю з крісом у руках! Не судилося їм бути керівниками нового руху, не прийшлося їм будувати державу на нових, свобідних началах.

Владу захопила жменя демагогів, яка збудувала на руїнах царського деспотизму стораз страшнішу неволю, а це — большевицьку тиранію. Усі жорстокі, російські царі, разом, не вигубили і половини того народу за чотири сотки літ, що вивішали і вистріляли большевики протягом чотирох років! А між ними самих мужиків близь-

ко мільон та пів мільона робітників та простих жовнірів. Найгірша доля постигла інтелігенцію, яку вирізано майже в пень.

Бо нинішня влада у Росії і на Україні то не влада селян і робітників, як це фальшиво голосять большевики. На Україні і в Росії гуляє шумовинне людського суспільства. Нероби, кримінальники, лінива чернь недоуків та авантюристів — це нинішні спадкоємці російської революції. Дійсні, ідейні революціонери, що билися або терпіли за свободу, винищені до тла большевицькою „чрезвычайкою” Владу захопила голота, яка підчас революції сиділа трусливо за границею, як Ленін, що сидів спокійно у Швейцарії, як Троцький, що переживав час революції в Нью Йорку, як тисячі жидків, що постягалися до Росії аж тоді, коли відважні люди розвалили царат. До помочи собі дібрали спочатку Китайців, а відтак „босяків”, людську зволоч-сміття, які вбивали всякого, на кого затровили новочасні самовладці.

Довга неволя царського режиму вчинила російський народ рабами. Вона вчинила із нього племя трусів і недотепів. Через це не важиться він і по нинішний день скинути остогидне ярмо. Тільки на Україні живуть ще спомини колишніх свобід. Ми бачимо щораз нові повстання проти большевицької тиранії. Але брак оружія, голод та тревалі постої „червоної армії” не дають змоги здійснитися цьому рухові у загальну революцію усього українського народу. До часу ведеться ця борба у спосіб підпольний — поодинокими замахами, борбою на малі розміри. Що і така борба веде до ціли, хай послужить як приклад посвята французької патріотки, Шарльотти Корде, яка жертвою свого життя пробудила совість у своїх співгорожан.

Під кінець вісімнадцятого віку вибухла у Франції революція. Нарід повалив деспотичну королівську владу і покарав смертю короля і королеву за їх змову з ворогами французької республіки. Найбільше ідейною партією, у тій борбі за волю, була партія т. зв. Жирондистів. Вона дала революції найсвітліших людей, які поклали основи для молодого республіки. Не диво, що вони перебрали керму держави, бо нарід видів ясно, що це люди розумні і здібні до самопожертви. Це становисько керманців держави не було понутру демагогічної партії Якобинів. Вони завидували Жирондистам їх поваги поміж народом і роздумували, в який спосіб можна їх повалити.

Темний народ легко обдурити. Французи, під той час, були непросвічені і не уміли розібрати, що добре, а що лихе. Кожний голосний клич вони приймали як справжнє добро. Щоби тільки хто гукнув: „робучий народ, постій за своїми чорними руками!”, то зараз мав народні маси за собою. Незрячий народ не дивиться на це, що хто для нього зробив; — він пристає насліпо, до кожного крикуна, що би тільки умів наклепати цілу копицю пустих обіцянок. Найбільші народні герої, найрозумніші труженики для добра нації, мусять уступити перед безхарактерним амбітником, що уміє гратися приманчивими словами. Несвідома маса дає себе завсіди заманити масним словам демагогів, які відтак ведуть своїх темних братів у задалегідь приготовану тюрму.

Оттакого-то способу ужили і Якобини проти патріотичної і розумної партії Жирондистів.

Порозсилали по усій Франції своїх агентів, які обкидували болотом партію дійсних патріотів, а рівночасно представляли Якобинів, що тільки во-

ни одні є правдивими приятелями робучого люду. Темні маси слухали залюбки приемних слів про свою силу, про свою кривду та про той рай, який настане, коли проваляться Жирондисти. Забув французький народ, що зробили для нього ті, проти котрих тепер горлав.

Пішло в непамять, що Жирондисти добули Франції волю, що вони закріпили нову державу, що вони зложили основний закон про право кожного чоловіка. Ніхто не хотів пригадати собі, що гасло „вільність, рівність і братерство” підняли і утвердили послі з округу Жаронди, що на всіх фронтах вони проливали свою кров в обороні республіки.

Усі жертви, уся робота не мали в темної маси того значіння, що лукаві слова якобинських агітаторів.

Одним із найбільших демагогів того часу був Жан Поль Марат. Коли вибухла революція, він був ветеринаром у одного французького дідича. Він зараз побачив, що революція дає змогу вийти на верхи всякому, у кого тільки є амбіція. А тої амбіції було у нього аж за багато. Він став видавати газету, яку назвав „Приятель народу” і у ній заохочував, що би вимордувати усіх „білоручок” Він сподівався, що своїми наклепами і тровленням проти інтелігенції він доведе до того, що Франція остане без розумних людей і тоді буде йому легко добитися до влади, котрої так дуже багнув. Темний народ слухав залюбки, коли агенти Якобинів читали газету Марата і оплескували завзято всякі натяки проти Жирондистів, які представлені були як вороги робучої кляси. Сильна, демагогічна агітація Якобинів довели до того, що при виборах повалено Жирондистів, а управу республіки передано тром людям: Робеспієрови,

Дантонови і Маратови — тром вождам Якобинів.

Марат оставив керму держави другим двом товаришам, а сам узявся до улюбленого свого діла, а це — до різни. Щодня сидів до пізної ночі і укладав листу імен, котрих-то людей треба післати на смерть, на гільотину. (Гільотина, це машина, подібна до січкарни. Де у січкарни кладеся снопи, там в гільотині кладеся людей, засуджених на смерть. Трикутний різак спадає з гори і відтинає голову жертви. Цю машину до різання людей видумав французький лікар, Др. Гільотен;—від нього і назва страшного знаряду).

Щодня гуркотіли ряди возів, на яких везли повязаних сотки людей, як худобу до різниці. Найбільшою утіхою Марата було дивитися, з укритого місця, на ті сотки бідних, яких він посилав на страчення.

У своїй газеті Марат заявив цинічно, що поти не спочине, поки не пішло на смерть двіста тисяч народу, а між ними вигубить до ноги усіх Жирондистів.

Під той час жила у місті Каен молода дівчина, Шарльотта Корде. Вона походила з аристократичного роду. Ціла її сім'я спочувала королівській родині і рада була бачити у Франції привернення королівської влади. Два її рідні брати перебравися за границю і вступили до армії, яка намагалася повалити молоду республіку.

Одна тільки Шарльотта, з поміж цілої родини, була завсіди завзятою республіканкою. Читання книжок і глибоке думання привело її до заключення, що усі люди на світі мають однаке право до життя. Вона відчула цілим серцем страшні кривди, які цілими віками терпіли бідні люди і бачила в революції і республіці одинокий вихід, щоби правда запанувала поміж людьми.

Коли приглядалася до роботи революційних діячів, побачила, що наскрізь ідейними республіканами є Жирондисти, які хочуть поширити свободу і рівність на всі верстви французького народу. Вона виділа ясно, що Якобини оперли свою силу виключно на міській черни міста Парижа, та що вони ігнорують цілком селян і провінціальні міста. Вона не вважала якобинської трійці як законного уряду у республіці, бо знала, що вони захопили диктаторську владу терором. А вже найгірше обурював її бішений різун, Марат, який лютував без милосердя. Він не вдоволявся засудами на смерть у самім Парижі; по всіх закутках Франції він розіслав гільотини під охороною війська. Ті карні експедиції приходили в яку-небудь околицю зі списом осіб, уложеним Маратом, і без великого заходу арештували і казнили усіх проскрибованих. Застрашений народ придивлявся боязко до всіх езекуцій, але не мав ніякої змоги повстати проти насилі. Коли Шарльотта пробувала з'організувати повстання проти париських катів, найшла ледви трицять людей, що були готові піти, з крісом в руках, проти тиранів. Навіть провідники Жирондистів не прилучилися до цього руху і збули Шарльотту жартобливими словами. У відповідь на їх насмішки, молоде дівча відповіло: — Прийде час, що ви будете розуміти, хто я є.

Мабуть тоді, коли побачила, що нема ніякої надії на загальне повстання, дозрів у неї плян, щоби саморуч розправитися із тим, якого вважала кривавою потворою у ріднім краю.

Коли прашалася з родиною, зі знакомими, казала усім, що виїжджає до Англії. Не відкрила перед ніким свого великого наміру. З невеличким клунком в руках, із книжкою про геройські вчинки у старині та трохи грішми,

виїхала до Парижа. Через два дні дороги до столиці була дуже спокійна, а навіть весела. Її пречудна краса і блискучий розум так подобалися тим, що разом з нею їхали, що всі повлюблювалися в неї. Бо не тільки була вона тілом на причуд гарна, але ціла її стать виражала таку шляхотність душі, що навіть найбільші дикуни мусіли поводитися з нею з найбільшою чемністю.— Коли переходила вулицею, то очи всіх зверталися з подивом і любовію. Била від неї краса тіла і душі.

Приїхала вона у Париж одинайцятото липня 1793 р. Заїхала до невеличкого готелю, у яким спочила спокійно по томлячій дорозі. Другого дня, раненько, пішла до міста і купила міцний, острий ніж, який обережно сховала за пазухою. Єще дома передумала вона, що уба Марата на очех всіх, на публичнім місци. Хотіла доконати убійства на „Марсовім полі” підчас публичного обходу річниці волі, 14-го липня. Але коли довідалася, що торжество зістало відложене, порішила убити його на засіданню Конвенту, у соймовій гали. Але і цього не могла сповнити, бо Марат не приходив вже якийсь час на засідання.

Не було иншої ради, а тільки піти до його помешкання і виконати замах.

Вона написала до нього лист, що хотілаби з ним приватно поговорити. На це не дістала ніякої відповіді. Тоді написала вдруге, що хоче виявити йому дуже важну тайну. Вона міркувала, що це письмо дасть їй доступ до всемогучого тирана.

Вечером, около 7-ої години, вона прибула до хати, де жив Марат і де було видавництво його часопису „Приятель Народу”. Із верха дім виглядав дуже бідний. Але коли Шарльотта увійшла до середини помешкання, вона здивувалася, побачивши

прегарні мебі і і дуже елегантну усю домашну утці р. Зверхна бідність дому була для неї чий черни, а повна внутрішня вигода для втіхи кривавого амбітника.

До середини впустила Шарльотту полюбовниця Марата, Катерина Еврард, яка служила йому із вірністю собаки. На питання, чого їй треба, Шарльотта заявила, що має дуже важну справу до „громадянина Марата”. На це почула відповідь, що з Маратом не можна ніяк бачитися, бо він раз купається.

Але в той самий мент дався чути голос самого Марата, який приказав, щоби впустити до нього приїзжу. Він пригадав собі за її лист і рад був довідатись, яку важну тайну має йому відкрити.

Шарльотта увійшла до купальні. По середині комнати стояла ванна, а у ній сидів Марат, цілий прикритий рядном опрі правого рамени. Він якраз писав передовицю до свого часопису на дошці, яка лежала перед ним, впоперек ванни.

Як тільки вона ід ньому підійшла, він став розпитувати про це, що діється в Нормандії (вона звідти приїхала) і що роблять тамошні Жирондисти. Коли вона стала розповідати, він скоро списував собі імена найвизначніщих патріотів.

— За тиждень пішлю їх усіх на гільотину! — обізвав ся Марат.

Мабуть тільки на ці слова і ждала Шарльотта Корде, бо ледви він їх скінчив, коли вона скоренько витягла із за пазухи ніж і в добре виміренім ударі вбила його у груди ката по саму рукоять.

Цей удар з гори, пробив легкі і перетяв головні артерії. Бухнула кров, а з уст тирана роздався страшний крик розпуки і болю:

Надбігла полюбовниця та застала

Марата уже непритомного, як конав. Шарльотта не пробувала втікати, а ждала спокійно, поки її не приарештують.

Перед судом питали її:

— Хто навчив тебе ненавидіти Марата?

— Ніхто! Я зненавиділа його за страшні, криваві вчинки. Він був злочинником проти Франції і людства.

— Чому ти його вбила?

— Щоби придбати спокій для рідного краю.

— Чи ти думаєш, що крім Марата нема вже нікого, щоби дали повів його роботу?

— Я думаю, що на тих других упаде тепер ляк.

— Чи не жалуєш того, що ти вчинила?

— Ніяк ні! Я тішуся, що вдалося мені вбити лютого ката найкращих людей!

Її сміливість і скромність, з якою говорила про свою посвяту, викликали велике співчуття навіть поміж її судіями. Зібрана публіка дивилася з подивом на прегарну дівчину і слухала її натхнених слів про любов до вітчизни, про свободу, про рівність і братерство поміж людьми.

Вона стояла перед ними, наче образ якоїсь старинної героїні, наче живий ідеал волі, наче символ усіх горожанських чеснот.

Її оборонець міг був спасти її життя під покришкою, що її акт був актом божевільства. Але він зрозумів, що шляхотність її душі не прийме такої оборони.

Плачучи, він звернувся до суду і закликав:

— Вона не хоче боронитися... Вона заявляєя винною... Для неї смерть ніяк не страшна..

Коли засудили її на смерть, вона сиділа спокійно із солодкою усмішкою на устах. Підійшла до свого адвоката, стисла його за руки і тихенько сказала:

— Спасибі вам, що не пробували змалювати мене божевільною. Ви зрозуміли мене і ваша пошана стане мені відрадою за всю зневагу, якої зазнала від темної товпи.

Але навіть ця темна чернь, яка на першу відомість, що її божок убитий, мало не розшарпала Шарльотту, тепер отямилася. Навіть це подення суспільства відчуло героїство бравої дівчини.

Зараз по засуді, Шарльотта Корде стала національною героїнею. Деякі пахолки Марата пробували роздути ненависть проти убійниці, але поставила загалу стала така грізна проти них, що вони мусіли замовкнути. Появилися летючки і численні вірші, прославляючи Шарльотту як ідеал патріотки.

Коли 19-го липня везли її на гільотину, то париський народ вийшов увесь на вулиці, щоби побачити її впослідне. Прибрали її в червоний одяг засуджених. Висока, стрімка, прегарна, стояла на возі спокійна і ясна, власновільна жертва за лучшу долю для свого народу.

Це розуміла навіть страшна париська голота, що привикла глумитися тим, котрих посилала на смерть. Тисячі за тисячами відкривали свої голови, коли на смертнім возі переїжджала попри них мучениця за волю і братерство людей. Серед незвичайної тиші чути було лиш хлипання вразливих сердець.

Відважно вийшла на шафот. Повітрям склонилася народові і обвела усіх спокійними, щасливими очима. Вона відчувала, що її посвята не буде даремною.

Коли під ножем упала її голова, у-

весь зібраний нарід зойкнув від болю. Обіззався нестримний, розпучливий плач величезної людської товпи.

Навіть у найтемніщій голові блисло пізнання, що революція пожерла найкращу свою дочку.

* * *

А вже в рік потім французький народ стямився, повалив терористів і післав катів на ту саму гільотину, на котрій страчено Шарльотту Корде.

По нинішний день споминається імя Марата, Робеспіера і їх пахолків як страхіття у людській історії. Натомість імя Шарльотти Корде остане по всяк час як світлий примір пожертвоування, як ідеал патріотки, що посвятили себе для усунення кривавої потвори, що точила кров із її народу.

Щасливий нарід, що має у своїй історії таку героїню!

Кароль Людвик Занд.

По упадку Наполеона запанувала у цілій Европі реакція. Під проводом австрійського міністра, Метерніха, занууався т. зв. „Святий Союз”, до котрого увійшли російський цар, пруський король і австрійський цісар. Завдачу того союзу було знищити до тла увесь слід волі, який полишився по великій французькій революції. Ця злука реакційних сил була особливе до вподоби російському цареві, який боявся об'єднання усіх Німців під кличем свободи. Австрія раділа також, що Німеччина остане порозбивана на поодинокі краї, серед котрих буде її легко удержати свій домінуючий престиж. Щоби тим лекше приборкати свободолюбних людей, Росія і Австрія удержували своїм коштом шпигунів по усіх німецьких краях, які доносили про всякий рух, який стремів до визволення німецького народу. Горе було тим, на котрих упав донос, що вони

приготовляють визвольну акцію. Австрійська поліція арештувала і відвдила до страшної тюрми, у кріпости Шпільберг, де їх карали смертю або засуджували на ще гіршу кару життя — гниття у підземних льохах.

Загал німецького народу був так обезсилений двайцятьлітнім періодом наполеонських воєн, що рад був прожити як-небудь, щоби тільки в спокою. Гасла волі не находили у нього відгуку, бо був вже через міру перемучений і війною і бідуюанням.

Одна тільки верства остала жива для ідеї свободи. Були це німецькі студенти, які звязалися в сильні студентські товариства „буршів”, в гімнастичні товариства молодіжи і так звані „Союзи Чесноти” У всіх тих кружках був той самий ідеал, а саме, щоби довести до злуки усіх Німців і створити одну спільну і свобідну державу, по змозі републику. Ці організації обіймали собою усіх німецьких студентів, до котрих прилучилася скоро і що-ідейніща нестудентська німецька молодіж. Сформувалися вони на військовий спосіб, відбували вправи і мали зелізену дисципліну. На зборах обдумували способи, як понести кличі визволу між народ. Плекали між собою фанатичну любов для вітчизни через читанне відповідних книжок, своїх і чужих, у яких представлялися героїчні вчинки великих патріотів.

Студія німецької історії заставляли їх до плачу, коли бачили, як незгода розбила єдність народу, відняла йому силу і учинила Німеччину посміховищем і забавкою в руках хищних сусідів. На тих явних, а відтак потайних сходинах, присягала німецька молодіж, що пожертвує радо свое життя, щоби тільки добути батьківщині волю, силу і славу.

„Святий Союз” не звертав спочатку великої уваги на той студентський рух,

вважаючи його за дитинячу забавку без політичного значіння. Але коли побачив, що воно захоплює щораз ширші круги і кріпшає у сильну організацію, розпочав нагінку за провідниками. Стежити за цим поручив своїм шпіонам, яких мав порозсипуваних по всіх околицях. Одним із таких платних донощиків був Август фон Коцебує, звісний німецький письменник. Він написав чимало комедій і драм, у котрих вплітав багато неморальних натяків і жартів. За гроші він взявся до зваженого шпигування студентського руху і посилав безвпинні доноси на найкращих людей: Він післав много юдній до страшних тюрмів, а неодного на шибеницю, як політичного злочинця.

Жив тоді у місті Ена студент університету, іменем Кароль Людвик Занд. Молодим хлопцем він вступив як доброволець до німецької армії у війні проти Франції, а по виході з війська записався сейчас у члени організації „буршів” Цілу свою любов він мав для одної справи, а це, щоби з'єдинити Німеччину і учинити її свобідною державою. Серед своїх товаришів він поширював думку, що усі „бурші” мусять жити чистим духовим життям, що кожний студент мусить понехати п'ятику і неморальність, що тільки надзвичайна моральна чистота дасть силу і перемогу їх ідеї. Сам жив як аскет і своїм примірним життям причинився чимало, що тодішні німецькі студенти були справді взірцем чистого, морального характеру.

Коли почалася нагінка проти студентів, вийшло зараз на верх імя Коцебує. На усіх сходиnah проклиналися імя Юди, що за гроші продає свободу і долю німецького народу. Занд прислухувався мовчки до горячої диспути своїх товаришів, але у своїй душі,

порішив, що він стане местником за зраду.

Попри це він хотів еще пімститися і за тоє, що вважав Коцебує як автора неморальних писань. Він міркував, що його твори вносять гніль і розклад для німецької суспільности. Він хотів убити в одній особі і зрадника, і гадюку, що своїм писанням затроював чистість німецьких норівів, які є основою усякої національної сили. Про свій плян не звірився нікому.

Девятого марта 1819 р. Занд виїхав

Ени до Мангайму, де проживав Коцебує. У два тижні відтак, до помешкання письменника, зголосився молодий чоловік, який просив о авдієнцію. Слуга дереповів просьбу авторови, а той необавки вийшов, щоби побачитися з прихожим.

Увійшли оба до комнати. Занд передав Коцебуому письмо. Як тільки той зачав читати, Занд виняв стилет і вбив його у груди шпіона зі словами:

— Це заплаата тобі, зраднику вітчизни! — За цими словами, він, для певности, еще кілька разів пробив донощика, щоби завдати йому певну смерть. Відтак тим самим ножем він пробив свої власні груди, але еще мав тільки сили, що вибіг на вулицю.

По дорозі передав здивованому наймитови запечатане письмо, на котрому був напис: „В імя чесноти смертна кара Августови фон Коцебує”.

У самім письмі було виправдання, за які-то злочини він мусів убити зрадника-письменника.

Між тим стали збігатися люди. На їх очех Занд укляк, підніс руки в гору і закликав: „Хай живе моя німецька батьківщина!”

Відтак виняв із рани ціж і вдруге пробив себе, кличучи:

„Великий Боже, дякую Тобі за побіду!”

За цим повалився на землю — обімлів.

Хоч як тяжкі були ці рани Занда, але не судилось умерти йому від своїх рук. Його вигоїли і поставили під суд. Зачався довгий процес, у котрім поліція намагалася конче винайти імена спільників.

Але ніякі хитрощі, ні муки, які завадали Зандови, не довели до нічого. Він не виявив нічиє імя, може тому, що не мав ніякого порозуміння з ніким, а може прикрив усіх своєю мовчанкою.

Наконець, більше чим по році від замку, дня 20-го мая 1920 р. страчено Занда. Послідні його слова, коли стояв на шафоті, були: „Боже, спаси Німеччину!”

Богато років минуло, заки сповнилися мрії бідного, німецького студента про об'єднану вітчизну. Але згадка про його велику жертву жила поміж студентами і поміж всіми Німцями, що бажали лучшої долі для свого народу. Щораз то глибше вкорінювала-

ся думка про злуку і силу, щораз то густіли ряди свідомих німецьких націоналів. В 1871 р. Німці викинули Австрію з німецького союзу і збудували кріцку державу на подив усьому світу.

За скорий зріст розбудив був зависть других держав, а у Німців спричинив шовінізм і манію великості, що здавалося їм, що жаден другий нарід не під пару німецькому.

Тепер Німеччина перебуває крізу, чоловік по тяжкій хоробі. Але найбільші вороги її не положать її у смерт-постелею. Національна свідомість Німців стане тою підоймою, яка піднесе їх назад до еще більшої могутости. Послідня війна навчила їх, що тільки той нарід варта волі, що вміє пошанувати свободу других.

Розумні, відважні і свободолюбні Німці добудуть собі вневдовзі належне становисько в світі.

Ті семі чесноти збудують і нам незалежну державу.

ЧОМУ УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР СИНЬО-ЖОВТИЙ.

Синьо-жовта краска нашого прапора походить мабуть зі Швеції, еще з того часу, як відти зайшли на Україну Варяги, шведське плем'я. По нинішній день національна краска у Шведів така сама, як наша, з тою ріжницею, що у них на прапорі є хрест, а у нас тільки два рівно-великі паси: на горі голубий, під сподом жовтий. Обі наші барви мають бути ясні. Вони представляють голубий небозвід і ясне зо-

лоте сонце понад нами, або як кажуть другі сине небо в горі а золоту царину збіжа на долі, на українській землі. А для нас тепер, коли щойно боремося о здобуття нашої волі, хай голуба краска, що означає віру, дасть нам тверду певність, що свободу мусимо мати, а жовтий-золотий колір хай буде образом золотої слави для всіх, що українську державу збудувати поможуть.

„ВІРНИЙ СИН УКРАЇНИ”.*)

Співайте парастас,
Ликуйте радісним хором,
Бо побідили ви нас,
Не хоробростю, а мором.

Фронт наш опорожнів,
Його боронять трупи,
Не військо, тільки мерців
Снуються по селах купи.

Їх не пускають до хат.
Треба під тинном вмирати.
Голодному братови брат
Боїться хліба подати.

Але не здав ще крісів
Гурт лицарів непоборних,—
Вилітає з лісів
Полк Запорожців Чорних.

А на залізнім шляху
Із Жмеринки в Проскурів,
В залізнім панцирнику,
Без харчів і мундурів,

Без ліків і лікарів
І без надії пробитися,
Гурт України синів
За Україну беться.

Дула ворожі ревуть,
Як звірі ї сичать як змиї,
А наші? Наших не чуть,
Торчать безмовні шиї.

Бракло набоїв, нема,
Нема кому стріляти.
Гей, коменданте! Дарма!
Ти мусиш поїзд здати.

„Здати його? Ще час!
Подивися на стіни.
Цей поїзд зветься в нас:
—Вірний син України.—”

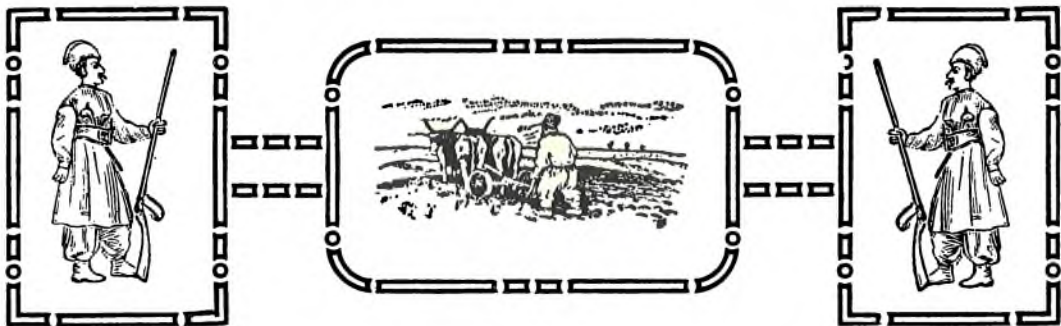
Вхопив рушницю,—стріля,
Кулю за кулею гонить.
Кровю багриться земля,
А поїзд дзвоном дзвонить.

Куля попала в чоло,
А друга в серце попала.
Не стало вже його,
Не стало генерала.

Поїзд спинився, стоїть,
Пробиті кулями стіни.
А на стінах,—глядіть!
„Вірний син України.”

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

*) Цей вірш написаний на тлі розвалу української армії й Денікінської угоди з 6. листопада 1919 року, в Ситківцях. Тоді панував на Україні страшний тиф, від якого вигибла половина нашої Галицької армії. (Гляди: „Червона Калина” на рік 1922. сторона 25.)

„ХЛОПСЬКА“ ДЕРЖАВА НАЙЛІПША.

МОСКАЛІ і Поляки, а з ними їх політичні приятелі, пробують різних способів, щоби пригасити у нас духа державности, який вони прозивають сепаратизмом. Щоби сильніше втовчи в український лоб неможливість існування української держави, вони уживають як аргументу це, що ми є народом селян. Вони навчають нас, дуже з висока, що селянської держави на світі нема і не може бути. Вони вказують, що при нинішніх економічних відносинах тільки така держава може стояти, яка має сильно розвинений промисл. До того додають еще цілу китицю „конечностей“, без яких і „подумати не можна“ якого-небудь державного організму. Поміж иншим толкують нам, що без світової літератури нарід не є народом, що крім цього потреба еще цілої копиці майстрів красних штук — словом, що нарід мусть здати перед світом культурний іспит, заки позволять йому бути свобідним і мати свою независиму державу.

У відповідь на це ми моглиби відповісти коротко нашою народною приповідкою, що „добрий ваш кожух, але не на нас шитий“ Моглибисьмо збути наших ворогів тим, що хоча досі не було і нема, то ми перші зробимо початок і докажемо, що „хлопська“ дер-

жава може бути і буде, прямо тому, бо це є наша воля. Але що може „панським“ державам така „груба“ відповідь не подобається, то ми спробуємо доказати, що аргументація „панів“ є найзвичайнішою неправдою, без ніякої стійности.

Уперед всього ми можемо з'ясувати собі світ без фабрик, без міст, без машинного промислу.

Колиби нині усьо то щезло, не заваливсяби світ. Але коли на землі не булоби хліборобів, увесь промисл не виратувавби людей від голодної смерти. Значить — одинокою конечностю для життя людей є хліборобство, одинокою конечною клясою людства — селянин-ратай! Всі другі трудові кляси є пожиточні для суспільства, але тільки пожиточні. В разі конечности без всіх можна обійтись, крім одних тільки „хлопів“ Що селянин потрібує для себе і для управи землі, то він, на біду, потрафить зладити собі усьо і сам. А на тій своїй самостійности він вийшовби краще, чим на теперішній системі, де міста і промисл забирають хліборобам сметану, а йому лишають саму тільки сирватку.

Та ще, коли дивимося своїми власними очима на життя, то ніяк не годні добачити найбільшого щастя у

краях, де промисл є найбільше розвинений. Ми самі живемо у Злучених Державах, де промисл дійшов до найвищого ступеня на усіх полях. Що, перше усього, мусить тут вразити кожного, то це, що великанська більшість людей є залежна від примхи і спекуляції борючихся із собою тростів. Тут є мало людей, що могли би сміло сказати, що „вони самі собі пани”. Робітник, фермер, бизнесмен— це всьо тільки шрубки і кілка у великій машині накопиченого капіталу.

Великий промисл звів навіть фермера до ролі невольника в руках збіжєвих і м'ясних тростів. Кожного року меншає число фермерів, яким не оплачуєся гарувати на поли, щоби віддати відтак свою працю за пів дармо на торзі. Земля, підстава богатства народу, опиняється в руках великих власників, які добувають собі користь через ведення господарки на велику скалю і через це, що вони самі є рівночасно властителями збіжєвих і м'ясних тростів. Америка переходить кризу, де великий капітал збирає до купи усі середники продукції. Та капіталістична гроза є можлива тільки у краях, де розвинувся великанський промисл. — Чи така контроля краю кількома чи кількадесятьма капіталістами є гожадана і пожиточна, чи це є справдішна демократія — хай осудить читач. „Влада народу” являється на ділі владою богачів, які кермують цілим судном держави.

Подивімся натомість у ті краї, що не зазнають того „щастя”, яке має приносити з собою великий промисл. Таких країв є чимало у світі, таких „хлопських” держав. Помимо перестороги наших „сердешних приятелів”, ми подивимось за ті заказані двері і побачимо на власні очі, що хліборобські держави не тільки існують, але і дають своїм громадянам щасливе

життя. А то і всьо, що нам треба знати.

Одною із таких селянських держав є Норвегія. В 1905 р. Норвежці відлучилися від Швеції і сформували свою власну, независиму державу. А що Шведи є розумні і характерні люди, тому не чинили ніякої перешкоди, коли Норвегія порішила відлучитися. Відділення Норвегії не коштувало ні одной каплі людської крови.

Яка величезна різниця у відносинах цих двох скандинавських народів, а відносинами України до своїх хижаків-сусідів. Правдиво культурна Швеція зрозуміла відразу бажання Норвежців на окрему державу і по нинішний день живуть оба народи в як найлучшій сусідській згоді. Натомість варварські народи, які сусідують із нашою батьківщиною, ідуть розбоєм на нашу землю, забирають нам наше добро і спосочують кровію увесь наш край, щоби примусити нас остати невольниками їх грабіжницьких держав. Яка наруга над льогікою, над правдою, над християнською цивілізацією! Кождий із трох розбишацьких народів кричить, що Українці, це не окрема нація, а тільки їх власне, збунтоване, племя. У той самий час представляють той самий український народ як московську, польську, а навіть румунську галузь національну. Українці, після них, це Москалі і Поляки і Румуни, а може й Чехо-Словаки — усьо, тільки не те, чим вони справді є, тільки не Українці!

Норвежський нарід невеликий числом — усього півтретя міліона душ. Тільки невелика часть народу займається промислом, несповна 80.000. Великих фабрик і великих міст в Норвегії нема.

Три четвертини народу живе по селах, а решта розміщується у 62 малих місточках. Увесь промисл обертається на заспокоєння місцевих потреб. Нор-

вегія, обемом, спорий кавалок краю. Але тільки десята часть землі надається під управу. Решта — це ліси, мочарі і скали. Велика часть населення займається ловлею риб. Норвежський хлібороб не платить ніякого податку від ґрунту. На державні потреби збираються гроші із мита (третина державного доходу), із залізниць, пошти, телеграфів, із державних копалень і лісів тай з особистого податку. Цей дохід вистарчає на усі потреби краю і лишає еше що-року надвижку на непередвиджені видатки.

Норвегія не має сталого війська, але має міліцію, до котрої належать усі муштини від 18-го до 55-го року життя. На війскові вправи покликають доперва у 23-ім році. Рекрут відбуває насамперед свої вправи при піхоті через 48 днів, відтак при гірській артилерії через 62 днів, при інжинерії 72, при полевій артилерії 92 і 102 днів при кавалерії. За один рік і одинацять день він відбув війскову школу, яка чинить його здібним до якого-небудь оружія на случай війни. По скінченню цієї науки, покликають на вправи в другім, третім і семім році, які тривають 24 днів.

На чолі держави стоїть король. Норвегія є конституційна монархія. Парлямент (стортінг) ухвалює всі закони, про яких виконання дбає король і його міністри. До державної думи має право бути вибраним кождий, що скінчив 30 літ життя. Голосують усі по скінченню 25 літ.

В Норвегії нема великих богачів, але нема і жебраків. Кождий має доволі для удержання своєї родини і кождий почувается щасливим у своїй незалежності, як господар на власнім газдівстві. Ця економічна незалежність учинила Норвежців людьми смілими і гордими на свою цілковиту волю. У Норвегії не чути про злодійства та рабунки, бо

ніхто не потребує лакомитися на чуже добро. У кождого є досить свого добра.

Норвежські діти ходять до школи від 7-го до 14 року життя. Хто бажає висшої освіти, іде на університетські студії до публичного народного, університету в Християнії. Норвежці не ідуть на підбої чужих країв, не мріють про военну славу, але готові до послідного чоловіка боронити своєї незалежності і свободи. Так само не бажають собі покрити свою вітчину фабричними коминами, не пруться у великий промисл, а вдоволяються тим, що дає їм їх власна земля і окружаюче їх море. У тихім спокою живе трудовий нарід, без панів, зі своїм питомим домашнім промислом, зі своєю власною, національною інтелігенцією, якої має якраз досить, щоби заспокоїла його духові потреби. Про клясову борбу, про революцію ніхто й не подумает, бо у Норвегії нема тростів, ані пролетарів, а тільки середно заможна кляса хліборобів, рибаків і так само заможної професійної інтелігенції. Нема кому завидувати, коли усі рівні.

*

Друга „хлопська” держава, яка зуміла завести добрі порядки для своїх співгорожан — це Данія. Невеличкий край з трома міліонами населення. З того числа тільки 200.000 заняті у промислі. Так само, як в Норвегії, не побачите тут нігде великих фабрик. По найбільшій части є тільки ремісничі заводи, у яких працює по кільканайцять робітників. Вироблюють домашню посуду та утвар, виправляють шкіру, шиють убрання та обуву. Усі ткальні по селах вироблюють потрібне по-лотно та сукно.

В Данії є закон, який забороняє накопичення ґрунту. Не вільно скупувати землі, щоби створити більшу посіість. Данія — це край середно-за-

можних людей, так само, як Норвегія. І так само чимало людей займається і тут риболовством.

На чолі держави стоїть король, котрий виконує це, що ухвалить державна дума (рігсдад). Управнені до голосування усі, що скінчили 30 літ життя. Послом можна бути вибраним аж по укінченім 35-ім році.

У Данії нема черезмірних богачів, ані нема голодуючої бідноти. Нікому не сниться про суспільну революцію, бо нема капіталістичних галапасів, які вживають великого промислу для економічного поневолення нації. Професійна інтелігенція служить інтересам свого народу і не преться у мільонери коштом чужого труду. „Хлопський розум” не дозволяє заманити Данії на світові промислові торги. Вона рада жити тихим спокійним життям хлібороба і рибака, який не бажає шампанів і шовків за ціну нужди для промислових робітників.

За свою хлопську державу і волю кожний Данець готов віддати життя.

До військової служби обовязаний кожний громадянин через 16 літ — вісім при лінії, а вісім в резерві.

За виїмком Копенгаги і еще двох міст, усі другі місточка малі. Переважна часть людности мешкає по селах. Селяни мають кооперативи для ужитку господарських машин. Обовязкова шкільна наука викорінила неграмотність так, що Данці — це інтелігентні, свідомі люди.

*

Трета „хлопська” держава, що існує, таки недалеко від України, це Болгарія. Виняткове положення цього краю, серед ворожих сусідів, спонукують нас, Українців, до особливого йому співчування. Доля Болгарів така подібна до нашої! Як наш нарід стогнав і стогне під кормигою Москалів і Ляхів через сотки літ, так само Бол-

гарія перебула своє пекло у турецькій неволи. Приходилося Болгарам бороти через сотки літ, заки наконець добули свою державу в 1878 р. Але і від тоді не зазнали і не зазнають спокою. Завистні сусіди, Серби, Румуни і Греки стараються при кожній нагоді ударити Болгарію ножем в бік або із задку. Коли в 1912 р. вибухла т. зв. „балканська війна” проти Турції, то вона зістала виграна виключно відвагою і посвятою болгарських жовнірів. Другі балканські союзники подалися перед Турками, тільки одні Болгари видержали наступ, а відтак перейшли самі до офензиви і розбили турецьку армію.

За цю відвагу і посвяту „союзники” віддячили так, що, побачивши ослаблену боями Болгарію, забрали в неї багато землі. Серби, Греки і Румуни — кожда з тих держав загарбала великий кусень болгарської землі у відплату за пролиту болгарську кров в обороні балканських держав. Оттак світ платить! Оттак Европа платить нам, Українцям, за це, що колись, сотками літ, боронили її від нападів різних азійських племен.

Ця невдячність і зрада спонукали Болгарів до злуки з центральними державами, у світовій війні. Вони бажали мести на хитрих Греках, облудних Сербах і лукавих Румунах. І коли читаємо, що Болгари у війні обходилися жорстоко у Сербії і деінде, то не забудьмо на страшну кривду, яку вони зазнали в лондонськім договорі 1913 р. За їх геройство заплачено їм тоді найчорнішою, підлою зрадою.

Болгарія — це невелика держава. У ній людности около 4½ міл. Майже усьо населення займається рільництвом. Болгари дуже витревалі і розумні наріди. Задля їх точности, витревалости і воєнної справности прозивають їх славянськими Прусаками,

так як Чехів, за їх хист до торгівлі і хитрість, прозивають славянськими Жидами.

Болгарія — це конституційне королівство. Закони ухвалює державна дума (Собрание), а виконує їх король через міністрів. Кожних 20.000 мешканців посилає одного посла до Собранія на 4 роки. Коли є дуже важні справи, як вибір нового короля або придбанне для держави нових земель, тоді скликають „Велике Собрание”, а саме по одному послови із кожних 10.000 мешканців.

У світовій війні Болгари виставили 400.000 знаменитого жовніра, з чого впали на полях бою вище 100.000. Ранених було більше чим 150.000, а тільки 10.000 дісталоса в неволю. Цей боевий звіт вказує найлучше, що нігде у світі нема таких бравих і завзятих борців, як є Болгари. У відсотках це значить, що Болгари втратили у вбитих 25%, в ранених 37½% а в полонених тільки 2½%! Усіх втрат разом 65%.

Для порівняння подаємо відсотки других держав:

Австро-Угорщина втратила:	убитих 12¼%, ранених 49%, полонених 20%
Італія втратила:	убитих 8½%, ранених 17%, полонених 25%
Греція втратила:	убитих 6%, ранених 17%, полонених 20%
Сербія втратила:	убитих 44%, ранених 4%, полонених 15%
Росія втратила:	убитих 15%, ранених 41%, полонених 21%
Румунія втратила:	убитих 25%, ранених 16%, полонених 11%
Німеччина втратила:	убитих 15%, ранених 34%, полонених 7%
Туреччина втратила:	убитих 20%, ранених 35%, полонених 8%
Франція втратила:	убитих 18%, ранених 35%, полонених 6%

Велика Британія втратила:
убитих 9%, ранених 27%, полонених 5%

Белгія втратила:
убитих 8%, ранених 22%, полонених 4%.

Болгарія втратила:
убитих 25%, ранених 37½%, полонених 2½%

Нічого не вказує так наглядно відваги якогось народу, як число, яке попаде у ворожий полон. Ця статистика доказує, що найбільше бравим народом, у світовій війні, показалися Болгари. Воліли гинути, чим датися взяти живими в руки ворогів!

Болгарія — це край малих, сільських господарств.

Дійсним керманичем Болгарії, у теперішню пору, є селянин Стамбулівський, який є преміером міністрів. Під його умною управою Болгарія підноситься скоро на ноги. Помимо страшного виснаження війною, у Болгарії нема ні голоду, ні слабости, ні другої повоєнної біди. Болгарські хлопці узялися до відбудови свого краю з такою самою залізною витривалостию, яку показали підчас боїв.

Втрата молодіжи, втрата землі і великі тягарі, які на них наложили побідники, не довели до розпуки бравого, болгарського народу.

З затисненими устами, з високо піднятим чолом, взялися енергічно до роботи, щоби привести свій край до ладу. Вони знають, що пустою грізьбою не докажуть нічого. І не жебрають у нікого ласки і не заводять плачів на увесь світ. Орючи, сіючи та при кісьбі тільки думку думають. Із мисли не сходять ті брати, що під сербським, грецьким та румунським ярмом.

Колись підростуть хлопці, колись загояться рани, колись загудить ще боева пісня „Вперед бойниці!”

— А тимчасом орім і сіймо, щоби придбати усього на слухний час. — Оттак думають і роблять ветерани з війни.

А молодець?! Вона і тепер заправляється до воєнного ремесла, викрадаючися потайки із рідних хат та сіл.

Грецький жандарм, сербський жовнір чи салдат із „царства Мамалигів” — то всьо звірина під „лушку” бравих болгарських легінів. На всім пограничю відбуваються безвпинні лови на посіпак зрадницьких сусідських тержав.

Дармо ідуть протести до Софії та до всемогучої тепер Антанти. Болгарський уряд каже: „Зловіть, то покараємо! А так, то не знаємо нічого. Бачите, що у нас жнива, чи косовиця. Ми вже скінчили війну”.

У тім і біда, що тих болгарських охотників годі зловити. Як часом попадеться в руки, то згине, а не признається, що з Болгарії прийшов.

Тільки вже товариші дадуть знати домів. — Хиба мати десь, у кутку, заплаче. А старий батько, і знаку не дасть по собі. На це в нього і був синюнак, щоби віддав своє життя за свій народ. Чи мож кому бажати лучшої долі?!

Славний „хлопський” нарід, Болгари! Без літератури, без високої освіти, плекають в оповіданнях і переказах велику традицію своєї бувальщини. На вигляд зимні, рівнодушні, а у своїм нутрі горять нестримним огнем любови для свого краю, для свободи. Свій патріотизм піймають як найсвятіший обовязок, для якого і жертва життя за мала. Вони не потребують запалу, бо їх серця горячі завжди для рідної справи.

Болгари відносяться з великим співчуттям до справи незалежної України.

Цей невеликий народ має умовини життя де-де гірші, чим ми. Окружений зі всіх боків ворогами, однак зумів вибороти собі волю і задержати свою незалежність. Який це встид для 45

мільйонного народу Українців! Таке велике число людей ходить і ходить у ярмі. Девядесят відсотків нашого народу се ця сама верства суспільства — хлібороби! І не уміють вони дійти між собою до згоди! Здається мігби український селянин у жмени подусити всіх, що ідуть проти його інтересів. Та де! Підуть ворожі агенти, підуть свої зрадники та демагоги, та як зачнуть гудіти порожніми бочками! Теревені гнуть, а народ заслухується до незрозумілих слів і плеще, як навіжений, в долоні. Своїх катів спасителями зве, а спасителів катами — бандитами.

Виточують кров, голодом морять, а задубілий народ терпить та усю біду звалює на Бога.

Немовби і справді Господь казав йому бути таким недотепою.

Зірвуться горячіші до повстання, то кождий в отамани преться. Кожда ватага сама в собі, кожда окремо „Україну спасає”. Поділені на дніпрянців і дністрянців, на губернії, повіти і села. Хай живе українська індивідуальність, — а що через це пропаде хоч і цілий український народ, яке нам діло. Аби мені та мому вузькому, партійному кружку ширше, а всіх решта — хай чорт побере!

Не у тім біда, що ми „хлопський” нарід, а у тім, що між тими „хлопами” нема доброго порозуміння. Здавалосяб, що нема нічого яснішого, як це, що на просторій і багатій землі е де усім Українцям вигідно розміститися і зажити щасливим життям. Таких щасливих економічних умовин життя, як на Україні, не має жаден другий нарід на світі. Колиби нашу землю мали Французи, Англіїці або Німці, то вони перетворилиб її у рай на землі. І викохалиби таке покоління людей, що не боялося і цілого світу.

На жаль Українці виглядають досі, як той півголовок у байці, що най-

шов скарб. Манять його цяцками, щоби переменяв за жемчуги. Оттак і ми даємося піддурити всілякими кличачами, які для України пусті і нездалі, а не хочемо приймати одного тільки гасла, що для нас живе, а це: **Україна для Українців і більш для нікого.**

Ідеал майбутньої української держави — це середні сільські хазяйства. Справедливий поділ ґрунту на рівні вартості наділи і закон, заборонючий нагромадження більшої кількості землі, може стати основою державної будови. Кожний горожанин є власником свого наділу, або варстату, або підприємства. Щоби не допустити до завеликого накопичення капіталу в одних руках, можна створити такий спадковий закон, що уба в самім зародиши усі капіталістичні амбіції.

Держава задержить у своїх руках копальні, ліси і часть незаселеної тепер землі, щоби мати резерву для будучих поколінь. Так само усі залізничі, почта, телеграф, телефон, фабрики оружя і амуніції мають бути державні.

Україна не потребує і не повинна створювати великого промислу. Вистарчить, коли у нас будуть вироблятися річи, конечні для сільського обходу.

Через це уникнемо грози капіталізму і зисьяємо прихильність тих народів, які мусять жити з промислу, бо мають замало землі. За українське збіже, цукор і вуголь ми одержимо усі потрібні машини і люксусові витребеньки, як кому забагнеться. Україна мусить створити сильну народну армію для оборони своєї незалежності. Ця армія не буде погрозою нікому, бо Українці не потребують і не хотять бути грабіжниками чужого добра. Колиби Україна перебула в спокою хоть пять років, то наш нарід за-

живби так щасливо, що відтак не давсяби вже нікому піддурити ані взяти в руки.

Це залежить від самих нас. Коли живуть щасливо маленькі „хлопські“ народи Норвежців, Данців і Болгарів, то нема ніякої розумної причини, щоби в десятеро більший український народ не жив своїм життем.

Не приймаймо нічого за правду, що не пригоже для наших сіл. Тільки це є добре і здале, що придасться нашим хліборобам.

Соціалізм і комунізм є витвором для нас чужим і непідходячим до наших умовин. У одній фабриці працює нераз тисячі людей, які продукують разом. На сільськiм газдiвствi кожде працює окремо, незалежне від нікого другого. Робітники фабричні добиваються контролі над фабриками, щоби добути більше пожитку зі своєї праці для себе і родин. На сільськiм газдiвствi господар є цілковитим паном своєї праці і продукту зі свого хазяйства. Він не потребує з ніким боротися за контролю власного майна.

На Україні не буде пролетаріяту, бо кождий дістане належну йому частку землі. Професійні люди і ремісники будуть мати удержання від держави або відповідний дохід зі свого звання.

На Україні не буде тільки місця дармоїдам — демагогам, не буде місця хруням-зрадникам, бо українські борці вистріляють і вивішають їх усіх аж до послідного.

Проте не дивуйтеся добрі люди, коли почуєте крикунів, що не хотять незалежної України. На них дροжить шкіра, що прийдеться покутувати за всьо.

Слава буде добрим дітям нашого народу, а шнурок і кулька тим, що помагають тепер його скувати!

А М І Н Ь.

(Виїмок з поеми.)

Оттак ми, пане, йшли і йшли і йшли
Аж до табору втікачів прийшли.
Висока брама і кільчастий дріт,
Брудні бараки, церква,—це нас світ.
Дивлюся я,—тож кримінал, гарешт!
Пощо ця церква і на церкві хрест?
Хіба, щоб рідне згадувать село
І плакати за тим, що там було.
Було й нема. Чи буде ще коли?
Бог знає... Нас в бараку привели.
Барака довга кроків пятьдесят,
На право і на ліво люде сплять.
Перегорода тут, і там, і згов,—
Барака, ніби стайня для коров.
Тільки у наших дідичів стайні
Куди чистіші й не такі тісні.
Скотина місце має, щоб лягти,
Скотина річ цінна, не те, що ти.
Скотину кормять, чешуть, стережуть,
Тебеж як пса з кута у кут жежуть.
Бо ти слабий і не для тебе гвер,
Байдуже їм, чи жив ти, чи помер.
А діти? Хлопські діти, звісна річ,
Їм все одно, солома, лава, піч,
Щоб голову було де приклонити,
Напахтається картоплею і спити.
А чи здоровий буде їм цей сон,
Чи мають воздух, сонце від вікон,
Чи розвинується, чи звягнуть тут,—
Най тішатся, що мають власний кут,
Свій власний кут?... О, Господи
[з небес!
У тім куті я жив, як в буді пєс.
З їжі марнів, від зимна синів, пух,
Куди не йшов, слідом волік лагцух.
Бо у таборі варта, комісар,
Що пильгував нас, ніби псарню псар.
І писарі всіякі і уряд,
І ніби кождий був нам дуже рад,—
А в дійсности, то всякому табір
Був так потрібний, як в азбуці „йор”.
От примістився, щоб не йти під гвер,
Той наглядав, а той псував папер.
Ще доки літо було, доти ми
Не проклинали нашої тюрми.
Бувало сидеш й дивишся на гай,
І на поля, на жито, як Дугай,
Та згадуєш, як ти колись орав
І сів і косив і копи клав,
І молотив в stodолі і весни
Чєвав. І всі ті спомини, як сні
Кріпили нас. Казали: „зачекай!
Повернете колись в свій рідний край,
І заживете краще, як жили!”
А голос у душі питає: „коли?”
Коли? Коли?... І, як на сон клалась,
То весь барак стогнав: „колись!”
[колись!”
Колиб я сам був,—не великий страх,
Але ті сльози, сльози на очах
Моєї жінки і моїх дітей!
Я хлоп, як камінь, та для сліз м'який,

Вони мене палили, оттут, о!
На груди щось важке мені лягло,
Спирало віддих і казало: „кинь!
Києць цей табір, а ні, то скорше гинь!”
Та кинути його не було як,
Бо як кліщі тримав нас наш барак,
І не пускав... Діждались так зими.
Найгірший клопіт мали ми з дітьми
Як птахи з клітки перлися на двір,
Худі, голодні, білі, як папір.
Ні опанчини, шапки, ні чобіт,—
Щоб не вбараці тільки, щоб на світ.
А в вечір кашель, що не можна вскуть,
Сусіди гніваються і клеють:
„А щоб ти задубів, а щоб ти спух!”
А жінка плаче й тулить під кожу.
Так кожда ніч була нам, мов віки,
А найбідніші, то були жінки.
Бо хлопська річ: „подбай!”, жіноча:
[„плач!”
То птахою співай, то круком крач.
Тай влагалиж вони! Не знаю я,
Як від тих сліз не впилася земля.
То не табір був, тільки шльоха і рев,
Летіли душі, як листки з дерев.
Як ми прийшли, був за табором яр,
Як відійшли, оставили цвинтар.
Душ девятьсот і девятьсот хрестів—
Моя донька і двоє моїх синів.
А третій на війні. Цей шастя мав,
За рідний край боровся і упав.
Погиб під Львовом. Калигозий цвіт
За шапкою повіс на другий світ.
За ним не плачу. Довг свій вітчизні
Сплатив в сімнайцятій життя весні.
Коротко жив та гарго й славно вмер,
Таку потіху маю я тепер.
А жінка? Жінка стала ніби пень,
У неї ніч,—не ніч і день,—не день.
Що не візьме до уст—полин і сіль,
Для неї світ цілий великий біль.
У неї світ, не Сян, не Збруч, не Дін,
Лиш зойк оден, оден важкий проклін.
„Бодайби я у рідному селі
Повисла була на сухій гилі,
То згалаби, що землегці своїй
Віддала гірше тіло на погній.
То згалаби, що з моїх трудних рук
Буйну пшеницю буде їсти внук,
Що та пшениця сил йому додасть,
Щоби колись змогли ворожу власть.
А так я тут, а мої діти там,
Якуж я раду свому серцю дам!”
Оттак вона голосить, мов кризь сон,
Волосся рве й дереться до вікон.
А я кажу: „вспокійся, жінко, цить!
Жалем жалю не можна угасить.
Нам треба жити, треба працювать,
Треба свій довг святій землі віддать.
Минувшість най буде, як чорна тїнь,
А будучність, як білий день,—амінь!
БОГДАН.

ЯК ПОВСТАЛА НЕЗАВИСИМА ІТАЛІЯ.

У кожного свідомого Українця є ідеалом побачити своїми очима незалежну, українську державу. Це бажання буває таке сильне, що в небажаного випадку цілу суть життя. Пишучому це трапилось зійти з чоловіком, що цілком поважно говорив оттак: „Щасливий був би, коли б мене і повісили, але на шибениці, помальованій українськими, синьо-жовтими фарбами”. Оцей парадоксальний висказ малює ясно безмірну тугу Українців за своєю власною владою. Це національне чуття є вповні нормальне. Без нього народ був би мертвий.

Тільки у тім біда, що ми не уміємо, як слід, боротися з перешкодами. Потрапивши на ворожі сіті, замість розірвати їх у кусні, ми впадаємо в розпуку і з великим плачем кличемо: „Не наша сила!” Такий клич і плаксивість не доводять у світі до нічого путнього.

Ми можемо виказати перед цілою вселенною усі наші права, усі кривди, як немога ясно, але коли попри праву не покажемо нашої сили, не вдіємо нічого.

Сила і відвага—це два ключі до нашої свободи. Правду добувається боротьбою, а не жебрацьким скавулінням. Український народ не перестав і не перестане жити. Сорок п'ять мільйонів лю-

дей не закопають живих у могилу. Ми тільки мусимо проявити те, що живе, у відповідний спосіб. Мусимо добути, між собою, тільки посвяти, щоб побачив світ, що ми не раби, а борці за волю свого рідного краю. Мусимо йти тим самим слідом, що ним йшли інші народи на шляху до волі.

Мусимо позбутися всіх других чуттів — усі заступити одною тільки безмірною любов'ю до своєї батьківщини. Перестаньмо вважати життя як свою власність, а вважаймо його як волю цілого народу. Бо тільки той стане справдішнім борцем за волю, хто перестане вважати життя як найвище добро.

Жменя Запорожців доказувала чуда відваги тільки тому, що цінила більше свободу, славу і молодецьку удасть, чим саме животіння.

Коли свідомі Українці стануть патріотами, готовими на всяку жертву, то не треба буде довго чекати на українську державу. Колиж у нас будуть тільки голосні слова, а ще голосніщі ридання над нашим поневоленням, то така бездарність створить із нас посміховище, як у тій приповідці, що „ні змерз, ні упрів”.

В розпуку впадати нема чого. Коли дивимося на мапу нинішнього світа і порівнюємо її з малою сто літ назад,

то побачимо, що протягом одного віку не один нарід вибився на волю і закріпив свою державу.

Ледви пів століття минуло, як об'єдналася Німеччина. Так само Італія існує як держава тільки від 1870 року. А кілько-то нових держав повстало доперва тепер, по світовій війні!

Скажім собі тільки, що Україна мусить стати незалежною і посвятім себе для тої ціли, а про вислід не журімся. Вона мусить дійти до свого права і дійде тим скорше, чим з більшим завязттем будемо стреміти до спільної мети.

Оттут подаємо короткий нарис, як Італійці перевели об'єднання свого народу, а за тим злуку усіх італійських земель у кріпку, національну державу. Може цей приклад підбадьорить у нас народного духа та кине свіжі думки, якби то скорше добитися і нам своєї власної держави

*

Сто літ тому назад, лукавий, австрійський міністер, Меттерніх, сміявся із державних аспірацій Італійців. Він казав злобно, що нема на світі італійського народу, а слово Італія, це тільки географічний вислів. Достоту так, як нині говорять Ляхи і Москалі про Україну.

І справді, еще ніколи досі не було ніякої злуки ані італійського народу ані італійських земель. Увесь півостров був поділений на малесенькі держави, які ворогували поміж собою і густо часто заводили війни. Хищні народи користали із тих межусобиць і наїздили на Італію. Одні рабували і вивозили добичу у свій край, а другі загортали під себе землю і нарід на довгі часи.

Оттак Наполеон із Французами напав був на Італію і вивіз нечислимі скарби до Франції; оттак впакувалася

Австрія від півночі і загарбала великий шмат краю. По віденським конгресі в 1815 році Австрія мала у своїх руках цілу північну часть Італії (Льомбардію, Венецію, Трентіно, Венето) за винятком західної части, цеб-то Піемонту. Крім цього свояки Габсбургів сиділи на престолах в Модені, Тусканії і Пармі.

У церковній державі, під владою папи, Австрія мала завсіди могучий голос, а так само і в других італійських сторонах, через безвпинні інтриги і підкупства. Австрійські шпіони увихалися по цілій Італії, щоби не допустити до ніякого порозуміння поміж італійськими патріотами.

Австрійська газдівка у забранім краю була така, як кожного наїзника. Усі важніщі уряди були в руках Австрійців, котрі не розуміли навіть місцевої мови. Сильна австрійська армія держала увесь народ в рабській покорі. Податки були такі тяжкі, що більше, чим третю пайку усьої продукції забирав австрійський уряд. Ті податки з'уживалися на удержанне війська або посилалися до головної каси у Відни, а на місцеві потреби не оставало майже нічого. До окупованого краю спроваджувано з Австрії усякі виробы, через що терпів місцевий промисл. Італійські робітники мусіли вибиратися з рідного краю, щоби шукати деінде у світі лучшої долі для себе і для своєї рідні. Чимало їх виемігрувало тоді до Америки.

Великий англійський поет, Байрон, бачучи притиснення італійського народу, написав отверте письмо оттакого змісту: „Я вважаю Австрійців за лайдаків і варварів, їх цісаря за дурака, а їх самих за еще більших дурнів... Вони збиткуються над народом, як кождий трус, що захопить силу. Колись вони заплачуть за усьо... Колись Провидінне обмерзить собі цих

кровопійців, і покаже їм, що Бог не є Австрійцем!”

Але та хвиля поражу не надійшла так скоро. Між тим Австрія приглядалася з втіхою, як тисячі емігрантів мандрували у чужі краї, бо сподівалася, що тим скорше буде могла перевести свій плян. Той плян був, щоби при помочи німецьких кольтоністів знімати увесь загарбаний край. Акурат так, як думає Польща, як плянує Московщина, учинити з Україною!

Насупроти тих ворожих затій грабіжників не було у Італійців такої сили, щоби стати до отвертого бою. Народні маси були так здавлені, що не бачили ніякого способу, як вибитися з під ярма. Тільки невелике число патріотів не втратили надії. Вони кинулися до завзятої підпольної роботи, до організованя тайних товариств.

Ця патріотична, тайна організація Італійців, звалася „Карбонарі” або по нашому „Вуглярі”. Заговорщики розуміли добре, як важною є релігійна підойма і тому окружили усі форми релігійним містицизмом. Кождий „карбонаро” присягав, що буде вірним Богу, вітчизні і дружбі, що буде все додержувати обітниць, що буде мовчливий, милосерний та що скорше умре, чим зрадить повірені тайни. Присягав, що буде дбав за згоду і єдність та що буде жив морально. Присягав, що виконає усьо, що поручить йому вчинити організація. Коли зайшло яке непорозуміння між членами, вони обовязувалися не іти до иншого суду, а до свого, карбонарського.

Дім, де відбувалися збори, називали вони „баракка”, цебто курінь. Відділ „карбонарів” звався „вендіта”, цебто торговиця. Члени звали себе взаємно „добрими свояками”. Христа називали „Почесним Найвищим Майстром” або „Ягнятем”. Кождий

„добрий свояк” присягав, що виратує „Ягня” із пашеки „лютого вовка”, цеб то тираччії, неволі. Св. Теобальд був патронем „Вуглярів”. При приймаю нових членів відбувався обряд, нагадуючий Христові муки. Уся ця таємність, переплетена релігійним містицизмом, мала на ціли создати таку організацію, яка захопилаби як найбільший гурт людей, готових до посвяти в імя любови до волі, як для справи, за котрою стоїть сам Бог. Кождий „Вугляр” мав обовязок постаратися о збрую і бути готовим, на дане гасло, піти з оруж’єм до борби проти ворогів свого зроду. Кождий присягав свою вірність „Ненці — Вітчизні” та що віддасть своє життя за независимість Італії. Їх боевим кличем була „Смерть тиранам!”

Ця революційна організація поширилася скоро по цілім італійським півострові. Осередком пропаганди став Піємонт, одинокий кусень землі, що остав свобідний від впливу ворожих агентів.

Австрійський уряд похопився скоро, що проти нього ведеться зорганізована акція італійських патріотів. Видано проте „закон”, яким заборонено належати до якогонебудь тайного товариства. Хто поваживсяби виступати з пропагандою за свобідною Італією, той вважався як „зрадник держави” і підлягав карі смерти. Австрійська поліція стала завзято шпигувати, чого наслідком був славний процес „полезинських Карбонарів”. У грудни 1916 р. засуджено на смерть тринадцять визначних патріотів. Сотки других пішли гнити до страшної тюрми у Шпільбергу, на Моравії, а між ними ставний письменник, Сіlvіо Пелліко. Рі ночасно натиснула Австрія керманічів тих італійських країв, які не були під її окупацією, щоби і вони почали у себе нагінку проти револю-

ціонерів, які є „ворогами релігії і порядку”.

Цілими десятками літ не вгавало переслідування людей, що посміли любити свою вітчизну. Тисячі найлучших синів Італії каралися в в'язницях, сотки пішли на смерть, засуджені як бунтарі проти „законної власти”.

Але усі жорстокости не з'умили загасити італійської визвольної ідеї. Ряди Карбонарів ставали щораз густіші і поширилися так, що не було і найменшої оселі, де не булоби карбонарського відділу. Не сиділи вони бездільно. Особливо безпощадно винищували жандармів, поліцію і шпіонів. Колиж згуртували більшу силу, піднимали отверті повстання. Оттак прийшло до отвертого бою в Неаполі і Піємонті. Вмішанне Австрії здусило ці перші спроби визволу. Замість волі прийшов час страшного терору самовладців. Карбонарів мучено і убивано без суду. Тисячами висилано їх на галери, де прикуті ланцями, зазнавали живе пекло на землі. Межи сотками других патріотів, погиб тоді на шибениці молодий патріот-священик Андреолі. У тім часі багато священиків належало до „Вуглярів” помімо того, що папа заборонив рішуче вступати до тайних товариств. Любов до свободи і свого народу була більша, чим страх перед канонічними карами. Оттак одним із провідників повстання у Неаполі був піп Менікіні. У кожній льожі „Вуглярів” був свій капелян, місцевий патріотичний священик. Цей вплив сільського духовенства був причиною, що „карбонарство” обійняло згодом цілу Італію.

Дармо силкувалася Австрія винищити до коріння визвольний рух. Італійці зрозуміли тільки це, що до свободи доходитьсь великими жертвами. І зрозуміли ще й тое, що вони за слабі, щоби поконати „Святий Союз”

тиранії у отвертім бою. Намість повстання узялися до страшного але певного оружія усіх поневолених, а це до потайних політичних убійств. Крім того повели горячу агітацію, щоби об'єднати увесь народ, під кличем: „Хай живе свобідна, об'єднана Італія!”

Опріч Карбонарів зорганізувалося ще друге тайне товариство під іменем „Молода Італія”. До нього належали люди, що бажали республіканської форми влади. Душею цього напряму був Осип Маззіні.

На зразок цієї організації повстали скрізь по Європі подібні тайні товариства „Молодої Німеччини”, „Молод. Мадярщини” і т. п., які відтак пробували завести республіканську свободу у цілій Європі підчас революції в 1848 р.

До цього республіканського напряму пристав чоловік, який по нинішний день представляється як ідеал борця за волю. Імя цього чоловіка Осип (Джюзеппе) Гарібальді. Син бідного рибака, він сам заробляв на життя як моряк на торговельних суднах. В 1834 р. він зістав засуджений на смерть за участь в революційнім заговорі, але успів утечи перед карою до Полудневої Америки.

В 1848 р. він повернув до Італії і зорганізував сильний відділ добровольців проти австрійських окупантів. Повстання вибухло так сильне, що Австрія мусіла забрати своє військо з Міляну, столиці Льомбардії. Слідом за Мілянном пішла Венеція, яка прогнала із міста австрійський гарнізон. Рівночасно повстав італійський народ в Пармі, Модені, Тусканії і краю „обох Сицилій”. Декуди прогнано князиків, а декуди добуто ліберальну конституцію. Піємонцька армія увійшла до Льомбардії на підмогу революціонерам. Папську державу проголошено республікою. Здавалося, що

наконець прийшов „слухний час” об'єднання і волі для усього італійського народу.

Але ще й тепер не судилося Італійцям добути собі незалежність. Партійні спори розбили єдність, а із тим силу повстанців. Італійці поділися на федералістів і неділимців, на монархістів і республіканів.

Надармо перелітав Гарібальді зі своїми смільчаками вздовж і впоперек Італії, зводячи безвпинні бої із австрійськими та французькими наїздниками. Надармо конферував цілими ночами з провідниками різних партій, вказуючи, що не пора розбиватися на партійні гуртки підчас визвольної борби. Так, як тепер у нас, на Україні, партійна заїлість завалила українську державу, так тоді розірваний національний фронт дав змогу ворогам Італії закувати народ в тяжкі окови неволі.

Єще раз мусів Гарібальді покидати рідний край. Він виїхав до Злучених Держав і заробляв на життя як робітник при виробі свічок на Стейтен Айленд, Н. Й., а відтак як капітан побережного, торговельного корабля.

Настало „свято” для наїзницьких орд. Австрійські салдати допускалися найстрашніших звірств. Переказують італійські історики, що повстанців обливали терпентиною і палили живцем. Декуди закопували їх живцем або вкидали до ям з негашеним вапном. Находжено італійські діти, прибиті цвяхами до стін будинків. Насилувано масово дівчат і жінок, а відтак люто убивано. Австрійська команда видавала цілі міста розбішеному салдацтву у руки. Не було від них пощади ні старому ні малому. Де колись стояли прегарні будівлі, де жили колись тисячі людей, жовнірство оставляло тільки купи руїн і валяючихся між ними трупів. А коли вже „присмирено” край,

почалися масові езекуції. Протягом одного року, в самій тільки Льомбардії, страчено 961 італійських патріотів. Італійське жіноцтво і діти карано публично різками. Трупі страчених ховано без домовини і скидано до спільної ями, як побитих собак.

Між іншими патріотами повішено славного італійського провідника, „Тита Спері. По його страченню австрійські звірюки прислали осиротівшій матері рахунок за всі видатки при езекуції її сина. У тім рахунку була сума навіть за мотуз, на котрім його повісили.

Чи можемо дивуватися, що Італійці, коли тільки могли, вбивали австрійських жовнів, наче скажених псів?!

Те страшне лютованне ворогів вчинило більше для визволу Італії, чим уся пропаганда конспіраторів. Увесь нарід спалахкотів такою ненавистю до грабіжників, що тільки чекав нагоди, щоби скинути ненавистне ярмо.

В 1859 р. освободилася Льомбардія. З Америки вернув Гарібальді і зі своїми добровольцями причинився чимало до визволення цієї часті Італії. По прогнанню Австрійців він добув для об'єднаної Італії Сицилію, а відтак Неаполь і став був на часок диктатором у обох частинах.

Свою велич показав Гарібальді не тільки у боях, але у своїм перворяднім патріотизмі. Він був з пересвідчення республіканець, але коли бачив, що італійський народ єще не є готовий до республіканських порядків, він працював, так само щиро, для об'єднання Італії під владою патріотичного, сардинського короля.

В 1860 р. прилучено до сардинського королівства Парму, Модену і Тусканію. В тім самім році Віктор Емануїл проголосив себе королем Італії серед великого ентузіазму усього іта

лійського народу. В 1866 р. Венеція зістала прилучена. Головне місто П'ємонту було столицею Італії від 1859 до 1865. Від 1865 до 1870 перенесено столицю до Фльорентії. В 1870 р. папська церковна держава приступила до об'єднаної Італії, а Рим став від тоді столицею цілої італійської держави. Останок італійських земель в Тиролю і біля Трієсту добула Італія доперва у світовій війні.

Хай приклад визвольної боротьби Італії навчить нас, Українців цього, що волю не дається жебракам, а борцям. Італійці добули собі державу власною посвятою і власними силами. І ми не жд'єм, що хтось нам допоможе. Не плачмо, що ворогом нам цілий світ. Свободолюбні народи дивляться з погордою на раба, що оббиває їх пороги і по жебрацьки кволиться на притиск і біду. Але коли вхопимо за оруж'є, коли станемо розправлятися із ворогами по мужеськи, тоді усі добрі люди найдуть для нас прихильність і співчуття.

Коли не маємо змоги до явного повстання, то мусимо безвпинно нищити ворогів у потайній але безвпинній боротьбі. Уся наша емігранція мусить дати гроші на цю боротьбу, а по змозі і людей. А може і з поміж нас найдуться такі, що схотять піти слідами Гарібальдого, Кошута, Ляфаєта і Косцюшка, які повернули з Америки до рідного краю, щоби звести із ворогами свого народу смертний бій.

Чей не станемо по мертвецьки приглядатися, як хищі грабіжники допчуть нашу святу землю, як збиткуються над нашою ріднею, як пляново стараються вигубити увесь наш рід!

Хай не плюють нам в лице браві Американці, серед котрих живемо, що ми безхарактерне плем'я рабів, що не хочемо постояти за своїм. Не варта ми жити на світі, коли не зуміємо оцінити волі.

Правдивий чоловік готов за свободу хотьби сто раз вмерти і для добра свого народу віддати усьо до послідної сорочки!

БОГДАН ЛЕПКИЙ.

НА Г Р А Н И Ц І.

Оттут границя. Тут його
Поклали на сторожі,
Щоб сторожив краю свого,
Бо сили йдуть ворожі.

Стоїть. Минає день і два,
І перша ніч і друга,
Гудуть вітри, шумить трава,
В душі являєсь туга.

„Мабудь забули. Подались,
Та я стояти мушу.
Не даром присягав колись
За край віддати душу”...

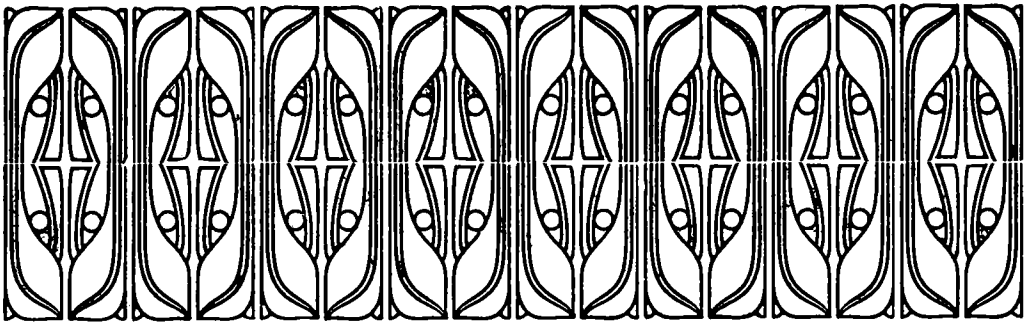
Останню кришку хліба зїв,
Нігде нема водиці,

Та він належав до стрільців,
Що стерегли границі.

Хоч млів від голоду, жаги,
То з місця не подався,
Боровсь хоробро без ваги,
Погиб, а не піддався.

Сстанний вистрілив набій,
Пять куль дістав у груди,
„Бувай здоровий, краю мій!
Пращайте, добрі люди!”

Скажи нам, як тебе назвать,
Невідомий герою?
Бо ми, бо ми... та що й казать,
Що ми перед тобою?

ДЕЩО ПРО АЙРИШІВ І ЇХ БОРБУ ЗА ВОЛЮ.

НАЙБІЛЬШИМ добром народу є воля. Поневолення народу є найбільшим злочинном. Погодитися з рабством і нести спокійно ярмо, за обережок паші, можуть тільки воли. У душі навіть півдикого чоловіка є вроджене розуміння, що свобода є головною основою людського щастя.

Біда із народом, що дасть себе принизити до рівення робучої худоби. Біда тим, що стали такими трусами, що бояться стати до борби за волю, з остраху, щоби не втратити свого нужденного животіння.

Для дійсних людей лучше вмерти, чим жити життем роздоптаного червака під запятком грабїжника. Коли у цілім народі завмре охота до свободи, така нестримна охота, що лучше пожертвувати вигоду, майно а й життя, чим жити в неволі, — коли народ втратив це чувство, — тоді це вже не народ, а людське сміття, яке не має причини жити на світі.

Бувають в історії такі хвилі, де нарід обезсилився в борбі з ворогами до такої міри, що вже не має ніякої змоги до отвертого бою. Але й тоді він не заложить рук і тоді він не „спуститься на дно”.

Намість отвертої війни він провадить війну потайну, маючи одну ціль

на меті, а то непокоїти і нищити у всякий можливий спосіб ворогів своєї землі і волі.

У такій потайній борбі усі середники добрі, коли тільки спричинять шкоду наїздникам. Усьо добре проти розбійників, усьо є чесним орудієм проти насили.

Кождий зайда, який помагає видерти народові найбільше добро, волю, є чоловіком винятим з під усякого права. Скажену собаку убивають ломакою, або стріляють, або троять — всякий спосіб добрий, щоби тільки убити. Так саме притиснений ворогами нарід має право ужити всіх способів, щоби позбутися ворожої напасти.

Це саме відноситься у першій мірі до зрадників із власного народу. Не пожалує господар свого власного пса, коли він кусався зі скаженим і коли проява скаженини на нім обявиться! Так не слід поневоленому народові жаліти тих, що збісилися проти нього і пішли на службу ворогам. Для безпечности і здоровля усього народу є першим обовязком у борбі: вигубити своїх власних запроданців.

Тому, що український народ, як раз тепер, є примушений добувати свою волю у потайній боротьбі, тому подаємо оттут приміри із других народів, як вони боролися і борються проти переможців.

Наші люди дуже цікавляться Ірландією і Шін-файнерами, які добули і добувають для свого народу чимало добра. Уже великим наслідком їх безпощадної борби є це, що Англія признала Ірландію „свобідною державою”, а коли це не потрафить вдоволити айриського загалу, то в будуччині побачимо, з часом, цілком незалежну айриську республіку.

Маленький народець Айришів примусив великанську англійську державу до здачі, через витревалу, віками проваджену, потайну війну. Показується на цій велика правда приповідки, яку зложив український селянин, що „на своїм смітті і тріска бе” У багатьох історія Ірландії подібна до української. Без'оборонне положення острова учинило його лакомим кусником для всіх грабіжників, так само, як і Україну. Стародавня, айриська прозва краю є „Ерін”, що означає „плодовитий, родючий” Цю землю замешкують Айриші від непамятних часів.

Уже в п'ятому віку прийняли вони християнську віру, а від шостого віку через триста літ Ірландія була осередком науки для усього світу. З Франції, Англії, Італії та Єгипту прибували студенти, щоби набути знання. Армах, столиця християнської Ірландії була справдішньою столицею усього християнської цивілізації.

З Ірландії виходили учені і місіонарі, які ширили відтак науку по цілій Європі. Вони були піонерами освіти по всіх краях.

Управа Ірландії спочивала в руках великого князя і підрядних йому п'ятьох князів, яким були підчинені начальники родів. Цілий устрій був патріархальний, оснований на питомих айриських законах. Тим законам усі повинуватися всі, від князя до найбіднішого. Окремі судії, „брегони”, були товмачами і виконавцями права.

Цікаве, що вже тоді не було у Айришів кари смерті, а „гривни”, так само, як і у наших старім праві.

Як на Україні татарське лихоліття прибило українську культуру, так в Ірландії спонукав це напад диких тоді і поганських Данців.

При кінці восьмого століття напали вперше Данці на острів і заняли усі визначні пристани, а Дублін вчинили головною своєю твердиною. Більше як сотку літ прийшлося Айришам відпирати напади диких данських ватаг, котрим на підмогу приходили щораз нові банди із Данії та Норвегії. Через довгий час їх борба була безуспішна, через те, що не було між Айришами єдності. Ірландія розкололася на дві часті, полудневу і північну, які завзято воювали між собою. Обеднати увесь народ до купи вдалося доперва великому айриському героєви, Бору Брайнови. Він став великим князем над цілою землею, він зорганізував сильну армію, яка побила на голову велику армію Данців під Клонтарф в 1014 р. Але нещастем Ірландії було, що у тім побіднім бою поляг і сам Брайн і його син та внук. Не було кому закріпити об'єднаної і визволеної держави. Ірландія порозбивалася знова на кусні воюючих із собою племен. А між тим що-раз нові полчища Данців, а відтак Норманів прибували на „Зелений Острів”, щоби збирати добичу, а народ переіменувати в невольників.

Однак ця інвазія ніколи не доходила до нутра краю. Наїзники сиділи по берегах і вдоволялися часовими нападками на прибережні оселі, щоби добути невольника та добичі.

Поневолення усього Ірландії доконала доперва Англія в другій половині дванадцятого віку, при допомозі айриського зрадника, князя Даермейд. За його злочини і провини народ прогнав його з краю. Тоді він удався о поміч

до англійського короля, Генрика II. і обіцявся бути його підданим, коли той pomoже приборкати непокірних краянів. Англійський король дав йому позвоління збирати у Англії добровольців. Тоді Даермейд найшов собі ватажка, по імені Стронгбав, який прибирав 3.000 розбишак і з ними вирушив на підбій утраченого князівства. Ця ватага опришків лютувала так страшно у підбитім краю, як колись ляцькі наїзники на Україні. Айриський народ зірвався до борби із ними, але саме тоді із Англії прибула свіжа, сильна армія, під проводом самого Генрика II.

Війна зістала силою здавлена. Англійський король поділив цілу Ірляндію на 10 а відтак на 12 воевідств, немовби це була його власна спадщина. У кождім місті і кріпости він назначив командантами своїх близьких людей і приказав держати увесь народ в покірности і рабстві для англійської корони.

Надармо пробували Айриші підняти повстання за повстаннем, щоби добути свободу. З Англії приходили щораз нові армії, які топили у крові кожду спробу „бунту” Не могучи самі дати раду, удалися Айриші о поміч до короля Скатів. Його брат, Едвард Брус, приплив до Ірляндії зі знаменитою армією, до якої пристали сейчас усі айриські повстанці. Ця злучена айрисько-скацька армія була побідною проти Англійців через три роки. Але лиха доля Ірляндії і тепер не попустила бідного народу. Коли здавалося, що нарід вже добув свободу, Едвард Брус поляг у одній із битв. Без доброго проводу Айриші порозбивалися знова на гуртки, а розеднаних Англія легко закула у свіжі кайдани.

А ті кайдани ставали щораз тяжчі. Англійські королі пороздавали айриську землю англійським кольоністам,

котрим підчинили Айришів в характері невольників. Для місцевого населення не було ніякого права на своїй землі. Таке саме безправство, яке колись діялось на Україні, де позасідали польські пани і казали Українцям панщину робити на зрабованій українській землі, така сама насила і беззаконність діялася віками Айришам від англійської грабежі. Так само, як на Україні, „пан” мав право життя і смерти над хліборобом, так само в Ірляндії Айриші були віддані на ласку і неласку англійських зайдів.

Але вже тоді Айриші мстилися і відплачували своїм мучителям далеко сильніше, чим у нас, на Україні.

Ціла Ірляндія горіла пожарами спалених англійських дворів, щодня падали нові трупи Англійців, убитих айриськими местниками. Ця безпощадна і безвпинна борба проти наїзників учинила це, що при кінци середних віків влада Англії в Ірляндії була ограничена тільки до невеликої пасмуги, біля Дубліна.

Ця зглядна свобода айриського народу скінчилася тоді, коли у Англії заведено як державну віру протестанцтво. Ріжниця у вірі додала свіжого підпалу до ворожнечі поміж двома народами. Як у зносінах межі Польщею і Україною переможець старався подоптати релігійне чувство у побіджених, так і Англія, відібравши землю і волю, намагалася поневолити навіть свободу вірування. А вжеж найстрашнішим катом для Ірляндії був Оливер Кромвел, той сам, що виборов для своїх краянів, Англійців, могучу і широку свободу.

По нинішній день Айриші ненавидять справедливо страшну його память. Коли айриський народ піднявся до повстання проти страшних, кривдячих розпоряджень, Кромвел плютував у Ірляндії так страшно, що

вирізав у пень цілу третину населення. Відтак сконфіскував усю землю, а оставших від погрому людей перемістив силою на невелику частину найгіршої землі. Найліпшу загарбану землю пороздавав помежи своїх жовнірів і тих кольоністів, що помагали йому у різні. Ця „кромвельська полагода” стреміла до цілковитого винищення айриської раси.

Дві третини землі остало в руках зайдів, а на третій животів недобитий айриський нарід, як підніжок і раб всемогучих англійських веьмож.

Життя айриського селянина було у крайній нужді. Земля, на котрій робив, була власністю англійського дідича, який міг жадати, кільки хотів ренту або панщини за її уживання. Ізза того, голодування робучого народу було щоденним явищем через віки. Айриші, які стали завзятими католиками по нинішний день, мусіли натерпітися чимало задля своїх релігійних пересвідчень. Англійський парламент видав розпорядження, що жаден католик не сміє засідати в айриській соймі ані займати ніякого церковного, військового або цивільного уряду, не сміє бути адвокатом ані лікарем — одним словом мусить бути відсунений від політичного та професійного життя.

Строгі кари були визначені для католика, який важивсяби бути приватним або публичним учителем. Повиганяно з Ірляндії усіх єпископів і монахів, а хоча ціле населення було майже цілковито католицьке, наложено на кожного Айриша данину, яку платилося на удержанне протестанцьких пасторів. Католицькі церкви і прихристства зістали передані в руки протестантів, яких число було нераз двітри душі на кільки або й кільканайцять тисяч населення.

Коли в родині було кількоро дітей, одно з них стало протестантом, тоді

йому припадав увесь спадок, а другі діти оставали з порожними руками. Католикам не вільно було навіть при виборах голосувати.

Англійські кольоністи-зайди мали усю землю і усі права, а корінне айриське населення остало безправними рабами на своїй рідній землі.

Тоді-то розпочалася велика еміграція Айришів до Франції і Америки. І від тоді аж до тепер веде айриський нарід постійну борбу проти англійської інвазії, уже не в отвертім повстанню, а в постійній, підземельній, потайній борбі.

В сімнайцятім і вісімнайцятім віку прославилися особливе тайні організації „Білих Хлопців”, „Дубовців” і „Сталевих Хлопців”. Їх робота була у тім, щоби мститися за кожду заподіяну кривду убійством кривдників та нищеннем майна кольоністів, англійських зайдів. Особливе завзято вигублювали вони всіх поборців данин, які збирали на удержання, ненавистної Айришам, англійської церкви.

Попри цю акцію терору, старалися айриські революціонери увійти за всіди в тісну звязь із кождочасними ворогами Англії. Оттак пробували вони добути волі з початком девятнайцятого століття при помочі Франції. Молодий айриський патріот, Роберт Еммет став на чолі повстання, яке сподівалося створити айриську республіку. Але поміч із Франції не наспіла. Англія втопила у крові революцію, причім зловлено Еммета і повішено як „зрадника держави”.

Оттак і напасні Ляхи розправлялися і розправляють із Українцями, які застоюють своє право до свободи.

Між тим до давньої біди прибула ще нова. Англійські дідичі, у яких руках була тепер вже майже уся айриська земля, повикидали силою айриських хліборобів із загарбаних земель

і обернули ту землю на пасовиско. Від тих, що ще остали на газдівстві, зажадали такого чиншу, що айриський селянин мусів віддати „панови” усьо, що тільки придбав, а собі і родині оставити одну тільки картофлю. А трапилось так через кілька років за рядом, що як раз ця одинока айриська пожива, бульба, не зародила. Дідичі про це не дбали. Вони вибрали усьо зерно і худобу як оплату за уживанне поля, а населення лишили без ніякої майже поживи. Страшний голод обняв селян. Люди пробували їсти траву, приморське зілля, падлину, щоби тільки вратувати життя. Цілі оселі вимирали; по дорогах і полях лежали непоховані трупи. До голоду, як все, прилучилася зараза. А в тім самім часі, коли вимирав із голоду айриський народ, дідичі Англіїці продавали до Англії айриську пшеницю і ріжне зерно, айриську худобу, кури і безроги.

Ця саме так, як учинили московські большевики з Україною!

За чотири роки того страхіття з 8 мільонів людности остало ледви чотири, ледви половина!

Якась часть втекла з того пекла до Америки. Та ще й по дорозі чимало тих емігрантів вимерло. По нинішній день споминають Айриші про ті англійські кораблі-домовини, де паковано людей під поклад, як оселедців, відки що-дня виношено по кілька або й кільканайцять трупів.

Ті, що то усьо пережили, зазнали самі на собі і надивилися на тільки мук у ріднім краю, що поставили за ціль своему життю одно лише, а саме мечь і відплату. В Америці зложено могутчу революційну організацію Феніянів. Кождий член складав таку присягу: „В присутности Всемогучого Бога присягаю, що остану завсиди вірним айриській республіці і що на кождий поклик стану з оружјєм, щоби боронити

її независимости і цілости”. Ця боева організація айриських емігрантів стала найважнішим чинником в добуттю лучшої долі для Ірляндії. Айриші в Америці збирали гроші і пересилали оружје і людей, які стали скоро пострахом для цілої Англії. Вони тероризували не тільки англійських наїзників в Ірляндії, але чинили атентати навіть в самім Лондоні. Оттак висадили вони у воздух частину лондонської вязниці, де сиділи приарештовані айриські революціонери, причім згинуло більше чим сто осіб. Рівночасно виконано цілий ряд заговорів по ріжних сторонах краю. Англія пробувала вхопити в руки заговорників, але ті висовгувалися із рук поліції, як вюни. В Манчестер революціонери напали на поліційний віз і відбили двох увязнених товаришів. Англійський уряд приловив трох із заговорників і засудив на смерть.

Але той присуд не застрашив Феніянів. „Манчестерські мученики” стали гаслом до нових атентатів. Ніхто з наїзників не чувся безпечний в Ірляндії. Темними ночами падав стріл крізь вікно, який убивав, вибухали бомби, горіли підпалені будинки і стіжки із збіжем. На поли гинула затроена худоба. Серед півночи вломлювалися замасковані люди і виконували засуд смерти, виданий тайним товариством.

Серед білого дня, в Дублині, убито двох визначних англійських урядників. Стало через міру горячо англійським „панам”. Це вже не були спорадичні случаї особистої пімсти, ані слабї відрухи малих місцевих потайних кружків. Це була плянова робота, що обіймала собою усіх свободолюбних людей в Ірляндії, яким приходила із сталою підмогою могутча айриська еміграція в Америці.

Англіїці стали кричати з обуреннем на увесь світ, що Феніяни — це скри-

товбійці, опришки і т. п., але усі чесні люди знали, що цей крик то крик злодія у чужій коморі.

Наслідки цієї революційної роботи показалися дуже скоро. Уперед всього скасовано тяжку і ганьблячу данину на англійську церков. Відтак дано змогу селянам відкупити землю від дідичів. Потім знесено почасти виняткові права проти католиків і допущено до якої-такої участі в публичнім життю. Наконєць порішено дати самоуправу Ірляндії.

Але усі ті реформи були під натиском террору. Айриші бачили, що Англія іде на уступки з квасним лицем, гому що, мусить. Бо крім остраху перед повстанцями, Англія бачила заздалегідь неминучу війну із Німеччиною, і через те боллася, що незаспокоєна Ірляндія може бути для неї ударом в бік, підчас війни.

Це розуміли добре провідники айриського руху і не хотіли ніяк вірити у добру волю тої Англії, що вже тільки разів поломила всі обіцянки і уступки, дані передше.

Ці патріоти порішили, що мусять дсбути Ірляндії цілковиту волю і незалежність у формі айриської республіки. В 1905 році вони зорганізувалися в могуче тайне товариство „Шін-файнерів” Прозва „Шін-файн” значить „ми самі” — цебто Ірляндія тільки для Айришів і більш для нікого. Їх наочною ціллю є зробити із „Зеленого Острова” цілком незалежну державу. А щоби відлучитися на завсіди від невисної Англії, вони порішили відновити свою стару кельтійську культуру, привернути назад до життя стару гальську мову, завести науку своєї бувальщини — одним словом воскресити цілу традицію айриського народу.

Відпоручники Шін-файнерів зібралися потайно в Дубліні і вибрали „Айриську Національну Раду”. Вибрано

також своїх судіїв і порішено, що усякі справи поміж Айришами будуть судитися тільки у своїх судах. Пізніше ухвалено, що всі Айриші мають вправлятися у військовім ремеслі, причім вибрано Джеймса Конноллі головним командантом революційної армії.

Айриська еміграція в Америці з'єдналася відразу з цим рухом. Потворилися сейчас численні відділи Ш.-ф., до яких приступив увесь патріотичний загал. Майже уся грошева допомога Шін-файнерам ішла з Америки.

Між тим цілий айриський острів покритися густою сіттю шін-файнерських сотень. Не тільки дорослі брали участь у тім національнім відродженню, але навіть діти. Малі хлопці-підростки створили свою війскову організацію на лад скавтів під назвою „Фанна” Ті айриські хлопчики вчилися стріляти на стрільниці, де були намальовані жовніри в англійських одностроях. Коли вони переходили через вулиці міста, біда була англійським воякам. Хлопці спихали їх до придорожних ровів, кажучи, що це тільки пригідне для них місце. Коли машерували, співали всякі революційні пісні, а між иншими оттаку:

Підем у бій із крісами,

Будем гнати перед нами —

Англійців!

Над їх гробом погуляєм,

Як усіх їх поховаєм, —

Кровопійців!

Коли вже зближалася світова війна, Англія для розбудження відповідного сентименту виставляла усюди воєнну драму п. заг. „Англійська рідна хата” Це слабке представлення мало на цілі показати, що діялосяби у Англії, колиби прийшла німецька інвазія. Повіялися з тою „драмою” Англійці і до Ірляндії. Першу виставу дали у Дубліні. Усі крісла і льожі були заняті англійськими офіцерами та їх жінка-

ми. Уся галерія і задні місця виповнилися айриськими хлопцями в одностроях „фаєнни”.

Коли на сцені розпочали грати ту сцену, де Німці вдираються до Англії, усі айриські хлопці повставали з місць і стали співати патріотичну німецьку пісню „Ді Вахт ам Райн” Колиж деякі офіцери пробували співати англійський гімн „Гад, сейв де кінг”, айриські хлопчики закидали їх гнилими яйцями та зіпсутою яриною.

Представлення перервано і вже не пробувано відограти його нігде більше в Ірландії.

Колиж розпочалася війна, айриські хлопці нападали на рекрутаційні станції, перевертали усьо горі ногами, перебивали криками усі бесіди і не допускали до вербовання рекрутів.

Притім заправлялися на будучих борців в безнастанних бійках із англійськими хлопцями скавтами, яких діяльність припинили майже зовсім.

Між тим військова організація Шін-файнерів виросла у поважну силу. З вибухом війни було в Ірландії 160.000 гарно узброєних і вишколених військово людей. Ця сильна національна армія була роботою великого айриського патріота Сер Роджера Кейсмента, який зістав відтак зловлений Англійцями і повішений як „зрадник”. Але в чотири дні по увязненню Р. Кейсмента, в великодний понеділок, революція вибухла в Дубліні. Шін-файнери захопили місто. Перші спроби англійського гарнізону, щоби здушити повстання, не вдалися. Повстанці відперли усі приступи. Пополудни, цього самого дня, проголошено айриську республіку. Падрік Пірз, учитель, один з провідників Шін-файнерів, зістав вибраний президентом. Це був ідеальний патріот, чоловік, який мав тільки одну

любов в серці, а це для свого поневоленого народу.

У своїм маніфесті він вказав на неоспориме право Айришів бути вольними людьми. Він вказав, як через усі століття айриський нарід протестував витревало і словами і оружєм проти насили і тиранії Англії і як ніколи і нігде він свого права на свободу не зрікся. Він взивав усіх крайнів до злуки під прапором незалежної айриської республіки.

Мабуть це повстанне сподіялося у надії на німецьку поміч. Але ця надія не сповнилася ніколи.

Замість того кораблі і залізничі привозили з усіх усюдів повно англійських жовнірів, які окружили залізним перстінем усі повстанські становиська.

Та хоча революціонери побачили, яка перемагаюча сила зібралася проти них, вони не здавалися. Розпочалася страшна бійка по вулицях Дубліна. З дахів, з домів, з пивниць і заулків падали густі стріли, недопускаючи англійської армії.

Тоді Англійці привели на поміч артилерію. Тяжкі корабельні гармати стали бурити будинки, де держалися революціонери, а решту доконувала полева артилерія, яка розбивала усьо в дребезгі.

Серед страшного огню, серед руїн збурених будинків, повстанці удержалися близько тиждень. Аж коли вистріляли усьо амуніцію, коли усьо колиця палахкотіла пожарами, коли Англійці зруйнували до тла найкращі частини міста, коли вже не було нічим боронитися, — доперва тоді недобитки Шін-файнерів в Дубліні — піддалися Англійцям.

І знова наїздники стали судити „бунтівників”, що посміли постояти за своїм святим правом. Четвертого дня по здачі розстріляно президента Пір-

за і старенького МекДонава, його товариша, а з ними ще й третього провідника повстання. Пірз, бравий а лагідний чоловік, стрінув відважно смерть. Перед самим розстрілом він написав до своєї матері от яке письмо: „...„Це така смерть, якої я собі все бажав від Господа. Це смерть айриського жовніра за Ірляндію, за свободу. Ми вчинили по правді і по закону...”

Крім цих трох, розстріляно еще тринадцять других провідників „бунту”

Через два тижні опісля англійське салдацтво „гуляло” по Дубліні так, як Ляхи в Галичині, на Гуцульщині. Кілько людей погигло від тої „гульби” хто годен сказати?! Межи жертвами того салдацького розбою находимо визначне імя Шігі Скефінгтона, айриського журналіста, який навіть не брав участі в революції. На розказ англ. капітана Бауен-Калтгерста схоплено його із проходу на вулиці і без ніякого суду застрілено. — А кілька невідомих, бо невизначних жертв!

Того звірюку-капітана відтак поставлено перед військовий суд. Не могли закрити правди, суд узнав, що „капітан був на той час божевільний”

Що за страшний насміх над справедливостію! Але ці формальні і неформальні езекуції не застрашили Шін-файнерів, а тільки ще більше сціпили їх до купи.

Коли англійське правительство ухвалило примусовий побір військовий в Ірляндії, ця ухвала зістала мертвою на папері. Грізна постава усіх Айришів перелякала Англію і побір понехано.

А тимчасом Шін-файнери мстилися, як могли, за своїх страчених мучеників. Дармо пробували Англійці придобритися Айришам, випускаючи з вязниць недобитків дублінської революції. Випущені з вязниць Шін-файне-

ри тільки скріпили завзяття для добуття волі.

При виборах в 1918 році Шін-файнери добули 73 місць, угодові 7 а Юніоністи з Улстер 25.

В січні 1919 р. скликано до Дубліна засідання айриського сойму, на котрім проголошено айриську республіку. Президентом республіки вибрано Імона де Валера, який тоді сидів в вязниці. Він втік з тюрми у місяці лютім і повернув до Ірляндії, де населенне приняло його з одушевленнем.

Він старався в дипломатичній дорозі добути у світа признанне Ірляндії як независимої держави.

Коли це йому не вдалося, тоді Шін-файнери взялися до оружної розправи. Кождий з нас памятає, як часопісі приносили щоденні вістки про борбу Шін-файнерів з англійським війском. Арештування провідників не приводило до нічого. Цілий світ мусів склонити голову перед геройством і посвятою айриських патріотів.

Хто не тямить тої великої трагедії, як мейор міста Корк, патріот-Айриш, заголодив себе на смерть у англійській тюрмі як протест проти насилю і неправного увязнення?!

Це безмірне пожертвованне себе для ідеалу свободи вказало наконець Англії, що Ірляндія не дасть себе ніколи запрячи в ярмо. Американські Айриші сипали грішми і вживали свого могучого впливу на поміч заморським братам. В Ірляндії велася безвпинна війна проти наїздників. Наконець і вперта Англія перемучилася і закликала „стій!”

Наступило завішення оружія, переговори, а відтак державна постанова, що Ірляндія є „Фрі Стейт” — відьна держава, злучена з Англією, але порядкуючася сама своїми законами.

Що-найзавзятіці Шін-файнери, з Валерою на чолі не пристали на тую

угоду. Вони і далі ведуть діло мести, убиваючи від часу до часу провинившихся колись ворогів. Оттак убили вони визначного англ. генерала Вилсона за його ворожі виступи проти Айришів.

Навчена досвідом Англія пробує тепер усіх способів, щоби загоїти старі рани і привести порозуміння та жичливе сусідство із Ірландією.

Чи забудуть колись Айриші усі

звірства, тиранію і жорстокости англійської інвазії, це покаже будучність. Їх минувшість показує цю велику правду, що і найменший нарід годен добути волю, коли не піддасться ніякій біді, а з самопосвятою і завзятегем веде безвпинну борбу із ворогом — хочаби цілими століттями.

Хай приклад Ірландії буде провідною зорею і для нас, Українців, в борбі з напасниками і грабіжниками!

НАЙБІЛЬШІ УКРАЇНСЬКІ РІКИ.

1) Найбільша українська ріка — це Дніпро. Його поетична назва — Славутиця. В старовину прозивали його Бористенес. Дніпро впливає в Смоленщині і перепливає через саму середину України. Над ним лежить наша столиця, Київ. Біля Катеринослава його русло перебиває цілий ряд скель, які наш нарід прозвав Пороги. Треба доброго керманича, щоби перевести судно через ті скальні перешкоди. Від Александрівська обертається Дніпро на південний захід і біля Херсону впливає свої води до Чорного Моря, у якому творить свій власний Дніпровий Лиман. Дніпро пливе через 1400 миль і наводнює 202.000 квадр. миль землі. Він має багато ріжнородної риби. Сплавний стає вже вище Смоленська. Ним сплавають дерево і збіже вартости \$60.000.000 кожного нормального року. Дніпро — це головна житева артерія цілої України.

2) У Галичині найбільша українська ріка, Дністер. Стародавна його назва була Тирас, а відтак Данастріс. Він впливає з Бескида і пливе Галичиною 360 миль, а 490 поза нею — усього 850 миль. заки добжить до Чорного Моря, межі Акерманом і Овидополем.

Дністер творить границу поміж Поділем, Херсонщиною і Бессарабію. Біля Ямполья він творить водопад. Від Хотина починає бути сплавний. Він наводнює 30.000 квадр. миль. Над ним лежить старинна столиця Галичини, Галич, який жеде на свій час обнови і воскресення.

3) Дон (давніше Танаїс) впливає на Московщині, біля Тули, з Іван-Озера. Тільки в долішнім бігу, тільки його четвертина пливе через українську землю. Він довгий на 1300 миль, а широкий від 500 до 1850 стіп. Підчас весняних повеній розливає нераз на 18 миль широко. На цілім українські просторі він сплавний. Він впливає до Азовського Моря трома устями.

4) Буг впливає на Волині, пливе відтак через Поділе та Херсонщину, почім впадає до Чорного Моря, до Дніпрового Лиману. Він довгий на 500 миль.

5. Кубань, це головна ріка на славній Кубанщині, де живуть потомки бравих Запорожців. Вона довга на 500 миль і впливає до проливу поміж Азовським і Чорним Морем.

6. Терек, ріка завбільшки така, як і Кубань, і це одинока наша ріка, яка впадає до Каспійського Моря.

ПАПЕРОВИЙ ГРІШ.

Паперовий гріш, — це нещасте теперішньої Європи. Особливо в державах з низкою валютою. В Росії фунт сала коштує два мільйони рублів. Уявіть собі кілька треба брати з собою на торг, щоб закупити, що потрібно для хати. (Розуміється — наскільки можна купити!)

Не багато краще у Відні. Хто там перше мільйони носив при собі? Перше й тисячка, то була рідка річ. А нині за тисяч корон навіть обіду не зійш, а як не маєш мільйона при душі, то ти бідний чоловік.

В Польщі валюта трохи краще стоїть, але й там люди привикли до мільйонів, а недобір сьогорічного польського бюджету виносить дрібничку, — 400 мільярдів, себто **чотириста тисяч мільйонів!** Цеж астрономічне число.

Німеччина перед війною числилася до найбагатіших країн на світі. Як родина видавала 10 марок на день, то вже жила по панськи. За марку можна було дістати пляшку доброго вина, дві марки коштував нічліг в поряднім готелю, за тисяч марок можна було обіхати не лиш Німеччину, але й побувати в Швейцарії та побачити Італію і вернути назад. Тисяч марок, то був маєток, а нині за них купиш пару черевиків, або 5 кільограмів масла. Нині тисяч марок дістає який будь робітник за тиждень 8-годинної праці. (Добрий робітник дістає дві тисячі в тиждень.) Нині марка нічого не значить, за неї навіть газети не купиш, а як даш бідному на вулиці, то він тобі і „дякую” не скаже. За десять золотих марок дають 1000 паперових, і ніхто не спішиться продавати, бо до паперового гроша не мають люди довіря.

До зненавидження паперового гроша причинюється і його зверхній

вигляд. Дрібніші паперові гроші такі вимняті, пошарпані, брудні, що гидко їх до рук узяти. Тай бактерії множаться в них, як мало в чім. Металі оксидують і вбивають бактерії, а в папері вони множаться чудесно.

Європа проклинає паперові гроші і зітхаючи згадує колишні срібні та золоті, а навіть мідяні крейцари та феники, за котрі можна було і тютюну купити і сіль і пустити лист на пошту. Нині лист з Європи до Америки коштує не десять феників, а десять марок, а коли тяжший, то й більше, бо і держава не старається підтримати вартість свого гроша, лиш підносить тарифу на залізницях, поштах, телеграфах і т. д.

А перед війною Європа була дуже горда на свої паперові гроші і вважала їх дуже гарною видумкою. І вигідною — бо встромиш у портфель кілька банкнотів і необтяжувеш непотрібно кишень. Тепер не так. Тепер Європа радо відступає вигадку паперових грошей старинному Китаєви (Хінам) і Картагені.

Де видумано паперові гроші, годі сказати. Але звісна річ, що уживали їх картагінські купці, а Греки ті гроші називали скіряними, бо вони були зашиті в скіряні футерали, щось ніби наші портфелі. Були це невеличкі шматки паперу, на яких картагінська держава обов'язувалася за цей папір виплатити золото. Греки не розуміли того фінансового гешефту і тому грецький історик Есхінес каже, що хочби він мав скіряних грошей цілу торбу, то не бувби багатіший, як нині єсть, все одно, що насипавби в тую торбу камінців.

Вартість паперового гроша в Росії наближається нині дійсно до того, що казав Есхінес.

Б. Л.

Богдан Лепкий

ПОРАДА.

В долоні меч, в душі любов, —
Так було перш, так буде знов,
За вітчину, за рідний край,
Як треба, то й життя віддай!

Бо що значить, скажи мені,
Життя без рідної землі,
Без ідеалів і без мрій,
Які ти в хаті сниш своїй?

Зірветься буря — гураган,
Далекий шлях, широкий лан,
А ти на йому ніби лист
Під бурі рев і вітру свист.

Летиш кудись, куди? Бог зна!
Куди не глянеш — чужина,

Не знаєш де тобі спочать,
Кому свій жаль переказать.

Великий жаль, сердечний біль
До свої хати й рідних піль.
Аж десь, колись, Бог знає де,
Невідоме тебе стріне.....

Вважайте пильно, пильно дбай,
Щоб в тебе був свій рідний край,
Свій вольний край, свій власний кут,
Щоб ти не був, як зсохлий прут,
Лиш як плодючая лоза,
А совість чиста, мов слеза.

Богдан Лепкий.

ДУХ УМАНСЬКОГО СОТНИКА ІВАНА ГОНТИ.

(Замітка з минулого й сучасного).

Постать уманського сотника Івана Гонти завжди вражала мене своїм трагізмом. Але скільки я не перечитував про нього різних книжок, в яких описувалася ця, характерна для нашої історії, постать сотника, все складалося якось так, що майже всі вони представляли його людиною жорстокою, кровожадною й немілосердною. Мої розшуки якоїсь докладнішої біографічної відомості, або певного безсторонного опису його ділань, — теж не дали жадних наслідків. Бажання пізнати його ближче так і zostалися бажаннями, звязаними з глибоким незадоволенням неосягненої справи. Я інтуїтивно відчитував, що тут щось не так, що сотник Гонти не міг бути таким, яким його представляє хоч-би й навіть пані Вероніка Кребе, якій він урятував життя.

*

*

У 1919 р., підчас переїзду військової частини, в якій знаходився і я, через Бесарабію, мені випадково, в Кишеневі, у антикварія, пощастило купити альбом з історичними монографіями проф. Яворинського п. н. „La Petite Russie d'autrefois” Серед довгої низки різних заміток і нарисів про життя визначніших діячів нашого минулого був і житєпис Івана Гонти. З нього я довідався, що Івана Гонту було замордовано в с. Сербах, на Поділлі. З того часу моєю мрією стало — дістатися до того села й обовязково довідатися щось докладніше про нього, ніж те, що знав з книжок.

В кінці серпня місяця 1919 р., моя мрія здійснилася. Виконуючи службові обовязки, випадково заїхав у

Серби і зупинився тут. Почав з інтелігенції: попа, вчителя й писаря, але все дарма... Ніхто з них нічого не знав про минувшину свого села. Дехто порадив звернутися до старих Сербичан. Я так і зробив. Віднайшов двох дідусів (В. Малієвського і І. Пастуха), які задовольнили моє бажання.

Ось їх оповідання про останні дні земного терпіння страсотерпця. Почав оповідання І. Пастух, який був більш охочий до розмов і цілком щиро бажав мені „сказати все по правді.”

*

„Сам я тоді ще й на світі не був, але бабуся моя були вже дівчиною і все знали. Вони мені про Гонту розказували і водили нас до його хреста молитися і його яму показували...

— Яку яму? — спитався я.

— Бачите, в нас не було такої тюрми, щоб його посадити, а тому пани посадили його в таку яму. Отам за цвинтарем викопали ляхи глибоку яму, яка зверху була кругла й широка, а на дні гостра й вузька, неначе буряк...

Було в ній так кепсько, що не міг ні сидіти, ні лежати. В день і в ночі варта, а навколо поле...

Ото бувало, вартові втомляться та заснуть, то наші люди в ночі приносили та на мотузочках спускали йому їжу та питво, а часом і гроші, бо думали так підкупити варту... Але Гонти грошей не брав. Часто-густо ще й свої клав у спущене горнятко від страви.

Одного разу моя бабуня дістала від нього золотого. — Я сам його бачив у неї...

— А де-ж він тепер, той золотий? — спитався я.

— Господь його знає! — зітхнув він. — Давно було! Гаразд не пригадаю!... Бабуня розказували, що багато людей діставали від Гонти срібні, а то й золоті гроші, але де вони, — не знаю...

Зітхнув ще раз, помовчав трохи і заговорив далі:

„Гонта добрий був. Він за народ постраждав. Його тіло розрубали на декілька кавалків і скрізь на шибиницях вивішували. Один такий кавалок висів і коло нашого села, от отам при дорозі, що до Могиліва-Подільського йде. Пізніше вже, наші люди на тому місци хреста поставили... Хрест той називався Гонтовим і стояв дуже довго, аж заким не підгнів і не впав... Тому мабуть не більше, як десять літ буде... А нового якось не поставили, бо то не такі часи тепер настали, щоб усі пам'ятали...

А ось отут, бачите, була й ота яма, де Гонта сидів...

Про муки Гонти „бабуня” нічого не розповідала свому онукови, а тому він не міг нічого такого більше сказати.

Натоміць докладно показав ті місця, на яких відогралась остання дія тієї драми, що називається в нашій історії „Коліївщиною” Побачивши з яким зацікавленням я приглядався до всього, що він мені показував, він сам захопився моїми розслідами, скоренько відмірював старечими ногами кроки місцевости, для занесення її на плян. Не дивлячись на свої вісімдесят років життя, дідусь тримався зовсім по молодому. Очі його дивилися привітно й лагідно, з вогниками не то радости, не то смутку, особливо тоді, коли я розповідав йому хто такий був Іван Гонта. — До речі буде сказати, що І. Пастух нічого іншого про Гон-

ту й не знав, як тільки те, що він „добрий був” і „за народ постраждав”...

Окрім цих уривків-відомостей моїх бесідників легко далось зауважити в них якесь підсвідоме переконання в те, що Гонта дійсно „добрий був”, а через те тільки і „за народ постраждав” Обидва діди раділи, як малі діти, коли почули з моїх „панських” вуст, що Гонта дійсно був таким... Старий Малієвський так захопився цим, що став мене просити, щоб я розповів це всій громаді с. Сербі і порадив — би закласти комітета по вибудованню такого пам'ятника для Гонти, як то колись волосний „старшина вибудовав для царя — госвободителя” Для початку давав усі свої гроші, щось 500—600 карб., що в той час варті були доброї пари волів.

Замість „комітету”, я порадив йому відновити „Гонтиного хреста”, на що він після довгих розмов згодився і зараз-же просив Пастуха відпродати одного дуба, які той навозив собі на якусь там будівлю...

І не зогляділися навіть, як зайшло сонце і стало сутеніти. Ми розпрощалися й умовилися зійтися на другий день. В ночі було одержано наказ негайно вирушати із Сербів. Причиною цього наказу був несподіваний наступ „білих” під командуванням московського генерала Денікіна, що сунув на Україну з півдня. — Починалася довга і вперта боротьба...

* * *

Осінь 1919 р., була дуже коротка. У другій половині жовтня вдарили морози, а в початку листопада впав сніг і так почалася зима. А наша Армія була боса і гола. Серед старшинства аж кишіло від зрадників. В Уряді

У. Н. Р., та між „державними” партіями почалися „орієнтації”. Здавалося, що всі сили небесні і земні повстали проти нас. Надій на порятунок ні жадних. Виконуючи службовий наказ по мобілізації, відбився від штабу своєї частини й опинився самотній. Тут ще сталося так, що мій джура вкрав коня і втік до дому. Прийшлося плентатися по коліна в болоті, під мокрим снігом і нестерпучим вітром...

* * *

Був вечір, коли я, стомлений до останнього, прибився до села Колоденки, що коло залізничної ст. Рахни. З вікон сільських хат привітно мерехтіли маленькі вогники. В одному подвір'ю я побачив декілька військових возів. Спитався і мені сказали — „наші”

В хаті застав душ з 10 козаків, які розповіли мені, що вони із Запорізького корпусу і мелють у місцевому млині муку. Зустріч наша була радісна. Розпитувалися про новини. Цікавилися Антантою, миром з Польщею, політикою уряду і т. п.

За вечерею розмовляли про всяку всячину, а в тім згадували минувшину і несподівано заговорили про „Колі́вщину”

Затаївши духа, слухали всі в хаті моє оповідання про славного уманського сотника Івана Гонту...

Господиня хати, ніби зі сну промовила:

— А який-же він був собою, отой Гонта?...

Я відповів:

— Лице довгобразе, ніс орлинний, сам русявий, великі довгі вуси...

За вікном хтось хутко пробіг. Раптом загавкали собаки. В хаті стало тихо. Всі змовкли чогось. Але враз двері в хату відчинилися і на порозі

став... уманський сотник Іван Гонта в убранню сучасного козака...

— Хто тут? — спитався він.

На всіх лицях був переляк. Я відповів:

— Українські козаки!...

— Вас багато?...

— Чимало...

— Беріть рушниці і гайда за мною!... Зараз сюди прийдуть Москалі.. Зустрінемо їх на вулиці із за плотів...

* * *

Через яких 10 хвилин в селі гучно озвалося декілька рушничних сальв...

То стріляв сучасний Гонта з тими козаками, яких він забрав із за стола теплої селянської хати.

Московський кінний відділ, що впевнено в'їздив у село, в паніці повернув назад і втік. Лишилося двох забитих кіннотчиків. — „Наші” стріляли влучно...

Приблизно через годину за тим-жс столом сидів **Петро Гонта**, український козак одного повстанчого відділу. Його радісно частували, що самі мали, а він розповідав, що занедажувши на фронті, ішов до м. Джурин, аби приділитися там до шпиталю. Не доходячи до села, він побачив у чагарнику московський кінний відділ, який збірався їхати у село. Не гаючи часу, він чим душ прибіг до наших „мукомолів” і спільно з ними справив наїздникам належну одсіч...

З його-ж слів виявилось, що **Петро Гонта** походить з Уманщини із села Росошки, звідки походив і славний уманський сотник **Іван Гонта**, який був предком сучасного лицаря.

К.

1922 р., Серпень, м. Львів.

ДМИТРО БОРТНЯНСЬКИЙ.

Дмитро Бортнянський, це оден з найбільших геніїв, які родилися на буйній українській землі. Імя Бортнянського широко відоме в цілім світі, як імя одного з найбільших композиторів. Це безперечно найбільший з цер-

ковних композиторів цілої славянщини, її гордощі й оздоба.

У нас на Україні, над Дніпром і в Галичині, твори Бортнянського дуже популярні, особливо його псалми. Ці псалми співають у нас у Велику Пят-

ницю, особливо гарно співав їх звичайно хор української духовної семінарії у Львові.

Кожний Українець знав їх і захоплювався ними, але про самого Бортнянського знали в нас мало, дуже мало, а портрету його не бачив я в жадній нашій історії, в жаднім із видавництва.

Мені поталанило добути його і я радо посилаю цей портрет Шановній Редакції календаря „Свободи”, щоби читачі бачили, як виглядав оден з наших найбільших земляків.

Дмитро Бортнянський, син Степана, родився 1752 р. в Глухівському повіті, Чернігівської губернії. Вже малим хлопцем визначався великою понятливостю і чудовим голосом.

Семилітнім хлопцем взяли його до придворної царської капелі в Петербурзі, в котрій співав також його сусід, теж Українець Максим Березовський (роджений 1745 р.)

Цариця Єлисавета Петрівна, що досить прихильно відносилася до Українців, звернула увагу на прегарний голос Бортнянського і казала його вчити тодішньому директорови царської капелі (хору), Італійцеві Галюппіюму.

Від його навчився Бортнянський початків теорії музики і на дальшу науку поїхав до Італії. Тут перебув три роки.

Обїхав Венецію, Міляно, Рим, і Неаполь, написав кілька опер, сонат і других композицій і 1779 року вернув до Петербурга.

Його іменували діригентом придворного хору, а 1796 року директором царської капелі. Діставши дозвіл обїхав Україну, вибрав з тамошніх хорів що найкращі голоси та поставив капелю на небувалій доси висоті.

Умер 1825 року, сімдесят три літнім старцем.

Написав 35 концертів на 4 голоси, 10 на два хори, „Отче наш”, „Слава Отцу”, „Благообразний Іосиф”, 8 тріо з хором, Службу Божу на три голоси і багато других церковних творів.

Славний французський композитор Гектор Берліоц (*1803 †1869) пише про Бортнянського: „Всі твори Бортнянського проникнуті правдивим релігійним чуттем, навіть деяким містицизмом, котрий доводить слухача до глибокого зворушення і захоплення.

В Бортнянського помічається надзвичайне уміння групувати вокальні маси, у нього єсть велике почуття музичних відтінків, звучність гармонії, і що дивно, неімовірна свобода в розкладі партій та легковаження правил, котрих перестерігали його попередники і сучасники, особливо Італійці, яких учеником він уважався”.

Іньшими словами Берліоц цінить дуже високо Бортнянського не тільки за його геніяльність і високу музикальність, але й за те, що він був оригінальний і творив нові музичні цінности.

Російський критик Александер Львов (*1798, †1870), автор російського гимну „Боже царя храни”, пише: „Бортнянський зливає хор в одну гармонійну цілість, в одну домінуючу гадку і хоч передає ту гадку то одним, то другим голосом, а все таки кінчить твір єдиноюдушністю в молитві”.

Але Росіяне робили йому також закиди, що відступав від духа старої церковної музики, від ритму церковної мельодії і не тримався тексту.

Причиною цих докорів було українське ухо геніяльного композитора і його оригінальність.

Бортнянський належить до тих велитнів музики, які ніколи не старіються. Його творів слухається і нині з великим вдоволенням, вони нас зворушують до глибини душі і вражають зарівно своїм щирим змістом як також знаменитою формою, котрої він був справжнім, одним з найбільших у світі мистців.

Український нарід може бути гордим, що дав світові такого геніяльного композитора і тому кожний Українець повинен дорожити іменем і памятю Дмитра Бортнянського.

Богдан Лепкий.

Клим Поліщук.

„ЧОРНИЙ ПРИВИД“.

(Сучасна легенда).

Вечеріло. Небо на заході напружилось наче, — почервоніло, аж посиніло. Змарагдовий обрій тільки-що проглинув велике червоне сонце і в снігових полях стелився молошний сутінок. Мовчазна тиша обгортала білі поля й заинеєні густі чагарники над берегами старої Случи і так приємно було почувати себе самотним серед цієї незвичної тиші...

Я йшов собі помалу ледве помітною доріжкою, кудюю, здавалося, ніхто ніколи не йшов і не їхав. Поспішатися не мав куди, бо належав до тих людей, з якими життя вже раз пожартувало добре... Все, що було пережите в минулому, залягло десь аж на дні душі і складало собою цілий світ богатих споми́нів. І не хотілося вже боротися, змагатися й домагатися, а так іти кудись у мовчазну тишу і на самоті розгортати полотна свого прожитого і жити ним... Іноді як надто вже настирливо натискали різні обставини, які так, чи інакше заставляли брати участь в змаганнях юрб, я своєчасно ставав осторонь і надовго зникав з їх виднокруга...

Так було й тоді. На Вкраїні кипіли міжбратні змагання. З Київа й інших місць доходили чутки про запеклу боротьбу повстаючих військ із прибічниками Скоропадського. Тягнули й мене. Спочатку хотів було йти. На якийсь час навіть захопився новою війною, але сталося так, що опинився далеко від усього і в самісенський Свят Вечір ішов собі своєю дорогою, цілком самотній і цілком спокійний. Як воно сталося так, що я залишив свій повстанчий відділ саме в той час, як

він, захопивши Борщагівку, вже добрався до самого Київа, — не знаю. Мені здається, що до цього в найбільшій мірі спричинилася дика поведінка моїх повстанців з бранцями, яких вони немилосердно „натягали” Зробити щось проти цього я не міг, бо так робилося скрізь і „добра розправа” з полоненими була повстанчим звичаєм. Мені, старому вояці, що бачив Манджурські сопки, Карпатські хребти і Литвинські болота, було важко й соромно дивитися на те, що творилося тоді на Київських полях. Через це саме я й утік від того всього...

Мовчазний спокій білих Волинських палів будив у моїй душі найніжніші почування і мені захотілося впасти на коліна і довго-довго молитися до напруженого на заході неба, до змарагдового обрію і до густих чагарників на берегах рідної мені Случи. Захоплений почуваннями своєї душі, я навіть і не думав про те, що я цілком самотній серед білого простору і що настає Свят Вечір, в який кожда людина старається знайти собі десь притулок і розвагу. Пригадав за це лише тоді, як підійшов до якогось ліса з маленькими й кучерявими ялинками на узліссі. Раптово згадалася чогось велика шкільна саля і така-ж сама, як і тут, кучерява ялинка серед неї. Глянув у гору. Небо визорювалося яскравими мерехтячими зорями. І знову згадалося мені заметене снігами моє рідне волинське село, до якого я так прямував зараз. Заворушилися спомини й розгорнулися полотна прожитого, на яких, як на екрані, одна за другою виникали картини давно минулого. —

Йду лісом, а його наче й немає. Замість дерев, якісь смуги білі, а між ними картини, картини й картини. —

...Чистенько прибрана хата. Стіл, поверх м'якого сіна, застелений білою скатертю. На покуттю сніп, а під ним горщик з кутюю і пляшка з горілкою стоять. Мати коло печі пореється; рибу смажить. Батько коло стола метушиться: — „Сідайте, дітки! Зараз вечеряти будем!” — каже.

Нестямився навіть, як сів на якийсь пеньок і враз схопився.

— Певне замерзаю!... — подумав про себе і швидко пішов далі.

Але через декілько кроків знову зникли дерева і знову виринули картини. —

...Біло скрізь і весело. В хатах привітно світяться віконця. Вулицею, через снігові намети, колядники із звіздою. Чується стародавня волинська колядка:

„Бог Предвічний народився,
Прийшов днесь із небес”

Аж здригнувся...

— То-ж у картинах немає звуку!... — сказав сам до себе в голос і надав ходу. Ліс мовчав, як зачарований. Хоч би де шелеснуло що. Тиша свята й урочиста, в якій можна було все пригадати і за все забути. І в той час, зовсім близько почувся срібний дзвін. Ударив раз, другий і третій і широкою луною розплився по намерзлих вітах дерев дріжучі звуки і відразу все сповнилось молитовним настроєм...

— Піду на його голос! — подумав я і став поспішати.

Ліс кінчився і знову розстелилося поле. Вузенька доріжка, якою я йшов, завертала на узліссю до самісенських берегів Случи, де виднівся цілий ряд невеличких будиночків і висока трьохбанна церква. Я повернув туди і прийшов до брами жігочого монастиря, який колись нале-

жав Васильянам і в цілій Любарській околиці славився своїми лікарями. Після польського повстання 1863 року його насильно зроблено православним, але лікарські традиції зістали й до наших днів, чим широко користуються чернички, приваблюючи своїм „сцілющим зіллячком” десятки й сотки „болящих”.

Радий був, що дістався до такого місця, де сподівався знайти притулок і, як слід, стрінуги Свят Вечір. Підійшов до самісенської брами, але вона була зачинена. Коли я став стукати, то до мене вийшов якийсь старенький дідусь і спитався:

— Чого вам?...

— Подорожний... Переночувати хочу...

— А ви вже, ліпше, у містечко йдіть... Недалеко... Тут мушин не має де приймати...

— Але-ж я стомився дуже... До того-ж Свят Вечір сьогодні...

— А ви хто такий? — спитався він, уважно розглядаючи мене.

Мое міське убрання, як видно, заставило його задуматися.

— Я бачите, людей лічу... Лікар я сам... — сказав я йому.

— В нас також лічать... — ніяково заговорив він. — Хіба, може, в мене згодиться переночувати?...

— Дуже буду вдячний! — сказав я. — Для стомленої людини всякий притулок спасенний...

— А, що там! — махнув він рукою. — Заходьте, будь ласка!...

* *

Вузенькою стежиною, оба біч якої було назгортано цілі гори свіжого снігу, ми пройшли коло стародавньої дзвіниці аж за нову муровану церкву й опинилися в тихім саду. Дідусь ішов по переду і раз у раз озирався назад себе.

— Як же це так, що ви в такий день і в дорозі, та ще й пішки? — цікаво спитався мене.

— Таке життя тепер! Веяково приходить! — відповів я.

— А так, так! — замуликав він співчуваючим тоном. — Буває, буває...

Між кремезними липами стежина пішла в бік і ми прийшли до маленької хатини.

— Ось і моя хата! — промовив дідусь. — Живу собі і ні про що не турбуюся. Літом на пасіці, а зимою Богу молюся та в дзвони дзвоню.

— Так ви дзвонар? — спитався я.

— Еге-ж... — поважно промовив він, відчиняючи двері.

Маленька чистенька хатина скупенько освітлювалася зеленим вогником лампадки, яка горіла перед образами, що скрашали собою всю причілкову стіну хатинки. Такий-же маленький столик був застелений чистенькою полотняною скатертиною, а по під стінами стояли вузькі соснові лавки. Маленька грубка коло порога була горяча, аж палала.

— Роздягайтеся і обгривайтеся! — сказав до мене дідусь. — А я тим часом приготую вечерю.

— Спасибі! — відказав я і присів коло стола на лаву. Аж тепер тільки відчув я, наскільки був стомлений своєю мандрівкою. Тиша, спокій і тепло відразу зломали мою напруженість і я, наче крізь сон бачив і чув, як дідусь виходив до сіней, вертався назад, порався коло грубки і щось говорив до мене. Наглий сон зборов мене і я не міг противитись йому. Схилився на руку і так заснув. Не знаю, як довго я спав, але мене розбудив щирий голос дідуса, який говорив:

— Бідний! Стомився як! Годі спати, коли вечера на столі чекає!...

Я встав і, розглянувшись навколо,

побачив перед собою святочно прибраного стола і сів коло нього.

Як себе почував за тим маленьким столиком, — не сказати. Дідусь і його кутя з медом так нагадали мені дні мого дитинства, що я й сам не знаю, що діялося зі мною. Казати щось про це, значило-б дарма кидати словами. — Ні, тут треба було лише відчувати, щоб розуміти...

Після вечері стали лягати спати. Дідусь мав рано встати, бо в освітла мусів дзвонити „на всюнощну”

Він ліг на лаві під образами, а мене поклав на своєму ліжку коло грубки. Коли я відмовлявся, то він суворо подивився на мене і сказав:

— Вам спочинуті треба!... То-ж дивитися страшно...

Коли тільки лягли й загасили світло, як враз відчув, що мій сон кудись зник і моя душа напружено стала прислухатися до невідомих голосів, що лунали поза стінами хатини...

На дворі зірвалася хуга. Лютився, скаженів північний вітер і цілими обремками шпурляв у вікна білим снігом, який з глухим брязькотом розсипався по замерзлим шибах. Чую, що й дідові не спиться.

— І завжди в цю пору!... — каже сам до себе.

— Що саме? спитався я.

— Чорний привид під дзвіницею...

— Який привид? — допитувався я.

— Довго казати... Вам спати треба... — відповів він.

— Кажіть! Я зовсім не хочу спати... — умовляв я його.

— Бачите, — почав він, — у нашому монастирі є своє чудо, про яке не всі знають... А тим часом, воно дуже багато означає...

— Як то так?

— Бачите, воно пророчить... — зітхнув і затих.

Хвилини з п'ять полежали так, мовчки, а далі дідусь знову заговорив:

— Кожної Різдвяної ночі, перед тим, як мають задзвонити на всеночну, коло старої дзвіниці блукає якийсь чорний привид...

— Який-же він із себе?

— Як чернець, але без клубука. Високий, худий, голений. Руки на грудях складені навхрест... Сам мовчить, але дивиться так страшно, що й не розказати...

— А ви не знаєте з якого часу він став з'являтися? — спитався я.

— Кажуть, що від тоді, як було знищено Васильянів... — почувлася відповідь.

— Розкажіть, діду, як то було! — став я просити. — Я зовсім не лікар, а письменник...

— Себ-то той, що книжки пише? — зацікавився він.

— Так! — відповів я.

— Я вам розкажу, але вибачайте, як що не все буде складно. Ви люди такі, що любите все до прикладу...

— Та ви вже, діду, розкажіть мені так, як знаєте! — сказав я.

Дідусь помовчав трохи, а потім відкашлявся і став оповідати:

„За цариці Катерини було таке діло. Польські пани надто вже допекли всім трудящим, а вони не витримали й повстали. Стільки тоді крові пролилося, то й не розказати!... Повстали і Любарські і Мотронецькі*) мужики проти своїх панів, але не щасливо... Ще Коліївщини не було скасовано, як тут уже всіх скарали. Богато тоді прислужилися панам отці Василіяни, що в цьому монастирі жили. Вони тут цілу пастку для повстанців були вчинили...

„Пустили Василіяни поголоску

*) М. Любар і с. Мотрунки Звягельського повіту, на Волині, селяне яких приймали участь у „Коліївщині”

між людьми, що вони дістали від цариці „золоту грамоту”, а тому всі вони „стоять за гайдамаками” і будуть всякво допомогати їм. Порозсилали скрізь і всюди своїх посланців і стали закликати всіх гайдамаків зійтися на Різдво до монастиря. на велике мужицьке набоженство... Обіцялися ножі посвятити...

„Почали вони це казати ще з першого тижня святої Пилипівки, а через те вже перед Різдвом усі Любарські гайдамаки про це знали і вирішили на самісеньке Різдво зійтися до монастиря. Коли Василіяни були вже певні того, що гайдамаки зйдуться, го прикликали до себе графа Потоцького і сказали:

— Ваша Ясновельможність! Ми діло почали, а ви мусите кінчити! В Різдвяну ніч усі гайдамаки тут будуть. Можете з ними зробити те, що сами схочете. Ми їм обіцяли ножі посвятити, а то буде найкращий час для нападу...

„Потоцький аж у гору підскочив від радості і зараз-же став готуватися до нападу. Крадькома, з великими хитрощами, він став стягати до монастиря своє військо і розмішувати його по чернечих келіях. Разом з чернцями було вироблено плян знищення гайдамаків, у якому головним місцем було те, що як тільки гайдамаки складуть до посвячення свої ножі, то мусить тричі задзвонити великий дзвін. І коли тільки почується цей дзвін, то Потоцький сміливо може нападати і нищити... Треба було тільки знайти певного дзвонаря, бо звичайному дзвонареві такої справи ніяк не можна було доручати. Почув якомсь про це один молодий чернець і сам з'явився до Потоцького:

— Я задзвоню, Ваша Ясновельможність!...

Подивився на нього Потоцький,

подумав щось трохи про себе і сказав:

— Зайди через два дні!...

А через три дні вже й Різдво мало бути. Порадився Потоцький з чернцями, а ті й сказали:

— Отець Антоній походить з їхнього роду, але запеклий ворог їх. Він години не простить... Хай дзвонить!...

„Коли настав Свят Вечір, то на монастирському подвір'ю зібралося до тисячі гайдамаків. О півночі зійшлося ще більше і всі разом стали ждати молебня і посвячення ножів, яке мало відбутися перед всеночною. Черці метушилися між гайдамаками, вгощали їх монастирським медом і прикидалися дуже добрими.

„Після півночі стали правити, навмисне видуману для того, службу Божу. Але, коли тільки дійшли до того місця, де треба було складати ножі, як враз на дзвіниці тричі продзвонив дзвін. Ніхто ще не встиг і оком моргнути, як звідусіль на гайдамаків напали Поляки.

„Зрада, брати! Зрада!“ — почулося між гайдамаками і вони, забувши за службу Божу і за все на світі, взялися за свої ножі. Цілих три години кипів бій і верх узяли Поляки, бо добре озброєні були. Богато гайдамаків лягло трупом, але чимало встигло втікти. Потоцький хоч і переміг, але з тяжкими стратами, бо він ніяк не сподівався застати гайдамаків з ножами. Все сталося через те, що дзвін задзвонив дуже рано. У великім гніві він наказав прикликати до себе дзвонаря, але його нігде не могли знайти. Згодом виявилось, що він утік разом з гайдамаками й подався на Київщину. Довго шукав його Потоцький і отці Василіяни, щоби скарати за зраду, але ніяк не могли знайти його.

Не було його й між тими, що попали на Коднянську розправу.*)

„Чимало літ пройшло після того. Польща цілком підупала й сама опинилася в неволі. Не могла й вона стерпіти чужого ярма й стала якось визволятися — раз і другий. Розбили раз перший, перемогли раз другий Москалі прокляті, бо не тільки вони одні були проти Поляків, а ще й наші рани боліли...

„Підчас останнього польського повстання, коли в Любарських лісах стояли на поготові повстанці польські війська, в монастирі з'явився якийсь старий-старий старець. Ніхто його не знав тут, але за те він усіх знав. Впросився він у монастир і дзвонарем зробився. Любив своє діло і так дзвонив, що ще і досі старі люди памятають.

„Якось приїхав до монастиря посланець графа Замойського і повідомив, що Москалі розбили польських повстанців під Молочками**) і йдуть на Любар. Треба було бути всім на поготові і чекати північних гостей. Незабаром приїхав до монастиря й сам Замойський і скликав до себе всіх повстанчих ватажків на нараду. Було вирішено стягти до монастиря всі свої місцеві сили і дати тут Москалям рішучу одсіч. І саме в той час, як до монастиря стали стягатися польські повстанці, Москалі вже звідусіль оточували його. Довідався про це старий дзвонар від місцевих людей, які допомагали Москалям і чим дуж, не кажучи нікому ні слова, кинувся на дзвіницю й задзвонив „на гвалт“ На голос дзвона схопилися повстанці за

*) „Коднянська розправа“, або інакше — польський магнатський трибунал у м. Кодні, Житомир. пов., на Волині, що „судив“ гайдамаків після ліквідації „Коліївщини“

**) С. Молочки, Житомирського повіту, на Волині, де знаходився маєток гр. Замойського, під проводом якого відбувся нещасливий бій польських повстанців з Москалями у 1863 році.

зброю і як слід стрінули Москалів. І сталося так, як було колись із гайдамаками. Всі були в пастці, але не всі загинули. Богато повстанців полягло, але й чимало повтікало. Разом з ними втік і командуючий повстанчими військами граф Замойський. Втікаючи він хотів забрати і дзвонаря з собою, але той сказав:

— Куди вже мені втікати?... Та й не для панської ласки зробив я так, а тільки для віри своєї!... Я завжди був за тими, що домагаються волі і проти тих, що поневолюють... Я той самий чернець Антоній, що не допустив Потоцького до цілковитого знищення гайдамаків, а тепер так само не дав цього зробити Москалям... Я зостануся тут на певну смерть, бо мені цього не подарують, але ви йдіть і пам'ятайте, що не насильством над іншими здобувається власне щастя... Не маєте його тепер ви і не матимуть його і Москалі... Щасливої дороги вам!...

„Аж заплакав Замойський, слухаючи такі річі від старого чернця. Схилився і поцілував його в руку, кажучи:

— Прости, як що тебе скривдили в минулому, але віра твоя буде й нашою вірою!...

„Тільки виїхав Замойський, як Москалі вже аж до самого монастиря добралися й заволоділи ним. Порубали всіх повстанців, які ще не встигли втікти, а потім і за чернців прийнялися. Забрали дзвонаря і кажуть:

— Ти дзвонив?

— Я! — відповів той спокійно.

— Длячого?

— Щоб врятувати їх від загибелі...

— Так пропадай-же сам, собака! — скрикнув один Москаль, і хотів його зарубати. Але в той час надійшов якийсь великий московський старший і, дознавшись, що це дзвонарь, наказав

його повісити до серця того дзвона, в якого дзвонено „на гвалт”.

„Повісили старого дзвонаря на дзвіниці, багато чернців витопили в Случи, а решта порозбігалася сама і монастир став цілковитою пусткою. Років зо два стояв він так, а потім прийшли православні чернички і зробили його своїм і так він стоїть і досі...

„Гарний цей монастир і з доходами, та тільки якась тривога відчувається... Від того часу, як зроблено його православним, що року в самісеньку Різдвяну північ коло старої дзвіниці уявляється якийсь чорний чернець, який стоїть на однім місці і наче чекає чогось... А з першими трьома ударами великого дзвона на всеночну, він зникає аж до слідуочого Різдва. Старі люди кажуть, що він так з'являтиметься доти, доки не прийде час великого порохунку нашого народу зі своїми ворогами, а тоді той чернець задзвонить третій і останній раз і настане день великої радості”...

Так закінчив дідусь своє оповідання.

— Ви його бачили коли? — спитався я, думаючи про те, скільки-то ще збереглося до наших днів самих дивовижних казок та легенд...

— Скільки літ дзвонарюю, стільки раз примічав... Знаю, що й цієї ночі побачу його... Треба хоч помолитися перед тим...

Перехрестився і пошепки став собі молитися. Хуга за вікном ще збільщилась і я, прислухаючись до її незлічених голосів, заснув тихим і спокійним сном.

* * *

Прокинувся тоді, коли крізь замерзлі віконця продиралися яскраві, але такі зимні проміні сонця. Дідусь порався коло стола готуючи різдвяний

обід, а лице його було замислене, старше наче.

Побачивши, що я вже прокинувся, він сказав:

— А, знаєте! цієї ночі вже не було того чорного привида...

Подумав трохи і додав:

— Знаєте! Може ця боротьба, що зараз кипить, приведе нас усіх до згоди?...

— Хто знає?... — сказав я. — Може й так!..

Дідусь зітхнув і рішучим голосом сказав:

— Так мусить бути, бо інакше він не зникнув-би...

Я думав свої думи й поспішався одягтись, щоб подякувати його за гостину щирю.

Однаке, дідусь заставив мене ще

пообідати, а потім провів аж за двері і на прощання сказав:

— Тільки ви не смійтеся з того всього, що я розказав!...

В його голосі вчувалося щось благаюче. Я поспішився як найщирше запевнити його, що й я „такої-ж віри” і подався собі знайомою дорогою.

До родинного кутка було вже недалеко, а мовчанка білих полів навивала на мою душу несказаний спокій...

— Так! — думав я. — Коли той таємний чернець ще не задзвонив третій раз, то напевне скоро вже задзвонить..

А по небу котилося стальово-блискуче зимове сонце і щедро сипало в снігах ясніючими брилліантами...

1922 р., Січень. м. Львів.

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ І ЧИСЛО НАСЕЛЕННЯ.

Назва землі.	Величина в квадратних мільях	Число населення	Кілько людей на одну квадрат. мілью.	Замітка.
1. Бессарабія	17.143	2,686.600	157	Крім того є багато чисто-українських повітів в сумежних був. губерніях, біля Гродна, Миньска і др., які певно будуть влучені в склад будучої української держави. Опріч цього живуть ще Українці над Тихим Океаном, на т. зв. Зеленому Кліні, на Сибірі, в Злуч. Державах, Канаді, Бразилії і Аргентині. Усьо число Українців на світі доходить до сорок п'ять мільонів душ.
2. Буковина (укр. часть)	2.100	460.000	218	
3. Волинь	27.699	4,241.800	153	
4. Галичина (українська)	22.120	5,450.000	246	
5. Закарпаття	6.000	570.000	95	
6. Катеринославщина	24.477	3,537.300	144	
7. Київщина	19.676	4,988.000	254	
8. Кубаньщина	36.645	3,051.200	83	
9. Поділе	16.224	4,127.600	254	
10. Полтавщина	19.265	3,906.200	203	
11. Прикавказе	20.970	1,353.500	65	
12. Таврида	23.312	2,133.300	91	
13. Терек	28.153	1,314.900	47	
14. Харківщина	21.041	3,452.000	164	
15. Херсонщина	27.337	3,806.900	139	
16. Холмщина	5.213	1,087.800	209	
17. Чернігівщина	20.232	3,148.900	156	
Разом:	337.607	49,316.000	пересічно на 1 мілью 146	

МІРИ І ВАГИ.

В Злучених Державах підставою міри довготи є „фут” (стопа). 1 „фут” має 12 инчів. 3 фути роблять 1 ярд. 5280 футів — це одна амер. миля. Рад (перч, пол) має $5\frac{1}{2}$ ярда. Фурлонг має 220 ярдів. Морська миля виносить 6.080 футів. Глубину моря мірять фатомами. Один фатом має 2 ярди. Морську милю звать також вузлом („нат”). Одна ліга має 3 амер. милі. Один „ейкр” має 43.560 квадр. футів. Один „гомстед” має 160 „ейкрів”. Одна секція має 640 „ейкрів” і рівняється одній квадратній милі. Один „тавшип” має 36 секцій, т. є. 23.040 „ейкрів”.

1 галон має 4 кварта, 1 кварта 2 пайнти, 1 пайнт 4 джил, 8 кварт — це 1 пек, 4 пеки творить 1 бушель. Бочка муки важить 196 фунтів.

Фунт має 16 авнців. Довга тона має 2240 фунтів, а коротка тона 2000 фунтів.

Найбільше прийятою мірою в Європі є так званий метричний систем. 1 Метер має 10 дециметрів, 100 сантиметрів або 1000 міліметрів. Десять метрів звать декаметер, 100 метрів гектаметер, 1000 метрів кілометер.

Сипке і плинне мірять літрами. Сто літер — це гектолітер.

Підставою ваги є грам. Десять грамів — це декаграм, 100 гр. — гектограм, 1000 гр. — кілограм. 100 кілограмів — це метричний сотнар.

Українська міра довготи є стопа і аршин (локоть).

Стопа має 12 цалів, 1 цаль 10 черток (ліній). Аршин (локоть) має 28 цалів. 3 аршини або 7 стіп — це один сяжень. 500 сяжнів — це одна верста (гони).

Підставою ваги на Україні є фунт. 1 фунт має 32 лутів, 1 лут 3 золотники, 1 золотник 96 доль.

Пуд має 40 фунтів, а сотнар 100 ф. Зерно мірється чверткою, яка має 8 гарців.

Велика міра для плинів є бочка, яка містить 40 ведер. Ведро містить 10 штофів або 20 фляшок. Фляшка з водою важить півтора фунта, ведро 30 ф., бочка 30 пудів.

Десятина землі рівняється 2.400 квадр. сяжням, або 2.7 „ейкрам” 1 фунт (український) менший від американського о одну десяту часть. Один український пуд має проте 36 амер. фунтів.

Стопа (укр.) так само за велика, як амер. „фут”

Одно укр. ведро рівняється 3.25 амер. галона.

Один укр. гарнець — це десята часть амер. бушля.

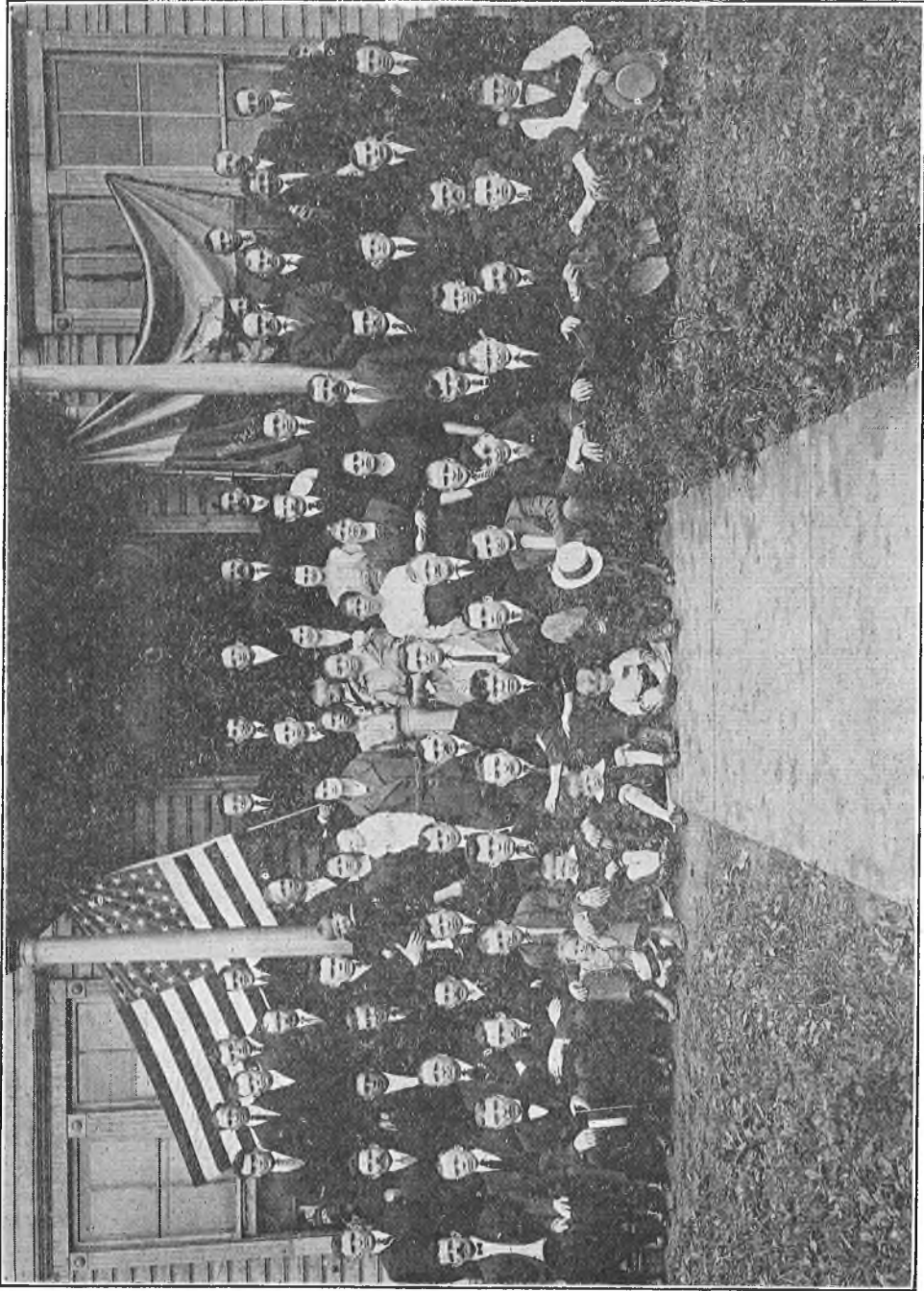
На 1 кілограм іде американських 2.2 фунтів, а українських 2.46 фунтів, цеб то на метричний сотнар потреба американських 220 фунтів, а українських 246.

„СІМ ЧУДЕС СВІТА”.

У старині Греки дали цю назву сімом річам, що у їх пору були найвеличніші, а саме: 1) Єгипецькі піраміди. 2) Висячі городи у Вавилоні, збудовані царицею Семіраміс. 3) Святиня Діяни в Єфезі. 4) Статуя Юпітра в Атенах, робота різьбяр Фідіяса. 5)

Мавзолей. 6) Родійський Великан і 7) Фарос в Александрії.

Колиби старинні люди побачили нинішний світ, то увиділиби в кождім місті десять разів більше величних річий, чим тодішних „сім чудес світа”.

Товариство „Запорожська Січ”, від. 63. У. Н. Союза, в Форд Сіті, Па.

О Ч И.

Працював у кустарній бараці, в таборі полонених.

Перстені робив. І які!

З кінського волосіння такі тонесенькі плетінки сплітав що аж диво. А там, де в перстені камінь, намистечка*) силяв, — ріжноцвітні, так гарно підібрані, що й угадати трудно, що воно таке.

І зі срібла перстені теж кував. Кождий иньший, оден від другого кращий. З коралю, з рогу, з білої кости і з янтару**) різьбив тризуби, місяць з зорею, дві сплетені руки, або два колоски пшениці і ті милесенькі дива так чисто і вправно у срібло саджав, мовби це маляр фарбами намалював... Майстер був.

До кустарні приходив перший, а виходив останний, щоб не витатися і не прашати з ніким. А як хто до його заговорить, то відповідь коротко і дальше на своїм маленькім ковалі свою роботу робить. В очи не дивиться нікому і ніхто не бачив, щоби він хоч раз засміявся. Навіть балакун і таборовий сміхун, Тимченко, що скрипки і бандури стругав, не міг йому розв'язати язика... Дивак.

Одного ранку обійшов я кустарню, ***) поприймав роботи, пороздавав нові, — іду.

А він за мною.

„Маю вам щось казати”

Я здивувався.

„Ви мені?”

„Так. Конечно!”

„Гаразд. Ходім до мене. (В мене була в тій самій бараці маленька канцелярія.)”

*) Пацьорка. **) Бурштин. ***) Барак, в котрім полонені мали свої робітні, столярню, токарню, малярню, гончарню, вишивальню іт.д.

Пішли ми. „Сідайте і кажіть, яке у вас діло до мене”

Сів та замість казати вдивився у вікно, що виходило понад кільчасті дроти на таборовий цвинтар. Здавалося, числив ті могили, що двома лавами поклалися, мов жовніри на муштрі і ждуть найвищого приказу: „вставай!”

На кождій могилі хрест а на ньому чорною фарбою випсане ім'я й прізвище помершого, полк і рота, в котрій служив, день, місця і рік, коли помер.

Хрести на право й на ліво, від табору аж під лісок.

Його очи блудили від одного до другого, немов шукаючи когось.

Нараз: „Не стерплю я отсих очий!”

Мені дрож пішла по шкірі, бо він не сказав цього, а крикнув, немов викидаючи з себе щось таке, що йому жити не давало.

„Яких очий?” питаю.

„Яких?... Було це так... Наша рота лежала в рові. Кругом нас, десь далеко йшов бій. Ми ніби заховалися від його. Нічого не бачимо, не чуємо і не знаємо. Кождий з нас глядить на коменданта, а він на свій годинник. Знаємо, що воно значить. Йому назначили годину, коли він повинен кинути нас у бій, до атаки. Не знаю, як кому, але мені хотілося, щоби це сталося як найскорше, зараз таки... Нараз: „Гурра! Гурра! Гурра!”

Я біг на лівому крилі. Землі під собою не чув. Тільки перед очима то червоні круги вертяться, то чорні птахи літають. Хтось спотикнувся. Мій чобіт наступив на щось м'яке і тепле, „Гурра! Гурра! Гурра!”

Дві хмари налетіли на себе, два

мури рушили з місця, щоб зударитись з собою... Якже це так?

І я відчинив очи...

Просто на мене біг хлопчина літ може вісімнадцять. Безвусий, з обличчям як у дитини, з очима, як волошки. Біг, а штиком то в право, то в ліво воздух колов, ніби боявся, щоб кого не пробити.

Я зрозумів його. Він не хоче братньої крові, боїться її, хоче перейти попри мене, бо він теж останній на крилі. Я повинен те саме зробити.

А може воно не так? Може мені так тільки здається? Таж отсей головусий хлопчина, то ворог, а я присягав битися за віру, царя і отечество...

І я кріпко притис рушницю до боку... „Гурра!”

Оден мент, оден крок вперед і мов сверлом у мою голову врзалися слова: „Матінко рідна!”

Я став. Передімною лежав мій ворог, на моїм штику була його кров... Я зрозумів усе... Я вбив свого ближнього, свого брата, що тою самою мовою балакав, що я, що може таку саму стареньку матір дома лишив, як моя, що може так само не знав, пощо і нащо кажуть йому вбивати людей, як і я не знав.

Багнет вилетів мені з рук, коліна заломилися підімною і я припав до його. Рад був затулити рану рукою, рад був піднести його, рад був вернути йому життя. Та годі! Навіть води з моєї пляшки не прийняв. „Спасибі, брате!” — промовив і глянув на мене тими синіми очима як волошки. — Сконав.

Не стерплю цих очий! Вони дивляться на мене в день і в ночі. Встромлю ложку у страву — очи, дивлюся на небо, — вони, гляну на річку і там їх побачу. З усіх кутів визирають на

мене, з усього. Не стерплю я їх, не стерплю!”

Я потішав його, як міг. Казав, що вина паде не на нього, а на тих, що викликали війну. Він робив під примусом. І не він оден. Таких як він багато, а таких, що вбивали радо, дуже, дуже мало. І це наша потіха, це надія, що другої такої війни може вже ніколи не буде. Люди заживуть, як люди, зненавидять війну і в любови та в згоді будуть працювати, будуть виховувати дітий на справжніх християн і не будуть оден другому кривди творити. Я казав, що він ще молодий, що перед ним ще великий шмат життя, що він добрими ділами, чесним і чоловіколюбним трудом заспокоїть свою совість і забуде про те, що діялося за час війни, що ціла тая війна буде йому колись, ніби сон поганий, який приснився нам, щоб стрівожити нашу душу.

Я добирав, що найкращих слів, пригадував собі підходячі місця із святого письма, робив усе можливе, щоб заспокоїти його.

А він головою припав до стола і його здорові, широкі плечі здригалися, мовби ним трясця трясла.

Крізь вікно гляділи на нас хрести, десь далеко шумів ліс, в бараці було тихо, бо полонені пішли їсти обід.

На другий день, коли я прийшов до бараки, мене не привітали, як звичайно. Кожний мовчки робив свою роботу.

При столі, де сиділи, ті що роблять перстені, одно ковало дармувало.

„А Петро де?”

В бараці почувся кашіль, той ка-

шіль, що його чути тоді, коли люде не хочуть відповідати.

Я підійшов до Пилипенка. Він стругав нову бандуру з ручкою, на якій була вирізблена голова старого, вусатого козарлюги.

Пилипенко нахилився до мене і шепнув мені: „Петро збожеволів. Такого лиха нині в ночі накоїв, що аж

страшно. Почуєте. А подивіться на його останню роботу.”

Я підійшов до пустого ковала. На ньому був перстемь, а в перстені, не тризуб, не зоря з місяцем і не два колоски пшениці, а двоє очий, — очий, яких ні описати, ні забути не можу.

Богдан Лепкий.

М О Л И Т В А.

Не дай мені, мій Боже, біля хати,
Яку в ночі ограбили злодії,
Безрадно сльози лить і нарікати
Сумним псальмом пророка Еремії!
А дай мені діждатися години,
Коли мій люд порве важкі кайдани,
Щоб я пісні, немов уста дитини,
Мов добрий лік поклав йому на рани.

Не дай мені, о Господи, совою
Опівночи на цвинтарях гукати,
! не кажи словами, як мітлою
З руїн кістки й черепа вигортати, —
Переміни мене у квітку сину,
Осяяну поранною росою,
Най ї зірве дитина й на хвилину
Розвеселить себе її красою.

Богдан Лепкий.

ЗАСУД СМЕРТИ НА ІСУСА ХРИСТА.

Біля Неаполю є невеличке місточко Аквіля (стародавнє Амітершум). В 1810 р. робітники, при копанню фундаментів, найшли старинну мармурову вазу, а у ній мідяну таблицю, на котрій найдено виритий по єврейськи засуд смерти на Ісуса Христа. На другім боці таблиці був напис:

„Таку саму таблицю посилаємо до кожного ізраїльського покоління”

Ваза разом з мідяною плитою переходується тепер в монастирі Картузів. Сам засуд звучить оттак:

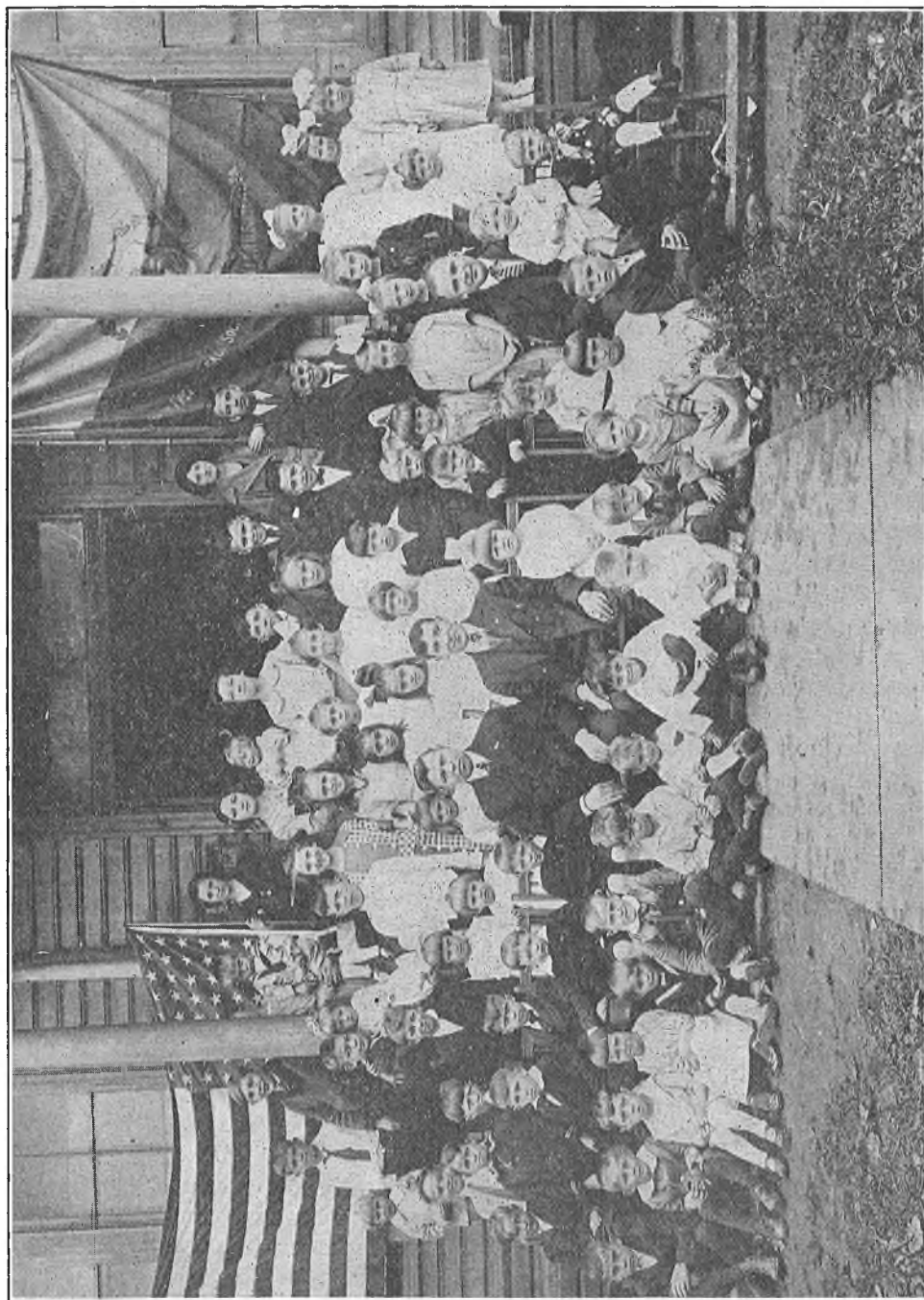
„Присуд, виданий Понтійським Пилатом, губернатором Долишної Галилеї, постановляючий, що Ісус з Назарету має бути распятий на хресті.

У 17-ім році панування Імператора Тиверія Цезара, 27-го марта, у місті Єрусалимі, за священства Анни і Каяфи, які суть жерцями Божого народу, Понтійський Пилат, губернатор До-

лишної Галилеї, сидючи на преторіяльнім престолі, засуджує Ісуса з Назарету, щоби умер на хресті помежи двома розбійниками. Великі і звісні суть докази проти нього, що він: 1) Ісус уміє перевести до себе нарид. 2) Він є бунтарем. 3) Він є ворогом закону. 4) Він фальшиво зве себе Сином Божим. 5) Він зве себе ізраїльським царем. 6) Він ввійшов до церкви в супроводі товпи народа, яка несла в руках пальмові вітки.

Наказується першому сотникови, Квілієви Корнелієви, вивести його на місце страчення. Наказується усім, богатим чи бідним, не противитися виконанню сего смертного засуду. Свідками, які підписали обвинення проти Ісуса є: 1) Даниїл Робані, фарисей. 2) Йоан Робані. 3) Рафаїл Робані. 4) Капет, горожанин.

Ісуса виведуть з Єрусалиму через браму Струенус”.

Молодечий Департамент відділу 63 У. Н. С., в Форд Сіті, Па.

Теффи.*)

ЛІНИВСТВО.

Недавно якось згадали часописі, що хтось то відкрив бакциль лінивства і що немовби вже збиралися будувати окрему санаторію для лінюхів, де їх будуть лічити завиваннями, інекуїями, а в тяжких випадках — через вирізання якоїсь там желези, яка розвивається у лінюхів в нутрі, під самим носом.

Коли се правда, то се страшне!

Буде се остання несправедливість, поповнена через чоловіка супроти лінивства.

Чоловік у своїм заслїпленню оклеветав сю свою найкращу природну прикмету, зачислив її до своїх браків і нап'ятував як матір усяких пороків.

Коли Господь Бог прокляв Адама, Він сказав, що той буде трудитися в поті чола.

Колиби Адам був пильним чоловіком, він тільки усміхнувбися:

— Трудитися в поті чола? Щож і можна мати против такого приемного заняття? Се вповні відповідає моїй природі і я без всякого прокляття волівби се заняття від всякого иншого!

Але Адам не усміхнувся і не урадувався, а упав на дусі і прокляття Господне було справді карою, бо воно діткнуло найглибших основ його ества, його лінивства.

Колиб чоловік не був лінюхом, то на тім і все булоби скінчилося. Він драпавби землю нігтями, а вона родилаби йому терня і вовчі ягоди.

Але так вже в пятім поколінню прийшов на світ Фовел, який сказав: — Не хочу я рити землю нігтями. На

се я за лінивий. Треба щось небудь видумати, щоби менше трудитися, а більше хісна мати.

І викував першу лопату.

Наступному лінюхови видалося, що і лопата забогато його сил забирає.

— Не хочеться!

І запряг на поміч коня.

Коли видумано паровий мотор, — був се світлий празник для лінюхів всіх країв.

— Ну, тепер скінчилося — ликували вони. — Досить ми вже на працювалися. Нехай тепер машина за нас потрудиться. А ми покищо відпочинем і закуримо.

І затріцали машини, загуділи паровики по цілому світу.

Кождий лінюх звалював на машину часть своєї праці придумував, приладжував, хитрив.

— Якби се так уладити, щоби самому лише пальцем рушити і всьо за нас було зроблено!

Се тому, бо справжній, глибокий і щирий лінюх лінивий не лише за себе, але і за других.

Коли йому дадуть змогу покластися на черево, а другі будуть за нього працювати, він змучиться і задихається з лінивства за других.

Хто провірював свідомо се могутне чувство, сей розуміє, що саме воно посуває людство на дорозі поступу.

Дивиться лінюх на вулицю, бачить: суне чоловік утомлений, богато видно пройшов і ще далеко мабуть мусить іти.

— Що у нього є охота на се! От требаби видумати таку машину, щоби возила людей і щоби було се і скоро і недорого.

*) Під сим псевдонимом криється жінка знаменитого російського фейлетоніста, Олександра Яблоновського.

І так трамвай в засаді вже винайдений і чекає лише на чоловіка з більш гострим і інтензивним лінівством, який не лише буде мріяти, але і, в приступі розпуки, переведе сю ідею в життя?

Коли винайдено електричні мотори, лінюхи уладили довкола них цілу бакханалію. Електричність мусить їх освітлювати, гріти, переносити з місця на місце, розвеселювати, помпувати воду і балакати.

Лінівство заволоділо цілою земською кулею. Воно порізало землю шинами (не хочеться ходити), повязало телеграфічними дротами (не хочеться писати), понаставляло антени для бездротного телеграфу (не хочеться і дріт перетягати) і сего всього йому за мало, воно все шукає чогось нового і все іде далі вперед.

Сучасний світ представляє образ повного розцвіту кипучої діяльності. Фабричні комини курять, мотори стукають, паровики гудять, ремені свищать.

Що таке? Звідки береться та несамомотивна енергія?

Нам не хочеться працювати — от звідки. Коли приглянетесь з увагою, — ми окружені продуктами прямо скаженого лінівства.

Наприклад ткальня. Вона повстала через се, що бабам не хотілося ткати. От прядільня — звідси, що тяжко було руками прясти.

— Скажете: потреби зростали?

У пильного, трудолюбивого чоловіка відповідно до потреб росте і завзяття, а різні хитрощі, щоби як найменше працювати, а притім мати як найкращі результати, — се вже лінівство, матір всяких пороків.

Приміром ви прийшли до себе до дому. Підносить вас в гору ліфт видуманий через чоловіка, що не соромився признатися, що йому не хотілося

лізти ногами по сходах. Отвираете двері французьким ключом, винайденим для того, щоби не трудити служби, крутите електричним злучником, який винайдений через феноменального лінюха, якому тяжко навіть було посилати за нафтою.

Колись діти за лінівство били.

Но се, слава Богу, мало помогло. І можливо власне одно з тих дітей, яких через неухагу забули вибити, і видумало яке небудь уліпшення, яке облекшує його колишню нудну діточу працю.

Коли одначе возьмуться радикально до лічення лінівства, тоді усьо пропало. Тоді всьо задержиться або піде взад.

— А мені не тяжко — скаже купець — поїхати кіньми з Новгороду до Москви. Часу досить.

— А мені нетяжко шити одяг руками — скаже кравець. До чого тут машина? І на шестий поверх нстяжко видрапатися, і полотно руками ткати: коли завдати собі труду, то буде навіть краще від фабричного.

І возьмуться пильно до діла.

Лічитися напевно схоче багато, тому, що лінівство спричинює багато терпінь.

Стоїть приміром у мене в кімнаті крісло, на якому тріснуло покриття. Але я старанно укриваю перед всіма сю обставину, прикриваю пледом, а людей, з особливо добрим зором, прямо саджаю на розірване місце. Се тому, що коли побачать, напевно порадять перемінити покриття. Шож здавалобся простійшого? Однак чоловік, дійсно лінівий, знає, що досить сказати необдумане слово, а підійметься таке замішання, що жити відхочеться.

Добре, я переміню покриття, я згоджуся на сю пропозицію. Але знаєте ви, що тоді буде? От що. Я скажу до солужниці: „Прикличте мені тапце-

ра, котрий живе тут на розі". Служниця піде, вернеться, скаже, що тапіцера не застала і що треба піти ранком. Піде ранком, приведе тапіцера.

Той запитає, якою шкурою покрити крісло і обіцяє піти за зразками. — Не треба зразків. Робіть, як вам вигіднійше, — скажу я і подумаю, що він знова піде і знова прийде.

— Нам всьо вигідно, ми, прецінь, шкуру не з себе здираємо — відповідь він і піде по зразки.

Відтак він знова прийде, знова піде, і буде здирати старе покриття, з під якого посиплеться порох і вилізе шерсть. А цвяхів — у покриттю багато і він буде їх витягати, а якийсь хлопчина буде помагати, а його жінка буде підмітати сміття; відтак зачнуть краяти шкуру, приладжувати, відтак

підуть, прийдуть, знова заберуться... І все те через моє бажання мати ціле крісло, бажання не таке гостре, неважне і нерадісне. Ну щож, не важко се? Ні, не можу. Чую, що лекше було би видумати якусь таку машину, завдяки якій крісла самі бігалиби покриватись до якоїсь спеціальної фабрики.

Не треба санаторій. не треба нищити лінивства. Нехай воно розвивається, кріпшає і жене людство чимраз скорше до тої прекрасної ціли, до якої воно стремить вже стільки віків: нічого не робити, а всьо мати.

А останне, що зробить чоловік, се буде величезний обеліск, а на верху заложені руки і напиє:

„Ліниство — матір всякої культури”.

П И Т Ь.

В людині довго крилася звірюка
Якийсь страшний з Апокаліпси твір,
Прийшла війна, нестало цього бука,
Котрим була культура і наука —
Звір з клітки вирвався на двір.

Пішов на жир. Ще мало крови, мало!
Ніяк його жаги нам не вгасить!
Вже мільони трупами упало,
Пожарами пів світа запалало
А він реве: „Давайте крови питть!”

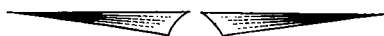
Богдан Лепкий.

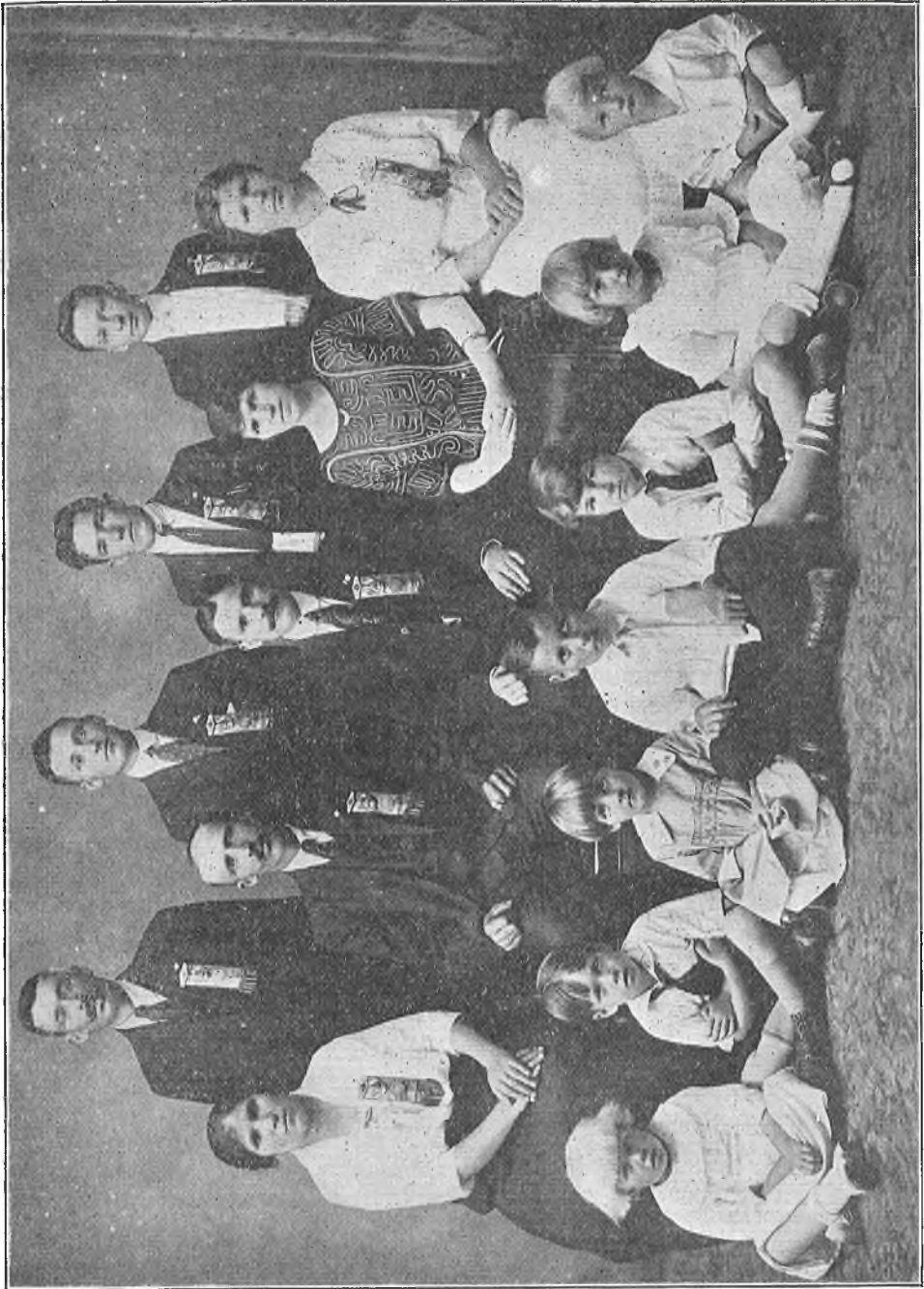

ВІДКИ НАЗВА ХАРКІВ.

Зговорилися на сходинах України, відки пійшли назви українських міст. Зачали від Львова і всі погодилися, що він так зветься від Льва, сина князя Данила. Приймили і це пояснення, що Галич зветься від множества галок, які давно у тій околиці були. Як дійшли до Київа, то деякі казали, що ця назва від якогось Кия, що це місто заснував, а старші пробували доказувати, що тому так прозвано столицю цілої України, аби не жалувати київ-

буків, як хто у народі чинить незгоду, крамолу... Наконєць зійшла бесіда на Харків, теперішну столицю українських Жидів для т. зв. „радянської України” Тут цілий гурт поділився на два табори. Одні казали, що назва Харків від харкавих жидів, а другі, що нахаркати на таку владу, що в Харкові сидить. Погодилися на тім, що якийсь пророк мусів предвидіти ролю Харкова у теперішню пору і з обмерзіння обидливу дав прозву.

Товариство ім. Тараса Шевченка, від. 84. У. Н. С., в Савпорт, Конн.

Антон Страшміров.

КРОВАВИЙ ПОРІГ.

Переклав Іван Ставничий.

Перед початком румунського походу вийшла головна болгарська сила ід Тутраканові й Силістрії, праве крило складалося всього-на-всього з кріпосної залоги в Варні; до неї належав 8-мий полк, завзятуші люде з над моря. На це мали Румуни в Дубруджі — три полки піхоти і дещо кінноти. Положення Болгарів влекшувалося о стільки, що відтинок від Добрича аж до моря мав підлягати Росіянам і їхній кінноті.

Ботево було в ворожих румунських руках; румунська гранична сторожа стояла всього кілька кроків на південь од мосту. Болгарські наколесники з Варни, одна сотня, мали наказ зайняти міст, як тільки буде вповіджена війна. Ой, наколесники знали, що за важну точку мали тут перед собою: одинокий залізничий міст до Добрича, поріг Румунії — й вони перенялися величиною своєї задачі.

Як тільки Румунія виступила проти Австро-Угорщини, станула на ноги ціла східна Болгарія: нарід острив зброю, навіть старі хапали за сокири та коси, кипіло, як у 1913 році. Кілька болгарських полків на границі Дубруджі ждало й ждало на вповідження війни. Чому воно не приходило? Чи болгарське правительство зволікало ще? Тим на вогненному Сході рвалися душі на кусні: невже ми не помстимо 1913 року? А сотня наколесників із Варни явилася перед ботевським мостом карна, але з нетерплячкою, гнівна й огірчена.

Ранок того дня був сліпучо ясний, але хмарні були обличчя приїзжих із Варни. Лежали варненські наколесники перед мостом, укриті в густих

кущах. Вони були вже в розпучі. Ще ні? Та й ще ні? На при кінці може безславно й завернутися?

Нараз зголошує висунена стійка порушення в Румунів: вони гуртуються, вквісили прапори на митовім уряді. Відходять Волохи? Так перш усього знищать певне міст, болгарський міст! А наколесники як раз задля цього мосту сюди прибули це їх міст, хоч у цю хвилю він іще волоський. Усі дивляться на свого четаря, свого провідника: він же повинен дати приказ, Бога ради...

В гущавині видно хустку якоїсь жінки. Вона прилазить, жінка з Ботево; мужики прислали її, добрі Болгари, які провітрюють усе.

— Румуни нападуть на вас, мій сину! Село перестерігає вас. І мое серце каже це мені... Мій чоловік лежить у гробі коло Чатальджи... Глядіть уважно, діти!

Вона тремтить, сміливиця, звурושена своїм ділом.

Очі наколесників спалахують огнем: „Може війна вже вповіджена,— Волохи хочять напасти на час, — чи не достаточна підстава, щоб ударити?” Так говорять їх очі, а скоро й їх язика.

Кажуть це свому четареві. Він стягає уста до холодної татарської усмішки; формує бойову лаву й розпочинає бій.

Так. Сталось. Є війна.

Румунські гармати починають зараз працювати, — але: наші йдуть уперед, значиться на багнети, перебігають у наступі полосу картечів і беруть перебоєм міст.

Але натрапляють на дві румунські

сотні, подвійну перевагу, яка саме тільки в першій страху відступила від мосту.

Розгорляється нерівна боротьба й ціле Ботево в очевидному шалі бере в ній участь: муштини, жінки, діти — всі біжать через перешкоди з підмогою наколесникам.

Румуни не знають зворушення; засипують сальвами безоружну товпу, відганяють одних назад, других убивають (одинадцять загалом), — а що все таки приходить, стає миттю в ряд: муштини в стрілецьку лаву, жінки й діти доносять набої. Чи після такого випадку можуть іще наколесники думати про відворот?

Коло четвертої години сполудні ворог, і без того такий сильний, одержав іще підмогу, жандармерію. Положення наколесників стало розпучливе; їх провідник, четар Костов, поляг. Під кінець прийшов також телефонічно приказ: „Назад на плоське роздолля на південь од мосту — заняті там граничне укріплення.”

Але тут в однім наколеснику закричав біль уроженця Добруджі. Слаті Добрев звався, простий жовнір. Коли сотня наколесників помалу відступала взад по одному, він почав лягати й без упину стріляв та не ворухився зі становища.

— Ходи ж, Слаті! — накликають його з усіх боків.

— Не віддам мосту, — верещить у сліпому гніві жилець Добруджі. — Не віддам четаревого тіла.

— Але є приказ, одійти назад.

Слаті Добрев майже плаче з лютої:

— Не віддам мосту. Боже, я не дам їм четаря.

А наколесники? Мало-по-малу, один за одним застановляють одво-

рот та гатять із кріса на Румунів. Навіжений Слаті зі страшенною певністю кладе трупом пятох супротивників пятма скорими стрілами одного магазинка. І реве знову, несамовитий від свого успіху.

— Бийте їх, псів! Бачите, як здохають? Держіться, хлопці! Горе Волохам! Бийте їх!

Піднімається на-половину, збожевільний Слаті, і реве до Румунів:

— Не дам мосту. Не дам!

Так коли вже він його не хоче дати, не можна його чейже лишити самого! Наколесники всі до одного мужа вертають, кидаються на землю побіч Слаті та стріляють і лають так само вже, як він:

— Не віддамо. Боже, ми не віддамо! Хіба по наших трупах, ви прокляті пси!

Румуни — хто тому винен? — не зважилися підійти. Так остався міст у болгарському посіданні. В ночі потім кинув славний командант Варни своїх людей до Ботево, а налякані Румуни втекли аж до Баліджі й Балчіка.

Підстаршина наколесників передав телефонічно звідомлення про випадки. Розуміється, також про непослух Слаті Добрева і те саме про товариську вірність наколесників. Коли Варнейці на другий день ховали четаря на засіяному трупами полі, був Слаті Добрев уже підстаршиною, маз золотий хрест за хоробрість, — а приказ звав його: героєм села Ботево.

Прийде мир, люде святкувати муть поминки та співати муть пісні; одну також про залізничий міст побіч села: як четар Костев і наколесник Добрев уратували славу болгарського оружжя, славу живих і мертвих.

Микола Бурлака.

УКРАЇНСЬКА „ЧЕКА“.

На вільсі, біля самого ліса, чепурилася сойка. Уважно гладила клювом піря, позираючи скося на парочку шпаків, які вешталися у її ніг. Недалеко від них зайчик зашився у саму середину терневого куща і спав з отвертими очима. Ціле стадо ворон пообсідало вершки високих, малолістних грабів. Подальше було чути рівномірне стукання дяклика, що шукав під корою поживи.

У тихім спокою спочивав ліс. Тільки трепета ворущила своїми листками. Вічна жалібниця, що скаржить ся на якесь невідоме горе...

Нараз із вереском сойка розпротерла крила і полетіла в гушавину. За нею піднялися шпаки і собі пурхнули в глибину ліса. Стадо ворон піднялося з шумом понад дерева і потягло у бік, краєм ліса від дороги.

Тільки зайчик не чув нічого та відспляв недіспану ніч.

Дорогою ід лісови посувався поволи відділ кінноти. Запорошені й помучені коні тай люди. Поміж верховими видніло кілька возів. Два з них наладовані харчами, та ріжним хламом, а на третім сиділо шестеро людей, — не військових.

Вони були судіями, а їздці катами.

Це карний відділ „чеки” прямував до повітового города***, де мав сповнити свою роботу „очищення”

Під самим лісом пристали і розтаборилися.

Верхові позсідали з коний і попустили попруги. Позакладали на шії „баламути” з оброком, а самі метнулися до рівчака, у яким слезила вода. Деякі поскидали чоботи і мочили ноги, другі присідали на „почіпки” і мили

руки та лице від порошу. Вони кричали на тих, що відмокували ноги, щоби заждали, аж усі поминуться. Перемовлялися жартібливо, тручали оден другого, збиткували, наче невинна молодь, що вирветься на забаву. Ніхто і не вгадавби, що це „чекісти”, на яких совісти тисячі людських жертв.

Біля возів, на траві, розстелено скатерть. Кількох „червоноармейців” суєтилося при ріжній роботі. Одні зносили з возів усячину і покладали на середині обруса, а другі ладили ватру та наставляли великий самовар. Це усьо для старших „чеки”.

Шестеро комісарів приглядалися цій метушни в ріжних позах. Хто стояв опертий о драбини воза, хто витягся в усьо довжину, а „комісарша” остала таки на фірі, закуривши папіроску. Цікава поява жінки поміж тими горлорізами. Який товчок перемінив її у злющу, скажену потвору? Чи мстилася за яку кривду, чи стала местницею за усьо поневірку свого жидівського народу? Чи може була тільки хоробливою садисткою, яка відчувала розкіш, завдаючи другим смерть? А може всі три мотиви зложилися на цю жєнщину-ката, яка впросилася до кривавої роботи, на силу. Присадкувата, кремезна, із негарним смуглявим лицем, підстриженим чорним волоссем і такоїж краски очима. Вбрана по мужеськи була підперезана широким ременем, при якому звисав револьвер. Тим револьвером вона виправила сотки на другий світ — сотки засуджених негайним судом „чеки”.

Біля неї, спертий на полудрабку, стояв рижий мущина, якого ціле лице було вкрите веснівками. Вистаючі ви-

лиці та щоки чинили його фізіогномію майже чотирикутною і зраджували „настоящого кацапа”.

Між обоїма завелася „цікава” розмова. Говорили по московськи.

— Якбим могла, то вицідилабим усю кров із тих проклятих „хахлів”!

— Чогож на них такі завзяті, товаришко?! — усміхнувся рудий.

— Чого?! За їх „упрямство”, за їх назадництво, за це, що кождий із них контрреволюціонер!

— Гм — еге — замнявся кацап — ваша правда товаришко, та проте — є ще інші, певніщі способи, крім проливу крові. Масові езекуції дуже, дуже небезпечні. Вони часом можуть довести до такого, що відтак не погасиш! Це не наші пасивні мужики, що даються вирізувати, мов череда овець. Це уроджені бандити, бунтари!

— Якби була Троцьким, то післаби цілу армію „червоноармейців” і вирізалаб усіх в пень!

— А я ще раз кажу вам, товаришко, що годі. Охоти і у Троцького не бракує, але нема способу виконати. Це легка річ сказати „вирізати усіх”, але перевести в діло ніяк не можна. Якби Китайці, то можеб це вчинили, але російський мужик не підійметься такого діла. Та впрочім і сили не булоб доконати — вирізати тільки мільонів!

— Ви усі труси та півреволюціонери! — крикнула жидівка. — У вас тільки й роботи, що оглядаєтеся на всі боки та стаєте на пів дороги. Я не дбаю, що станеться зі мною, коби тільки мати змогу як найбільше винищити ворогів „справи”!

— Алез, товаришко — перебив Москаль — у вас і у мене думки ті самі. І я вважаю, що для добра Росії і поступу людства найпевніщий спосіб є вигубити усіх, що стоять на за-

ваді. Але на це не потреба крісів та канонів. Є лучший середник, скорий і безпечний.

— Який?! — зацікавилася „товаришка”

— Голод! — шепнув рижий.

— Ха-ха-ха! — зареготалася комісарша. — Ви хочете виморити голодом отсю богату сторону? Цю Україну, що славиться багатством своєї землі? Оце справді „хитрий” плян! Чи не випили за богато з ночі — та може ще й не прочуняли з похмілля! Ха-ха-ха! Україну виголодити! Ой! не сподівалася почути такого!...

Ніяк не збентежений кацап підсміхувався й собі та заждав, аж поки не виговориться вона, а відтак промовив:

— Як поживете, то побачите своїми очима, що не така це нісенітниця, як вам тепер здається. Підуть „наші” на Україну податки збирати, піде „наша” армія тут прогудоватися. Цей рік посушний і вроджай плохий. Коли прийдеться дати свою пайку державі та ще прохарчувати жовнірів через кілька місяців, Україна виснажитья до краю і вже під весну тут настане такий голод, як ще ніколи не бував. Та ще у тім сповниться наш замір, що ніхто у світі не повірить, що на Україні із голоду мруть. Сміяти-муться так, як ви тепер, товаришко. Скажуть: Який там може бути голод на багатій Україні?! Це хтось пусту байку підпускає...

Лискучима очима вдивлялася Жидівка у Кацапа, а як він скінчив бесіду, сказала тільки:

— Це справді пекольний плян!

Та тутже дали знати, що перекуска уже готова.

Цікаве було, що помимо майбутньої рівности, салдати послугували комісарам, а й поміж самими комісарами не було свобідної поведін-

ки. Супроти рижого та комісарші всі другі поводитися дуже здержано і обережно. Було чути „владу і підчинених”, не гірше, як за „добрих” царських часів.

Перекусили, випили та закурили папіроски.

Оподалік „червоноармейці” позбивалися в гуртки або поростягалися по траві, пробуючи заснути.

Коні гризли овес, подзвонюючи вудилами.

Безпечно відпочивав відділ в спокійній від давна стороні. Вже від року не було тут чути про ніяких повстанців. Для закріплення комуністичної влади треба було ще тільки трохи постраху. Ізза того і прямувала тепер „чека” у місто***, щоби пригадати спокійному населенню, що Ленін та Троцький ще живі.

*

З гильки на гильку, з дерева на дерево, перелітала криклива сойка чимраз глибше в ліс. Була для відділу наче передною сторожою. Кругленькі очі вдивлялися цікаво в юрбу людей і коний. Мабуть хотіла підстеречи усьо до найменшої дрібнички, бо ніяк не попускалася походу. Завсіди злітала аж тоді, коли віддаль здавалася вже занадто близькою.

Оттак, долетіла аж до млаки, яка протягалася по обох боках дороги. Усіла на самім краю хворосту, якого цілі купи були накидані в багно, як поміст для проїзду.

Поверхи усьо було закидане землею, муравником. Пташка дивилася цікаво, як цілий той насип погинався під копитами коний, як довкола дороги пирскала і булькотіла вода. Коли ватага підійшла близько, вона піднялася з дороги і підлетіла в гору, шукаючи нового місця.

Замавив її кріслатий корч лози, який розрісся могуче серед трясавиці.

Уже лагодилася присісти, коли із вереском переляку здійнялася знов на пестрі крила і перелетіла скосом через дорогу далеко на другий бік. Тут вибрала високого бука і сіла близько верха. Сполошена зацімила та дивилася з жахом на лозовий куш та загалом на усі купини і корчі, які вкривали болото.

Булоби добре для відділу, якби хтонебудь був завважав дивну поведінку сойки. Але ніхто не звернув на пташку ніякої уваги. Відділ посувався поволи, проклинаючи лісову, українську дорогу. Вона була повна вибоїв і ям. Декуди коні грузли повисше путин та зачіпалися у підмощене „фашинне” Вozами підкидувало і трясло на всі сторони.

Тільки одна комісарша сиділа на фірі. Другі комісарі позлізали і пленталися поволи, умученою ходою.

Жовніри їхали, як було можна, по двох-трох, а декуди перепускалися гусакom. Не було чути розмови, а тільки час до часу клятьбу, як котрому вже через міру надоїло.

Нараз увесь похід задержався. Передові їздці побачили впоперек дороги цілі купи дерев, які лежали високою верствою грубих пнів і поломаного галузя.

— От і барикада! — вимовив старший.

Тільки сказав він ці слова, коли десь недалеко, позаду дороги щось тяжко бевхнуло о землю.

Усі замовкли і стало тихісько, хоч мак сій.

Серед тишини щось грюкнуло об землю ще кілька разів.

Командант поблід і шепнув:

— Повстанці завалюють дорогу!

Дав скорий приказ завертати. Післав патрулю оглянути, чи не ма способу вилізти із матні. На усіх лицьх виднів жах. На вузькій доріжці стов-

пилися до купи: люди, вози й коні.

А довкола все ще було спокійно і тихо.

Тільки сойка із високої галузки бачила, як з поза корчів і купин піднеслася одна людська голова, друга, третя, — десятки голов. Тільки вона виділа, як руки підносили обережно цівки, як прижмурені очі направляли на дорогу дула крісів.

Коли заблиснули огники, сойка не ждала на дальше. Широким розмахом крил понеслася далеко, далеко.

*

Тріскотня поодиноких стрілів... Від них падали верхові, оден по другім. Деякі скакали із кіньми в бік дороги, тільки на це, щоб запастися в трясавицю по самі черева. Позадні пробували ратуватися, завертаючи коний назад, на переїхану дорогу. Але тут найшли засік, такий самий, як на другім кінці: заставу із трамів дерева та поторощених гияк. А з гущавини щораз-то падали стріли, здійснюючи їздців із сидел, одного по другім.

Спадаючи оден верховий зачіпив ногою в стремено. Сполошений кінь бігав дорогою сюди й туди, волочучи трупа. Наче жива голова відбивалася від землі, підскакуючи на кождім вибою.

По кількох хвилях не остало в живих ніодного „червоноармейця”. Влучні стріли подокінчували ранених.

Тільки з комісарів не зачіпило ніжадного.

Збилися у купу під возом і сиділи з зажмуреними очима. Мабуть хотіли вмовити в себе, що усьо тільки срашна, сонна мара.

Затихло на мент; — навіть коні уговкалися і стояли, позбивавшись в купу.

Ізза лозового корча показався

мущина у селянській ноші. Свиснув і в одну хвилину ізза кущів показалося яких пядесять хлопів, усі в „мужицькій” одежі, з крісами в руках.

Перескакуючи з купини на купину, помагаючи собі взаімно, цілий відділ вийшов на дорогу.

Наче снопи по поли, так густо лежали повбивані салдати „чеки”.

Кількох повстанців метнулося „кінчити роботу”.

Але не було потреба. Усі жовніри були мертві.

Отаман підійшов до воза.

— Вилазть! — крикнув на комісарів.

Тремтячі від страху встали і поспиралися о віз.

— Обшукати! — Кількох повстанців перешукали одяги комісарів і поскладали усьо на одну купку.

Одна тільки комісарша не стравила цілком відваги. Біда, але сміла, виступила наперед:

— Я жєнщина, а чєй ви з жінками не воюєте!

Отаман дивився на неї сумними очима:

— І у мене була жінка, — були й діти. Дрібні! Найстарше років сім, а наймолодше при грудях. Усіх четверо! Де вони тепер?! Повбивані! Усі до одного! А убили їх такі, як ви! Не пощадили невиннят, не шкодували безпомічної жінки!

Повстанці стояли непорушні, а комісарі тряслися зі страху, слухаючи сумних слів ватажка. А він говорив далі:

— Прийшли ви, зайді, на нашу землю, що багне порядку і спокою. Куди перейдете, лишаєте по собі рину і трупи. Лізєте до нас із великими кличами братєрства, а приносите смєрть. Кого не досягнєте кулею, то виморюєте голодом. Тягнєте із нас

последню шкуру, усьо добро вивозите у свою ненаситну Московщину.

— Дивіть! — тут показав рукою на трупи. — Вони і в половину не винуваті тільки, що ви! То ви і такі як ви перемінили людей в звірюк.

Тут отаман закричав у весь голос:

— Прокляті, гидкі потвори! Із пекла ви родом і у пекло вам дорога!

Тут комісарша скорим рухом руки виняла револьвер ізза пояса і вимірила прямо в грудь ватажка:

— Ходиж і ти з нами! — крикнула, але стрілити не стрілила. Оден з повстанців мав її на оці і в той самий мент стрілив їй прямо у серце.

Вираз злобної усмішки так і застиг на її лиці.

В тій самій хвили роздалося більше стрілів. Покотом лежали побіч себе трупи усіх комісарів „чеки”.

*

Довго не важилася сойка вернути близько дороги. Аж під вечір скортіло подивитися у знакому часть ліса. Найшла усьо по давньому. На дорозі не було ніякого сліду ані битви, ані засіків.

Повстанці спрятали усьо. Постягали з дороги людські трупи і трое убитих коний, в багно, а на верха поскидали усі пні і галуззя, які творили заставу.

На дорозі видніла тільки познака від кінських копит тай від взових коліс.

Пташка вискочила на звалений біля дороги пень і заглядала цікаво під спід, на гнилу воду, що блестіла крізь галузки і листя. Та мабуть щось побачила чи занюхала таке, що в мить зірвалася і полетіла глибоко в ліс, відки не вернула вже тої днини.

Найшла густе дерево і схована між листем сиділа тихисько. — До самого вечера сиділа непорушно і безмовно — весела цокотуха-сойка.

Між тим на милю дороги поза лісом посувався відділ „червоних” з комісарськими возами по середині. Що за мара? Чи повоскресали вибиті „чекісти”? Ніяк ні! Це отаман Камінь тільки переодяг своїх хлопців в однострої червоноармейців.

*

Коли по місті рознеслася чутка, що прибула „чека”, усі добрі люди затревожилися. Кождий боявся за життя своє та своєї родини. Усякий обмірковував, чи нема у нього ворога, що подасть донос, у котрім виявить його як контрреволюціонера. А тоді коротка справа. Скорий допит, зізнання злобних свідків і байдужний засуд на смерть. Зведуть долі сходами, поставлять „над стінку” або несподівано із заду стрілять з револьверу...

Тревожні шепти велися у кождій хаті, де люди були людьми.

Така сама тривога обгорнула цілу околицю. Потайки заходив селянин до сусіда і пошепки радилися, що ім чинити, щоб не дати вирабувати усього. Передумували, де і як переховати хоч частину добра, аби не вмерти відтак з голоду. Але знали з досвіду, що не зможуть вдіяти нічого. Міські зайди і свої зрадники підстерезуть усьо. Не тільки, що не схозають нічого від злих очий, але еще прийдеться покутувати за те, що хотіли зберегти частину власного свого добра.

Сум наляг на громаду. Безнадійність доводила до розпуки. Коби хоть могли умерти в боротьбі; коби хоч оружје мали в руках!

А так прийдеться сидіти голіруч і дивитися, як забирають последне зерно з обійстя, последний хвіст з обори!

Це горе корінного українського населення не доторкало ніяк чужинських заволок. Вони творили тепер

пануючу „пролетарську” клясу на всій Україні. Вони були піонерами московської тиранії, яка під заслоною комуністичного гасла, прямувала до винищення автохтонного населення, до самого споду.

*

Донощики, шпигуни, важніші і менші комісарі — уся явна і потайна комуністична влада — зібралися разом.

У великім, повітовім будинку „чека” вела переслухи. За довгим столом сиділо шістьох із „карної експедиції” а при бічних столиках: повітовий, городський і другі старші комісарі.

Військовий конвой „чеки” тримав варту в судовій сали, по коритарах і зовні будинку.

На подвір'ю стояли осідлані коні, готові до походу. „Чекісти” перебрали увесь заряд у місті.

На їх розказ усьо військо червоноармійців, яке там було на постою, мало стояти на поготівлю в бараках.

Жаден жовнір, ніяким чином, не смів вийти з казармів; таксамо поліція не сміла наблизитися до судового будинку, щоби не „спиняти справедливого вирішення революційного трибуналу”.

Усі бічні кімнати біля судової сали були переповнені людьми. „Чека” розказала уперед прийти самим свідкам, щоби від них дізнатися про стан умів в городі. Не було еше арештованих, тільки ті, яких спроваджено з повітової тюрми. Їх відведено в окрему кімнату — на вищій поверсі.

Старший „чеки” дав знак, що розпочинаєся слідство. Переслухи відбувалися скоро, по військовому.

„Свідків” впускали по одному. Старший, заки впущено, питав місцевих комісарів, про „благонадьожність”

Відтак і перестав питати, бо дізнався, що усі, це „свої люди”.

Донощики справлялися із своїм ділом, не гаючись. Найбільше приносили готовий рапорт на письмі, у яким були списані імена і прізвища ріжних осіб, що прогрішилися чим-небудь проти „святої комуні”.

Не без того, що полагоджувалися порахунки з особистими ворогами. Майже усі шпигуни були Москалі з маленькою домішкою Жидів.

Заподані імена оскаржених були майже без виїмку українські. Оттак відплачували зайти за те, що їли український хліб. З Українців і між Українцями жили, а готовили їм погубу — смерть.

По городських прийшла черга на донощиків із сіл.

Тут вже траплялися і свої зрадники, особливо із помосковщених при війську а ще більше із тих, що були наіменовані урядниками комуністичною владою.

Усі вони намагалися давати свій доклад по московськи, але на ділі перемішували усьо так недоладно, що булоб з чого посміятись, якби не трагічне значіння їх плутаниці.

У міських доносах було найбільше про підслухані розмови, про тайні сходи і неосторожні вискази підозрілих. Сільські шпіони виявляли, де поховане збіже, у кого переховується оружжє, хто найбільше ремствує на нові порядки, хто давніше брав участь у повстанню та хто спочуває повстанню еше і тепер.

„Чека” приїхала до города*** еше з вечера, виказалася потрібними документами перед повітовою владою і наказала розіслати зараз післанців по всій околиці, щоби усі „службові” здали звіт із свого округа.

Кожний знав, що із „чекою” жартів нема. От і в наслідок цього сотки

прихильників нового режиму позліталися, мов на крилах, щоби показати свою льяольність для справи.

Старший не допитував багато, а тільки вдивлявся кожному свіжому донощикови пильно в очи.

Коли кінчив короткий допит, завадав уконець все це саме питання:

— На вашу думку, товаришу, яка кара належить тим, що ви їх тут заподали?

Кожний шпиг, щоби показати себе ряним членом правлячої партії, відповідав заєдно це саме, хоть ріжними словами:

— Товаришу комісар! Для добра справи треба постраху, треба кари смерти!

На такий вислів старший поглядав по других „чекістах”, які притакували головами.

По переслуханню відводили кожного, під вартою, до ріжних кімнат великого будинку.

Старший звинявся, що мусить передержати їх часок, щоби мати свідків, як приведуть арештованих.

До полудня переслухано усіх.

Тепер старший звернувся до кількадесять міських і повітових комісарів, які порозсідалися навкруги великої комнати:

— Товариші! Тепер ми самі. Можемо поговорити поміж собою цілком отверто. Яка ваша думка? Що ми повинні зробити? Чи справді „справа” стоїть так, що потреба ужити террору. Ми люди чужі, ми зробимо тільки це, що ви порадите, що ви вважаєте за конечне у вашім окрузі.

Піднявся на ноги повітовий комісар (бувший босяк і кримінальник) і зачав рубати:

— Долів буржуїв, щоб і сліду із них не остало! Проч з інтелігентами, які у одну дудку із ними грають! Смерть „Кулакам” на селі, що не хотять під-

чинити ся новій, правовій владі. Хай остане тут і на всім світі оден тільки пролетаріят! Я подаю мій голос за цим, щоби покарати смертию усіх підозрілих!

Горячі оплески стрінули горячу бесіду. Із гордим почуваннем, що сповнив обовязок, комісар усів.

Старший „чеки” відтак запитував поодинокю кожного з комісарів. Деякі із них виголошували при тім довші або коротші промови, а декотрі вимовляли тільки одно слово „смерть”

Коли вже переголосували усі до послідного, старший встав, за ним повставали і другі члени суду, а він спрвола промовив:

— Як бачу, ви всі згідні у однім. Яж і мої товариші, судії, прилучуємося вповні до вашої думки. Хай буде по вашому! Хай буде смерть!

Тут чемно попросив їх заждати, поки не скінчиться усьо слідство.

Вийшов сам на коритар і зійшов сходами в долину. Через бічні двері вийшов на невеличке подвіре, довкола окружене муром. На одній його стіні було видно багато слідів куль.

— Ах! це та славна їх „стенка”!— промовив сам до себе. Постояв хвильку задуманий, вернув назад, перейшов коритар і вийшов другими дверми на двір, де стояло яких двацять його людей.

Вибрав із них вісім і казав за собою іти. Повів їх на мале подвіре, там, де відбували езекуції. Сказав кілька слів, а сам вийшов до будинку. Тут знов пошептав із жовнірами, що чинили варту, а сам долі сходами вернув знова на страшне місце. І вже тут обличився з невеличким відділом вісьмох.

*

Між тим у судовій гали ішла оживлена гутірка. Комісарі позакурювали і знакомилися із товаришами „чеки”.

Ці, як пристало на революційний трибунал, вели себе дуже здержано і мовчавливо.

Серед розмови ніхто і не завважав, як до комнати ввійшов жовнір і попросив повітового комісара та кількох других — що „товариш старший просить на хвилиночку вийти”

Коли в п'ять мінут опісля почувлися вистріли, комісарі тільки хитали головами:

— Оце робота! Не няньчитися з бунтарями! — „Чекісти” й собі потакували.

— У нас так! Робота не гаїться — промовив оден з них.

За хвилику знова викликано других кількох комісарів. Вони „знали”, чого їх кличуть. Вони мали бути свідками проти арештованих.

І так помалу випорожнилася ціла глянули оден по другім.. Вони з дива не могли вийти, як можна так скоро і енергійно „працювати”. Але на це і „чека”, щоби переводити арешти в одну мить.

І так помалу випорожнилася ціла судова кімната. Пішли усі комісарі „свідчити”...

Коли жовнірі зводили їх долі сходами на те подвіре зі „стенкою”, їм ставало моторошно. Вони не бажали собі бути свідками казнення. Але в імя „справи” ішли бодро, думаючи, що це така нова поведінка, що оскаржуючі мусять бути при езекуції своїх жертв.

Колиж вийшли на двір і побачили своїх товаришів-комісарів, мертвих, постріляних, зі страху і несподіванки остовпіли.

Оттак здеревілих від ляку уставляли їх безцеромонно під муром. Старший „чеки”, а на ділі отаман Камінь, до кожного говорив:

— Самі казалисьте: „для добра справи — смерть!” — За цим словом падали стріли, які кляли покотом комісарів, їх амбіції, фанатизм і злобу

В такий самий спосіб винищено усьо кодро шпигунів, зрадників і донощиків в повіті ***. Але не так скоро розійшлася чутка про це по місті. Бідне населення, слухаючи все повтаряючихся стрілів, дрожало з жаху і проклинала тихцем криваві суди „пролетарської влади”

Коли, під вечір, виїздили із міста, усі ховалися де мога, щоб тільки не стрінуги „катів”.

Доперва в пів години по виїзді усьо виявилося. Минуло друге тільки часу, заки залогою стоячі червоноармейці пустилися в погоню.

Але отаман Камінь і повстанці були де-де вже далеко. Запала ніч і салдати мусили вертати до міста без нічого.

Не тре й казати, що усі вязні, приарештовані передше комісарями, яких привели були під суд „чека”, усі пощезали без сліду.

І отаман Камінь пропав „як камінь в воду”

Колиб сойка хотіла і вміла говорити, показалаби ту стежку серед лісової млаки, якою переїхали впоперек ліса повстанці.

Але сойка не вміє по людськи говорити. А хоть умілаби, не сказалаби українська сойка на своїх людей.

ПРОДУКЦІЯ У РІЖНИХ КРАЯХ.

Найбільше пшениці продукують Злучені Держави, бо вище 1000 мільонів бушлів. За цим Україна із Росією 600 міль., Канада 350 міль., Франція 320 міль., Індія 315 міль., Сибір 180 міль., Італія 170 міль., Німеччина 160 міль., Іспанія 120 міль. і т. д.

Злучені Держави збирають щороку два рази більше кукурудзи, чим всі держави на світі разом, а це понад 3.000 міль. бушлів. Зараз за ними іде „царство мамалигів”, Румунія зі 110 міль., Італія 105 міль., Україна і Росія 82 міль., Єгипет 70 міль., Болгарія 32 міль. і т. д.

Найбільше цукру продукує Німеччина і Куба, близько по 3 міль. тон, відтак Індія 2½ міль., Україна і Росія вище 2 міль., Злучені Держави около 1 міль. і т. д.

У Німеччині родиться найбільше, бараболі, 2000 міль. бушлів, на Україні і в Росії 1300 міль., у Франції 500 міль., в Злуч. Держ. 410 міль., в Англії та Ірландії 300 міль. і т. д.

Злучені Держави продукують найбільше в світі вівса, бо 1500 міль. бушлів, Україна з Росією 800 міль., Німеччина 620 міль., Франція 330 міль., Канада 500 міль. і т. д.

Головна продукція рижу є в Індії і Китаю, разом 60 мільонів тон.

Найбільше жита видає Україна і Росія — близько 900 міль. бушлів, за цим Німеччина 450 міль., Злуч. Держави і Франція по 50 міль., Сибір 40 міль. і т. д.

Таксамо ячменю найбільше є на Україні і в Росії — 400 міль. бушлів, відтак приходять Злуч. Держави 240 міль., Німеччина 140 міль., Іспанія 73 міль. і т. д.

Краєм бавовни є Злуч. Держави, які продукують 12 міль. бейлів, за ними йде Індія зі 4 міль., Єгипет з півтора міль., Китай із 1 міль. 200 тисяч і т. д.

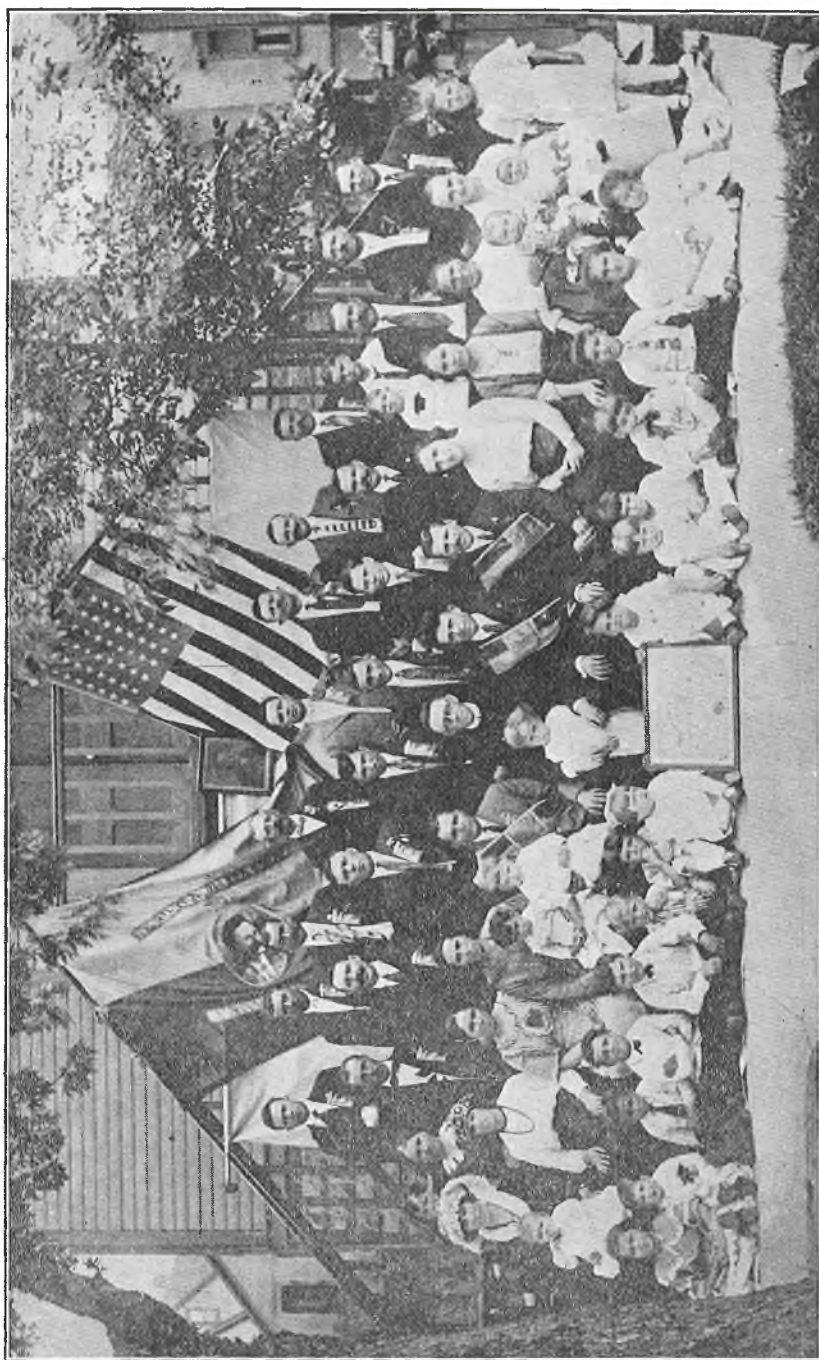
Найбільше вовни дає Австралія, 650 міль. фунтів, відтак Україна і Росія 330 міль., Злуч. Держави 300 міль., Англія з Ірландіїв 150 міль. Ціла Полуднева Америка дає 420 міль.

ВІД ЧОГО ПОХОДИТЬ СЛОВО „БОЙКОТ“.

Слово „бойкот” повстало доперва в 1880 р. Походження его от яке. У одного англійського діди́ча в Ірландії був завідатель, що звався Бойкот. Він був дуже строгий і немилосерний супроти айриських хліборобів, які наймали у діди́ча землю. Кілька разів селяни посилали депутатів до „пана”, щоби усунув лютого окомана, але завіди́ди надармо.

Коли Айриші побачили, що просьбою не вдіють нічого, тоді (в 1880 р.) у самі жнива і самі не вийшли на „панське” до роботи і не допустили робітників із других околиць. За їх прикла-

дом пішли відтак їх сусіди, а мало-помалу „бойкот” поширився проти всіх англійських зайді́ч у Ірландії. Нині слово „бойкот” означає порозуміння поміж якимсь гуртом людей, щоби не мати ніяких зносин, ані публичних, ані приватних чи то в інтересі, чи в товариськім відношенню з якоюсь особою чи особами — задля якихсь політичних причин. Це оружје знамените для народу, що бореться за свою волю. Його добре вживати проти ворогів і проти власних хрунів-зрадників.

Товариство ім. Івана Франка, від. 193 У. Н. С., в Мілвокі, Віс.

Геза Гардоні.

ДОБРА ЛИСЯ.

Переклав Іван Ставничий.

Баранчик виріс на молодця, скортіло його подружитися. Побачив раз — дрібне створіннячко, обкутане хутром — і вже полюбив. Почав зіхати, стратив хіть до їди, вибігав на умовлені стрічі, аж визнав дома, що бажає стати на вінчальному килимку.

Батьки стурбувалися цим дуже.

— Божевільнику! Та ж це з роду вовків!

— Вона инша. Вона виродилася від них. Це справжня овечка, — при тім ми кохаємось, аж гей!

Відбулося весілля.

Жіночка була красенька, врод-

лива, гожа, невинна й побожніша за всі овечки.

Жили в спокою.

Але раз вибухли гніви. Жіночка вишкірила зуби на барана. Йому душа аж у пятах стала з тривоги й зачудування.

Погнав до пан-отця.

— Бажаю розводу!

— Сину, що звязане в небі, того не розв'яжеш на землі.

— Але ж та, що їй присягав я, була спокійною овечкою.

Священик нічого не відповів і розводу не дав.

А солодка овечка на старість здичіла на вовчицю.

НАЙБІЛЬШІ МОСТИ У СВІТІ.

Найдовший міст на світі є в Гел-Гейт, який є довгий на 17.000 стіп, цебто три чверти старо-краєвої милі. Бруклінський міст довжиною близько 6.000 стіп. Звісний „лондонський міст” довгий тільки 920 стіп. Найбільший міст у світі, побудований з каміння, є також у Злучених Державах. Цей міст є в Раквил, біля Гаррисбурга в Пенсилвенії. Його піддержує 48 камінних луків, високих на 70 стіп. Його довжина близько 4.000 стіп.

Великанський міст є т. зв. „міст Віліємсбург” який лучить Менгеттен (Нью Йорк) із Блуклином понад „Іст Ривер” Його довгість виносить 7.275 стіп — головний лук 1.000 стіп, а широкий він є на 118 стіп. Його висота понад водою 135 стіп. Коштував 12 мільйонів доларів.

З ЖИТТЯ ЦВІТІВ.

В життю цвітів, так само як і в життю людей. Єсть цвіти, котрі любляться, а єсть такі, що ненавидяться себе. Приміром резеда. Її ненавидять майже всі цвіти і відвертаються від неї, або й гинуть. Таксамо пахучі яськи не люблять товариства інших квіток.

Добрий огорожник повинен знати, котрі квітки симпатизують з собою, а котрі не любляться і неповинен мішати ворогів з приятелями.

На милування нема силування.

А наші опікуни конечно хочуть поліпшати нас з Поляками та Москалями. А нам і московське „наплевать” нелюбе і польське „psia krew” не промовляє до серця.

Волимо наше — „Дай Боже витримати!”

Б.

ПОАЗБУЧНИЙ СПИС ВАЖНІЩИХ МІСЦЕВОСТИЙ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ.

(У цім списі подається назва місцевости і число людности в тисячах, а також у якій части краю вона знаходиться. Цей список, зладжений на основі передвоєнної статистики і обіймає усю українську землю, яка тоді була під Росією. Прозва частин краю подається перший раз ціла, а відтак в скороченню, н. пр. перший раз Полтавщина, а відтак Полт. або Чернигівщина і Черн. Бесарабія, Бес. і т. д. Так н. пр. коли буде надруковано — Бар, 22, Под. — то це значить, що назва міста є Бар, яке має 22 тисячі мешканців і лежить на Поділію.)

Аккерман, 36, Бесарабія
 Александрія, 17, Херсонщина
Александрівське, 36, Катеринославщина
 Ахтирка, 28, Харківщина
 Балта, 28, Поділе
 Бар, 22, Под.
 Батурин, 5, Чернигівщина б. столиця гетьманська
 Бахмут, 15, Катер.
 Бендери, 41, Бес.
Бердичів, 76, Київщина
Берданське, 35, Катер.
 Березна, 10, Черн.
 Берислав, 5, Херс.
 Богодухів, 13, Харк.
 Богуслав, 17, Київ.
 Бориспіль, 11, Полтавщина
 Брацлав, 11, Под.
Біла Церков, 60, Київ.
 Білополе, 20, Харк.
 Більці, 22, Бес.
 Васильків, 16, Київ.
 Венгрів, 11, Холмщина
 Веприк, 8, Полт.
 Вербовець, 3, Под.
 Верхно—Дніпровське, 12, Кат.
Винниця, 46, Под.
 Вознесенськ, 19, Херс.

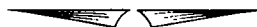
Водолага, 10, Харк.
 Володимир Вол. 18, Волинь
 Волочиска, 6, Волинь
 Волчанське, 14, Харк.
 Гадяч, 10, Полт.
 Гайсин, 13, Под.
 Глинське, 7, Полт.
 Глухів, 21, Черн.
 Городня, 8, Черн.
 Грубешів, 15, Холм.
 Дубно, 26, Волинь
 Дунаївці, 15, Под.
 Желехів, 7, Холм.
Житомир, 90, Волинь
 Жмеринка, 24, Под.
 Замосте, 14, Холм.
 Звенигородка, 21, Київ.
 Зеньків, 12, Полт.
 Золотоноша, 11, Полт.
 Золочів, 11, Харк.
 Ізмаїл, 34, Бес.
 Із'яслав, 15, Волинь
Каменець Подільський, 47, Под.
 Канів, 12, Київ.
Катеринодар, 100, Кубань
Катеринослав, 195, Катер.
Кішнів, 131, Бес.
КИЇВ, 500, СТОЛИЦЯ УКРАЇНИ 1.
 Клинці, 12, Черн.
 Кобиляки, 17, Полт.
 Ковель, 29, Волинь
 Козелець, 5, Черн.
 Конотопи, 27, Черн.
 Константингород, 13, Полт.
 Косоп, 8, Черн.
 Корсунь, 5, Київ
 Кременець, 23, Волинь
Кременчуг, 86, Полт.
 Криве Озеро, 10, Под.
 Королевець, 16, Черн.
 Круків, 9, Полт.
 Купянське, 10, Черн.
 Лебедин, 19, Хар.
 Летичів, 10, Под.
 Лигкани, 6, Бес.

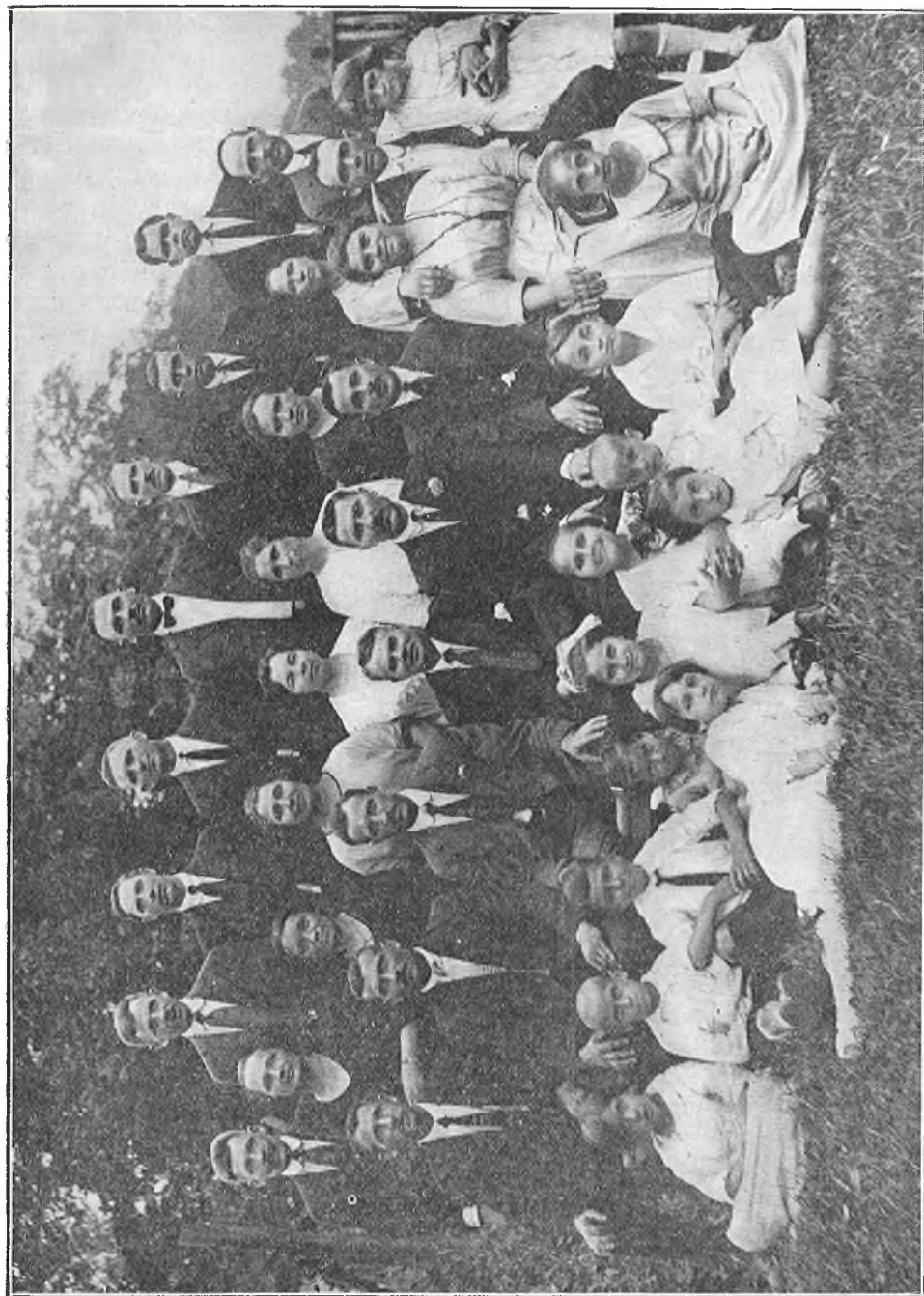
Липовець, 10, Київ.
 Литин, 12, Под.
 Лохвиця, 10, Полт.
 Лубни, 18, Полт.
Луганське, 52, Кат.
 Луця, 27, Волинь
 Любич, 3, Черн.
 Майкоп, 50, Кубань
 Машнівка, 7, Харк.
Маріупіль, 52 Кат.
 Махнівка, 5, Київ.
 Маяки, 6, Херс.
 Мглин, 10, Черн.
 Межиріччє, 12, Холм.
 Миргород, 17, Полт.
Мгілів, 32, Полт.
 Немирів, 7, Под.
Николаїв, 104, Херс.
 Никопіль, 28, Кат.
 Нова Ушиця, 8, Под.
 Новоюріїв, 14, Херс.
 Новозибків, 21, Причорноморе
 Новомиргород, 11, Херс.
 Новоселиця, 5, Бес.
Ніжин, 51, Черн.
 Овидопіль, 7, Херс.
ОДЕССА, 620, ХЕРС.
 головна укр-морська пристань
 Ольгопіль,, 11, Под.
 Оргіїв, 18, Бес.
 Остер, 8, Черн.
 Очаків, 14, Херс.
Павлогород, 39, Кат.
 Паркани, 3, Херс.
 Переяслав, 18 Полт.
 Пирятин, 16, Полт
 Пугар, 6, Черн.
Полтава, 77, Полт.
 Почеп, 9, Черн.
 Прилуки, 30, Полт.
 Проскурів, 36, Под.
 Радомисль, 15, Київ.
 Ракитно, 5, Київ
 Ржищів, 11, Київ.

Л

Рівне, 38, Волинь
Ромни, 33, Полт.
 Сквиря, 22, Київ.
 Славянська, 21, Кубань
 Славянське, 21, Хар.
 Сьміла, 22 Київ.
 Сороки, 19, Бес.
 Сосниця, 9, Черн.
 Стара Ушиця, 7, Под.
 Стародуб, 21, Черн.
 Суми, 35, Хар.
 Тараща, 16, Київ.
 Темрюк, 17, Кубань
 Тереспіль, 6, Холм.
 Тираспіль, 38, Херс.
 Томашів, 9, Холм.
 Трипіле, 5, Київ.
 Тульчин, 23, Под.
 Умань, 41, Київ.
 Усте Лабинське, 13, Кубань
Харків, 238, Харк.
 Хвастів, 10, Київ.
Херсон, 67, Херс.
 Хмельник, 18, Под.
Холм, 23, Холм.
 Хортиця, 2, Кат.
 Хотин, 23, Бес.
Черкаси, 39, Київ.
Чернігів, 32, Черн.
 Чигирин, 15, Київ. (б. столиця геть-
 манська із часів Хмельниччини).
 Чуднів, 10, Волинь
 Шпола, 13, Київ.
 Ямпіль, 7, Под.

(Коли читається вісти з України, а-
 бо бувальщину, буде лекше з'ясувати
 собі події, коли будемо орієнтувати-
 ся на місцевости, де то всьо відбува-
 ється або відбулося. А разом із цим
 пригодиться нам, Галичанам і Буко-
 винцям хоть крихотку пізнати, який
 то величний велит тотя усім нам Мати,
 Велика Україна.)

Товариство „Вільність в Америці”, від. 172 У. Н. С., в Нью Йорк, Н. Й.

Клим Поліщук.

В СУТІНКУ ПЕЧЕР СВЯТИХ.

(З хроніки сучасного лихоліття).

1.

...В сутінку печер святих завжди було тихо. Инколи тільки, між трунами святих преподобників, як загадкова тінь, промайне невиразна постать вартового чернця з тонесенькою восковою свічкою в руках і тільки всього. З того часу, як розпорядженням влади було перепроваджено „науковий огляд” нетлінних мощей Дванайцятьох братів, що будували печерську Лавру, — прочан наче мітлюю замело... Непомігав нічого і чудодійний колодязь святих Антонія й Теодозія, до якого колись приходили всі скорблящі й болящі з усіх кінців широкої України.

— Грішите ви всі тут... — говорив чернцям випадковий прочанин. — Коли хочете покутувати гріхи свої, то йдіть у світ...

Чернці слухали й мовчали, бо що могли сказати. Як не міцні були монастирські стіни, але вже й вони не раз і не два стрясалися від того, що діялося поза ними, і чернці не раз уже чули про якісь „революційні перевороти” й „міжбратні змагання”. Отець ігумен, який мав дар передбачати будучність, ще після першого перевороту, скликав усіх до себе і сказав їм словами апостола Павла:

„Хто не працює, той не їсть”

Слухали його чернці й нерозуміли, до чого він це каже. Думали про себе:

— Чи потрібно про це згадувати в такому монастирі, як наш, де споконвіку зібралося стільки добра всякого?...

Але, вже через якийсь час, коли богаті монастирські ліси стали нищитися якимись невідомими, а родючі лани поділилися на маленькі смужки між селя-

нами, колись такими вірними чернцям, — зрозуміли вагу слів ігумена і стали скорочувати час молитов для того, щоб збільшити час праці. Тоді-то трапилися перші випадки спокуси „світловою” славою і багато чернців скинули з себе чернечу одіж і пішли в шум людського життя. Тільки ті, що мали силу віри, zostалися тут і на далі, аби чесно діждатися смертного часу і тим зберегти святість славного колись монастиря. Та ворог людського роду не давав їм спокою і часто люто знущався над ними. Особливо познущався над ними отим „науковим оглядом”, коли були розтрушені кости Дванайцятьох братів і прилюдно висміяна нетлінність святих преподобників. Після того широке монастирське подвір'я стало пустою і тільки инколи зявлялася на ній заскубана постать якогось приблудного інтелігента, що ховалася від пануючого поза мурами монастиря, жорстокого терору нової влади, або шукала куска хліба. Але ні одного, ні другого не могли дати приблудному чесні чернці, бо й самі були безпорадні. Все, що зосталося для слави їх монастиря, містилося в дорогоцінних самоцвітах на чудодійному образі Матері Божої та в пишно золоченому іконостасі, цьому дійсному архитворі мистецтва, що повстав заходами великих преподобників монастиря і боговгодливих князів Київських та гетьманів Запоріжських. Перед ним жертвенно палали свічки з найчистішого воску й курився синіми пасмами палестинський феміям, що з такими трудноціями зберігав у себе старий ігумен...

І ото в такий саме час, коло колодязя святих преподобників Антонія і

Теодозія стрінувся отець ігумен з якимсь невідомим. Був стрункий, високий, в сурдугі, з блідим лицем і палаючими очима. Про що вони говорили між собою, про те нікому невідомо, але відомо всім, що він став перед отцем ігуменом на коліна і зі сльозами на очах просив прийняти його до монастиря.

2.

...Як опинився в цьому монастирі, — сам не знав. Пригадував лише, як не раз було, їдучи по Дніпру пароплавом, з німим захопленням дивився на ряд золотих голов лаврських церков, що так мальовничо вирінали з густої зелені пишних садів, і думав про те, якби так хоч один рік пожити там, щоб не чути й не бачити нічого того, що так настирливо виснажувало його своїми вимогами. Був час, коли він дивився навіть з призиретвом на золоті голови монастиря і цілком згоджувався з тими, що доказували необхідність знищення „вертепів блуду й лицемірства”, як вони називали монастирі, але вже на другий рік революції відчув у собі щось зовсім нове. І це нове чуття, що так несподівано запанувало в його серці, мало по малу стало перемагати всю аргументованість мізку, чим намагався виправдати себе в найбрудніших вчинках в часи боротьби за здійснення юнацьких мрій. Але після того, як в імення ідеї мусів спалити до щенту п'ять беззахистних сел, сила мозкових аргументацій ослабла цілком і чуття нового рішучо перемогло його й попроварило своїми шляхами...

Болюче жадання пізнати самого себе і зрозуміти ціль свого існування заставило його зріктися слави, „борця за мрії” і тихцем привело його до колодязя святих преподобників **Антонія** й **Теодозія**, де судилася щаслива зустріч з отцем ігуменом.

Сивий старець довго слухав сповідь про його бурхливого життя й тільки головою похитував:

— Так, так... В нашому Патерику багато списано всяких спокус гріховних і чудес спасених, але такого ще не траплялося...

— І, як палив я ті села, — сповідався він, — то бачив, як горіли в огні малесенькі дітки й зачав сумніватись в справедливості своїх змагань...

— Так, так.. — сумно говорив йому старець. — Діти — дар Божий... Діти — будучність світу... Так і в Патерику пишеться десь...

— Так виходить, що я помилявся, коли в імення будуччини, нищив саму будуччину? — спитався він старця.

— Страшно помилявся, сину мій, дуже страшно! — відповів йому старець. Тоді він упав перед ним на коліна і став просити, щоб той змилосердувався над ним і прийняв його в монастир за останнього послухача. Старець довго дивився йому в очі і коли побачив у них щирі сльози каяття, то сказав:

— Наш монастир на протязі віків був притулком для страдницьких душ, але ніколи неприймав він тих, що вже перестали горіти огнем віри... Твоя-ж душа, сину мій, тільки-що прокидається з важкого сну і боюся я, щоб у затишку наших мурів не заснула вона знову!..

— Присягаюся! — кликнув він глибиною душі своєї. — Каяття моє щире і віра моя чиста!..

І сивий старець мовчки повів його до чернечого братства і, показуючи на нього, промовив:

— Навіть і в ці часи **Божа воля** не покинула нас і дає нам ще одного брата, який палає глибокою вірою в Нього й гаряче оплакує сумні діла свої!..

Чернече братство вислухало його присягу вірної служби одному Панові над усіма панамі й відпроварило в

сутінок печер святих, до непорушного послуху печерного охоронителя, старця Ананія...

І так, з бувшого партійного провідника, ентузіастичного революціонера й відданого „борця за мрії”, він став смиреним монастирським послушачем і покійно виконував усі накази старця Ананія, разом з яким загадковою тінню хитався в сутінку печер святих і разом з яким клячав перед мощами святих преподобників і вже не хотів згадувати бурхливого світу.

Одного разу йому приснилася одна бувша партійна товаришка, яку безнадійно кохав колись. Була спокуслива, як змій, а солодка, як липовий мед. Обіймала, цілувала й кликала вернутися до бурхливого життя.

— Там навіть найбільший злочин можна виправдати потребою ідеї... — говорила йому на вухо.

— Облиш мене, сатано! — крикнув він, прокидаючись.

Потім лежав на своєму вузькому ліжку й довго-довго прислухався до тієї солодкої знемоги, що почувалася в тілі й ослаблювала думку про вічне.

Прийшов до себе лише тоді, коли почув за дверима голос старця Ананія, який говорив:

— Час уже й до праці вставати, мій сину!...

Тоді він устав і розповів старцеві про все, що бачив у сні і що почував у дійсності, а той узяв його за руку й повів ген аж у глибину печер, де й зоставив його на цілий день в пітьмі, в голоді й розмишленню Божому...

3.

Чернці монастиря часто дивувалися з нього.

— Дивно! Як світовий чоловік міг так присвятитися Богові?! Що-ж днює й ночує в тих печерах і завжди при праці!... — говорили одні.

— А може-то він тільки притво-

ряється таким побожним, а в дійсності щось інше на думці має?... — казали другі.

— Так, так! — відзивалися треті. — Не забувайте, браття, що він один з найбільших революціонерів! Пам'ятаєте, що то вони робили „науковий огляд” мощей Дванадцяти братів!..

Але все-ж таки розмови ці скінчалися тим, що погоджувалися з тим, що чоловік він незвичайний. Незвичайним здався він ще й через те, що його імення ще й досі було для них невідомим і знав його лише отець ігумен та старець Ананій.

А він, після того спокусливого сну, ще більше запалився вірою в того Бога, який досі здався йому невідомим і так вирішив дати обітницю перед лицем всього чернечого братства, що до гробової дошки зостанеться вірним охоронителем святих печер і дбатиме про їх, як не дбатиме про своє власне життя.

В день Успіння Пречистої, він голосно дав свою обітницю перед чудодійним її образом і так пішов з денного світла в пітьму святих печер, де день провадив у мовчазній праці, а ніч в горячій молитві коло мощей святих преподобників Антонія й Теодозія.

Старець Ананій, дивлячись на щирість свого послушача, доручив йому розкладати коло мощей святих преподобників жертвенні проскурки, що досі робив тільки сам, для чого особисто просив благословенства в отця ігумена.

З того часу він став тією загадковою тінню, яка була єдиною ознакою живого чуття в мовчазній усипальниці мертвих. Опівночі, коли скінчав у своїй келії першу частину своїх молитов, брав у руки тонесеньку воскову свічку й нечутною ходою відправлявся до мощей Антонія й Теодозія, де й проводив решту ночі. А на світанку

обходив усі печери, зупинявся на хвилинку коло кожних мощей і пошепки вітав їх:

— Слава Богу!

Моці преподобників лежали мовчазні й непорушні, але йому здавалося, що він чує відповідь:

— На віки слава!..

Коло деяких він зупинявся довше ніж на хвилину, обережно відкривав накривало і з німою дрожжю в серці вдивлявся в їх аскетичні, виснажені молитвами й терпінням, суворі лица і дивувався, — чому якраз „науковий огляд” зупинився на Дванайцятьох братах, які були лише чесними архitekтами, а не на цих, дійсно великих, преподобниках?..

І коли ловив себе на цій думці, то зразу-ж ставав на коліна і благав прощення за невірне думання...

Однак, як він не змагався з цими думками, але вони чим далі, тим більше зростали і так він відчув необхідність рішучого змагання з кимсь Великим і Злобним, як то відчував колись необхідність йти на барикади, коли кипіла боротьба за здійснення його мрій...

Вишукуючи нової зброї для нової боротьби, заставив себе терпіти голод і холод, перемагати сон і втому, заки не відчув у собі того дивного спокою, яким володіють лише ті, що побороли себе й осягли знання будучого. І вже його очі не були невидячими майбутне і став він болючим чуттям великого сучасного лихоліття, яке підсвідомо прагнуло до Світла і Правди...

— Ще не всі чаші з трунком випиті... — сказав він якось старцеві Ананієві, відповідаючи на його зітхання. — Гей, що то з нашим народом стається?!..

Здивувався з цього старець Ананій і сказав про це якось отцеві ігуменові. Той тільки зітхнув:

— Вважайте, отче, може з ним щось непевне діється?..

А тим часом Бог знає й як, дочулися про нього й ті селяне, що монастирські лани ділили і стали помалу навідуватися до печер, щоб хоч єдине слово почути з його вуст... Майже всі вони питалися про одне й те саме:

— Так скільки-ж ще зосталося тих чаш пити?..

Заспокоював їх і запевняв, що вже небогато, а сам думав про те, що щось непевне діється за стінами монастиря, коли гречкосій кидає землю і здається на Божу волю...

4.

Глухим гомоном вкотилися в монастирські мури чутки про нове нещастя, яке обняло всю Україну. З далекої Московщини, як у часи татарської навали, без кінця й краю йшли юрби здичавілих від голоду людей і часто заходили вони на пустельне подвір'я славного колись монастиря і охриплими голосами кричали:

— Ми голодні... Хліба нам!..

Кричали так страшно, що було чути аж у сутінку святих печер, але нічого не міг їм дати тепер зубожілий монастир, крім одного співчуття й горячих молитов перед чудодійним образом Матері Божої, що так радісно сяяв самоцвітами...

Давня „трапезна”, в якій колись годувалися сотні й тисячі прочан і так усяких захожих, тепер цвілю поцвіла й жахала своїми голими стінами, на яких навіть святих образів не стало. Все тут було знищене настирливими „реквизиторами”, котрі вже другий рік господарювали тут, а в монастирських скарбницях було тако-ж не ліпше. Все тут давним давно було порозбиване, порозграбоване й понищене. І дивились чернці на захожих з Мо-

сковщини з німим острахом і не знали самі, чим допомогти їм.

Віддавали останні кусні свого трудового монастирського пайка, але чи могло то допомогти щось тому великому терпінню, де небуло кінця й міри?... Не було кінця й міри страшному лихоліттю, бо скоро до захожих з Московщини приєдналися і свої-ж такі люди, — ті самі, що не так давно нищили монастирські ліси й ділили між собою лани пишні.

— Скарав нас Господь Довготерпеливий! — зойком лунало скрізь і всюди.

І в цей час хтось із чернців помітив, що коло мощей святих преподобників стали зникати жертвенні проскурки. Пошепки сказали про це старцеві Ананієві, а той тільки чоло нахмурив на це і не сказав ні одного слова. Вислухавши, що йому сказали, він вирішив про себе негайно простежити за цим сам і вже тільки тоді сказати своє слово.

Наслідком такого рішення було те, що на другий день після того, він прийшов до отця ігумена і сказав:

— Отче святий! У нас щось недобре діється!...

— Де?... Що?...

— Коло мощей святих преподобників зникають кудись проскурки жертвенні!...

— Як-же це так? — спитався вражено отець ігумен.

— Мені здається, наскільки я за примітив, то їх забірає мій послухач!...

Отець ігумен посмутнів дуже, бо жаль йому було того, щоб так помилився гірко в щирости невідомого. Поза тим, він навіть полюбив його і дуже високо ставив його відданність служення Богові.

— Чи не показалося тобі часами, отче Ананію? Ворог роду людського,

сам знаєш, не спить... В Патерику про це багато записано...

— Бачте, — сказав старець Ананій, — коли я опівночі зайшов до його келії, то в ній було порожньо!...

Тоді отець ігумен узяв патерицю й разом зі старцем Ананієм подався в печери. Йдучи вузькою стежиною між старими надгробками магнатів і фундаторів монастиря, вже аж коло входу в печери вони стали відпочити трохи. Навколо них була тиха, літня місячна ніч, і з запущеного монастирського саду віяло пахом виснаженого спекою листя й смутком минулого літа. Велика монастирська церква, як велитенська нареченна, вся в білому і в золотій короні, гордо й мовчазно підносилася вгору, наче хотіла вознестися на небо, а стрункі тополі навколо неї відкидали на старі могили казкові тіні і все монастирське подвір'я здавалося казковим і незвичайним.

— Яка чудова ніч! — промовив отець ігумен і перехрестився.

Перехрестився й зітхнув і старець Ананій:

— Так! Ніч справді чудова!...

Затихли й стали так роздивлятися навколо себе. Сталося так, що очі обох зупинилися на могильному пам'ятнику Іскри й Кочубея.

— Мученики... — прошептав старець Ананій.

— Так, мученики... — промовив і отець ігумен. — Тільки... тільки мученик і той, що їх замучив!...

Старець Ананій здивовано подивився на отця ігумена:

— Як?!

— То-ж його портрет у нас за престолом стоїть... Страдник за всіх... Добродієць великий... Непроклинати, а молитися... — заговорив було отець ігумен, але враз затих і замислився.

Грішні думки збудилися в його го-

лові. Згадалася молодість, село, семінарія, заборонені книжечки і несмілі мрії про волю...

— Час уже йти нам... — почувся голос старця Ананія.

— Йти?! Так скоро?! — як усні промовив отець ігумен і тут-же подумав, що не слід було так говорити.

Хотів іти, але не міг. Згадки, як бурхлива повінь, залили всю його свідомість і всесильно провадили в минуле, де було стільки надійно-радісного і болюче-гіркового. Згадав собі, як після невдалої спроби стати сільським священиком і вчителем, він мусів піти в духовну академію, з якої тільки й шляху було, що в монастирській затінки. І пішов він сюди майже не по своїй волі, але переміг себе і численими прикладами свого трудящого життя заслужив чести і шани і великої, яка так скрашає його срібне волосся...

— Ми голодні!.. Хліба нам!.. — скорше заячало, ніж промовило щось десь за монастирською брамою.

Обидва, старець і ігумен, нагло здригнулися й перехрестилися:

— Від голоду, вогню, трусу й повітря помилуй нас, Господи!..

Старець Ананій пошепки став молитися, а отець ігумен знову замислився. На цей раз в його душі забреніла щира сповідь невідомого, якого тепер мав підглядати. Життя того невідомого уявляло таку страшну подібність з його життям. Та сама молодість, те саме село, дяк-батько, семінарія, вчителювання... Тільки й різниці, що в того, замість духовної академії — університет, замість ігуменської палиці — червоний прапор... Але, Бог милостивий!.. Тепер він покутує свої провини і гріх невірити в його щирість...

— Гріх не вірити в його щирість... — промовив замислено і не знав, чи

сказав це тільки в своїй думці, чи в голос.

— Що? — спитався старець Ананій.

— Господи, прости нам грішним! — голосно промовив отець ігумен і, перехрестившись, повернувся до входу в печери.

5.

Могильна тиша ледве чутно ловила їх обережні кроки, тільки дві тоненьких воскових свічечки у їх руках спалахували таємничим життям огню, що допомагало їм бачити чорні вогкі сіни і темні глибокі заглиблення в них, де стояли труни з мощами святих преподобників печерських.

Отець ігумен молився в своїх думках, щоб Бог не допустив послухачеві свому дійти до такого великого злочину. І суперечливі думки настирливо непокоїли його старечий мізок.

„Будучи голодним, Давид увійшов у скинію завіта, взяв святі хліби і їв їх”

— В біблійі сказано, що... — почав було тихо говорити отець ігумен, але старець Ананій зупинив його. Виступив трохи наперед таємничою тінню, зігнувся й зашептав:

— Дивіться... дивіться... — Он... он там.

Показував рукою в сутінь печер і тремтів, як осиковий лист.

Зупинилися і стали дивитися. Побачили, як послухач стояв на колінах коло труни святих преподобників Антонія й Теодозія і гаряче молився.

— Як тільки можна було думати так про нього?! — сумно промовив отець ігумен.

— А чи помітили, отче святий, що починаючи від самісенського входу і аж сюди, ні коло одних мощей нема

вже проскурки? — сказав на те старець Ананій.

В той час послухач скінчив свою молитву, встав, перехрестився і взяв з трун святих преподобників жертвенні проскурки.

— Бачите!.. Бачите!.. — майже скрикнув старець Ананій і так закам'янів.

З усіх трун підвелися суворі аскетичні лица й висохлі руки простягнули до нього свої проскурки.

— Віддай їм, що голодні!.. — важким гомоном залунало по всіх печерах і захвилювало мовчазну сутінь.

— Дивні діла Твої, Господи, і чудесам Твоїм нема кінця!.. — зворушено кликнув отець ігумен і схвильовано припав чолом до холодної підлоги печер. Як важкий сніп, поруч нього впав і старець Ананій. Свічки у їх руках загасли і навколо них стала мовчазна могильна темрява, в якій далекою зіркою блимав маленький вогник свічки в руках послухача, з якою він відходив у глибини печер.

Коли-ж отямилися трохи, то встали й помалу стали пробіратися до виходу. Вражені тим, що бачили, не могли вимовити ні одного слова і першим їх словом було на дворі горяче благання до Бога, аби Він простив їх і навчив творити Волю незбагнуту!..

А на світанку, як тільки відчинилася брама, чернці бачили невідомого послухача, як він, з низько опущеною головою вийшов до голодних, що товпилися на подвір'ю, і роздавав їм великі кусні білого-білого хліба!..

6.

...Як грім з ясного неба, цілком неждано й негадано впала до монастиря „комісія збору дорогоцінностей”. Вражіння, яке вона зробила на чернців, було стосотно більше від того, яке зробив у свій час „науковий огляд”!.. Голова комісії, майже юнак, з ватагою

озброєних бородачів увійшов у церкву в годину служби Божої і тут-же відчитав наказ влади, яким наказувалося негайно віддати на руки комісії всі дорогоцінності монастирські, не вважаючи на їх значіння — ні в минулому, ні в сучасному!..

Отець ігумен, вислухавши наказ до кінця, побілів весь і, звертаючись до чудодійного образу Матері Божої, виголосив слізне благання:

— Не попусти нас до зневаги, Мати Божа!..

І слідом за тим, як буря заревла у великій монастирській церкві, так нестримно заридало чернече братство. Гомін від їх плачу розлігся по всьому монастирському подвір'ю й докотився до святих печер, де в той час знаходився невідомий. Почувши якийсь дивний гомін, він обережно прихилив до земляної стіни мітлу, якою що й не підмітав прохід між усипальницями преподобників, і став прислухатися. В цей час йому почувся звідкись дивний голос:

— Можеш вийти звідси і піти до останнього!..

Не міг зрозуміти, хто і де говорить!.. Спершу йому здавалося, що голос походить звні, десь із глибини печер, але через хвилину відчув його в собі самому. Тоді вже недумаючи нічого і невагаючись, він схопився і побіг до великої церкви.

Протискаючись через чернечі ряди до вітваря, чув у собі щось таке світле й огненне, чого ще не почував ніколи в своєму життю.

— Що сталося? — спитався він якогось чернця.

— Церкву грабують!.. — кризь сльози відповів той.

— Грабують?!.. — хрипло вирвалося з його горла і миттю кинувся до вітваря, де голова комісії вже да-

вав озброєним бородачам якісь розпорядження.

— Як ви смієте?! — скрикнув він до голови. — Невже ви не знаєте того, що вартість цього золота не в тому, що воно золото?..

— В чьому дело, товарищ монах? — з ехидною усмішкою повернувся до нього голова.

— Невже ви не знаєте, — кричав він далі, — що найменша дрібниця, яку ви бачите тут, являється свідком віри дідів і прадідів наших?!..

— Скорее, товарищ монах! — перебив його голова комісії. — В чьому дело, собственно гаваря...

— Як, ви ще й досі не розумієте?! — спалахнув послухач. — А знаєте ви, що зробив один служитель Божий, коли знайшовся один безумець з прозвіщем Арій?..

Голова голосно зареготався й повернувся лицем до іконостаса. Зупинився поглядом на сяючому самоцвітах чудодійному образі Матері Божої і сказав до озброєних бородачів:

— Вот с ентаво начінайте, товарищі!..

— Боже, допоможи мені! — голосно вимовив послухач і з усієї сили вдарив голову кулаком просто в лице.

Той від такої несподіванки захитався й хотів було втікати, але через хвилину прийшов до себе й закричав до озброєних бородачів:

— Каружію, товарищі! бунт!..

Аж четверо навалилося на послухача й звалили його під свої ноги. Потім схопили його за волосся й поволокли по підлозі геть із церкви і так проволокли його через усе монастирське подвір'я й запровадили в темний льох „чека“, де й віддали його на глум і сміх тим, що мали собі втіху з цього...
Чернці-ж монастиря сховалися в

сутінку печер святих, щоб не чути й не бачити того, що творилося у їх затишному, споконвіку славному, монастирі Київському, Печерському...

7.

В ділах „Ревтрибуналу“ є один протокол, складений з приводу чинної образи монастирським послушачем голови „Комісії збору дорогоцінностей“, зробленої під час виконання службових обов'язків. Зміст протокола, приблизно, такий:

„На допиті, послухач признався, що він не так давно в монастирі і пішов туди з переконання, що справжнє чернече життя є найвищим щоблем того, до чого стремить людство, а в тім і соціялісти. Перед тим, як піти до монастиря, він був одним з визначніших діячів урядової партії, з якої він пішов самовільно, не повідомивши про те, ні Цека партії, ні своїх товаришів. Будучи в монастирі, запалився горячим бажанням вислужитися перед монастирським статутом і відразу дав обітницю пильно охороняти печери і так сидіти в них аж до смерті. Одначе, свідки з молодших чернців казали, що в часи його перебування в печерах майже що ночі гинули жертвенні проскурки, які клалися коло „мощей“ святих преподобників у наслідок прадавнього звичаю, а свідки прочани розповіли, як до них щоранку виходив якийсь стрункий і чорнявий чернець і наділяв усіх тяжко голодних великим куском білого хліба. Імени його в монастирі не знав ніхто, крім ігумена і старця Ананія. Будучи арештовані й допитані, обидва відмовилися назвати його імення. Сам-же він себе також відмовився назвати й наслідком необережного поводження з ним тюремних надглядачів, несподівано помер, через що й припинилася вся справа“...
— — — — —

Кажуть, що діялося це в престоль- | над всією Україною панував жах не-
ному городі Київі, Року Божого від | чуваного Голоду і распач соток тисяч
народження Ісуса Христа 1922-го, коли | тих, що вже перестали вірити

Літо, 1922 р. Львів.

ЧИ ЩЕ...

Чи ще шумить наш Черемш бурхливий,
Чи ще стоять смерекові ліси?
Чи ще дзвенять дитячі голоси,
Як спів пташок у день щасливий.

Чи ще гуцул в опіреній керсані
По горах ходить як орел,
І прислухається до сел,
Що стогнуть в дслах десь, в тумані...

* * *

Чи на дорабах ще хтось в повідь лине,
Чи леться пісня плавачів,
І будить дзвном сон лісів,
Великим дзвном України?

Чи ще не гремять наш Черемш бурхливий,
Чи ще шумлять смерекові ліси,
Чи в землю сховані у день щасливий
Шаблі, набої і кріси.

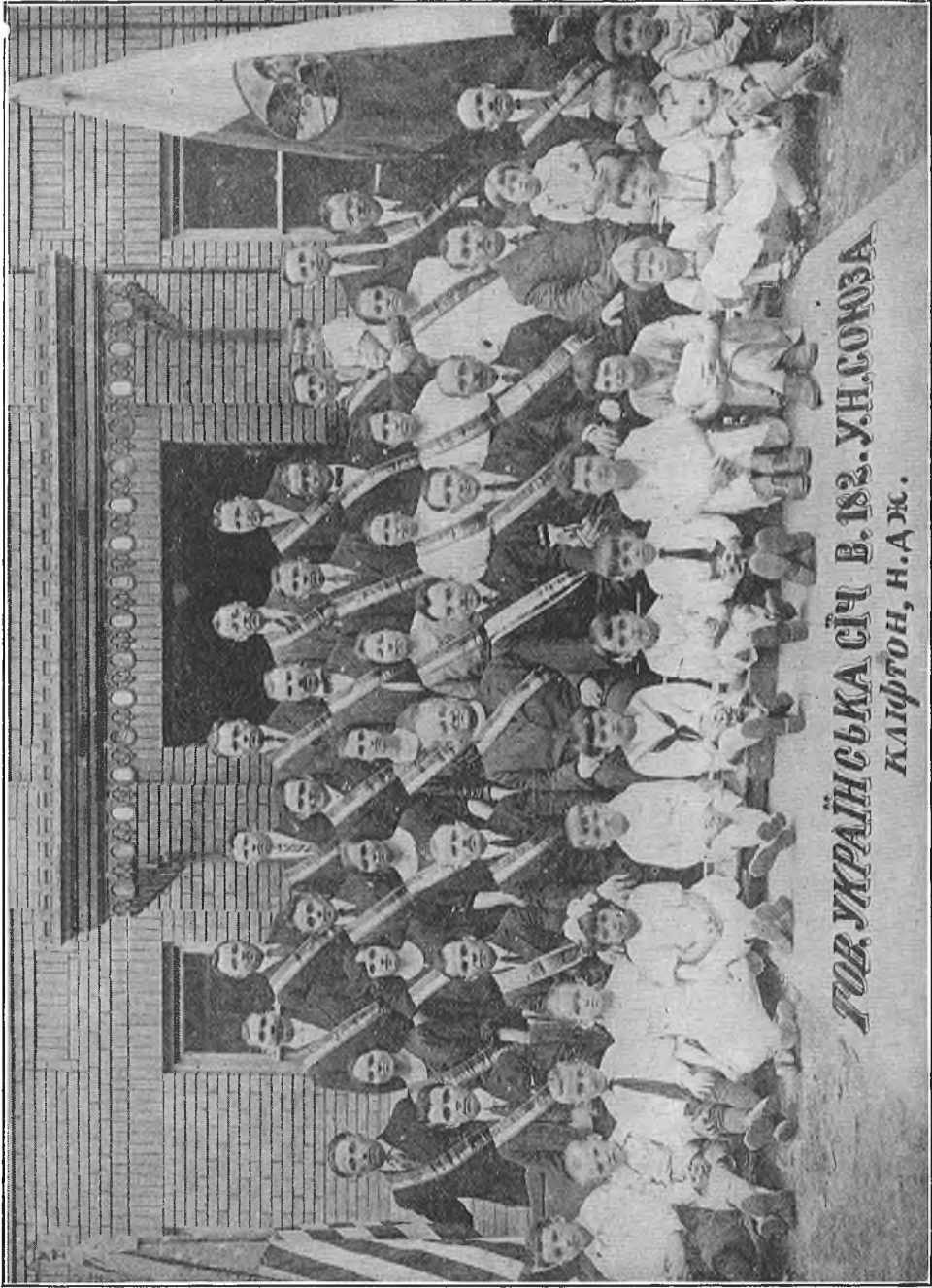
О. Олесь.

КАТАКОМБИ.

Катакомбами називають підземельні печери і вулиці, звичайно викопані у мягкій скалі. Найбільше звісними є катакомби під Римом, де переховувалися перші християни в часі поганських переслідувань. В Єгипті відкрито катакомби, викуті більше чим 3.000 літ назад. Париські катакомби повста-

ли із опущених каміньоломів. Під Київом маємо українські катакомби, що мали повстати заходом святих Антонія і Теодозія та дванадцяти побожних братів. У них спочивають мощі українських угодників, а над ними побудована славна Києво-Печерська Лавра.

Товариство „Українська Січ“, від. 182 У. Н. С., в Кліфтон, Н. Дж.

Давід Гек.

БАЖАННЯ.

З німецької мови переклав Іван Ставничий.

Юссуф бен Ібрагім, торгівник килимами на великому базарі*) в Іспагані**), був здоровий і багатий, а все таки невдоволений.

Одного вечора, після відмовлення молитов, сказав ізнову з зітханням перед себе, як це вже бувало частіше:

— Ой, хто це бачив коли, щоби чийсь задушевні бажання здійснилися!

— Які ж твої бажання? — почув знечевя біля себе запит.

Підвів очі догори й побачив постать достойного старця.

— Будь поздоровлений іменем Бога і пророка. Хто ти?

— Я післанець здійснення. Зримо або незримо приходжу до кожного жінкородженого й даю деяким задоволення їхніх бажань... Яке твоє бажання?

— Ох, я мав би доволі бажань — сказав Юссуф жалісним голосом. — Як би я хотів виписати їх, то й до ранку не був би з тим готовий.

— Розумний має тільки одно бажання — замітив старець. — У кого їх більше ніж одно, в того найменше два бажання безглузді. Побажай собі щось, а сповниться тобі.

Юссуф задумався. Одна жадоба випірала в його душі другу так, що не міг прийти до ніякого рішення.

*) В містах сходу привселюдна торговиця, часто засаджена деревами, також із будками і крамницями, накрита дахом, осередок цілої торгівлі, часто цілого міського руху; в європейських містах називаються базарами великі будинки або галі з численними склепами для виставних товарів; у найновіщих часах означається цим словом продаж на добродійні цілі даром зложених жінками предметів у виді виставки.

**) Раніш столиця Персії, тепер у більшій часті в звалищах.

— Маєш так багато бажань, що ніяке для тебе не буде можливе — сказав висланець Найвищого з усміхом. — А прецінь недостає тобі тільки одного до твого цілковитого щастя.

— Що? — спитався сквапливо Юссуф.

— Я тобі цього не потребую казати. Браму щастя мусить собі відчиняти кожний сам.

— Чи я можу бажати чого небудь? — спитався тепер Юссуф по короткій хвилині розваги.

— Всього, що тільки можливе для дитини землі.

— Ну, то я бажаю собі... Ні!... Я бажаю собі того, чого мені ще бракує до щастя.

— Ти хотів сказати дурницю, а не свідомо говориш дуже розумно. Йди спокійно додому, перед третіми півнями повинно твоє бажання бути здійснене.

За цим постать щезла.

Юссуф пішов додому.

Не міг заснути, думка про це, що прийде, полошила його спокій. Пізно, опівнічна година минула вже давно, опали його повіки й він усе таки може заснув би, коли б нагло якесь лихо не напало на нього. Останній зуб його горішньої щелепи з ліва почав саме боліти, чим раз то більше й чим раз то дужче. Юссуф неспокійно кидався на своєму ліжку на всі сторони. Година йому продовжалася в вічність.

Чув, як спухло його лице.

Мов навіжений, вискочив і почав бігати по світлиці. Не тямив уже

більше тепер про своє бажання, один біль зуба був для нього всім.

Коли так із-за болю бігав сюди то туди, почув щось гей би шелест у сусідній кімнаті, але не зважав на це.

Потім... світлиця сталася для нього за вузька... він одвинув тяжкі килимові заслони й удався на другий бік.

Тепер забув про біль зуба.

Дико вхопив себе руками за волосся й кинувся до шафи, якої двері стояли на встяж одчинені.

— Злодії! Розбійники! — крикнув і глянув повен одчаю довкруги, аж під кінець його погляд задержався на свіжо виломаній прогалині в стіні.

Справді, так воно й було.

Вдерся злодій і вкрав цілий скарб Юсуфа.

В цю мить нагадав собі знову своє бажання й появу. Жадісно крикнув:

— Ох, ти злий, лукавий духу! Ти післанче геенни*)! Ти послав мені біль, ти причиною, що мене обікрали. Я був здоровий, багатий, тепер я слабкий і вбогий. Ох, який я був щасливий іще вчора!

— Твоє бажання сповнилось, мій

*) Пекло; так називали Жиди пекло від часів вавилонської неволі (це-б то Ge-Hinnom, долина Гінном біля Єрусалиму, куди викидалося здохлятину і трупи злочинців).

сину — почув Юсуф упять голос старця, який спрожого станув біля нього.

— Ах, це в сам раз те щастя, якого мені ще бракувало! — крикнув Юсуф у гіркому пересердю.

— Еге, це таки й воно, мій сину. Ти був здоров, ніяке лихо не навістило твого тіла, ти був багатий, ніяка журба за конечні потреби не могла до тебе підійти! Тобі бракувало тільки одного — свідомости твого щастя. А цю ти тепер одержав.

— Гляди! — сказав старець ізнову після короткої зупинки, коли між тим Юсуф позирав перед себе в задумі— я проведу легесенько своєю правицею по твоїй щоці й усі болі мов одняло.

Так і сталося.

— Але мої гроші, моє добро! — нарікав купець.

— Вийди на подвір'я. Злодій, що втік потемки, впав у криницю, де лежить тепер безпомічно з усіми твоїми скарбами. Візьми їх собі назад, а драбугу передай каді'му**), щоб той осудив його!...

По цих словах поява щезла, а півень на дворі запіяв у трете.

**) Каді — ісламський суддя.

ДОБРЕ ЗДОРОВЛЄ.

Щоби бути здоровим треба віддихати завсіди через ніс, їсти досить здорової страви і добре висиплятися. Коли єємо на свіжійм воздуху, віддихаймо час до часу дуже глибоко. Чоловік, що їсть доволі, не западе так легко у слабість, як той, що відживляється недостаточно. Чоловік повинен спати щонайменше 8 годин, а молоді 9 або

й 10 годин. Перебуваймо на дворі, оскільки це тільки можливе. У наших помешканнях даймо як найбільше доступ свіжому воздуху. Будьмо незвичайно чисті. Рухові вправи на дворі причиняються дуже до доброго здоров'я. **І не затроюймо себе алькогolem!**

* * *

КОЛОМИЙКА.

Попід гору високою
Та я йду, та я йду, —
Чого мому серцю треба
Не найду, не найду!

Чого мому серцю треба
Немає, немає!
А тут, диви, вечоріє
І ніч наступає.

А тут, диви, вечоріє
І зір не видати,
Якже мені добитися
До рідної хати?

Якже мені добитися
До рідного тину,
Зруйнували мою хату,
Мою Україну.

Зруйнували мою хату,
Буде колись треба,
Як поллються дощі рясні
З високого неба.

Як поллються дощі рясні,
І грім загогоче,
Спогадає усяк її,
Усяк її схоче.

Спогадає усяк її,
Долеж моя доле!
Доріженьки непроїзді,
Незоране поле.

Доріженьки непроїзді,
Повалені мости,
Всюди люди сумні, сумні,
Лиш шкіра тай кости.

Порубано сади рясні,
Столочено жито,
І кровію червоною
Всю землю полито.

Ой кровію червоною,
Кровію братньою,
Тай важке тепер похмілля,
З того перепую.

Ой важке тепер похмілля,
Не легко збудиться,
Виростає дурман-зілля,
Полин і гірчиця.

А ми теє дурман-зілля,
Вирвемо з коріннем
Та засієм Україну
Здоровим насіннем.

Засіємо пшеницею
В єднанню і згоді,
Бо всяк бачить, що так як є,
Дальше жити годі.

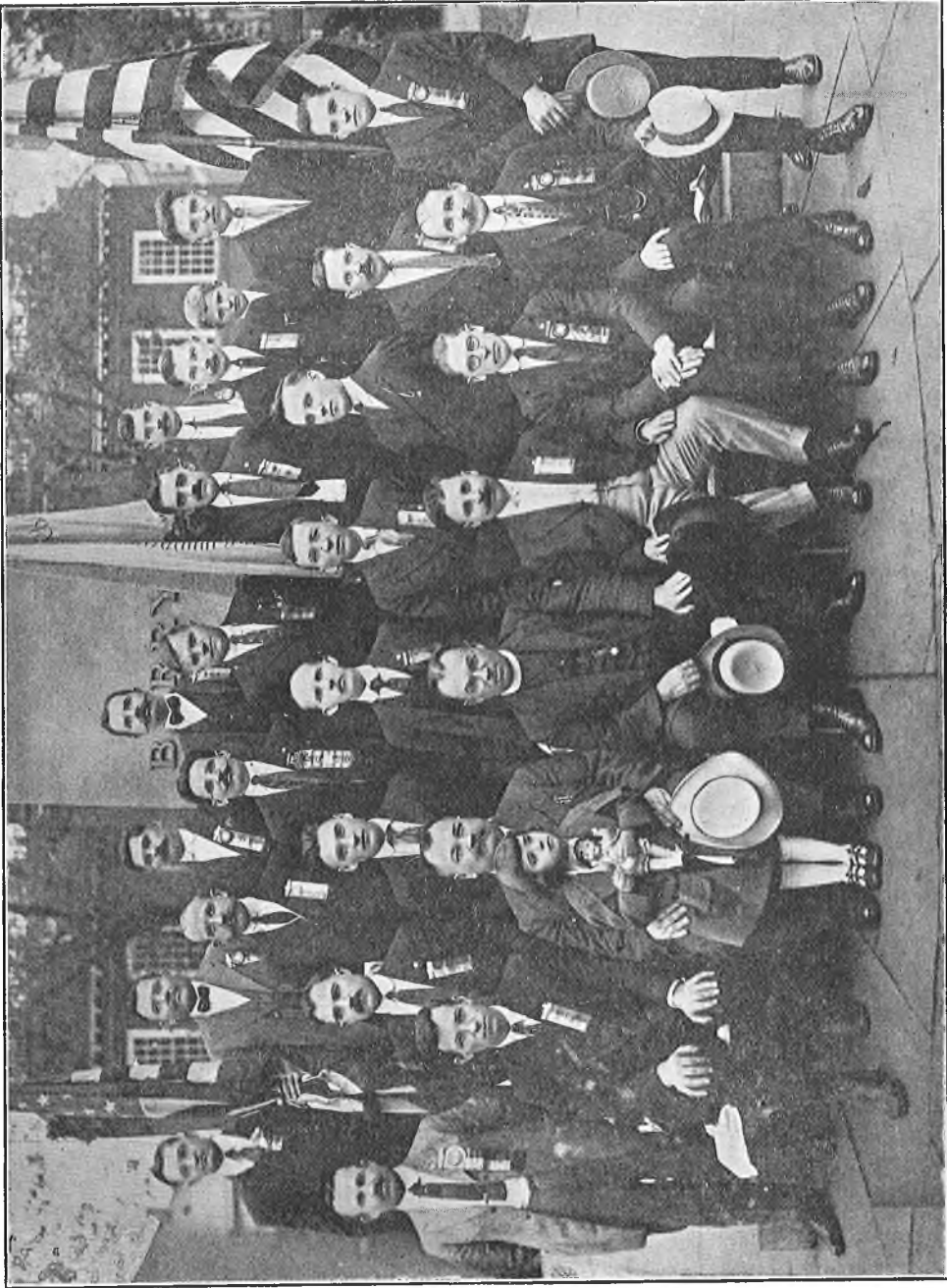
Бо всяк бачить, що незгода,
Не творить, — руйнує,
Боролися ми з собою,
А ворог панує.

Пора, пора нам проснуться,
Пора схаменуться,
Бо вершаться гори трупів
І сліз ріки ллються!

Ой ті ріки широкії,
Як море, як море!
У єднанню наша сила,
У незгоді горе!!

Берлің, липень 1922.

Богдан Лепкий.

Братство св. Георгія, від. 239 У. Н. С., в Філадельфії, Па.

ОСІНЬ.

Хто вишив тут серед казкової природи
Ці дивні килими, ці квіти і розводи
І хто заслав парчею золотою
Ці гори з ласкою такою?

Чи козака русалка з бою ждала
І в день ясний проміннем вишивала,
А у ночі мережала мережку
І молодому кидала на стежку.

„О, наречений мій! ти чуєш зойк-квілінне?
Для тебе в сонця я взяла проміння,
І кожного листка я пройняла стрілою:
Так я люблю і сумую за тобою.

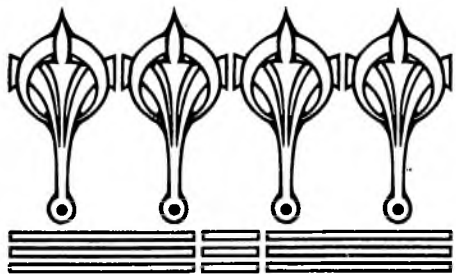
За брязкітом шабель Тобі мене не чути,
Ти хочеш краю воленьку вернути;
Нехай же спис в бою Тебе минає,
Бо в мене іншого на світі сім немає.

Як блискавки літають стріли на всі боки,
В яри пливуть скривавлені потоки,
Перекажи, хоч вітром щось про себе,
Бо в мене в серці іншого нема крім Тебе.

Перекажи, чи ще лунають наші гасла,
Чи віра вогняна ще в грудях не погасла,
Чи кінь ще твій літає над землею,
Чи вкриті ще сідло хустиною моєю?”

Сидить русалка, сумом душу крає,
І слізьми вже свій килим вишиває,
Пливуть вони по горах наче води,
Злились на килимі квітки й розводи.

О. Олесь.

ВАСИЛКА

Новеля

Ольги Кобилянської.

Ольга Кобилянська.

К її муж відпливав до Канади, а було се сім років перед війною, саме поспідної ночі, нім сів на залізницю, ему приснився сон. — Іде він ніби своїм полем і шукає своєї межі — межі полями других, і не годен віднайти її. А его поле, і поля тих других людей-газдів, і інших, то така рівнина, та так щиро з небом в дали стикаєся... що гадаєш... зайдеш тамтуди то і діткнешся Божого неба.

Та-ага! — Коли не так!

Не так воно є, як чоловік гадає, а так, як Господь святий зарядить. Шукає Максим своїм оком межі, котру так добре знає, як свою, від праці поорану руку; — а тут — нараз глип! от що его око добачає. Звідти, де звичайно стикаєся небо з землею, і ніби витаються, коли сонце на показ всім виринає, звідти висуваються тепер величезні клуби диму і так спішно садять одно по другім і все те суне

впрост на поля. На поля кажу. Садять; одні в гору аж під небеса якоюсь чорною гадюкою, а другі клуби котяться гадючим рухом по полях. Що се має бути? Як се не має бути добре, то се наднесе щось несамовите. Та— гадайте собі; от вже і іде. Он, з тих клубів як указуєся біла коняка. Без сідла,... довга, шию простягнула на два лікті. Сама худа... з помежи ребер, неначе від кулі витікає кров — писок відімкнула, ірже тужно, переполохано, і хитаючися жене кудись. Клуби диму за нею. Поле, то вже не поле, то не ріля, то не зелень на ній колишєся, то не свіжо орана земля Божа — то якісь висохлі скиби, одна більша від другої, рови не рови... пустиня... чи що се?

Збудився Максим. Збудився на зорях і встав. Не будив ще зараз жінки, бо до пізна з дітьми поралася. Двойко їх було в него. Дмитро старшенький і мала Анничка. Вийшов на

двір... заглянув до стайні, кинув худобині паші, напоїв, обійшов тричі свою хату, стайню, хлівець, малу столочину. Обмився, перебрався і входить в хату. На порозі Василка, та его любя жінка. „Максиме, ти чого так рано схопився?” каже. „Ще тобі час у дорогу”

„Не міг спати довше”

„Чому?”

А тому, і тому, каже і розповів сон. „Майся на осторожности, жінко” каже, „абись не зазнала яку кривду”

„Через що?”

„Та он, через поле”

„А — я??”

„Та дивися. Уві сні я не міг межу нашого поля віднайти. Дим тай дим садив звідкись, доки не висадив з себе якусь білу, худу, підстрілену коняку, — що, тужно іржучи, кудись бігла. Може пана свого згубила. Мені стало банно і я збудився.”

Василка усміхнулася на силу, і показала свої рівні білі зуби. „Мені не до сміху, Максиме. Та се якесь таке чудне, що ти оповідаєш. Гадай на що инше. Ти їдеш, а я сама з дітьми лишаюся. Хоч не на довго ти їдеш, як кажеш, а два три роки, все такі ні два, ні три дни. За межу не журися. Я її зубами держати буду. Та є тут і „фамілія” твоя, що посвідчить, наколиб її хтів хто заорати”.

„Фамілія!” Яка там „фамілія?” Стара тета, тай її син коло неї — чи ті годні по судах та термінах ходити? Щось та наша земля дожие. Сегодня як дасть на тебе біда, то і дасть. Та ти пиши мені, жінко. Пиши всю вірну правду. Не скривай передімною ні добро, ні зло. Що Бог дасть”.

„Ти пиши, Максиме..” відказала она, і нараз втерла верхом руки очи.

„Буду Василко. Цить не плач! Як буду добру роботу мати, і добру плату, пішлю гроші, то і буде моє пи-

санне до тебе. Але ти пиши. За діти, за худобу, за роботу і як будеш газдувати без мене. Все пиши. Нічого не забувай. Стару собаку дозирає, бо в ночі, як ти спиш, она чуває. Сеї ночі, жінко, коли ти вже сильно спала, она завила так тяжко, так жалібно... що мені до серця туск підступив, а у сні відтак та біла, підстрілена коняка — тай я вже не спав”

За годину попрощався.

Подався на дорогу до сусідного села, звідки мав з кількома иншими знакомими, з котрих два були вже раз в Канаді — відїзджати за море. Він ішов прудко в перед, аби жаль, котрий стискав і ему груди, не запанував над ним, і щоб і в жінці, котру любив щиро, не продовжати в грудях. Коли станув на місци, де мусіли розходитися, — він станув. Здоймив капелюх: „Василко”, сказав нараз стисненим голосом.

„Кажі, Максиме” відповіла і притиснула ширіпку до очей.

„Всіляко буває, Василко..”

Она глянула на него, а з очей плили слези.

„Не забудь діти... будь їм рівно добра.”

Она зрозуміла его.

„Діти не просяться самі на світ жінко..”

Она зойкнула в голос і припала до его грудей. „Ти таке мені говориш, чоловіче? На таке я в тебе діждалася?”

„Я лиш так жінко; не бануй... я лиш кажу, що всіляко буває. Я можу вмрти. Се я на такий раз кажу. Бувай здорова, і вертай до них. Моя Анничка..” і тут урвав. Здержуваний жаль бухнув сильним плачем з его грудей. Він майже трутив жінку від себе, що заносилася від плачу, стискаючи її руку, майже роздавлюючи; відтак підоймивши капелюха з землі, що випав є-

му з рук, затиснув его мов п'яним рухом на чоло і пішов.

Молода жінка кілька разів оглядалася за чоловіком, котрого любила щиро, і з котрим від часу як пібралися, жила мирно, і доробилися з року на рік до чимраз красшого існування. За послідний рік він закупив свіжий кусень поля, що межував з его невеличким садком і хатою, а що з худоби ему було жаль де що продавати, щоб виплатити готовими грішми куплене поле, він вижичив в банку кілька соток, і по обдуманню та пораді з добримися приятелями — рішився виїхати на роки кілька, три, а коли піде добре, і чотири — до Канади, заробити там потрібні гроші, і повернути, і остатися на все на своїй шматинці землі. Василка зразу тому опиралася. Чогож аж за море на заробіток їхати? Заким перепливеш воду, можеш і життем переплатити. Вода то не суша. І ще і яка вода, як оповідають. Можна і тут на рідній землі, в ріднім краю якимось чином добути тих потрібних грошей; наставала на те, щоб продати одну корову. „Дасть Бог діждемся другої” — повторяла. А він оставав при своїм. Наважився їхати і її слова не бралися его слуху. Все торочив своє, доки незгодилася.

І от — і пішов.

Вертала плачучи. Так її жаль було того її Максима, так жаль, начеб не мала его більше в життю бачити. Хто і вигадав якусь ту Канаду, що тягнула людей до себе, як вудка рибу...

Недалеко її воріт стрінули її діти.

Малий Дмитрик, що доглянув її перший, біг проти неї, а за ним о два роки молодша Анничка.

„А де татко?” кликав вже з далека. „Де татко, вже в місті?”

„Вже в місті”. Сказала упавшим голосом „вже в місті” і затиснула зу-

би, щоб не бухнути новим плачем. „А-я”.

Забрала діти з собою і увійшла на подвіре. Проти них простягався на передних лапах і скалив зуби, вигавкуючи, старий сторож Таркуш. „Дай, дай дай!” брехав на пів утішно, на пів нетерпливо, звертаючись до газдині дому, „дай, дай!”

„Дам, дам!” відповіла она, глядячи вірну звірюку по голові. „Дам, дам всім, всім, що до одного, ніхто з вас не зазнасть кривду. Цить, цить!” — Відтак всі троє зникли в хаті.

З того часу минуло шість років. В хаті Василки все в порядку, все в ладі, чисто, харно; худібка в стайні помножилася. З молоді, стрункої, майже дівочої жінки, виробилася поважна, сильна, робуча газдиня. Повна енергії і рішучости звертала особливо на себе увагу своїми ясними, сталеві барви очима, що так вигрибущо уміли спочивати на тих, що вступали в її хату, чи чужі, чи знакомі. З тими очима треба було неначе числитися, інакше її гарне, біле, широке чоло вміло хмаритися, і то так невмолимо, що ставало ніяково від тих морщин; а надто коли її уста до того відмикалися, червоні без усміху, і заговорили. Максим писав, посилав гроші, рік за роком минав, але сам ще не вертав. Дмитрикови ішло вже на десятий рочок, а мала Анничка, его пестійка, стала розумною дівчинкою, котра не раз ставала матері, при навальній праці, малою правою рукою. Обое діти були гарно ховані і материне серце нераз з потайної радости мов поширялося на згадку, що як не сего року, то слідуячого верне вже Максим і побачить свої діти. Дмитрика свого, на котрого дув, мов на мушку, і Анничку, котру чи не більше ще любив; мудра

і сердечна дитина, що з очей вичитувала мамі або другим, що приступали до неї, і просили її дрібоньку поміч. Так. Та Анничка, що ніби маленька мама, мала бачність на все, коли мама з хати віддалялася, і на її і Дмитрикову десятилітну головку все майно своє оставляла. — Але Василка не часто покидала свою хату. Не було часу. Хіба в неділю до церкви, або часами і до недалечкого містечка, щоб там спродати дещо з запрацьованого майна і зложити гроші або в панотця, котрий укладав їх до каси щадничої, або закупити щось потрібне до хати. „Ще з за три місяці” писав все; „ще за пять... ще за чотири”, а відтак поверне вже зовсім; бо і важка праця тамозна, котра пожирає день в день людські сили, починає і ему вже в крижах обзиватися. Так писав, аж доки не перестали доходити до неї его листи.

Через що?

Василка не знала. Розвідувалася в жінок его товаришів там за морем. Оден з них написав раз невиразним письмом до своєї жінки, що мабуть оба вернуть разом, — лише жде на Максима ще якийсь час, котрий з їхнім підприємцем поїхав до М. розсаджувати динамітом якусь скалу, котра, буцім то, стояла будові якоїсь залізничої дороги на заваді. Стільки було всего. Час минав і минав. Весна уступала літови, літо осені, — а Максим не вертав і звісток не посилав.

Василка почала гризтися, ночами унікав її сон; її привиджувався Максим мертвим... она плакала, молилася, і почала панотцеві давати на служби, з щирим бажаннем в душі, щоб Господь освітив его розум і наклонив до повороту. В дома — що правда — її руки працювали за двоїх, її голова думала за двоїх, — але Бог був свідком, як важко було її іноді на душі.

Особливо пізною, хмарною осеню, або зимою. Раз — що чоловік, то чоловік; на дворі фуфала заметільниця, що здавалося, ось-ось вітер перетканий снігом, мороз розтріскає шибни в вікні, хату змете, а собака на дворі бреше, виє — іноді здаєся, просто з ланцуха рвєся, щоб недопустити когось, чи щось до хати, а ти жінко хоч в тобі і душа на плечах, затай на себе кожух і лїзь в темній ночі в сніг по коліна, пекучому морозови на стрічу — і роззираєся на всі сторони, чи не підсуваєся яка мара злодій потайки до стайні, стодоли... або хочби і до самої хати...

Ей Господи!

Тай настала і війна.

Настала і заколихала світом.

Землю рвуть, роздирають — аж зілляли її кровію. Тоді вже було добре. Тоді і трупом покрило землю і заскавуліло повсюди людським, собачим і арматним голосом. Пленталосся і простріленого доволі. Пленталосся сюди і туди. Білі і чорні і карі кінські мари і падали тяжко на землю.

Ночами висувалися зірки дрожащими цяточками на небосклін, а місяць ховався до половини за рівне темне пасмо хмар. Бував блідий.

Коли цілком утихало, злітався чорний ворон і спускався нечутно і квапно на землю.

Саме в той час, а смого року від відїзду Максима, зайшла по дуже довгим часі до одної своєї знайомої „пані”, Василка. Оповідала про свої діти, газдівство, про Максима, що здаєся через війну, не може вертатися, а в кінці про страшний час, що настав на світі. Про війну і ворогів. Кождий знався на однім і другім, надивився на червону кров і давав жертви. Забув про себе, хіба що плакав, коли побачив те, чого не бачив доси. Страшні

каліцтва. Сего одного давала нена-
ситна війна на довгі — довгі літа суто.
А відтак розповідала она з перервами
слідуючі переживання:

„Тут на Буковині, в нашім селі Ш.
стояли торік вороги — Русскі. Оден
наш жовнір на імя Іван Ротенчук, дра-
гун, був захований в одної жінки пе-
ред Москалями і на мене випало, що я
носила ему туди харч. Там робили во-
роги ревізію, але його не найшли. Він
потім прийшов до мене і питає, чи не
міг би перебути в мене пару день. Я
надумалася і сказала: „Я буду тебе
скривати, доки наші не прийдуть і
доки зможу.” В мене було сіно назад
хати і притула, і там я его заклала.
Доки було тепло, він сидів там, а ко-
ли постуденіло, я сказала, аби ішов
до хати, і що будемо копати „деку-
нок” під ліжком. Дітям наказала я
мовчати про се. „Се наш австрій-
ський вояк, діти”, казала я їм. „Колиб
его зловили Москалі, розстрілялиби!”
Та діти мені на те таке відповіли: „Як
се може бути наш вояк, коли в селі є
Москалі?”

„Вони его завоювали, діти — зло-
вили, кажу їм, він від них втік, і хоче
тут переховатися, доки наші не вер-
нуть.” Тоді діти поміркувавши (Дми-
трикови, було десять, а Анничці вісім
років) і спитали: „А як Москалі прийдуть і будуть питати?”

„То скажіть на той раз, що се ваш
татко. По правді, він Буковинець, був
під Станіславовом Москалями злов-
лений, его вели пять днів а він їм і
втік перебрався по цивільному, відтак
по русски, і втік.”

„Як нам се казати, мамо, — коли
наш татко в Канаді?”

„Дмитре! то є вояк, то що инше,
і тому ми мусимо казати, що то наш
татко.”

Дмитрик застановлявся і врешті—
так він як і Анничка обіцялися мов-

чати, а хлопчина ще додав статочно:
„Як так, то треба мовчати, аби „наш
цісар” мав багато вояків і побив Мо-
скалів” Дмитрик, то цілий батько. Все
щось думає, і як що раз придумає, то
любо послухати. Відтак Іван заліз в
свою яму під постелею. Коли Моска-
лів не було близько, він сидів в хаті і
виходив часами на Божий світ; а ко-
ли они тут або там зявлялися, ліз в
яму.

Одного разу его застали в хаті і
сказали до мене: „От і гарно. Твій
газда в дома, а не в бою? Чому не в
бою?”

„Він глухий”, кажу я.

Москаль навмисне пробує до него
говорити.

„Кричіть до него дужче, бо він не
чує”, кажу я, і приступаючи до него,
та доторкаючися его, кличу ему в
ухо: „Ади чоловіче, салдат говорить.”
А він отворив рот тай каже: „Га?” Тай
звертаючися до Москаля просить:
„Кричіть дужче, бо я не чую.”

„От і гарно, що ви в дома”, відпо-
вів той. Відтак вже більше до него не
говорив. Діти мовчали, наче води на-
брали в рот, а коли Москаль вийшов
з хати, вони сміялися. Пізнійше сал-
дати приходили на квартиру, але я не
пускала. Двері держала все зачинені.
Коли мені було чого в селі або і в
місті потрібно, я виходила, наказую-
чи дітям під карою, дверей не відчи-
няти, щоби, не дай Бог, який Москаль
не вбїг в середину.

Одної днини підійшли Москалі
під двері і стали добиватися, термося-
чи їх та приказуючи відчинити.

„Мами нема в дома”, відповів
Дмитро. „Ми не отворимо, бо ви ще
щось вкрадете.” Я була в дома тай
сховалася. Пішли Москалі до сусі-
дів, а там їм сказали, що я „Уніятка”,
що в мене Москалів на квартирі нема,
але що я „мушу” в дома бути. Прий-

шли з сокирою під хату другий раз, і казали дітям отворити двері, бо — грозили, що: „зараз порубаємо.” Я до другої хати вскочила, а дітям казала двері отворити. Діти отворили; Москалі увійшли до хати і питають: „Де мама?”

„Ми не знаємо, де мама.” — а знали добре, що я була в хаті. — Тоді оден з помежи них сказав: „Колиби она лише прийшла. Що то в неї за такий розум? Скрізь є русскі салдати на квартирі, а в неї аби не було?” На те она таки зараз увійшла в хату і сказала: „Котрий є тут командант, що на мене так остро вимовляєя? Котрий такий великий, питаю ще раз?”

Він відповів: „Чому ти нікого не впускаеш на квартиру?”

А я кажу: „Я маю, як самі бачите, двоїх малих дітей, і не сиджу все в дома. Я боюся, що мене обкрадуть. Одну мою знакому обікрали, а я такого боюся.” Тоді він приступив до мене з сокирою, підняв і хтів мене вдарити. Другий салдат лапнув его за сокиру і каже: „Не трогай бабу, бо вона вірну правду каже. Одна „сволоч” найдеся в селі, що окраде, і она того боїтья.” Я ему на те сказала: „Коли командант дасть вас на квартиру, а мені що пропаде, тоді я знаю, кому мельдувати.” Потім они вже по доброму говорили. Прийшов ще і якийсь „фельдвებель” і дав мені трьох людий на квартиру. Він їм сказав: „Не трогайте бабу, ані не беріть від неї нічого; она того боїтья.” А до мене звертаючися сказав: „Коли тобі що пропаде, і они будуть що брати — тоді замельдуй мені.” Назначені на квартиру для мене три салдати, пішли по свої річі, і в хаті стало тихо. Тоді я дала захованому воякови Іванови грубі теплі паці, кожух великий, і дві ковдрі („декі”) і подушку і вислала до стайні на під, на верхи сіна, і там він сидів.

Коли Москалі ходили в ліс рубати дрова, чи по що инше, він увійде до хати і загіє і наїстья. А коли я сама ходила знов кликати его в хату, тогди одно з дітей сидить при однім вікні, а друге при другім і вартують, щоб ніхто сам не зайшов в хату.

„Як хто буде зближатися” кажу я їм, „то ви кличте, щоб я сама вийшла проти чужих.” — І так вбіжить бувало до хати, я ему дам їсти, а діти все сидять у вікнах і сторожать. Потому, як настали великі морози, я пішла до мами два кільметри від моєї хати. Ішла самим однім полем, аби ніхто не видів; а сніг чпав і сипав; поле пусте, лиш де не де — перелетить який оден ворон — і більше нічо. Аж зайшла і розказала: „Мамо він не годен довше сидіти в стайні і на сіні. Обмерзне. Що робити? Давайте раду.” Тоді мама надумалася і кажуть: „Біда Василко. Від тебе він мусить забратися. До мене на квартиру ніхто не приходить, навіть рідко коли і так хто заходить; приведи его сюди і нехай сидить в баби” На таке я повернула до дому, а другої днини перебрала его. Перебрала его в жіночу сорочку, свою сорочку, спідницю, зробила керпу на голові, завила в рушник; дала малий, і великий кожух, дала ему свої малі черевикі, і повела над вечером до мами.

Ідемо дорогою до мами.

Проти нас мов з зсмілї виринуло кілька Москалів. Они нас здержали. Задержали — жартують. Під нами земля горить. Мене зачіпають; я відштовхуюся. Его хапають за груди, гадають, се жінка. „Лишіть її!” крикнула я люто, відтручуючи ворога. „Не бачите — зуби її болять... гадаете комусь дурниці в голові? А-гій! Она з рая світа з болю не бачить—говорити не годна, а—ви!” Тоді стали они розпитувати. „Куда ідете та відки

ідете.” А я кажу: „У тамтім селі є доктор. Ми ходили до него, аби дав щось від зубів. Тепер вертаємо до дому.” І з тим дали вони вже нам спокій, а інших ми вже, дякувати Богу, не стрічали.

Мама его на якийсь час приняла, а відтак він знов мусів до моєї хати вертатися. „Так ліпше!” казали мама. „Раз тут, раз там.” Москалі, що були в мене на квартирі, его ніколи не бачили, і коли він вернув назад до мене, то оден квартирант, що був з сусідньої хати, заздрів его, як заходив і кликнув до мене: „Що то за оден, що зайшов до стайні? Він не подобає на салдата, лише на шпіона”.

„Не говоріть таке страшне, салдат, бо то є війна!” відповіла я ему. „Мене ваші салдати можуть тепер і на Сибір забрати.”

Коли мої квартиранти прийшли з ліса, куди ходили дрова рубати — спитали входячи в хату: „Хазяйко, у вас є якийсь австрійський салдат?”

„Нема кажу — крім Вас нікого.”

„Ади” — кажуть они, „камрати виділи его, що до тебе до стайні зайшов якийсь шпіон.”

Коли мене сусідський квартирант питав, що то за оден зайшов до мене до стайні, та що се мусить бути шпіон — я Іванови зараз сказала, щоб пішов до Максимової сестри. „Тут, кажу ему, може ревізія упасти, коли они так переговорюються, і буде нам біда”.

Квартиранти мої щось перешіптувалися між собою, а відтак оден з поміжи них обізвався: „Гей салдати, ходіть, будем бачити, чи то правда, що у стайні є хтось.”

Зайшли туди і на під бояться іти, бо то вже добре стемніло. Я побігла до хати, взяла свічку, і подаючи їм світло кажу: „Лізьте і дивіться добре,

чи є навіть постіль там, де ви кажете, що шпіон.” А вони полізли на під і роззираються скрізь по сіні, ба, ще і дюгають, чи нема кого там. А его нема.

„Ади, нема нікого!” сказали, і зійшли. — А діти мої, ті дорогі діти мої, мовчать тихо, не відімкнувши губи ні на словечко одно. Анничка моя, она водила лиш очіцями своїми з білого личка по всіх... але слова жадного не сказала, а слаба вже була. Ой, Господи!

Я цілий рік чорна ходила, що мене люди не пізнавали, з безсоня, а чотири місяці голова мене боліла, як день, так ніч. Я вже ніколи не спала. Як що бувало застукне, я вже гадала, ох вже знов ідуть Москалі. Бо і як ні? А тут — гадайте собі, і їсти ему нести, і варити, а тут воріг дивиться тобі в руки. Так я зісохла, що аж до московського лікаря мусіла ходити. Він мені сказав: „Жінко, ти мусиш спати, випочати, бо твоя хвороба з безсоня і якоїсь грижі”. І дав мені порошок якийсь на сон, і від голови. Дай ему Боже здоровля, від них мені і полекшало.

Заким прибув до моєї хати Іван, і Москалі до нас приходили і відходили, були і наші Австрійці в нашій селі, то були також і в мене на квартирі. Війско спало в великій хаті, (комнаті) по одній стороні, а ми, я з дітьми, в малій. В малій тій комнаті була велика діра в однім куті, і протяг спалив моїй Анничці легки. Та хоч она вже тепер була хора, она все таки вартувала над Іваном, коли перебував в нас. Лиш вже чотирнайцять день, перед смертю не годна була. Коли перебувало наше військо в нашій селі, і її лічили австрійські лікарі, то

було їй ліпше, коли московські, знова погіршалося.

За той час, що Іван сидів у сестри мого чоловіка, зайшов туди і другий такий, як він, котрий втік вже з самої Росії. Так они оба сиділи в купі, і я Іванови їсти носила. — Отже підозріли мої квартиранти Москалі, і чужі люди, що я туди ходила і їсти носила.

Питали: „Кому носиш їсти?“

А я кажу. „Она, себто Максимова сестра, тепер в злиднях; гроші не побирає, корова в неї лише одна, і не доїться тепер, то я — звару що звару, то відношу і її. Як наше військо було, она гроші за чоловіка свого, що був на війні, побирала і мені давала. А тепер дивіть, як є!“

Они лиш сказали: „Гай, гай, нехай і так.“

Відтак я вже вистерігалася, аби мене не виділи. Коли они ішли в ліс на зруб дров, я йому сказала: „Коли їх вже в хаті не буде, я кину утиральник на паркан, а ти дивися з під ліса (ліс не дуже був далеко, де стояла хата сестри мого чоловіка) і приходи, та наїшся і підеш знов.“ Так він приходив. Наївся, брав собі харч на вечер і я вже не ходила. Припочивала потрохи. І не довідалися Москалі нічого, а за якийсь час пішли з моєї хати квартиранти; і тоді він знов вернув до дому. Коли іноді і надійде хто, найде двері зачинені, а як таки хто набивається, він іде в окоп під постіль, а я тоді пускаю в хату.

Через него я поставила в війні в хаті підлогу, щоби він мав „декунок“ (сховок) під постелею, тому і Москалі не заздріли нічого. Коли я її клала, Москалі питали, на що я кладу її. „Так тепліше“ відповла я.

Саме, як я клала ту підлогу, прийшла до мене якась наша фамілія. Якась тета з Т. і просилася на ніч. Я не впустила в хату, бо Іван був. Піз-

нійше син її здивав мене на дорозі і питає: „Чому, каже, не впустила ти мою маму, не приняла її на нічліг? Кажі! Родилась тоді дитину?“

Гадайте, що я тоді мала, чого все-го приходилося мені вислухувати. Та я лише відповіла: „Чому я не приймила? Я вам скажу, але мовчіть з тоєю, і не кажіть нікому. Я клала в хаті підлогу з війскових дошок. Коли люде в селі розвідаються, що я так робила, то адіт, коли наше військо верне, будуть люде всяке мельдувати і зосмішать мені хату, стануть дошки забирати. От чому. Та не розказуйте далі, мовчіть, прошу вас!“

Тоді він успокоївся і пішов.

В сусіди були, як вже споминала я, також Москалі на квартирі. Одного разу він, Іван, побіг до потоку по воду. Оден Москаль, сусідський, що его добачив, вернувши до хати, каже: „А он в той хазяйки, є якийсь такий високий хазяй... відай вернув її муж з Канади“. Сусідова жінка прибігла, я: стій, щоб не спізнилася — до мене, подивитись і спитати. „Вернув Максим з Канади?“

А я кажу: „І-гі-гі, та де?“

„Таже Москаль казав, що видів, як ніс воду...“ А я знов: „то, кажу, хлопець Георгішина“. А вона: „А-я? А він чого прийшов до тебе, Василко?“

Я: „Він мені безрогу возив до Сад. на продаж, а я ему не заплатила, бо не малà дрібних, і тепер по них прийшов. Яж ему не покажу, де гроші стоять; тому казала, щоб побіг по воду, а я тим часом вибрала гроші і дала. Не могла перед ним показувати сховок, бо одним боком побачить, а другим зайде і вкраде. Таке моє, сусідко, — от що“.

Се було в великий піст.

Москалі давали мені спокій. Коли Іван часом виходив на двір, а де який Москаль показався, діти лиш одно на

друге поглипнуло і бігли остерігати его. „Татку, сховайтеся, бо мама не може все до вас забігти, аби Москаль не добачив. І так він сидів то в хаті, то на сіні, то в окопі, в стайні під ногами корови, так без супокою жив, — рівно мені і дітям. Тимчасом, моя дитина, Анничка моя, розслабла ще дужче, і саме в дві неділі по Великодні померла...

Послідної ночі перед тим він зомною вартував коло моєї Аннички. Виліз з „декунка“, з під корови (там було ще ліпше, як в хаті), і ляг коло неї на землю, бо, як казав — колиб я заспала, він подасть її свічку. „Ти“ каже „спи, бось так вже давно не спала, то і що буде з тебе?“ Вікна позабивав, аби ніхто до хати не зазиравав.

І так ми сидимо і вартуємо обоє.

Я глянула знов на дитину — не говорю вже про свій жаль, — а її слинка з рота іде. „Ти хоч водички, Анничко?“ питаю — і беру її на руки, і даю воду, і ліки, але воно не хтіло. Тоді засвітив він свічку, дав мені, а — я забравши її, всунула її дитині в руку. І тут, коли дитина конала, і я плакала, і Дмитрик плакав, в тій хвили мого великого жалю, увиділа я нараз сивого чоловіка над дитиною, як в воздуху і він промовив: „Не плач, бо воно в мене в ясности.“ А мама Максима вийшла з другої хати, і взяла від мене з рук дитину, а він каже: „Не плач. Не видиш? Воно вже янголятко. Єму вже добре...”

Коли він мене відтак висунув на двір, бо мій жаль був такий великий, що я гадала, що мені серце пукне... та як я подумала, — ні, від хвилі, коли я почула ніби з себе, ніби від того чоловіка слова: „не плач, бо воно в мене в ясности“ мені стало лекше.

Він сам також гірко плакав, але проте мене все упоминав: „Не плач,

Василко!“ Казав: „Дозирай другу дитину, бо як ти заслабнеш, то хто буде надімною сторожити?“

Коли Анничка упокоїлася, се було вже над днинкою, він пішов полями під ліс по мою маму. Я знов пішла до Ч—ць другої днини, до отця Б—го просити, щоб похоронив дитину, а мама осталась в дома. Коли вже люди заходили до хати, де лежала померша — він сидів в окопі. Як вернула я з Ч—ць до дому, се було вже вечером, то застала в хаті повно людей. Іван пішов до стайні і там сидів. Моя мама понесла єму їсти. Він казав: „Я, мамо, вже їсти не годен. Як нема тої дитини, що мене пазила, дозирала — я не годен їсти“. І тут знов сплакав гірко. „Кажить її, нехай она їсть.“ Мені їсти давали, а я їсти не годна була, бо мені серце краялося за моєю дитиною що я не знала, де я стою. Лиш коли я пішла до сусіди, том вже там уснула. З хати люди порозходилися, а він і моя мама аж до раня коло мертвої моєї дитини сиділи...

Рано, коли я вернула до дому, він — як передше, знов сховався. Я пішла знов до міста Ч—ць, щоби ще дещо докупити, і шукала всюди фіру, щоб пан отця до похорону привезти, і вернула знов аж темним вечером до дому. Тут застала я знов людей. Між тим питаю свою маму, чи давала Іванови їсти. Мама каже: „Давала, але він не хоче їсти, лише все над чимось думає.”

Я пішла сама до него і питаю: „Чому ти, чоловіче, не їш? Захорієш; а в окопі тяжко слабому лежати.“ Тоді він попоїв трохи.

Моя мама пішла до дому і обіцяла прийти аж зраня. Він мені казав: „Ти сиди в хаті, доки люде будуть — коли зможеш, а я ляжу спати.“ Я згодилася.

Він ляг спати, а я сиділа коло дитини до опів першої по півночі. Коли люде порозходилися, я пішла его збудити.

Він прийшов до хати. „Он там є молоко, хліб, бери та їж, бо тепер я ляжу”. Я лягла в двох кожухах, взута, бо тої ночі був великий мороз, а він на мене накинув ще ковдру і кожух — і я уснула. Нараз збудили мене якісь голоси і чотири московські гвери, що чим раз то висше моєї голови здіймалися. Я підняла голову і роззираюся, а то повна хата козаків. Тоді я почала з усеї сили кричати, хоть і не годна була я вже кричати. „Що то є, що тільки війська в хаті?” — Я думала що то ревизія, що тільки козаків набилося до мене.

„Не кричи!” кликнув хтось з їх гурту. „Не кричи. Чи є в тебе Австріяк?”

„Нема!” кажу.

Московський (мабуть) капітан обізвався: „Може то твій хазяй? Єму нічого не буде, лиш ти скажи: — Є, чи нема? Він лиш піде до Россії”

„Пане! Нема. Нема!” кричу.

„Ми тебе або повісимо, або розстрілимо, як не скажеш правду”.

„Стріляйте мене, вішайте мене” кричала я знов, „а в мене нема жадного Австріяка!”

„А що буде, коли ми найдемо его?” спитав знов капітан.

„Пане!” відповіла я. „Я всеї час є дурна, бо я свою дитину згубила”.

А капітан питає: „А ти не виділа, чи не ходили і коло других сусідів Австріяки? кажи правду, а ми їх вже самі зловимо. Они снуються від часу до часу по дорозі”

Я знов: „Я жадних Австріяків не виділа”

„Ой, ти, ти добра сволоч!... не бійся...”

Тоді я вже вмовкла.

Коли я стала, і коло дверей застукано — він, не маючи часу втічи в „декунок” до стайні, сховався в хоромах, межі міхи. По розмові зі мною Москалі пішли на під, шукати „Австріяка” Навкруги хати стояли другі, аби їм не втік, а і в хаті повно їх було. Колиж его оден козак найшов під міхами, і скричав на других, аби стріляли, і при тім стрілив перший сам, Іванови аж шапка з голови злетіла. Виволікши его опісля на двір, дюгнули его так сильно в бік, що его аж закололо.

Відтак звернулися до мене.

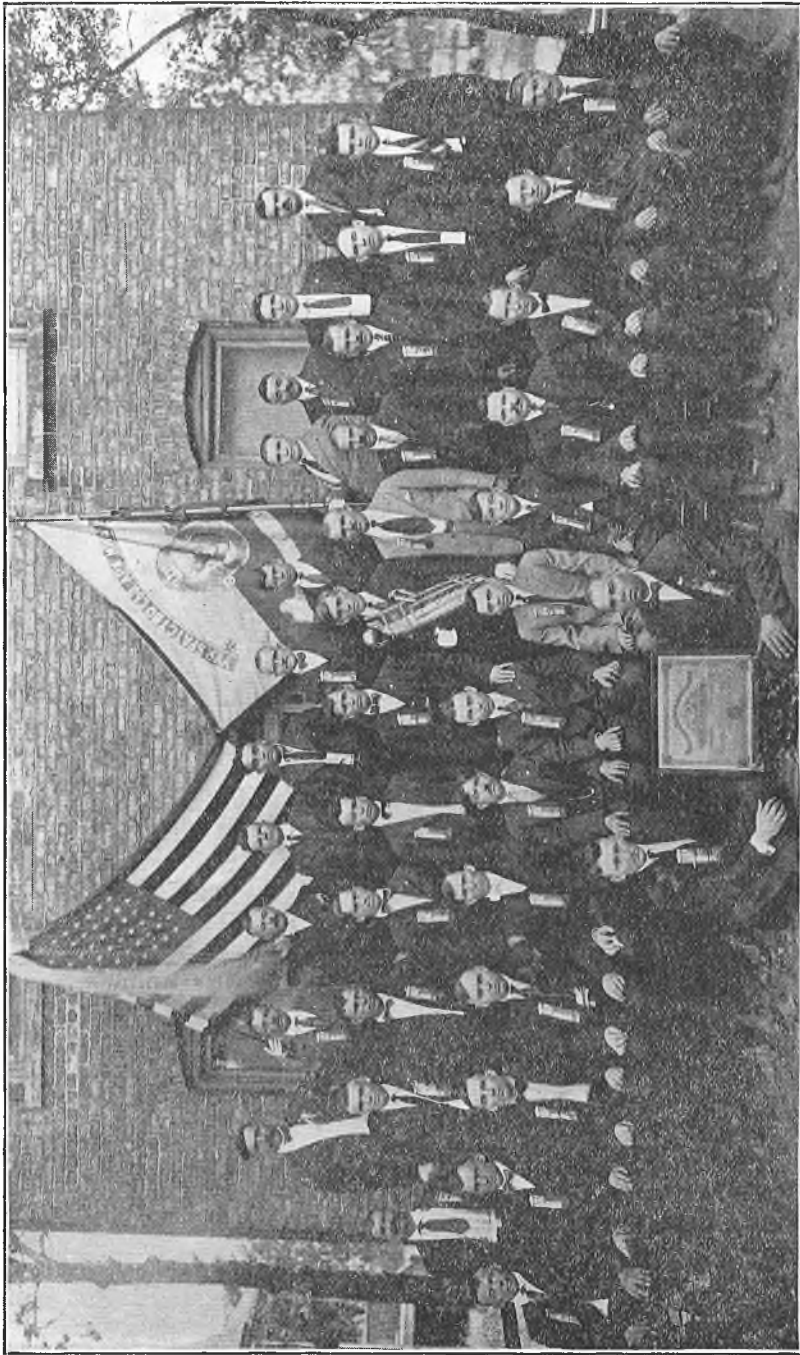
„А що? Нема Австріяка?!”

А я кричала: „Люди, що ви робите? Я маю одного мерця в хаті, а ви ще одного хочете зробити?”

Тоді капітан мені сказав: „А видиш? Ми будемо тебе вішати, стріляти. Тиж казала що нема Австріяка. А тепер сама поміркуй...”

А я кажу: „Пане! тепер моя хата є корчма, бо в мене мертвець є, то увійде хто хоче. Він мені на те каже: „По що ти ему кожух дала?” А я ему: „Боже милий! Як Бог взяв мою дитину милу, то нехай і чорт бере кожух! А я салдата мушу до хати приймати, бо як его не прийму і не дам ему послідний кусник хліба, то він мене в кождїй хвили підпалить.” Відтак казали мені стайню отворити. Ідучи туди я так дуже плакала, та руки ломала, що всі козаки дивилися на мене. Побачивши его на дворі, що стояв межі ними, як смерть блідий, я майже зомліла. І питали его, де гвер. „Пане”, відповів, „як мене ваші салдати імили, все від мене забрали”.

Мені казали, аби я дала ремінь, аби ему руки звязати; а я мала, але не хтіла дати, бо мені жаль було. Та був на дручках не далеко хати дрїт прибитий, що біле на нім висіло; той дрїт вони перерубали, і ему руки назад

Братство св. Арх. Михайла, від. 243 У. Н. С., в Вест Пулман, Ілл.

зв'язали, що такі ему стали від того сині, як шпильки. А я, як руки ломала, голосила і кричала: „Боже, що дало сеї ночі на мене, що мене хочуть і від другої дитини відобрати? (се я на те голосила, аби він догадався що має говорити, коли в мою хату увійшов.) І справді. Москалі прискочили до него з запитанням, коли прийшов. Він відказав: „Може було в першій, або пів до першої, як я прийшов” (А вони его о другій зловили.)

Они знова: „Ти не спав ще?”

А він: „Ні, каже, ще не спав?”

Они знов: „Відки ти прийшов?”

Він: „З другого села”.

„Як називається те село?”

Він: „Я — каже, знаю багато сіл”.

І оповідав про села десь аж під Галициєю (Галичиною).

А вони тягнуть далі:

Чого він сюди прийшов, чи він знав її — чи що?

Він ішов лісом і узрів світло, прийшов ближше — дивиться... а там мертвець. Тоді він повернув до хати, бо знав що на похорони дають їсти. Він увійшов до хати, тут не було нікого і дала ему хазяйка їсти — і „я вже не втівав, аж прийшла ревізія. (Та перша жінка, в котрої він зразу ховався, зрадила его. Не мала супокою — може ревнувала.) — А він рад — говорив командантови, що его взяли Москалі, бо не буде мучитися — а буде мати що їсти.

— — — — —
Івана забрали до Ч—ць і тут замкнули.

Коли его туди забирали, казали Москалі людям і мені, що нас чекають роки в Сибірі. На таке я післала свого тата до одного шпіона, аби він за мене просив, аби мене не брали до Росії. Шпіон лише сказав: „Так, так, він перебував в хаті вашої доньки, а ви се не знали?”

„Я се не знав!” сказали тато. „Відки? А і вона, донька Василка моя, не знала; тож молоде і ще дурне”.

А шпіон знова: „А я, знаю все. Знаю, як він ще в першій тої жінки, Зоїца її на ім'я — ховався, а до вашої Василки вже ходив. Я все знаю. І не лише я, але і Москалі знають”. А далі сказав: „І чому та его донька Василка сама до него не прийшла?”

Тато прийшли до мене до дому вповідають: „Іди — кажуть, сама до того рогатого, він мене і слухати не хоче”

Другої днини, о шестій годині рано — я сама пішла до него. Пішла і стала просити. „Можеби ви, пане, попросили за мене в тих панів, що мають силу, аби мене не карали і до Сибіру не брали. Я маю ще лише одну-одніську дитину — на кого я її лишу, як мене заберуть?” Саме на те надійшов той старший, що був при ревізії і каже: „От, в сеї жінки ми того вояка зловили”. А до мене звертаючися спитав: „На що ти ховала Австріяка?”

На те я ему: „Пане! Я сім років чоловіка не маю. Вже чотири роки, як нічого не пише. Видко вже вмер. А сего я люблю, і він мене любить. Він не має жінки, і миб були звінчалися. І ще він мені так казав: „Хоч би і сиділи тут Москалі і довше, то все одно нам не булоби добре; — бо наші Австріяки, як прийдуть, мене або застрілять або до „швармлінії” возьмуть; і ти рівно мене не будеш мати. А Москалі дуже добрі люде; як би мене взяли з собою до Росії, тоби мені може і ліпше було. Они, як кажу, добрі люде” — Але отсе все, що я тепер ему говорила — не було правдою. Я лиш мусіла так брехати, аби не були на нас обоїх лихі, і не збавили нас.

Командант, чи офіцер на се так

сказав: „Любить Москалів, каже, любить” — та нам оповідають люде, що ваші Австріяки-офіцери лишили гроші, і ви передержуєте его, бо він австрійський шпіон... от і все.

Я і се заперечила:

„Наші офіцери жадні нам гроші не лишали, і я сего чоловіка з любови годувала і укривала; а він навіть і не дуже ховався, аби его Москалі не зловили” Тоді той командант, чи офіцер і шпіон питають: „Та дуже ти его любиш?”

„Дуже, панове, так як своє серце. Дозвольте, аби я его хоть раз ще виділа”

Тут почали оба муштини реготатися.

„Ми знаємо — каже комендант — як то любов иде; жаль мені тебе, що семей рік чоловіка не маєш; — але може... може... і поможемо тобі що трохи. Лиш... бачиш... то буде коштувати... та не говори про те нікому. Ми ідемо до міста Ч—ць, а ти прийди сюди завтра рано”.

Я прийшла другої днини зраня застала лиш самого шпіона. Він мені сказав: „Ти не кажи нікому, що я зроблю, бо тут за дві копійки цілу Россію продадуть; а тебе буде твоя справа 50 рублів коштувати, і нічого тобі не буде. Наколиб було за мало тих грошей, то я прийду завтра рано до тебе, бо їду до офіцерів до Ч—ць” І справді прийшов рано і я дала ему ще 20 рублів; тай, що правда, не брали мене навіть і до протоколу. Івана-ж зараз потім в три дни забрали до Россії. Я ішла з С... і его наздогонила гень аж в Ч—ськім лісі на горбі, і ішла з ним аж до другого села, бо Москалі не позволяли на місци і в дорозі говорити. Коли було вже вільно говорити, я дала ему сорочки, і три хліби на дорогу, та еще скриночку медівни-

ків. А він мені сказав: „Не журися. Я би втік, але не маю грошей”.

„Я тобі дам гроші, кажу ему, лиш як хочеш наш край боронити”; — і зараз на руки дала ему 25 рублів.

Він сплакав і сказав: „Боже, яка ти щира. Я втечу, абим і голову згубив, або ноги, і буду наш край боронити, доки мого здоровля. А в Россії таки не остануся, хибаб мене вбили”.

Я ему ще отсе сказала: „Ти, чоловіче, не кури, не пускай гроші в дим, а де прийдеш в яке село, купи хліб, абись мав з чим втікати”

Він мене у всім послухав.

Коли его в Камінці Подільськім взяли на желізницю, то він, еще з одним другим камратом своїм, котрого також віднайшли Москалі, при моїх грошах втікли. І оповідали, що як втікали, то козаки вихром за ними гнали.

За чотирнайцять день вернули.

Саме о півночі, о дванадцятій годині вернув. При его відході, вже в дорозі, я ему шепнула до вуха: „Як бись втік, то верни до моєї хати так, аби тебе лиш одна птаха нічна віділа”

Колиж вернув, то ляг під стайню, бо я его що ночі визирала. Той другий, пішов до другої жінки. Я Івана не пізнала. Був по московськи перебраний і дуже чорний з лиця. Побачивши его під стайнею, я, як кажу, не пізнала его і почала кричати, що — мовила що то знов за Москаль прийшов? Хоче мене обікрасти? Він не обзивався.

Тоді я, приступивши близше до него і придивившися добре на него, дивлюся — аж то він.

Нагодувавши его в хаті, я ему кажу: „Що будемо робити, коли наша хата в підозрінню? Мусиш наново злагодити декунок під ногами корови і туди лізти, щоб навіть дитина не знала, що ти тут”

Він знов послухав.

Нараз надійшло за пару день несподівано тисяч козаків, і то на одинайцять хат в селі. Напхалося їх і до мене, і всюди було їх повно: в хаті, на подвію з кіньми, що не було куди і обернутися. Не на довго они прийшли, а все було аж страшно від них.

Від тепер я лиш одно пазила. А то, щоб хліб за хлібом був в хаті. Так дозирала я его між ворогами, носила поживу і все що треба було, аби лише з ями не виходив. Так просидів він там три неділі. — Коли я доїла корову і его годувала, та через те приносила мало молока до хати, козаки говорили: „Мало дає молока твоя корова.”

„Мало!” Кажу — і більш нічо.

Одного разу я пішла до С—ри продавати два бички і стрітила там шпіона. Я его не впізнала, але він сам задержав мене. „Жінко” — каже він мені „чи ти здуріла, чи що з тобою, що ти того в о я к а знов приймила з хату, що то ми его від тебе відбирали?”

„Я не знаю... Я не виділа его!” кажу, (а тут мені коло серця аж млісно робиться...) — „Ідїть і шукайте его собі. Коли его найдете, тоді зігніть мені голову”

Відтак з поворотом поступила я до одної парафінки попросила її, щоб перетримала его пару день в себе, доки не відбудеться в мене ревізія.

„Дам тобі і їсти і гроші, і що схоцеш” — кажу, „лиш притримай его, аби мене або его не стратили”. Третої днини була в мене справді ревізія. Я пішла в поле жито жати, що майже лягало до землі та просилося під серп; а Москалі прийшли і перевернули цілу хату. В декунку, під ногами корови найшли его мапи і шкла. Ціле село знало, що в мене найшли мапи.

Я пішла до шпіона і почала плака-

ти. „А що знайшли мапи?” питає він. — А я відповідаю: „Дитина принесла з ліса. Як наші втікали, то полишали дещо, а діти познаходили, бо гралися в декунках. — Що я винна?” „Д о б р е г р а л и с я” каже він. „Ти нічого не знала, а селом ішло як вогнем, що в ін знов в тебе в хаті. Гай, гай... небого... гай, гай!..”

„Я клянуся — що нічого не знаю!” кажу.

А він знов: „Та хоч его і нема, то мапи все такі в тебе найшли. Будеш мати біду, Василко”.

На таке я дала ему трицять рублів і він казав, що мені нічого не буде. І так сталося.

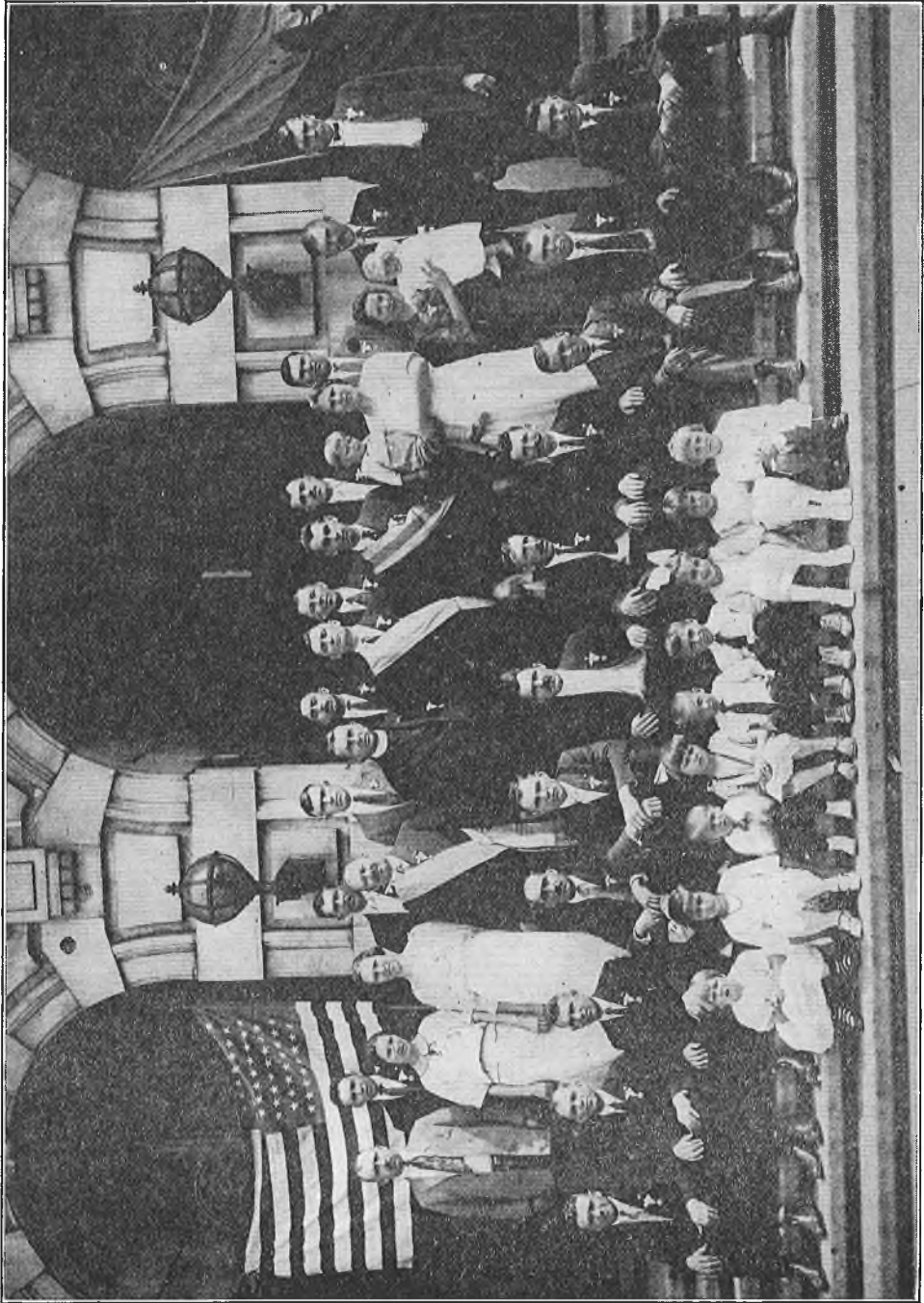
Люди ходили від часу до часу до него і все підюджували, та допитувалися в него: „Чи буде її що?” Чому Василці — кажуть — „нема кари?”

На те шпіон відказував: „Пождіть люди, пождіть, її ш і с т ь років на Сібірі чекають. Не журіться нею”. А я вчувши таке, пішла до него і плачу: „Тільки то мене грошей коштує — і я аби пішла на шість років в Сібір? Пане! — де правда?” А він: „Я вмисне так кажу, бо людям потрібно щось гризти, якусь кістку. Тобі жаль?” І засміявся. Тай так.

Тимчасом Іван сидів в тої жінки, і я ему їсти давала, що могла. По ревізії він назад прийшов до моєї хати. Коли Москалі відтягнулися — я ему все розповіла, що в селі діялося, і ми обое раділи. Так се тягнулося, доки аж наші надійшли.

Коли послідної днини шукали Москалі вже в моєї мами за Іваном з мапами, і я се зачула, мені нараз стало жовто перед очима і я мало що з ніг не повалилася. Тепер я вже знала. І мене застрілять або повішуть, і его. Але не прийшли. Їм не стало вже часу.

Стала я на дорозі — ідучи до мами, слаба, ні жива, і думаю: „Боже,

Товариство „Запорозька Січ” ім. Богдана Хмельницького, від. 245 У. Н. С. в Трентон, Н. Дж.

як вже даш смерть, то хоч дай за своїх людей, а не за Москалів. Полягло стільки війська, то нехай поляже і одна баба. Се за відчину і за свій нарід...”

Прийшов вже в останній хвили (коли відтягалися) Москаль забрав корову. Та я виплакала ту дорогу корову в него і післала її з чоловіком далеко в поле, відки лиш пестрою цяткою виднілася, а сама стала хату стерегти.

Заховалася я в комірку в своїй хаті, що була від дороги і — слухаю. Може повернуться ще раз Москалі. Ніхто не є перед ними безпечний. Ніби відтягаються... а все ще наворачтаються, щоб се, або то захопити, або де з ким крадьки попрощатися.

Ей, Господи!

Так я слухала якийсь час скулившись, та прикладаючи вухо до землі. Може ліпше зачую те, що може ще настати. Нараз чую... щось — „шур” — і тихо. І знов „шур” і тихо.

Вийшлаб на дорогу — боюся. „Боже!... думаю, може то Москалі чигають на наших... і ось, ось забють канони... Слухаю, які слова дійдуть до нас: чи русські, чи німецькі?”

Чую: н і м е ц ь к і — наші!! Тоді я — Господи! — кричати? скакати? Се наші, наші прийшли — Іван!!

Іван замельдувався і пішов знов в бій.

Деякі наші люди сільські прискаружували мене перед нашими вмовляючи в них, що Василка, (буцім то я) з Москалями змовлялася.

Коли я перед одним фельдфеблем жалілася за те, а се не був Німець, ні, а сам свій, Українець — він, не знаю чому, сказав: „Ти — каже, для царя вояка ховала? Га? Для царя? ще і жалуешся — ти сяка,... така! Иди, звідки прийшла”

В мене не було грошей... він се знав... тай тому мусіло так бути.

Плачучи я відійшла.

Вимовляючи, послідні слова, Василка мовчки обтерла верхом руки слези.

І щож далі, Василко? питала пані жінку...

„Нічо”, В неї було повне горло сліз.

„Що з Іваном?”

„Та я кажу. Замельдувався і пішов знов в огонь, і сталася Божа воля”

„Що?” Пані підняла голову з над своїх паперів і глянула на молоду жінку.

Так вона ніколи не говорила. Таким тоном. Ні. Її обличчє набрало мов кам'яного виразу, а очи були в діл спущені, руки звисали по боках.

„Що сталося?”

„Божа воля. Попав в полон”

„До кого?”

„До Москалів. Він їм був суджений”

„Верне, Василко”

Вона скривила уста, і не сказала нічого — лиш попрощалася.

Якось по двох роках вона знов відвідала.

Се було на послідну Богородицю. Вона прийшла з другими людьми на відпуст.

Споважніла, ніби ціле її колишне, життєм переповнене ество, успокоїлося. Лице змарніло, набрало якоїсь теміні, і мов з бронзу вирізьблене, виширало з білого рантуха. Очи задумливо дивилися по людях — питали.

Оповідала. Тут і там, усміхаючись, оповідала, як проживала. Дмитрик ріс мов сосенка і сим разом остався з бабунею на господарстві в її хаті, бо вона мусіла вже сего року на сей відпуст прибути до Ч—ць. Так покляла собі вгадку.

Добре її газдувалося? питала зна-

кома пані. Добре. Чому ні? Она щаслива, що може знов свою роботу робити. Як би не земля, та не та праця... та не худоба, та хата і Дмитрик, она би давно з розуму зійшла...

Від Максима з Канади не було звістки?

Від него самого ні. Але пан-отець розвідувався і прийшла відомість що він помер. Якусь скалу, писали — розсаджували динамітом, щоб могла туди переїздити залізниця. Він був там робітником. Того „пана”, що провадив то все, і его, і ще кілька інших... висадило в воздух. Лиш руки его — (так писали) віднайшли. Від других, то ногу... то голову... то знов шмати тіла — як на війні. І то все.

Пані змовчала на хвилину, а вона зітхнула.

— — — — —
„А від Івана не маєш звістки з Росії?”

„Раз була”

„Звідки?”

„Далеко на Сибір загнали. Дуже далеко. Один що втік звідти, але що не був з ним разом, оповідав, що так ему другі розказували, що там були; казав: там ошні оповідали, що там така стужа що — заким одно слово вимовлене до другого дійде — паде замерзлою крупкою до землі”

„Тай більше нічо?”

„Нічо. Хто годен все переказати? І ще (оповідав), що ночі дуже страшні”

„Так?”

„Страшні і глибокі. Ніби одна другої держиться; ніби з вічної безодні виростають. Літо коротке і лиш на те, щоб себе пооглядати, та сине на небі побачити. Відтак сонце очи примикає. — Нам тут добре — кажуть”

„Добре Василко?”

Мовчанка.

Вона перебирала несміливими р'юками волічку по краях своєї барвної крайки і задумалася.

„Літом ще добре” сказала нараз, наче вернула звідкись гадками... „роблю в поли, коло хати, вона тепер в мене наново пошита — а жіночої роботи доста. Білю полотна, тчу, робота не лягає до спочинку — як кажуть. Робота все є, і слава Господу, що є. Але зимою, — ох, як сумно іноді”

„В тебе дитина Дмитрик”

Се щасте моє. Стільки що мені Бог его оставив... а тоб... — Вечером, що в зимі або осению так зараня робиться, а я пряду. Навяжу куделю повну, аж хати споза неї не бачу — і пряду”

„Я вас не виджу зпоза куделі мамко” каже Дмитрик. „Заверніть до мене головку”

„А — я... синку”

„Бо я вас хочу видіти... я не хочу, аби ви плакали. — Татко в небі, самі казалисьте... не плачте”

„А — я. Так тобі здаєся, синку. Іноді чоловік заплаче” Звернулася до мене, звиняючися. Або співаю, а малий слухає, доки не засне.

Як засне, я слухаю. От так вже навчилася з того часу, все ночами надслухувати. Часом котресь з худоби в стайни зарикає, і мені стає лячно. Дрож проходить мені тілом. Воно якесь таке віщуче... „може хтось іде” гадаю. Часом собака завие. Часом вітер загуде в комині, затягне голосом, тоді стає лячно. Стає все перед душою, очима. Не дай, Господи нікому в друге війну дожити...

Встаю, кладу куделю в кут... і молюся... „Слава Тобі Господи, що Ти є!” кажу.

Чернівці, 22. січня 1922.

О. ОЛЕСЬ.

НА ЧУЖИНІ.

(Пісня).

Ой чужино — чужинонько,
Зрадлива дружинонько,
Одружився я з тобою
Після січі, після бою.

Після січі посічений,
Після бою скалічений
Пішов в хату — не топилось,
Хотів зісти — не варилось.

Хотів піти і спатоньки,
Як десь, як там у матінки,
А в головах на весіллі
Не подушка, а камінне.

Хотів лиха позбутися,
До домоньку вернутися —
Стоїть муром ліс дрімучий,
А за лісом гори — кручі.

Перелети посічений,
Перебіжи скалічений,
Перепливи синє море,
Пороскидай скелі гори...

Не силонька безсилому...
Лежу в степу немилому,
Кличу свою родиноньку
На мить одну, хвилиноньку.

„Прийдіть, зведіть головоньку,
Візьміть мене до домоньку:
Перенесіть на Україну,
Як гинути, — там загину.”

Стоїть тирса, схилилася,
Дрібним дощем умилася,
Припадає, щось шепоче,
Вкрити тіло мое хоче.

Побачив духа.

Застрашений селянин прибігає на попівство і розкавує священникови, що бачив духа.

— Деж ви бачили того духа?

— Біля самої церкви, як учора переходив.

— Як жеж виглядав той дух?

— Як тінь великого осла!

Священик поплескав переляканого чоловіка по плечи тай каже:

— Не говоріть нікому нічого. Ви дуже боязливий чоловік. Ви перешрашилися своєї власної тіни.

Заслужений.

— А дивіть, сусіде, я і не знав, що у вас таке добре серце. Повну миску пшоняної каші даєте псови.

— То не з доброго серця, а за те, що покусав польського жандарма.

Він вірадивби.

Трапилося, що протестанцький „прічер” був запрошений на весілля, на котрім подавано гостям вино.

Коли він на це обурився, молодий жартував, що прецінь сам Христос пив вино на весіллі в Кані та ще і чудо учинив, щоби бідні люди мали причім забавитися.

На це гордовито заявив „прічер”: „Це правда, що кажете, молодий чоловіче. Але якби я там був, то я бувби вірадив це Христови.”

Не хотів обидити.

Польський шляхтич в реставрації: „Кельнер! І ви то називаєте вепровим котлетом?! Таже то обида для свині, щоби це звати вепровим котлетом!”

Кельнер відповідає чемно: „Вибачте, пане, я не хотів вас обидити.”

МАРКО.

На небі хмари. Все більш смеркає,
І ніч безмежна, як світ, іде...
Все скуто жахом, а Марко грає,
А Марко грає, що сонця жде.

* * *

Посуха. Голод. Народ вмірає.
Де ж Милосердний?! Нема ніде...
Нема й не буде! А Марко грає,
А Марко грає, що Бог іде.

* * *

Не стало Марка! Упав голодним,
Упав на землю мерцем блідим.
Засяло сонце над ним холодним,
І Бог, прийшовши, схилився над ним.

О. Олесь.

Нема худоби — а то злизалаби.

Вертаєся Мошко до села з довгої
дороги, аж з Палестини. Посходилися
хлібороби до коршми, раді почути,
що він бачив. І так уже хвалить і роз-
хвалює Жидок усьо, що тільки видів
у святій землі і поза нею! Зійшла
бесіда на Мертве Море, на Содому і
Гомору. Питаються хлопи, чи був там.

— Якби не бути. І воду кушав —
така, вам кажу, гірка, якби хто полину
насіпав. Та ще що вам скажу: Я видів
на свої очі той стовп соли, у який Бог
перемінив жінку Лота.

— Не вжеж? — питають лукаво
селяни. — А чи той стовп то справді
із соли?

— Ёй Богу, із соли! Я кушав —
солене.

— А чи той стовп, неогороджений,
стоїть так собі, у чистім полі? —
питає дядько.

— Ну, на що його обгороджувати?

— На що?! — обзиваєся знов
дядько. — Я хотівби видіти, як довго
той стовп вистоявби у нашім селі.
Таже худоба злизалаби його за одну
ніч!

ЛЮБЛЮ СПОКІЙ.

Люблю спокій вечірної години,
Коли вітрець листками шелестить,
Люблю усміх маленької дитини,
Коли воно у сні здоровім спить.

Люблю в ночі рев бурі — хуртовини
І громів луск посеред полонин,
Коли мені наскучить мир долини,
І на верхах спинюся сам один.

Люблю тебе, моя велика мріє,
Що кличеш нас в невідомі світи, —
Хай громи бють! Хай буря скаженіє,
Хай світ паде — до тебе мушу йти!!

Богдан Лепкий.

І кури знають, де богацтво.

Бідні люди прийшли до маєтку,
купили гарне газдівство з кіньми, ху-
добою, з курми, гусьми і т. п. Один
з давних знайомих приїхав їх відві-
дати. Взялася дочка господарів опро-
ваджувати його по цілім обійстю.

Коли прийшли помежи кури, гість
спитався, як несуться кури. Дівчина
запишила губи і каже:

— Вони моглибися добре нести,
але тепер, коли ми багаті, вони не
потрібують того робити.

Шепіт ангелів.

Один священник говорив з вели-
ким запалом про ангелів-хоронителів,
які є вірними друзими чоловіка через
ціле життя. Унесений мріями, перер-
вав нагло проповідь і тихенько каже:

— Мені здається, що якраз тепер
чую, як шепчуть наші ангели до на-
ших душ.

На це із крилоса загудів голос
дяка:

— Єгомосьць, то не ангели, а хлопці
збиткують на хорах.

Братство св. Василя, від. 339 У. Н. С., в Філадельфії, Па.

ЧОГО ТИ, ВІТРЕ ?

Чого, ти вітре, вешся коло хати,
Чого скиглиш, як пес коло воріт?
Не бачиш? Я втомився, хочу спати,
Не бачиш? Я сумний, сумний весь світ.

А може ти несеш мені від сходу,
З ланів Поділля, з барвінкових гір,
Зітхання й зойки рідного народу? —
Ходи! — відчиню двері на розтвір!

Відчиню двері, стану на порозі,
А ти припадь до мене і шуми,
Шуми про те, що бачиш по дорозі
Йдучи на волю з вічної тюрми!

Богдан Лепкий.

ЕНЕРГІЇ! НЕСТРІМАНИХ БАЖАНЬ!

Енергії! Нестріманих бажань!
Не вянучих надій, а віри,
Важних велінь без колихань,
Вогню, краси, самоофіри!

Таким лише, як хочем ми,
Таким життя повинно стати!
Ми мусім вирватись з тюрми,
Ми мусім грати розірвати!

Так, так! але не слізьми, не плачем,
Не легкокрилими словами,
А ділом, волею, мечем,
Ось сими чорними руками!

О. Олесь.

ДЕЩО ПРО БІЛЬ ГОЛОВИ.

Причина болю голови буває через нестравність, але найчастійше через це, що долішня часть кишок є занечищена відпадками поживи. Це спричинює витворення бактерій, які творять отрую, яка передістаєся в кров і кружляє по цілім тілі. Деякі люди вживають на біль голови ріжних порошоків, які ділають шкідливо на серце. Відчувається пільгу тому, бо наслідком порошоків серце беться поволіше і є менший натиск крову у голові. Але та хвилева полеша ослаблює серце, найважніший орган нашого організму. Лучше перетерпіти біль, чим вживати шкідливих ліків, а ще лучше усунути причину болю голови. Потреба їсти легко стравні страви, уживати руху на свіжім воздусі і пити богато води. Часом болить голова від натуження нашого зору. Коли не можемо самі доглянути причини, через що голова болить, тоді мусимо піти о пораду до розумного і совісного лікаря.

НАЙВИЩІ БУДІВЛІ НА СВІТІ.

Найвищим будинком на світі є вежа Айфля в Парижи. Вона висока на 984 стіп. По ній ідуть: Будинок Вулворта в Нью Йорку 792 стіп, памятник Вашингтона у Вашингтоні, Д. К. 555 стіп, катедра в Ульм 529 стіп, катедра в Кольонії 512 стіп, церков св. Стефана в Відні 465 стіп, піраміда Хеопса 451 стіп, церков св. Петра в Римі 448 стіп.

ЯКА РІЖНИЦЯ ЧАСУ.

Коли в Нью Йорку є 12-та година в полудне, то в Шікаго є 11-та, а в Сан Франціско 9-та перед полуднем. В той сам мент у Лондоні є 5-та по пол., у Парижи 5-та 9 мін. по пол., в Берліні 5-та 54 мін., у Відні 6-та 6 мін., в Петербурзі 7-ма 1 мін., у Бомбаю (Індії) 9-та 51 мін. вечер, в Гонг-Конг (Китай) 12-та 37 м. по півночи, в Японії 2-га год. рано, а в Австралії 2-га 40 мін. рано — розуміється слідуячого вже дня. В Києві буде тоді 7-ма година вечер.

Братство св. Василя, від. 364 У. Н. С., в Клівленд, Огайо.

З неба не верне.

Українець і Москаль заблудили на степу. Напів заголодженим удалося вбити перепелицю. Коли обскубали і спекли, побачили, що птиця така мала, що нема чим ділитися. Порішили проте, що той з'їсть пташку, кому присниться гарніщий сон.

Коли пробудилися рано, розповідає свій сон Москаль:

— Я мав чудесний сон. Снилось мені, що Божі ангели тягнуть мене у коші до неба. Ніколи ще не чувся я такий щасливий, як у тім сні.

— Єй Богу святому, правда — каже Українець. — Я сам своїми очима бачив, як підтягали тебе ангели все вище і вище. І як я це побачив, подумав'єм собі, що ти вже певне з неба не вернеш ніколи. Тож встав я і з'їв тоту перепелицю.

Гарне товариство.

Була раз на світі держава, що мала такі гроші, що другі краї купували їх на підпал. Від верха до споду усі урядники були самі злодії. Керманич того народу звався Спідсучкі. Одного разу давав він бенкет у честь чужоземних послів. Підчас вечері один з амбасадорів шепче до уха господареві гостини:

— Пане Спідсучкі, ваш міністер справедливости украв мені годинник.

— Будьте спокійні, пане после, по вечері верну вам його.

І справді, як тільки встали від стола, господар вручив годинник втішеному амбасадорови.

— Щож він казав? — спитався цікаво чужоземний гість.

— Тихонько — тихонько! — шептав Спідсучкі. — Він навіть не догадується, що я ваш годинник відокрав.

Не міг втікати.

Коли польські охотники тренувалися у Франції, генерал Фош пригадав собі за них і постановив відвідати. По вправах він хотів випробувати їх відвагу.

В закритім місці була схована канона, набита сліпим патроном. Коли на команду усі стояли випрямлені в рядах, нараз, несподівано, вистрілено з канони, на близьку віддаль. Як тільки роздався гук, усі Полячки дали ногам знати. Порозбігалися і ховали, де хто міг. На полі остав тільки одним один жовнір із цілої армії. До нього приступив Фош зі своїм штабом поклепав його по плечи і каже:

— Бравий з тебе хлопець! Ціню твою відвагу і питаюся, якої хочеш нагороди?

Жовнір почервонів як бурак і загикується каже:

— Пане генерале, не хочу нічого, тільки позвольте мені чим скорше перебраться у чисте спідне одіння.

Не наша журба.

— Го-го-го! — оповідає один емігрант другому. — У наших сторонах то такі ліси, така гущ, що не протиснеш і руки поміж пнями. А олені в тих лісах то мають розсохи на цілий сяжень.

Молодий хлопець слухає того оповідання з роззявленим ротом і невинно питає:

— Дядьку! А якжеж можуть олені з такими рогами бігати поміж деревами, куди і руки протиснути не можна?

Ніяк не збентежений оповідач гукає:

— Та то вже їх діло, а не твоє ані мое!

Боявся втопити.

Наші повстанці зловили двох комісарів і засудили повісити. Вивели на міст, перекинули через поруче мотуз — повис один. Але мусів бути шнур збутвілий, бо урвався.

Висільник упав у воду, поплив ід берегови, сховався у лозах, і так спас своє життя. Коли прийшлося вішати другого комісара, він увесь трясся зі страху і просив:

„Товарищі! Пожалуйста, осматріте верьовку палучше, штоби не оборвалась! Плавать не умею, могби утопітьса!”

По американськи.

Іван Сербин, вдовець, входить до комнати, де сидить вдова Анна Турчин, і так говорить: „Анно Турчин, я не люблю довгих церемоній. У мене є свій дім і \$3800 на депозиті в банку. Даю тобі 3 мінути часу, щобись сказала, чи хочеш вийти за мене заміж.”

Відповідає вдова: „Іване Сербин, я маю також свою хату і \$5000 в банку, але не вийду за тебе, хочби ти був один одинокий мущина на світі. І я даю тобі пів мінути часу, щобись вибрався за двері.”

Не переконала.

Старенька, поморщена бабуся хоче обмити внучку, яка борониться з уської сили. Щоби переконати дитинку бабуся каже:

— Як я була така маленька, як ти, то я залюбки милася і кілька раз на день.

На це дівчинка показала на поморщене лице бабуні і каже:

— Ага! Як я буду митися, то і мое лице буде таке порізане, як ваше.

Щораз лучше.

Негарний з лица батько держить дитину на колінах. Напроти них зеркало, у яке пильно вдивляється донечка. По хвилі мовчанки вона відзивається:

— Тату, чи вас сотворив Бог?

— Цілком певно— відповів батько.

— А мене, чи також Бог сотворив?

— Розуміється! Але чому ти дитинко питаєшся?

— Е, нічого! Мені тільки здається, що Пан Біг з кождим роком вчиться щораз лучше творити.

Погодилися.

Перечиться Поляк з Німцем: „Щоти, Німче, знаєш про свині. Я знаю про них більше, чим тобі коли-небудь снилося. Я між свиньми зріс і виховався. Ціла сила Польщі у польських свинях.”

Поважний Німець кивнув головою на знак згоди і спровола каже: „Правда, правда! Свині Польщу збудували і свині її піддержують.”

Розсіяний.

Про одного із наших учених оповідають таку сміхованку:

Одного разу вернув він домів, дуже задуманий над своєю працею, яку ладив до друку. Коли входив до хати, почув якийсь шелест.

— Хто тут? — запитав.

З під ліжка, злодій, який знав його розсіянність, відповів:

— Тут не ма нікого, пане професор!

— То дивне,— промовив зпровола учений, — бо мені здавалося, що хтось є під ліжком.

ПРАВЕДНИК.

(З шікагоського життя).

Наче живий стоїть переді мною: смуглявий, середного росту, тихий, непомітний. Прозивали його Праведником за глибоку релігійність і чесність в відношенню до людей.

Робив у кравецькій „шапі” і зі свого зарібку підпомагав свою матір і її підручки-діти. Частину обертав на богоугодні діла і щедрою рукою давав на такі цілі, що промовляли до його чуткого серця. Сироти, вдови, каліки могли бути певні, що імя Праведника все найдуть між своїми жертводавцями. Був вправним робітником і заробляв добре. На свою власну особу потребував дуже мало, так, що помимо усіх видатків міг відложити еще якийсь гріш на „чорну годину”

Рік за роком переходив спокійно. Із молодого хлопця Праведник малопомалу переменявся у підстаркуватого парубка. Коли знакомі радили йому подружитися, він вказував на свою малолітну рідню, яка потребує його помочи.

А тихцем заходив не раз до священника і радився, яким чином мігби дістатися за пару років до монастира. Його тиха вдача мріяла про спокій, здалеку від метушні життя, від його спокус. Йому здавалося, що як чернець він буде міг посвятити себе цілком на службу Богові і людям.

Безробіття заставило його шукати роботи у другім місті. Рідню оставив на місци, а сам виїхав там, де агент подав адресу. Вдоволений, що не буде сидіти дармо, взявся енергійно до праці. Шукаючи за помешканнем, потрапив на родину з богато дітьми. Це були зведенята вдівця і вдови, які по-

венилися. Усі діти були ще малі, крім одної дівчини, яка вже ходила до роботи. Вона й була кормителькою цілої сім'ї, бо вітчим пропивав більше, чим заробляв своїм нестійним трудом. Праведник побачив скоро усі „газди” своїх газдів. Його тронула особливе кривда молоденького дівчати, яке годувало всіх, а в нагороду було поштуркуване а то й побиване від паного вітчима.

Була зима, а дівчина і теплої одержі не мала; — той самий одяг і на свято і на будну днину. Подерті черевики перемакали — перестуди та катару не могла ніколи позбутися. Чутлива душа Праведника не могла дивитися байдуже на людські терпіння. Під неділю виїхав до свого міста і вибрав сто долярів із своїх покладних грошей.

В понеділок вечером купив усій дівторі що потрібніше, а дівчині теплу суконку, зверхний одяг і черевики.

Господарі і діти не могли й надякуватися за добрість та щедрість. Дівчина тільки хлипала від великого зворушення.

Чинив це Праведник без ніякого себелюбства, а тільки, щоби сповнити діло милосердя. У нього і думки не було влюблюватися. Його мрії все були ті самі — монастир.

Одного вечера, як виходив із „шапи”, стрінув Ванду, яка на нього чекала.

— Не гнівайтесь на мене, але я мушу із вами поговорити, — сказала ніжно. — Мушу сказати так, щоби родичі не чули. Дома нема нагоди.

Праведник заспокоїв її, щоби сказала йому усьо, що на її серці, що він

радо вислухає усього, що їй на душі.

Ішли поволи вулицями міста, а вона перед ним „сповідалася” Росказувала, що вона витерпіла у своїм життю, як не було їй ніколи ніякого провітку, як уперве у нім розпізнала чоловіка доброго і зичливого. Довгу бесіду закінчила вибухом плачу. Скрізь хлипання і сльози, в уриваній бесіді, виявила йому свою любов. Закінчила тим, що як він із нею не ожениється, то вона заподіє собі смерть.

Бідний Праведник! Він опинився в блуднім колі, з якого не знав, як вийти. Усі його пляни були непричастні ід женитьбі. А вжеж годі брати людське життя на свою совість. Заспокоїв її сим-тим, а сам чим скорше вбрався до свого священника на пораду. Що вони там оба з собою говорили, не знаю, але у якийсь час потім довідалисьмося, що Праведник оженився.

Кажуть люди „оженитись-перемінитись”, але у цім випадку ми не могли побачити ніякої переміни у нашім знакомім. Хиба тільки еще більше споважнів чи посумнів. Досі був мовчаливий, а тепер і слова годі було добути. На усі жартобливі запити не звертав уваги, наче й не чув, що до нього говорять. Свою роботу робив як автомат: скоро, вправно, без видимого напруження.

Мало-помалу усі звикли до його поведінки і ніхто й не зачіпив його. Оттак перейшло пару місяців.

Одної днини нагло кинув роботу і не оповідаючися нікому вийшов із „шапи”.

Коли виходилисьмо з роботи, вчиталисьмо в часописях про нього. Було подане усьо під заголовком „Заздрісний муж стріляє до своєї жінки”

У самій новинці описувалося, як він негайно вернув домів і як застав свою молоду жінку в обіймах другого.

Репортер подавав, як вона утікла перед ним із хати, як бігла вулицями і як хотіла сховатися до поблизького костела. Тут він допав її і стріляв кілька разів, але якимсь чудом не влучив ні разу.

Заки поліція надбігла, по нім замело і слід.

Ванда з переляку зімліла, але поза цим не віднесла ніякої шкоди.

Минуло знова пару тижнів, заки його побачив. Яюсь раз вертав пізно до хати, коли із темного переулка висунувся тихенько чоловік і заговорив: — Заждіть Іване, хочу вам щось сказати.

По голосі я впізнав його. Цілий перемінився на вигляд. Завсіди худошавий, тепер подавав радше на кістяка чим на людське єство. Він, що дбав завсіди про опрятність, був одягнений тепер в якусь суміш лахміття, що разом з давно небритим лицем чинила його появу страшною.

— Не маю нікого порадитися. До священника годі зайти, бо за мною стежать всюди, як гінчі пси. Сам не знаю, що зробити. Не годиться мені покидати жінки, з якою слюб брав. Що вона зрадила мене, то не звільняє мене від присяги. Я не смію опустити її.

Я спитався, чому він до неї стріляв.

Він сумовито усміхнувся: — Я тільки налякати хотів, щоб не допускалася гріха. На кілька кроків поцілити не штука і сліпому. Але я і не міряв в неї — тільки пострашити хотілось.

Став мене просити, щоб поговорити із нею. Обіцявся вчинити його волю.

Таки другого вечера зайшов до її родичів, де вона перебувала.

Став розпитувати про це і друге, а відтак перейшов до самої справи. Як тільки вона зачула, про що діло йде, як кинеться окропом на мене:

— Я не буду жити із тим недоте-

пою, не буду вязати собі світа із немовою і святцем, що тільки про душу та Бога говорить. Я вже подала о розвід та тільки про це стараюсь, щоби заплатив мені за моє підірване здоровле, за мої розстроєні нерви.

Мені гидко було слухати цього від неї, що сиділа переді мною гладка і сита, як ланя.

Обізвалися старі: — Не на те ми дочку ховали, щоби відтак перший ліпший хам зневажав її. Не дозволимо жити їй із ним. Як хоче мати від нас спокій, то мусить заплатити за ту стрілянину і поругу над нею.

Пригадав я собі ту колишню родительську опіку, як вона майже боса і неприодіта до роботи ходила, як пестощі вітчима синцями списали були її плечі — усьо пригадав. Але знаючи глибоку релігійність Праведника, я знав його погляд, що він радше перенесе явну зраду, чим розрив подружжя через суд.

Проте і намагався я представити ціле діло із релігійного боку, що віра не допускає розводів, що тільки сама смерть може розлучити чоловіка та жінку.

Але вони тільки висміяли мене і вказали на цю велику правду, що ми в Америці, а не в старім краю.

Не добившись нічого, вернув'єм домів. У сінех застав його. Він тільки спитав: — А що?!

Коли розповів'єм, щом задармо ходив, він зітхнув, стис у мене руку і зник у темній ночі.

Чув я, що ходив до пан-отця — якось щасливо передістався — чув'єм, що духовний ходив зо два рази на

розмову із старими та з нею та що так само, як я, не добився нічого путнього.

Вони і старі наставали завше тільки на одним, щоби він заплатив певну суму грошій, коли хоче мати спокій. За иншу злагоду, за те, щоби жити разом, і чути не хотіли.

Наконець одної ночі він зважився і сам піти до неї. Коли прийшов, усі налякалися як сновиди.

Розповідали відтак, як він просив, щоби не доводити до гріха, як представляв страшну вагу присяги, як обіцявся чинити усьо, щоб тільки не допустити до розводу. Але вони стояли камінем на одним, що вона із ним жити не буде за ніяку ціну.

В неділю раненько він, не скриваючися, до церкви, до сповіди прийшов.

Хто дав знати детективам, не скажу. Найшлися якісь „добрі люди”.

Запричащався на першій службі Божій і з церкви вийшов. А „ті” уже на нього ждали.

Як усьо склалося, не знаю, бо надбіг аж тоді, як почув вистріли.

Побачив його, як лежав на ступенях церковного входу. Прибіг ід ньому, нахилився. Він посмотрів на мене тихими очима і зашепотів:

— Оттак лучше! Оттак без гріха, без розводу — усьо розв'яжеться.

Кровава піна вибігла на уста, очі стали стовпом. — Не стало Праведника між живими...

Детективи відганяли від трупа народ.

М. Б...а.

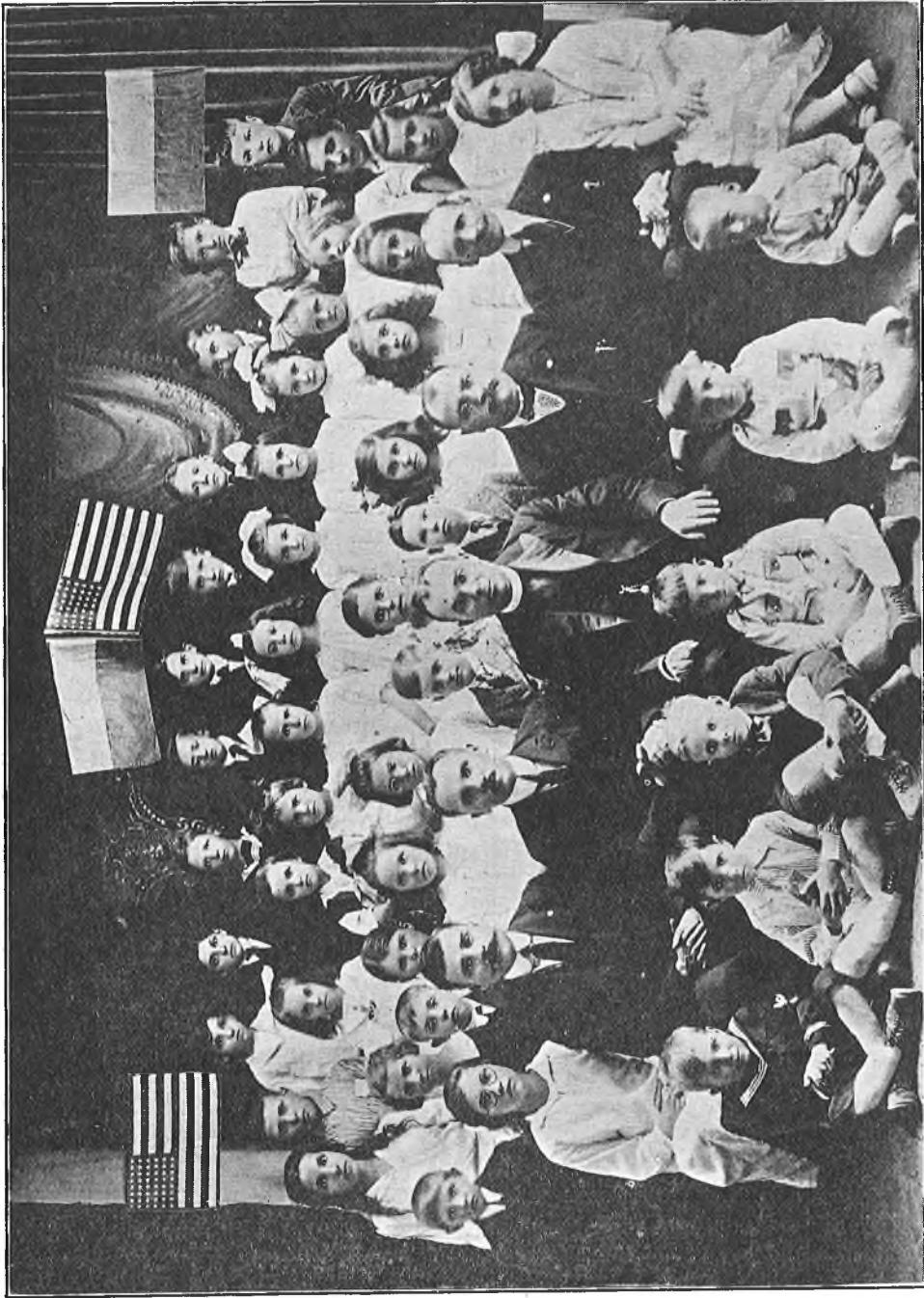

КОРОТКА ІСТОРІЯ ШКОЛИ В САВТ ФІЛЯДЕЛФІІ.

Еще за життя бл. п.
Клар. Сопера Органі-
ського наші щирі у-
країнські патріоти бо-
лючим серцем гляділи,
як наша дівчора, без
українських шкід, мар-
но пропадає для укра-
їнської справи. Щоби
по можности зарядити
люхови тугейший па-
тріотичний загал при
помочі місцевого па-
роха о. Кінаша засно-
вав в дільницьх Філя-
дельфії Народні Доми,
в котрих саме мали
міститись такі школи.

І уряд Народних
Домів, котрий майже
всюди вчасти входить
в склад Комітету
Шкільного, не завівся.
бо, як вказує отся
фотографія, не мале
число дітей ходить до
рідної школи в Савт
Філядельфії, а це дає
нам заперку, що за-
сіяна в серцях дівчо-
ри рідна наука не пі-
де на марне.

Теод. Грицей, предс.,
Ів. Жмутин, секр.

Українська Школа на Савт Філядельфії, Па., з Урядом Громади.

Ніякої забави.

До чоловіка, якого мали вішати, прийшла його жінка і каже:

— Мій любий, чи не хотівби ти, щоби діти прийшли побачити, як тебе будуть тратити?

— Ні! — суворо відповів муж.

— Оттаке з тобою ціле життя! Ти ніколи не хочеш, щоби твої діти мали якусь забаву.

Влучна відповідь.

Дуже милосерна „лейді” до служниці: „Марто, злови цю муху, що так бренчить по кімнаті і винеси її на двір. Але прошу тебе, будь дуже обережною, щоби її не ушкодила.”

Марта до „лейді”: „Прошу пані, там на дворі падає дощ. Чи не датиби мусі парасолю?”

Перервана лекція терпеливості.

Учитель вчить дітей, що завсіди всюди треба повздержувати свою гнівливість. Якраз добрий приклад трапився йому, щоби показати ділом свою зимну кров. „Дивіть — каже — діти, на ту муху, що крутиться біля мого носа. Гнівливий чоловік зараз уніссяби гнівом, а я тільки легонько відмахнуся... а чорт би її взяв, та то не муха, а оса!”

На всьо є спосіб.

— Миколо! — каже жінка — ти дуже перестудився: Можеби тобі чаю з румом.

— Що ти говориш, Насте! Чи ти не знаєш, що я присяг. Коли хочеш, щоби я випив, то злагодь той рум із чаєм, але відтак мусиш мене присилувати, бо инакше буду мав гріх.

Як дисципліна то дисципліна.

Один із наших полковників був дуже точний в захованню військової дисципліни. Він не стерпів, колиби хто з підчинених обізвася до нього незапитаний.

Одного разу він несподівано пішов на інспекцію кухні. По дорозі стрітив двох козаків, як несли великий казан, у котрім варено зупу. Казав подати собі шальку, начер, напився раз, другий й третий, сплюнув тай каже:

— І ви це свиньство звете зупою?

Один із козаків випрямився і спокійно відповів:

— Ніяк ні, пане полковнику. Ми зупу вже зїли, а це помії, які маємо вилляти у гноївку.

Вже не треба.

Батько до сина: „Молися, Івасю, щоби нас буря не затопила.”

Син до батька: „Та коли я не знаю, як молитися”

Батько: „Молися, бо як потягну тебе веслом по голові!... Зроби Богу якусь обітницю.”

Син молиться: „Господи Боже! Уже десять років я не молився до Тебе, але коли тепер Ти нас виратуєш і ми причалимо щасливо до берега, то ми...”

Тут батько перервав синові: „Гов! Не обіцуй нічого, бо ми вже при самім березі!”

Вища польська культура.

Каже Українець до Мазура: „Мацьку, чому ви держите свиню у тій самій хаті, де ви і діти і жінка спите?”

Мазур: „А ци то ви мисліта, що муй просяк такі вельгі пан, зе ему не бендзе вигодне мєндзи намі?!”

ЧИ НЕ ТИ СЛІПІЙ ІЗ СТЕПУ?

Чи не ти сліпий із степу
Сам зайшов у ліс?
— „Так, я сам, але осліп я
Не від сонць, а сліз”

Чи не ти предивну волю
По дорозі вбив?
— „Думав я, що наша панна
Ходить серед нив.”

Чи не ти у власну хату
Ворога привів?
— „Так, привів, але мій „ворог”
Також був з рабів.”

Чи не ти тепер голодний
Плачеш під вікном?!

— „Так, але і він конає
В хаті за столом.”

Чи не він у тебе, брате,
Паном, катом став?
Чи не ти синів і дочок
В наймити віддав?!

О. Олесь.

О. Олесь.

Добра рада.

Коли бачиш чоловіка у розпоренім одіню, у камізольці, що ледви держиться на послідних трох гузиках, то порадь такому біднязі, нехай сейчас ожениться — або хай візьме розвід.

Житте-життем.

— Если еще годину вітер буде так само сильний — говорив корабельний капітан до священика, — то в недовзі усі ми будемо в небі.

— Най Бог боронить! — побожно відповів духовний.

ГОЛОД.

Стократ розбуджений громами
Проклятий встав з землі
І зарепів голодними зубами
В гнилій, кривавій млі.

І він пішов нестріманий полями,
До міст, до сел, до хуторів,
Він нападав на все без тями
І все без тями гриз і їв.

Він розривав вола руками,
Вівцю, як хліба шмат, ковтав,
Дітей малих зідав з кістками,
Не обминав дерев і трав.

Все зів!... Тікали, — не спаслися,
Догнав на горах, у лісах,
А тих, що в муках роспалися,
Він зів голодний на хрестах.

І враз він сам лишивсь в пустелі
Всіхнувсь, пішов, на гору зліз
І написав огнем на скелі:
„Хліб, мир і воля — наш девіз.”

Заприсяг.

Польський жандарм присягає в суді проти Українця оттак:

„Я торжественно зізнаю, що оскаржений прозивав мене драбом, опришком, лайдаком, злодійом, грабіжником, батяром і дураком. Що всьо є правда, присягаю, амінь!”

Далекий свояк.

— Семене Савка! чи Грицько Савка ваш свояк?

— Дуже далекий! Бо то, бачите, я у моєї мами перша дитина, а він аж сімнайцятий!

З ЖИТТЯ.

ТИЖДЕНЬ У ШКАГО.

Той тиждень зачався вісткою про смерть мого батька. Три місяці лист шукав за мною, заки до рук дійшов. Здається нема ніякого дива, як старий чоловік пімре. Але коли той старець був твоїм родичем, якому ти не додержав обітниці, якому ти прирік, що вернеш за рік-два, який не годен був умерти, ждучи на тебе — а ти про поворот і не думав — тоді та смерть вразить тебе як кривда, котрої ніколи й ніяк не можеш направити.

Чи бажалося тобі колинебудь побачити помершого, почути його власний голос, що прощає тобі усьо?

Цілий вечер тоді, як той лист з краю дістав, я тільки того хотів, щоб яким чином побачити батька, хоч в уяві. Моя душа скавуліла, повзала, стелилась, щоб добути милосердія. Мені бажалось викликати силою появу духа старенького вітця, побачити ще раз повні любови і смутку очи та почути те сердечне слово „синку”.

На дворі мело снігом — не чути було людий.

Минала година за годиною. У са-мітній хаті я з болю вив і молився і просив і у голос до батька говорив: Прийди, покажися мені! Відпусти мені свій біль, відпусти свою старечу тугу за одинаком сином.

Як він вмирав, то послідною силою письмо до мене писав. Із тими недо-кінченими стрічками найшли його мертвого...

Минула північ й поза північ і я на-дармо ждав.

Не почую ніколи слів прощення за кривду, якої ніколи не направляю вже...

Поглянув на годинник — друга у

ночі. Усюди тихо — дарма, що велике місто — Шікаго.

Нараз серед тишини роздався зойк, нелюдський, довгий, протяжний.. Оттак пищить звірюка у смер-тельній тривозі... Мурашки перебігли по спині...

Хвилька тихо, відтак задубоніли кроки одні, другі...

Переулком біля моєї хати перебіг хтось...

Затихло знов... У пару мінут почув голоси...

Хтось шукав до моїх дверей...

Детектив питав, чим не видів ко-го... Пішов із ним на ріг моєї вулиці.

В калюжі крові лежав труп зарі-заного чоловіка...

Більше десять ножів дістав у груди і живіт...

Справців страшного діла не най-шли і досі.

Оттак зачався той тиждень па-мятний.

*

Безробіття тоді було. Кінець 1907 і початок 1908 р., це була страшна пора для робітників в Шікаго. Перед лютим морозом шукали бідні захисту, де могли. Деякі ховалися по теплих костелах, деякі пішли схоронитися в коритарах міських будинків, а деякі ходили-блудили цілими ночами, щоби не замерзнути.

Перемучений, невиспаний і зденер-вований, положився вчасно другої ночі і скоро заснув. Крізь сон здава-лося мені, наче хто помалу вийшов східцями і легенько пукав до дверей.

Але я не мав ні сили ні охоти роз-будитися цілком. Заснув твердо аж до раня.

Пробудили мене голоси під самим вікном. Коли виглянув, побачив полісмена і кількох людей, що несли неживого чоловіка.

Відтак довідався, що коронер розізнав. Бідняга вже кілька днів не їв і замерз в переулку, кілька кроків від моєї хати. Може то він у ночі добирався до мене, може то він пукав до дверей, пробуючи в останнє дістати якусь поміч?...

*

Тої самої днини, з полудня, почув глухий гук. Чомусь тронуло мене, що це не від авта, що це висріл і що у нім людська трагедія.

Хоч сам у себе вмовляв, що у мене перечулені нерви, що той звук найзвичайніший, від автомобілевої машини, чомусь завсіди наvertsало на ум: „це хтось покінчив з собою”.

За часок почув телефон. Знакомий погребник просив зайти. У маленькій кімнаті, під білою заслоною, лежало тіло. Погребник відхилив рубець. Я побачив лице, яке увидиш хіба в галерії красних штук. Прегарні черти лица, у рамках буйного, золотого волосся. Напрасна смерть не споганила ні крихітки краси. Лежала перед нами, немов у зачарованім сні. Погребник відслонив еще крихітку і вказав на малесенький синій значок біля лівої груди. От туди життя відійшло.

Історія самовбійства коротка. Муж залицявся до її рідної сестри. Коли не хотів пристати, щоб сестра перебралася від них деінде, поставила маленьку дитинку на постіль і на очех мужа і сестри застрілилася.

Чому у великім місті тільки самовбійств? Чому між емігрантами так часто вони лучаються? Чи длятого, що нема рідні, що нема перед ким виплакаться, виповісти своє горе?

*

Він оставив жінку, а вона чоловіка

у старім краю. Тут зійшлися і жили „на віру” Ніхто за них не знав, бо з ніким не сходилися. Вийшло на верха аж по всім.

Як до „того” дійшло, хто годеи сказати?!

А діло сталося ось як: Із зойком вона вискочила із хати. Він за нею з револьвером в руках. Два рази стрілив і поцілив за кожний раз. Оба стріли у плечі. Вона не впала відразу. До бігла до самої аптики, впала на східці і там дійшла. А він став під муром на хіднику і там з собою покінчив. Прямо у голову, аж мізк по стіні розпирсся.

Ніхто їх не жалів, ніхто не занявся похороном. Казали наші люди: „Яке життя, така смерть”.

А мені чогось прийшли на думку старі дерева, яких на старість пересаджують. Оттак богато емігрантів у новій землі нидіють і тілом і душею.

Це сталося четвертого дня.

*

Як дружба по них приїхав, то не міг добитися до дверей. Приїхали другі гості і всі разом порадилися, що мусять закликати господаря дому. Разом із ним стали еще сильніше пукати а то й валити у двері, але надармо.

Тоді дружба із другими молодими хлопцями розломали вхід. Сейчас усі подалися назад. Крізь двері бухнув чад від газу.

Найшли обое молодят у кухні. Він сидів у кріслі, а вона біля самої печі, з головою, спертою, на руках. Так і видно було, як усьо притрапилося. Завісила стирку просушити і притім відкрутила газ.

Він ще передше задрімав, а вона почувалася сонною, хлипнувши два-три рази газового чаду. Сперлася на руки і заснула на віки. А із нею її молодий.

Місто весілля — похорони.

На селі нема вигоди з газу, але й нема від нього негайної смерти.

Це було п'ятого дня в тижні — кількадесят кроків від мого помешкання.

*

Петро був гордостю своїх родичів. Любили вони його, любила рідня, любили усі. І як не любити, коли хлопчина, як то кажуть, був до Бога і до людей. Розумний, ввічливий, меткий до забави і до роботи. Уроджений і вихований в Америці, не цурався своїх людей, а навпаки заявляв себе усюди Українцем. Гарний, бравий хлопець!

Забаглося йому купити нову сорочку. Аж до міста поїхав, щоб купити, яку завгодно.

Але з міста уже не вернув.

Була тоді у самій середині міста стрільниця, де для забави стріляли із крісів малого калібру.

І трапилося так, що властитель стрільниці посварився був з якимсь „костумером” і в розгарі сварні змірив до нього з рушниці. Не вцілив у нього, а у Петра, який саме переходив вулицею біля його дверей.

І не зойкнув! Малесенька кулька влучила у саме серце...

Поховали Петра у гарній трунві, укрили вінцями та цвітами. Співав хор і музика грала.

Але уся парада не верне Петра...

*

Він мав „добру” роботу. У кам'яницях мив вікна. Тішився, що мав сталий і добрий заробіток. Неоден завидів йому. Мав жінку молоду й люблячу і двоє діточок.

Нині уже тої кам'яниці нема. Поставили на її місці хмародрап. Стара будівля мала „усього” десять поверхів. Памятаю, що десять, бо з десятого на землю упав.

В саму суботу. Акурат кінчив

працю. Спішився і не загахив себе, щоби скорше було.

Упав головою на столичок, де продають часописи.

На селі нема відки високо спадати...

*

Це сім випадків, які приключилися протягом одного тижня у вузькім крузі нашої еміграції в Шікаго. Колиб призбирати докладну статистику усього української еміграції в Злучених Державах, то сталоби страшно, яке велике число наших людей гине оттут напрасною смертю.

Колиж додати до того ті „смертні” роботи, за які хапаються наші люди ради „лучшого” зарібку, то вийшлови певно, що половина української еміграції не доживає свого віку, а гине де-де передвчасно.

От згадаймо тільки ту „преславну” „фугачку”, яка випровадила уже кількадесят Українців на той світ, де вже нема ні коминів, ні димів, ні тих клятих „фугачок”

„Фугачка”, це спосіб, яким вигладжують залізк. Згущений воздух викидає з великою силою мішанину піску і розмеленого скла. Робітники мають на лиці маску, щоби не допустити до легких тої страшної мішанки.

Але ця маска не захоронить від усього. Якась частина передістаєся до грудий, запаковує і продіравляє легки. Кілька, а найбільше кільканайцять місяців поробиш і вжесь готов. Уже не поможе навіть воздух рідних сторін. Виїхало кільканайцять ратуватися — усі повмирили. І на сім боці похованих чимало.

Нема і не буде між нашою еміграцією богато сивих голов. Фабричні умовини такі, що у них жде напрасна смерть або певна утрата здоровля, яка скорочує життя.

Цілюю провідників нашої еміграції повинно бути, щоби завернути усіх

назад до правдивого життя, яким є воно при хліборобстві на Україні.

Уся українська маса в Америці повинна зрозуміти, що для власного добра мусить помочи учинити Україну свобідною.

Не в фабричнім димі, не в гнилих „майнах” наше щастє і будуччина. Усі міські витребеньки не варта утраченого здоровля і скороченого життя.

Українці не мусять бути фабричними та копальняними рабами. У нас є досить землі, щоб погодувати усіх дітей України.

Із димного та гнилого воздуха, споміж чужини, нам потреба вернути там, де чистий воздух, де хрустальна вода із керниці бе, де соловейко і зазуля, де калина у лузі цвите, де живе народ такий, як і ми, де ми не будемо прибудами, заволоками, зайдами, а свобідними, повноправними горожанами свого власного краю.

Поможімож, щоб рідна земля і рідний народ чим скорше до свого права дійшли!

ЧОГО ПОКИНУВ?

Батько богач, а він у батька одинак. Оба страх завзяті були. Отець, по старому закону, послуху жадав, а той із кроку не вступив. Молодий, сподуфалий! Любилися, а сварилися завше. Як раз, у коршмі, котрийсь з хлопців зневажливе про батька обізався, то Василь до крови його побив, але ще того самого дня сказав старому, що нічого не розуміє.

Слово по слові прийшло до такого, що батько, у гніві, казав забиратися йому пріч із рідної хати.

Як був напалений, так і вийшов з обійстя, не оглянувшись.

Коли з'явився поміж знакомими в Америці, усі не могли вийти із вели-

кого дива. Перешептувалися між собою, що може кого убив або спалив, коли аж тут загнав ся. Деж бо із такого господарства! А він якби води у рот набрав.

Чекали краєни на листи з краю, може чого довідаються. Але у листах не було навіть згадки за ту бійку у коршмі. Яке велике діло, як парубок з парубком пібеться!

А про сварку дома не знав ніхто. Тільки двох їх тоді було.

Згадували земляки і сяк і так, а наконєць погодилися, що Василь виїхав тому, що був у завеликім добрі.

Він скоро найшов роботу й не-аби-яку. Хоть „грінор”, а заробляв вдвое, чим ті, що давно прийшли.

Ніхто не перестеріг, ніхто не сказав, що у тій роботі певна смерть. Хай богачик зазнає, що то Америка!

Недовго ждали зависні люди.

В чотири місяці почав кашлати, а на п'ятім забрали до шпиталю.

У пару тижнів потім довідався і пішов відвідати.

Висунули його ліжко на коритар.. Єще живого викинули спомежи людей.. У темнім куті лежав сам-самісенький тільки зі своїми думками.

Сумні очі дивилися десь у простор і не доглянули мене...

Уявою летів певне на рідне обійсте, до суворого але доброго батька, котрого так любив.. Може аж тепер покорився; може аж в пору великого свого сиріцтва впізнав, що отець правдивим приятелем був.. В думках певне привиджувалося село, котрого вже ніколи не побачить...

У великім, чужім місті, на шпитальнім коритарі, гинув „блудний син”, без щирої душі, без одного слова відради та потіхи.

За непокірну вдачу відбував покуту.

Як невжитка викинули його на людський смітник.

Богацький син конав жебраком, далеко від своїх нив, від свого роду, від рідної хати.

Прийде до старого вістка. Буде каятися батько за гірке слово, що викинуло одинака синаша із вітцівщини.

Буде бив головою о стіл, буде кулаками бити себе у груди. Буде ночами стогнав — о півночі встане і на вколінках молитися буде...

Але усі муки і молитви не вернуть йому сина, не вернуть молодого газду по нім, старім.

На далекій чужині фабрика столочила буйне життя.

Навіть вітром не занесе від тої могилки, де він на віки спочив.

ЗВИЧАЙНА РІЧ.

Казали, що у нього жінка в краю. Може бути, але тут він жив з добрачою, чесною людиною, котра певно за ту поговорку не знала. А врешті хто вгадає усьо мисленне розбитих душ нашої еміграції?

Було у них троечко дітей — усі хлопчики. Він жив із нею дуже поганно. Як запився, у звірюку перемилювався. З синців не виходила. Але ніхто не чув від неї скарги. Навпаки! Боронила його перед людьми.

Як раз вже через міру скатував її, дали сусіди знати на поліцію. Забра-

ли його до арешту. Але коли прийшло до переслухів, вона поти просила судю своєю ломаною англійщиною, аж той ізмяк і випустив його на волю.

Якось раз ішла вона зі своїми діточками щось-там купувати. Як мала переходити вулицею, середущий хлопчик, трилітний, вихопився наперед. А тут проти нього, о кілька кроків, тяжкий автомобіль у повнім розгоні. Тільки мала часу, що його відкинула. Сама вже не встигла виратуватися. Убило на місци.

Як він, той її чоловік, про усьо дізнався, то і похоронів не чекав. Крадьки позбирав своє манаття і в ночі утік. Утік від своїх рідних дітей.

Змилосердилася одна родина, що взяла одного хлопчика за свого.

Треба було видіти, як його брали.

Найстарший, хлопчина пять літ, став на переді, руки розпростер, в кулачки затис і заєдно кричить: — Не дам! не дам! —

Таке мале, а вже опікуном молодшим брало ся.

Кілько було при цім людей, усі плакали.

Серед зойку і хлипання їх розлучили.

Той оден ховається покищо між тою родиною, а других двох віддали до чеського сиротинця.

А батько — по Америці парубком гуляє.

Бурлака.

Не вдавав героя.

Василь і Мотря, з дітьми, зайшли до менажерії. Питаєся вона чоловіка:

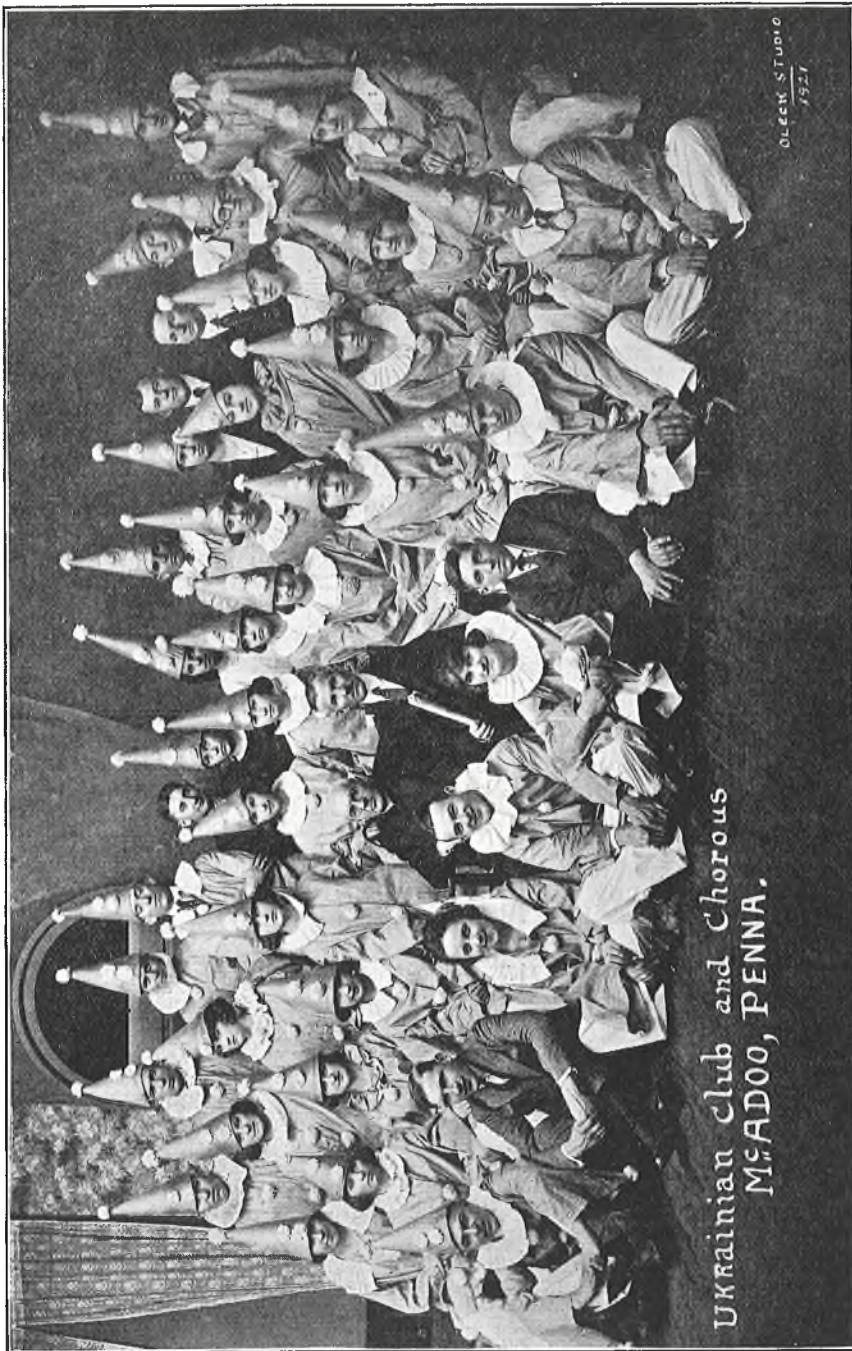
— Скажи мені, Васильку, якби так ті дикі звірі вирвалися із клітки, когоби ти перше ратував, мене чи діти?

— Себе! — не надумуючися відповів Василь.

Поміж Татарами.

На Криму Татарин зміняв свого коня за жінку.

Його знакоми говорили між собою: „Мусіло щось тому коневі конче бракувати, бо дежби розумний чоловік робив таку глупу заміну.”

Український Клуб і Хор в Мекаду, Па.

Я ВІДГУКУ ШУКАВ... Я БІГ З ДОЛИН НА ГОРИ...

Я відгуку шукав... Я біг з долин на
[гори,
Де в морі сояшнім купалися сніги,
І чайкою летів мій крик в простори:
Киги! киги! киги!

І не озвався ніхто. Сірілі мрачні скелі,
В повітрі маяли орли;
Я знов стояв один в пустелі
І рани знов пекли.

І хтось сказав: Покинь шукати
Шляхетних спільників-братів,
Лишись в бою один стояти,
Самотним будь серед світів.

Кричи і плач і грай на лірі;
На те я й струни дав тобі,
Щоб ти пішов туди, де звірі
Стікають кровю в боротьбі.

Щоб втишав ти їх лють на герці,
До сонця очи їх звернув,
Щоб ти збудив любов в їх серці
І людські сльози їм вернув.

Покинь пустелі сі, мій сину,
Іди туди, де вир, де кров!
І я пішов із гір в долину
Щоб заспівати про любов.

О. Олесь.

Болить у боці — може жінка буде.

Малий хлопчик чув у школі, як Бог сотворив Еву з Адамового ребра. Ця наука вразилася глибоко у пам'ять дитини. Одного разу переївся хлопчина ріжних ласощів і його заболів животик. Сів собі на приспі і сильно притискав жолудок обома руками. Надійшла мати тай питає:

— Павлуно, що з тобою?

А хлопчик тихенько відповідає: — Мамцю, я міркую, що Бог хоче сотворити мені жінку, бо мене дуже у боці болить.

Признав правду.

Двох приятелів, один адвокат а другий лікар, завели між собою дружну суперечку, котра професія вартніща. По довгих аргументах каже врешті лікар:

— Мусиш признати, що адвоката не робить з людей ангелів.

— Твоя правда — скоро відповів адвокат, — за те лікарі посилають кожної днини до неба тисячі людей.

Уже через міру.

Один чоловігяга винен був дентистови за вставленне обох щок — вже більше, чим рік. Пішов дентист спробувати, чи не сколектувавби довгу. Як вернув домів, жінка питає:

— А що, заплатив?

— Еге! заплатив! Ані centa не дав! А в добавок був такий безличний, що у злости скреготав тими зубами, що я йому, на борг, вставив!

Оправдався.

Сотник робить перегляд сотні перед парадом. Усьо в добрім порядку, тільки один козак стоїть в рядах із щетиною на лиці — неголений може від місяця. Сотник приступає гнівний і питає його:

— Чому не оголився?

— Вибачте пане сотнику, але я ніяк не винен. Нас голилося девятьох, а малосьмо тільки одно зеркальце. У замішанню я певне підголив когось другого, замість себе.

ОБНОВА НАЦІОНАЛІЗМУ.

Послідна війна знищила багато мрій; поміж іншими збурила воздушний замок мрійтеців про інтернаціональне братерство і любов. Натомість показалося у повній силі це, що здорові думачі люди передвиділи давно, а саме, що підкладом усього теперішньої цивілізації є себелюбство.

Збірний еґоїзм має перетворився у такий сильний націоналізм у культурних народів, що під ним завалилася, мабуть на все штучна будівля міжнародного соціалізму. На наших очах ми бачимо, як разом із королівськими престолами падають і божки штучних, неприродних теорій.

Кажуть, що світову війну викликали великі світові фінансісти, для яких війна є все великим жнивом. Але усі заходи грошевих баронів не довели б були до нічого, коли б не національні ворожнечі і амбіції.

Франція хотіла добути назад перде становисько у світі, яке втратила через глупоту Наполеона III-го, Англія покористувалася вибухом війни, щоби знищити грізну купецьку і кольоніальну конкуренцію Німеччини, Італія хотіла відорвати італійські землі від Австрії і пімститися на старім ворозі, який через сотки літ держав її під ногами, а Росія влізла у війну із традиційною короткозоростію сліпого недотепи.

Осередні держави поставили усього на одну карту і були би певно не завелися на своїм рахунку, коли б Злучені Держави не були вмішалися в борбу.

Виступ Американців, це також обновлений націоналізм; це промовила анґльо-саксонська традиція, яка заставила емігрантів-дітей стати в обороні старої Матери-Британії.

Уже у самій війні ми бачили, що соціалістичні теорії не спинили ніяк різні. Намість інтернаціонального клича „Соціалісти усіх країв єднайтеся!” можна було поставити „Соціалісти всіх країв ріжтеся, мордуйтеся!”

*

Із доктринерами є та біда, що вони не бачуть дійности, а тільки те, що хочать видіти. Помимо так виразного і стихійного націоналізму, вони піддурювали себе і других, що воєнний катаклізм, це тільки вода на їх млин.

Вони пророкували, що по війні наступить дуже скоро світова революція, яка уведе в життя усі ідеали „великого апостола” Маркса.

Кому небудь еще і тепер сниться всесвітна соціалістична держава, той хиба невилічимий сновиди.

Приклад Росії це страшний образ найбільшої тиранії, яка можлива між людьми. Ми бачимо, до якого „раю” може довести жменя божевільних теоретиків при допомозі людського шумовиння, голоти, або як по ученому звать це „пролетаріату.”

Російський пролетаріат становив і становить найтемнішу і найбільше нездарну часть суспільности.

Нараз цілу Росію перевернули горі дном і сказали, що та найтемніша чернь російської суспільности має цілу владу держави у своїх руках.

Це так само, якби підчас бурі відібрав керманне кораблем від інтелігентних, фахових людей, а передав тим, що палять під кітлами.

Оттак воно і сталося з російським державним судном. Потрісканий, розбитий корабель чимраз більше наповняється водою, аж колись піде на саме дно.

Цікаве однак в цім рухові це, що

мілітарна сила совецької Росії держиться не чим іншим, а національними гаслами. У тупі голови російської черни втовкується ідея, що Росія буде тим Мойсеєм, який заведе новий лад на світі. Сей апіль до амбіції находить відгук у червоної армії. Вони і справді думають, що „обнова світа” вийде із кромішної російської тьми.

Кервава „забавка” божевільного Леніна і Ко., яка коштує Росію, а з нею і Україну, уже яких десять мільонів людського життя, закінчиться цілковитою руїною і такою різнею та анархією, якої ще не бачив світ.

Погляньмо однак на цивілізовані краї, бо тільки у них слідно свобідний розвій розумної думки.

До війни і якийсь час по війні у Італії соціялісти творили велику силу. Чого не було у числі, це доповнювалося террором. Це признака соціялізму, що на словах несе людям рівність, братерство та любов, а на ділі шибениці і розстріли для всякого, хто не ихньої думки.

Оттак і в Італії гадали вони захопити владу у свої руки пострахом.

Але Італійці це не російські мужики, над якими може панувати і Мурин з Африки, аби тільки добрий батіг та який такий відділ із крісами в руках. На ганьбу Московщині тре пригадати, що підпорою большевиків були китайські і лотишські відділи, яким піддалося усьо московське населенне.

Італія не дала стерроризувати себе і Жидам. Пролетарська чернь не винесла на своїх плечах в гору усякого рода Троцьких! Насупроти погрози черни середні верстви італійської суспільности взялися до оборони держави. До них пристали хлопи та інтелігентні фахові робітники, які не хотіли, щоби поденне людства, недотепна голота

узяла верх над усім, що розумне і характерне. Ця націоналістична організація „Фашистів” виповіла рішучу борбу інтернаціональним авантюрикам і скоро прочистила воздух. Нині Італія під кермою націоналістів начала правдиве діло обнови, створюючи не політику божевільної утопії, а здорову політику народну, пристосовану до потреб італійського населення.

У Німеччині комуністи пробували створити террор і дохопитися до влади. Великанські тягарі, наложені антантою на німецький нарід, давали добру почву для „червоних” Вони хотіли використати невдоволенне німецького народу; думали, що перемучений і збіджений нарід послухає всякого поклику, щоби різати і грабувати. Але німецький народ не пішов за сліпими, умово хорими провідниками. Нині Німці еше сильніщі націоналісти, чим перед війною. Тоді осередком їх національної думки був німецький монарх, а нині німецька держава. Усі замисли ворогів зовні і внутр не розбили і не розібють розумного німецького народу. Любов до німецької батьківщини стане підоймою, яка винесе Німців скоро понад усьо зависть і лакімство світа.

Про Францію і Англію шкода й говорити, бо у них націоналізм все був і е такий сильний, що усі інтернаціональні струї розпливаються у нім, наче у морі. Англійці і Французи не потребують навіть серіозно думати про інтернаціональну погрозу, бо вони занадто свідомі та інтелігентні, щоби перейматися доктриною розкладу.

Чим більше інтелігентний народ, тим сильнійший його націоналізм.

Оден з найрозумнійших народів у світі — Жиди. Вони доводять свій націоналізм аж до шовінізму. Вважа-

ють свій нарід за найліпший у світі і міркують, що судьба призначила їх на провідників людства. У Палестині придбали собі свій національний захист, а по цілім світі з'органзувалися віддавна в явні і тайні товариства. Вони висмівають націоналізм у других, заявляють себе часто межинародниками, але на ділі є найбільшими націоналістами споміж усіх народів. Розсипані по всіх краях, поділені на сотки ріжних партій, говорять ріжними мовами, а однак задержали кріпко свою народність через тисячі літ. Інтернаціоналізм вони мають для других як у приповідці „Добрий кожух, але не на мене шитий” Вони глумляться в душі із всіх легковірних, які вірять у щирість їх інтернаціональної пропаганди.

Увесь цивілізований світ видвигнув тепер націоналізм як природну ціху культурного розвою, поступу.

На наших очех відживають давно забуті народи. Цілий ряд нових національних проблем повстав у послідних кількох літах.

Малі народи Естонців, Фінляндців, Лотишів, створили свої держави. Відновилася Чехія, Литва, повстала Югославія, Польща. Ірляндія добула частину свого права. Ожив велитень Індії. Тут воскресший націоналізм довів до такої несподіванки, якої ніхто не міг і надіятися. Гіндуси були поділені на суспільні кляси, між котрими були такі провали, що здавалося, що ніхто і нічо не годен цього порівняти. Під подихом патріотизму знесено ріжницю кляс, яка перетревала була тисячами літ. У Єгипті і в Туреччині бачимо кріпку національну струю, яка дає нове життя навпів завмерлим народам. Особливе неприємною несподіванкою для антанти являється обновлений турецький націоналізм. Патріотизм став для Тур-

ків тонікою, яка дала їм силу розгромити Греків і захопити у свої руки Тракію і Царгород.

На границі поміж Іспанією та Францією є малесеньке племя Басків. Усього пару тисяч голів. Націоналізм і тут зробив свою роботу. Ці гірняки плекають свою власну мову і літературу та заховують бережливо свою автономію.

В Злучених Державах виразом скріпленого націоналізму являється організація „Ку-Клюкс-Клен”, яка поширюється незвичайно скоро, а якої цілію є задержати престиж в руках англо-саксонської раси.

Усі розумні народи отрясуються із інтернаціональної дурійки і перебудовують свої програми на патріотичний лад. Вони бачуть ясно, що одним шабльоном не можна заповнити людям гаразду. Кождий нарід має свої особливі обставини, свої характеристичні прикмети, свої традиції, свої звичаї, ріжнородні умовини кліматичні, окремі ідеали життя — і до усіх не можна приложити тої самої міри, щоб заповнити усім щасте.

У природнім розвою людство буде стреміти не до того, щоби з усіх народів зробити гидку саламаху, без запаху і смаку, а до цього, щоби кождий нарід міг розвиватися після свого власного ідеалу. Цілію міжнародної думки буде тільки, щоби усі народи могли жити із собою, як добрі сусіди.

Чим скорше сповниться це, що кождий нарід буде мав свою власну державу, тим скорше настане загальне братерство на світі. Хто мріє про оден інтернаціональний батіг, держаний в руках пролетарського атамана, той хоче посунути цілу цивілізацію назад у часи дикунства. Людство не буде стреміти до пролетарської тиранії. Воно буде мати за завдачу винищити до тла й увесь слід черни.

На місци жебрацької, темної голоти і її влади, людство буде трактувати біду як суспільну хворобу, котру треба винищити. Не спуститься людство на дно, а піднесе із дна тих, котрі через лихі теперішні обставини на те дно упали.

„Проч з пролетаріатом!” стане кличем усього світа.

Україна буде мати дуже легку за-

вдачу. Богата земля дасть змогу жити усім у повнім добрі.

Той світлий час для нашого народу уже недалекий. Національна свідомість шириться між нами із стихійною силою. Коли увесь український загаль стане патріотичний, тоді скінчиться вікова неволя і для усього нашого народу настане справді рай на землі.

С.

Не можна зле говорити про померших.

—

Як вернув Іван до хати, то жінка тільки охнула:

— Бійся Бога, Іване, що з тобою?!

Ціле його лице було повне синців, а під очима чорніло, наче окуляри. Пошкробався у голову селянин та тільки вимовив:

— Та то той ляшок-кольоніст, що на „панськiм” побудувався.

Злюще стала жінка торкотити:

— Та тобі не встид заходити собі з таким пройдисвітом, зайдою, з волокитою від світа, з лайдаком...

Але тут Іван уже не дав жінці далі говорити:

— Цить жінко, не годиться образити померших...

РОЗКАЯНИЙ ГРІШНИК.

—

Коли циган бачив, що не ма з саду куди утечи, вкляк і став молитися. Надбіг садівник і грізно питає:

— Що ти тут робиш, злодюго?

— Оттака вже циганська доля — зложився як ножик циганище, — що не можу нігде спокійно помолитися. Де тільки піду, усюди безпокоять та ще й прозивають.

ВІДРІЗАВ.

Один адвокат, щоби допечи священикови, сказав:

— Як би в мене був син ідіот, то я вивчивби його на попа.

— Дуже можливо — відповів духовний, — але видно ваш батько був иншої думки, коли вивчив вас на адвоката.

УСЮДИ ПЕРЕШКОДА.

—

Священик сповідає умираючого і перестерігає його, що мусить погодитися з сусідом, з яким ворогував довгі роки.

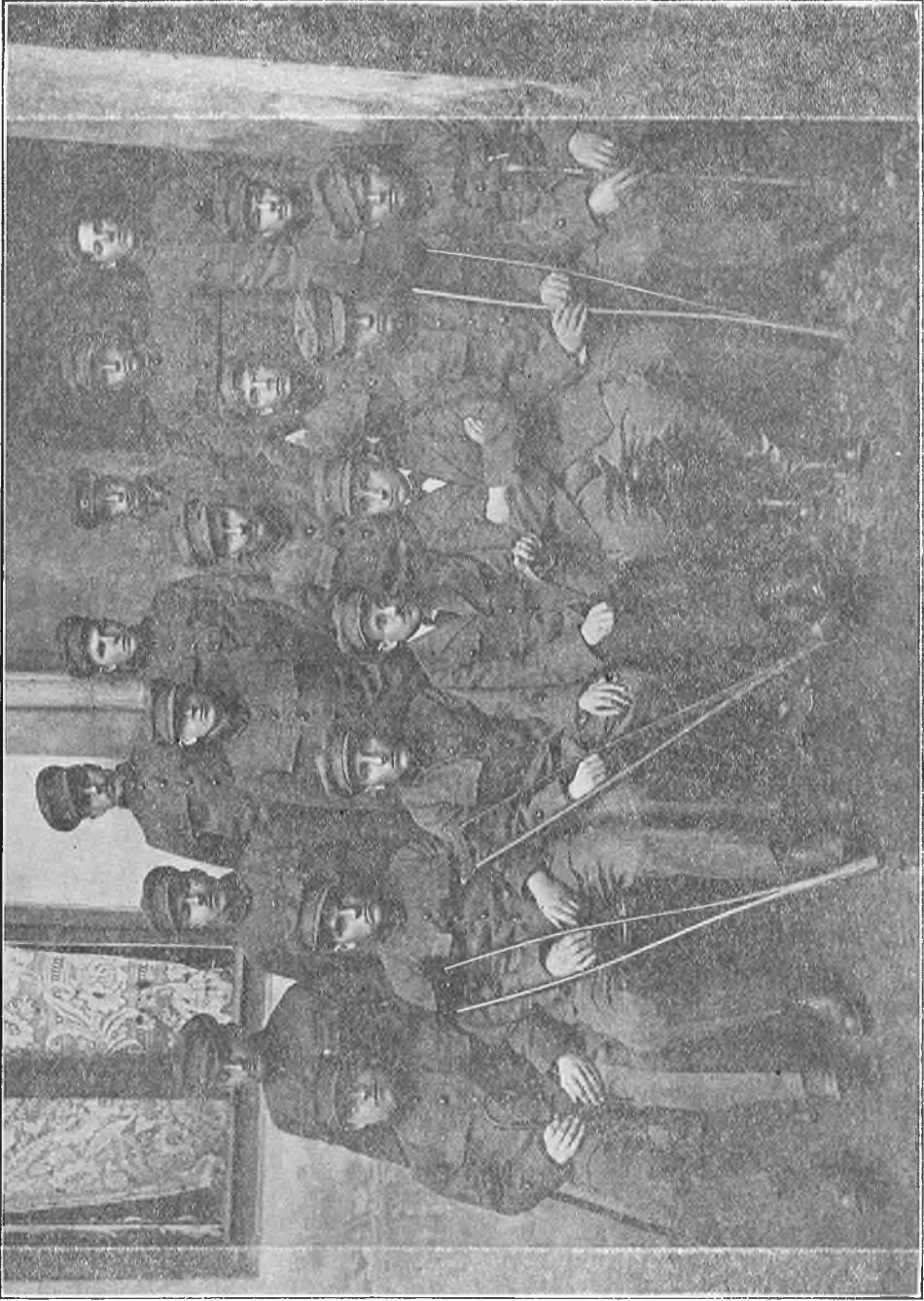
— Добре ваше слово, пан-отче, — каже розкаяний грішник. — Коли я умру, то я пращаю йому усьо, але коли буду жити... то попамятає він мене!

Зрадився.

Пише Українець лист, а Поляк лукаво заглядає, чи не вичитає чогонибудь. Побачивши це, Українець кінчить лист оттак:

— Написавби ще більше, але проклятий Лях заглядає мені поза плечі і читає, що пишу.

— Далібуг, пане, же неправда! — обізвався почервонілий Ляшок, зраджуючи цим обізваннем свою вину.

Група українських інвалідів.

Всі в першій ряді без обох ніг крім одного старшини — всі мають протези (штучні ноги)

ПОМІЖ УКРАЇНЦЯМИ.

Минувший рік записався в історії українського народу як причинок до лихоліття, яке започалося від вибуху світової війни. Вершком нещастя був і є великий голод в південно-східних землях, від якого вимерли і вмирають сотки тисяч людей. В новітніх часах не було приміру, щоби язва голоду була такою грізною, як в навіщених землях України. Причиною цього страхіття було те, що московські большевики загарбали усю поживу, як податок, у пору посушного і невроджайного року. Широкий світ дізнався, що голодують Москалі над Волгою і подав їм поміч з усіх сторін. Про голод на Україні не знав ніхто, а хто і почув яку вістку, то не хотів вірити. Якжеж можна було припустити, щоби „шпихлір Європи” стояв пустий!

Мабуть у московських большевиків зродилася чортівська гадка, щоби виморити голодом бодай частину українського народу, а на опорожненій землі осадити кацапські кольонії. Попри Москалів поселюють вони комуністів із цілого світу, створюючи на нашій споконвічній землі захист для усіх своїх симпатиків.

У голодній стороні вмирав нарід у страшних муках. Траплялися випадки, де матері вбивали власні діти, щоби їх тілом погодувати других дітей і себе. Люди їли траву, кору з дерева, падлину, а навіть людських трупів.

Збіглі із тих страшних околиць розкрили наконець таку печальну картину, що розбудили совість добрих людей. Зачали давати поміч бодай яку-таку. Погроза голоду не минула і не мине так скоро. Помимо ратунку е ще чимало нашого народу впаде від голодової смерті. У глухих кутах і

знати не будуть, що десь-там була якась ратункова акція.

Крім голоду большевицькі комісари невинно „очищували” і очищують, щоби на Україні і духом українським не пахло.

Що свідоміщих людей розстріляли або прогнали в Сибір. Вирабували Україну з поживи, а відтак кинулися грабити наші старинні памятки, які були переховані в церквах, монастирях і музеях. Під покришкою, що це для голодних! А на ділі е так, що всі большевицькі урядовці живуть у найбільших роскошах, що за границю повивозили для себе величезні скарби, а нарід робучий як сербав так сербає пісну юшку та закусує чорним, сухим хлібом. Оден виняток то жовніри „червоноармейці” Тих годують лучше, бо це підпора большевицької тиранії, бо це оприччники новомодних царів. Після власного звіту большевики признають ся, що казнили смертию близько два міліони людей, а між ними самих мужиків близько оден міліон! Колиж додати до цього убитих скритовбійчо і виморених голодом та пошестями від нужди, то покажется, що „пролетарська влада” вимордували близько десять міліонів людей!

Вислідки темної газдівки „царів голоди” е такі:

1. Загальна нужда.
2. Загальна деморалізація.
3. Загальний упадок просвіти.
4. Загальний неспокій і страх о життя.
5. Загальна неволя усіх, що не належуть до пануючої кляси комісарів.

Большевики держаться виключно страшним террором, якому нема і не було пари у світі.

Треба сказати з признанням, що український народ пробує безвпинно скинути із себе ярмо, не зважаючи на ніякий пострах. На Великій Україні іде явна і потайна боротьба проти московської сили. Наше кубанське військо вже не раз пробувало стрясти із себе тяжкі окови. По всіх землях кипить, а час до часу тут і там зривається більше або менше повстання проти наїзників. Коли найдуться люди, спосібні до організації і проводу, Україна повстане ціла і вимете усю страшну тиранію поза свої межі.

У нашій Галичині піднявся також народ до боротьби — проти Ляхів. Цілий край в огні. Українці палять ляхські стирти, фільварки, кольонії. Декуди з'являються дрібні повстанчі відділи, які зводять боротьбу з шандарськими та військовими відділами. Чимало хрунів згинуло із рук наших боївків, а між ними вбитий архи-зрадник Твердохліб, який пішов був на службу Полякам. Перетяті телеграфічні дроти, зірвані залізничні тори, ушкоджені мости, бомбами розбиті будинки, убійства польських урядників, це все показує, що галицькі Українці не дадуть осістися безправній ляхській владі на своїй землі. Важна ця боротьба тим, що її ведуть не тільки студенти, не тільки інтелігенти, але переважно наші селяни. Довго терпеливий хлібороб сказав собі: поти і доти! Уся сила і переслідування польських властей не потраплять зупинити наших „сіраків”. Війна показала, що український жовнір оден з найліпших у світі. Тота жовнірська школа придасться тепер у нашій боротьбі за волю.

На нашій еміграції створилася нова організація „Обеднання” якої метою з'єднати усіх до помочі рідному краю.

Ми певні, що уся наша еміграція

зрозуміє вагу хвилі і подасть обильну жертву на поміч своїм людям.

Галицький уряд під проводом президента Петрушевича являється тепер одинокою законною українською владою. Годиться зятимити, що цей наш уряд стояв завжди і стоїть на цім становиську, що вільна Галичина це перший крок у будові незалежної Соборної України. Зі свобідної землі піде струя освободження для усього українського народу. Хто бажає добра цій Україні, хай знає, що у Галичині розв'язки українського питання. Ми мусимо створити із неї український Піємонт, від якого пічнеться обнова і будова цілої української держави.

Крім загального податку на вивольну боротьбу, не мож нам забути, що на нашу поміч ждуть: інваліди, сироти, студенти, У. С. Стрільці. Поможім також нашим культурним інституціям, читальням, Народним Домам. Передплачуймо українські краєві часописи, вписуймося в члени „Просвіти”, купуймо українські книжки!

В кожній нашій кольонії повинна бути своя бібліотека. Буває часто, що засновується читальню, а ані одної книжки нема до читання. Лучше мати велику бібліотеку і читати, чим з шумом і гуком закладати читальню, у котрій ніхто нічого не читає. Кожний свідомий чоловік повинен мати також свою власну бібліотеку і собою передплачені часописи, бо тільки в той спосіб потрафимо створити велику українську літературу. Наші письменники мусять займатися иншим, щоби заробити на життя. Наші книжки розходяться сотками, де повинні розійтись сотками тисячів. На Україні пропало багато талантів через це, що не було для кого писати. Кілько наших геніїв пішло на чужі поля, до Москалів і Ляхів і збогатили їх літературу замість нашої?

Наш великий Франко мусів заробляти на життя як співредактор польського „Кур'єра Львівського”. Гоголь, Костомарів, Мордовців, Куліш, Глібів і сотки других пропали для нас через це, що не оплачувалося їм ніяк по українськи писати. Хто бажає обнови і сили для української літератури, той хай не забуде, що найпевніша до цього дорога — купувати українські книжки.

За цим повинна наша суспільність розвинути як найсильнішу агітацію.

Для розумного Українця добра бі-

бліотека то більший маєток, чим гроші, зложені в банку.

До недавна наші „поступовці” втовкали у наші голови, що це встид зватися і бути українським патріотом.

Ми бачимо днесь на цілім світі великанську обнову націоналізму. Увесь культурний світ став патріотичним. Хай цей приклад розумних народів буде для нас товчком, щоби ми голосно і сміло усюди заявляли, що ми любимо Україну понад усьо на світі!

С.

У СТЕПАНА РАНА.

У Степана рана, а в труні дружина,
Доня притулилась до Івашка-сина.
У Степана рана... він не розуміє,
Як це вчора сталося, а спитать не вміє.

Пригадав: „Вірвались, скриню розламали,
Лаялись, сварились і чогось шукали,
Стерпіти не сила! Жінка їм і каже:
„Гетьте собі з хати, а то хтось тут ляже!”

Подивився вовком: „Замовчи халера!”
„Вихопив і стрельнув в груди з револьвера.
Я його хапаю за криваву руку,
А над головою бачу вже шаблюку”.

„Що зо мною сталося — я тепер не знаю,
Сійте, відпочину, може пригадаю.”
У Степана рана... На столі дружина,
Доня притулилась до Івашка-сина.

О. Олесь.

НІЧ.*)

Часом ввижаються мені
Вишневі садочки
І хрестики дрібні, дрібні
На уставках сорочки.

Цвіт вишні осипається
З галуззя на остріжки,
Хтось в річечці купається,
Чийсь лунають смішки.

Під хатою на приспі спить
Дідусь, крізь сон зітхає,
Під ворітьми потік журчить,
З хмар місяць визирає.

На небі, — що там зір! що зір!
Немов овець отари,
Ведуть з собою розговор,
На землю сиплять чари.

Часом ввижається мені,
Чого сказат не вмію.
Розвійтесь привиди дивні,
А то — збожеволію!

Богдан Лепкий.

*) Цей вірш був друкований в „Літературно-науковім Вістнику” у Львові, за рік 1922, але без першої і останньої строфи. Тут він у цілости.

ПРОРОЦТВО СТАРОГО ВАТАГА.

Колись, давно, у наших горах жив пастух, до котрого нарід горнувся, наче на відпуст. З усього підгір'я, по цім і тім боці, приходили люди зі своєю бідою. Чи хто захворів на довгу слабість, чи шкоди не вмів відшукати, чи мав який душевний біль, усякий шукав поради у старого Гарасима.

Казали, що замолоду із Довбушем ходив. Хто зна, чи й не був послідним із недобитків славної ватаги. Високий, плечистий дідуган! Довге сиве волосся на голові, густі брови, білі вуса і також довга борода, усьо складалося на правдивий образ патріярха гір. Під своєю командою мав декілька молодих легінів, яких держав у залізній руці. Умів зарядити, умів розказати.

Мусіли хлопці слухати старого опришка. Та не тільки вони! Таку мав повагу, що ніхто не посмів йому заперечити або спротивитися. Говорив розважно і поволи; кожде слово падало важко, як камінь.

Ціла „колиба” була закидана ріжним зіллям, а по полицьох було повно горшків зі всілякими мастями.

Мусів він знати силу тому зілля та мастям, бо задармо не дерлибися люди аж під Бескид, не допталиби ногами десятків миль.

А ще більше важили його бесіду. Здавалося, що крізь землю видів, що читав із кожного душі, наче із книжки.

Дасть Господь декому такий талан.

Може у горах ближче Бога, а може на самоті більше розваги. Хто його знає як, але трапляються такі, перед якими не скриєш нічого.

А був він богоугодник і чоловіко-

любєць. Підстерігали, як у зоряну ніч молився цілими годинами, як груди бив, як у поклонах землю цілував. А все на однім місці, біля великого каменя. Кажуть, що під тим каменем сам Довбуш спочиває.

Якби схотів, то богацтво зібравби. Тільки людей приходило...

Але він нічого від нікого не прайвив. А як хто на силу у руки пхав, не приймив, а казав: — Дай бідному, най помолиться, щоби Господь правду об'явив.

Відходили від нього люди спокійні, потішені. Богато споміг своїми гірськими ліками, а з декотрими мовив дивні свої молитви.

Не ворожив нікому ні з рук, ні з фасольок ні з вугля — з нічого. Ані ніяких забобонів.

Що говорив то ясно видів, бо таке від Бога мав, без чарів, без хитрих шук.

Пережив далеко поза сотку літ.

Ніколи не слабував. А свою смерть заповів на пару місяців наперед.

Коли на „Купала” посходилося чимало народу питати ради у старого, він вийшов до них тай каже: — Перекажіть добрим людям, що уже мій час кінчиться. Як будете святити по церквах зілля, помоліться і за мою грішну душу. Бо тоді вона стане перед Ним.

Пішла широко вістка по краю, що збирається чудодій на Успеніє вмирати. Потяглися людоньки процесіями випроваджати його у „далеку дорогу” В навечіре свята зібралося біля колиби певно більш тисячі народу.

А він ані днини не слабував. Тільки охляв та ходив наче сонний. Цілий

той день до нікого не промовив і слова; — важку думу думав. А як сонце клонилося на захід, він на очех усіх, пішов до того свого каменя і укляк. Довго-довго молився — з Господом розмовляв. Як молитву кінчив, то усі виділи, як сонішні лучі осіяли його цілим снопом проміння. Став він такий ясний, як святі на образах.

По молитві обезсилюся і ледви із землі піднісся. Об камінь сперся і махнув на людей рукою. Підбігли і дньому усі.

Увесь у білому і сам такийже білий та ясний. Висока стать випрямилася у весь ріст, а лице розсвітилося якимсь неземним сяєвом.

Непорушні очи впялилися вдаль, а з уст поплила дивна, несамовита бесіда.

Ніхто тоді тої його мови не розумів, як ніколи не розуміли пророків. Не піймивши змислу, затамили слова.

Оттак він говорив:

— Закопана наша правда, але жива... Бачу її золоту, пишну, ясну... Встане тоді, як ці гори укриються людьми, наче мурашками. І буде їх тільки, що зізд на небі у погідну ніч... І будуть вбивати друг друга і упаде їх тільки, що будуть вкривати усі гори наче снопи... А кров журчіти буде потоками...

І стануть валитися царства... Насамперед провалиться Північний Опір що ссав живу кров наших братів... За ним щезнуть із лица землі два брата царі, супи із двома головами..

І буде здаватися усім, що вже правда надходить у світі... У великій гадости стануть обниматися досі закуті і ланци будуть рвати... Але намість неї побачуть наші люди живих чортів... А знак їм буде, що одні будуть рогаті, а другі червоні... І буде нашому народови від них страшніша неволя, чим давна... І присиплють

правду ще глибше, аби ніколи не встала. А нашу землю розідруть, на чотири часті і скажуть, що нас нема... Будуть насміхатися із наших стонів, будуть нам глумитися і скажуть копати нам власний гріб... Будуть нас нищити огнем, мечем і голодом... Проти наших легінів стане ворожо цілий світ а вони будуть боротися як льви... Але ще нашої покуті не кінець.. Страшна слабість уба нашу молодь.. І будуть ликовати наші вороги і порозуміються з собою, щоб винищити нас до самого коріння... Обезсилений нрід буде лежати як мертвий...

Страшне пророцтво старого ватага падало каменем на серце слухачів. Він перестав, а по лиці поволи скотилися дві сльози. По хвилі задуми, він підняв високо свою патріяршу голову і грімким голосом говорив так:

„Коротке буде царювання пекольних слуг... Вже виджу як встане Наша Правда і веде за руку брата Слушний Час...

А знак тому буде такий: На заході нашої землі зійде сонце... А його лучі будуть такі ясні, що осінять усю нашу землю. Від двох великих від, що стикаються з нашою землею, вийдуть потмки тих, що ніколи в ярмі не ходили. Від чотирох рік вийдуть чотири ватаги і зберуться разом біля тої ріки, що найславніша... А буде їх така сила, якої ще в нас не було... А проти їх мочи не вдіє пекло нічого... Межи ними Правда зі святими та ангелами... Небесні лики з архистратигом Михаїлом понад ними мають...

Ізза далекого моря, з чужих країв, наспіють наші люди і піднесуть золотий дар... І вийдуть проти них наші значні люди і скажуть: Слава вам, Родимці, що не опустили нас в потребі... Дякувать вам за дарунок, що тепер принесли. Але ще більша слава за те,

що подалисьте поміч тоді, як нарід знемігся!... Бо вашими лептами віджив і до борби приготовився народ!...

І стануть гукати „слава, слава!” по усім обозі і поклоняться прап'орами представникам наших скитальців...

А коли здіймуться до борби, то виженуть усіх ворогів із рідного краю за короткий час...

Прославиться по усьому світу наш рід, бо заживе правдою у всіх ділах...”

І знова замовк дідуган на часок, аж за хвилину додав:

„Це слово не моє, а Того, що над усім світом газда.”

Від того часу не промовив уже до нікого ні слова.

Цілий вечір пересидів у важкій за-

думі. У ночі не клався спати, а ходив довкола по горах, наче ще раз хотів надивитися на знакомі сторони.

Досвіта і ранок пересидів на горбі, відки виднівся далекий овид.

Під полудне вийшов під камінь молитися. При молитві і Богу душу віддав.

*

Люди переказували собі це пророчтво старого гірняка і толкували всіляко. Доперва тепер зрозуміли його. Сповнилося усьо, так, як заповів.

Сповниться в недовзі і решта.

Наша Правда переможе усіх ворогів; на нашій землі запанує давно жданий Слушний Час!

Бурлака.

ПЕРЕМОЖІТЬ.

—
Переможіть ще десять, стократ нас,
Закуйте кожний рух в кайдани,
Переверніть всі гори враз
Спаліть великі океяни,

А ми не вклонимося вам,
Єретикам, лукавим фарисеям,
І громом скажемо синам
Іти за нашим Моїсеєм.

О. Олесь.

???

Недомовленеє слово,
Недоспіваная пісне,
Чи пічнетеса наново,
Чи від жалю серце трісне?

Безнадійні сподівання,
Бездорожні дороги,
Безнастанне мандрування
Крізь Дніпрові пороги, —

Щось таке дивне, велике,
Раз гіганти, то знов гноми,
Доокола поле дике,
Доле де ми? Доле хто ми?

Богдан Лепкий.

Порадив собі.

—
Під'офіцир вивів рекрутів до стрільниці. Якийсь час стріляли на віддаль 500 кроків, відтак на 300, а на кінець на 100. Але жаден рекрут не годен був поцілити ані раз.

Пошкробався пан командант по за уха, покрутив головою та нараз як крикне:

— Позір! Засадіть багнети! На приступ! — бігом — вперед марш!

Не для Михася.

—
Михась був дуже лінивим хлопцем. За це часто діставав бучків. Коли одного разу батько перетріпав йому шкіру трохи лучше, чим звичайно, Михась, хлипаючи, бурмотів: „Коби я вже раз умер!”

На це батько із гнівом: „А дивіть, чого забагаєся тому лінтаєви! У гарній домовині, зі зложеними руками, перележати ціле життя!”

СТЕФАН МИЛЯНОВИЧ і ВАЙЛ Ко.

НАЙСТАРШЕ УКРАЇНСЬКЕ КОРАБЕЛЬНЕ БЮРО В АМЕРИЦІ.
ПРАВНІ ПРЕДСТАВНИКИ ВСІХ КОРАБЕЛЬНИХ ЛІНІЙ.
ПЕРЕСИЛКА ГРОШЕЙ ДО ВСІХ ЧАСТЕЙ СВІТА.
НОТАРІАЛЬНА КАНЦЕЛЯРІЯ І БЮРО ПРОДАЖИ РЕАЛЬНОСТЕЙ.

193 Grand St., Jersey City, N. J.

РОДИМЦІ:—

Наша фірма є найстаршою сього рода фірмою між Українцями в Америці. Вона існує вже понад 15 літ і за сей довгий протяг часу ми обслужили тисячі соток Українців, що удавались до нас із своїми справами. Вже сам протяг часу свідчить, що ми обслуговували людей чесно і ретельно, бо інакше не булиб проістнували дотепер.

ШИФКАРТИ. — Ми є агентами всіх корабельних ліній в Америці й Европі. Продаємо шифкарти по цінах компанічних. Виробляємо пашпорти до всіх держав протягом двох днів. Самі стараємось о відповідні віза і відставляємо нашим експресменом ваші куфри і пакунки аж до корабля. Для родин даємо окремі каюти, а самотнім осібно ліжка в каютах. Коротко — ми самі полагоджуємо всьо, що потрібне до відїзду, без найменьшого клопоту для Вас.

З КРАЮ СПРОВАДЖУЄМО поодиноких осіб і цілі родини. Тут даємо кождому всі і кінцеві інформації, а до краю посилаємо емігрантам точні вказівки в справі відїзду до Америки. Будучи старими агентами і з добрим іменем в корабельних компаній, маємо туди відповідний вступ.

ПЕРЕСИЛКА ГРОШИЙ. — Гроші посилаємо до всіх держав світа, по найнижшій ціні денного курсу.

ПРАВНИЙ ВІДДІЛ. — В нашій нотаріальній канцелярії полагодите скоро і успішно всякі справи краєві і старокраєві. Виробляємо контракти купна-продажи землі, виписи з ґрунту, інтабуляції, повновласти, і взагалі всякі цивільні й карні справи в старім краю, рекордуючи їх в тамошніх судах. Як маєте якусь подібну справу, то заки заберетесь до неї, засягніть найперше інформацій у нас.

ПРОДАЄМО доми, фарми, лоти по приступних цінах і на легких услїях; асекуруємо їх від огню і знищення.

Маємо найчисленнїшу клієнтелю між Українцями в Злучених Державах і Канаді. Наша чесність і ретельність виробили нашій фірмі добре імя, а несплямлене імя є найліпшою запорукою в кождім ітересі. А до того будучи бондованими, маєте від нас у всіх справах найліпшу гарантію. — Як маєте якунебудь з виміненних справ до полагодження, звертайтеся з повним довірем до нас.

S. MILANOWYCZ & WEIL CO.,

193 Grand Street

Jersey City, N. J.

Telephone: Orchard 8968.

STANDARD INTERNATIONAL AGENCY

(в місци American Ukrainian Exchange)

30 EAST 7th STREET, NEW YORK, N. Y.

ПРОДАЄ ШИФКАРТИ ДО КРАЮ І З КРАЮ на всі корабельні лінії по цінах компанічних;

ПЕРЕСИЛАЄ СКОРО, ТОЧНО і під повною гарантією гроші до краю з виплатою в долях або в марках, — поштою і телеграфічно;

ПОЛАГОДЖУЄ СТАРОКРАЄВІ СПРАВИ і виробляє старокраєві документи: як повновласти, контракти, тестаменти, і т. п.

СОВІСНА І ЧЕМНА ОБСЛУГА!

ВОЛОДИМИР КНІГІНИЦЬКИЙ,
управитель.

Братя Масопуст

ПРОДАЄ ЛОТИ, ДОМИ І ФАРМИ ПО НАЙНИЗШИХ ЦІНАХ.

ФІРМА СЯ ДУЖЕ ЧЕСНА, ДОБРЕ Є КОЖДОМУ ЗНАНА.

АСЕКУРОВАННЄ ВСЯКОГО РОДА.

MASSOPUST BROS. & CO., Inc.,

692 State Street, Perth Amboy, N. J.

С В І Й Д О С В О Г О !

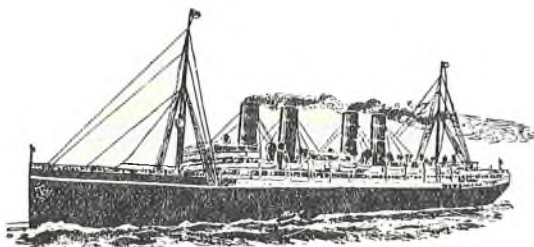
ОДИНОКА НАЙБІЛЬША УКРАЇНСЬКА ІНСТИТУЦІЯ В АМЕРИЦІ

АМЕРИКАНСЬКО-УКРАЇНСЬКЕ БЮРО

НЮ ЙОРК—ФІЛАДЕЛФІЯ

**ПЕРЕСИЛАЄ ГРОШІ ДО ГАЛИЧИНИ, БУКОВИНИ
І ДО ВСІХ ІНШИХ ЧАСТИЙ СВІТА
ТОЧНО, ДЕШЕВО І ПІД ПОВНОЮ ГАРАНТІЄЮ.**

**ПРОДАЄ ШИФКАРТИ ДО КРАЮ І З КРАЮ
ДО АМЕРИКИ НА ВСІ КОРАБЕЛЬНІ ЛІНІЇ
І Є ОДИНОКИМ ОФІЦІАЛЬНИМ УКРАЇНСЬКИМ ПРЕДСТАВ-
НИКОМ ВСІХ КОРАБЕЛЬНИХ ЛІНІЙ В АМЕРИЦІ І КАНАДІ.
ПОЛАГОДЖУЄ СПРАВИ ПАШПОРТІВ СКОРО І ДЕШЕВО.**

**ПОЛАГОДЖУЄ В СЯКІ СТАРОКРАЄВІ
СПРАВИ ГРУНТОВІ, ЯК КОНТРАКТИ
КУПНА І СПРОДАЖИ, ПОВНОМОЧІЯ,
ТЕСТАМЕНТИ І Т. И.**

**КОЛЕКТУЄ ЗАЛЕГЛІ ГРОШІ ЗА РОБОТУ
(ПЕЙДИ) І ДЕПОЗИТИ З РІЖНИХ БАН-
КІВ В АМЕРИЦІ, СКОРО І ДЕШЕВО.**

**У ВСІХ ТИХ ВИСШЕ НАВЕДЕНИХ СПРАВАХ, УДАВАЙ-
ТЕСЯ З ПОВНИМ ДОВІРЄМ ДО СВОЄЇ НАЙБІЛЬШОЇ УКРА-
ЇНСЬКОЇ ІНСТИТУЦІЇ В АМЕРИЦІ. — ПИШІТЬ АБО ПРИХО-
ДІТЬ ПО ВСЯКІ ІНФОРМАЦІЇ ДО КОТРОГО-БУДЬ ОФІСУ
БЮРА. — АДРЕСА ТАКА:**

AMERICAN UKRAINIAN BUREAU, Inc.,

**520 E. 6th Street,
NEW YORK, N. Y.**

**322 N. 8th Street,
PHILADELPHIA, PA.**

За Управу Бюра — А. Пашук.

AMERICAN BLACK SEA LINE

ОДИНОКА ЛІНІЯ ВПРОСТ ДО

О Д Е С С И

ЯКА ТАКОЖ ПРИВОЗИТЬ ПАСАЖИРІВ ВПРОСТ
З ОДЕСИ ДО НЬО ЙОРКУ.

КОЛИ ХОЧЕТЕ ЇХАТИ НА УКРАЇНУ, КРИМ І
КАВКАЗ, АБО ДО ЯКОЇ ДРУГОЇ ЧАСТИ ПОЛУД-
НЕВОЇ РОСІЇ, КОЛИ ХОЧЕТЕ СПРОВАДИТИ СВОЇХ
КРЕВНИХ З УКРАЇНИ — ПИШІТЬ ДО:

AMERICAN BLACK SEA LINE

21-24 STATE ST., NEW YORK, N. Y.

або до нашого генерального агента:

K. W. KEMPF, Gen. Western Agent, 120 N. La Salle St., CHICAGO, ILL.

Стефан Євусяк і Сини

УКРАЇНСЬКІ ПОГРЕБНИКИ

В разі нещасливого випадку просимо удаватись до нашого під-
приємства з повним довірем. Ми обслужимо Вас чесно і совісно.
Також доставляємо автомобілі на весілля, хрестини і всякі ін. оказії.

Удавайтесь до своїх а не до чужих. — Наша адреса:

77 MORRIS STREET,
JERSEY CITY, N. J.

45 PROSPECT AVENUE,
BAYONNE, N. J.

Telephone: 1745 Montgomery

Bayonne 540

ЛІКАРСТВА МЕДИЧНОЇ ЛЯБОРАТОРІЇ СВ. МИХАІЛА

Бальсам молодости
 Бальсам проти безсонности
 Каплі проти корчів в жолудку
 Пігулки на конвульсії
 Пігулки проти запору 1.00
 Краска на волосе, усі відтіни
 Масть на прищі і лишаї 2.00
 Геркулес, побуджаюче і скріпляюче
 Крем красота і мило
 Тонік на нерви
 Медицина на перестуду і інфлуензу
 Тонік на прочищене лихої крови
 Пігулки проти болі голови
 Порошок на пітніючі ноги
 Медицина проти гемороїдів
 Масть проти натару носа
 Каплі проти болю зубів
 Медицина на біль горла 1.00
 Медичне гірке вино св. Михаїла за
 пляшку 2.00
 Лік на біль в усі 2.00
 Каплі на запалене очий
 Медицина проти солітра 5.00

\$5.00 Пудер на усунене волося з лица і тіла \$1.00
 2.00 Порастач волося 2.00
 2.00 Порастач вусів 1.00
 5.00 Пігулки проти ревматизму 3.00
 1.00 Лінімент на ревматизм 2.00
 3.00 Медицина на кишновий катар 2.00
 Лік на дихавицю 3.00
 Лік на мужеську недугу 5.00
 Лік на женську недугу 5.00
 Лік на хробака (для дітей) 3.00
 Лік на бігунку 2.00
 Лік проти маляричної горячки 2.00
 Лік на кашель і хрипку 3.00
 Лік на недугу легких 3.00
 Пігулки на печінку 1.00
 Кіндер бальсам 3.00
 Лік проти робленняся недобре і ванітів. 3.00
 Лік на біль в хребті 3.00
 Лік на англійську недугу 3.00
 Масть на попарення і попеченя 2.00
 Лік на імпотенцію 5.00
 Uterine Douch 3.00
 Пігулки проти неокровности 3.00

Окрім висше вичислених ліків ми маємо рівнож усі роди ліків на хронічні і застарілі недуги. Ми вповні гарантуємо за наші лікарства. Пишіть за катальогом. Коли терпите на яку недугу пишіть до нас сейчас, а ми поможемо вам. Моні-ордер (почтовий переказ) можете адресувати до нас.

Радимо усім, що бажать купити уділи нашого складу і одержати добрий прихід, щоби написали сейчас до нас:

ST. MICHAEL MEDICINE CO., Inc.
Dept. Al., CARLSTADT, N. J.

ЧОМУ ДР. АНДРЕЙ БОРАК ОСЯГАЄ 100% УСПІХУ В ЛІЧЕННЮ РІЖНИХ ЗАДАВНЕНИХ НЕДУГ?

Відповідь на це питання є коротка. ДР. АНДРЕЙ БОРАК з засади не лічить ознак недуг а лічить причину.

Кожний чоловік без огляду на його ступень вищого умислового розвитку знає, що все, що тільки скоїться має причину. Так само всякі болі в людським організмі мають свою історію, свою причину. Послужімся хотяй таким прикладом: Електричний звінок мовчить, наколи натиснемо гузик начинає звонити.

Чому він звонить? Тому що натискаючи гузик ми лучимо проводи електричної струї а та порушує молоточок, котрий ударяючи в другий предмет втворює звук.

Натиск на гузик спричинив звук. Подібно річ мається з нервами в людським організмі. Наколи оден або більше нервів зістали натиснені в хребті то ми відчуваємо біль там де ті нерви кінчаються. Щоби позбутися недуги ми мусим увільнити нерв від натиску, а це може зробити лиш вправний Хиропрактор яким являється ДР. АНДРЕЙ БОРАК.

Чоловік є частина природи і йому зістає одна дорога ведуча до здоровля і охорони тогож, а то; жити природним життям і піддаватися природному ліченню. Коли ви терпите на будь-яку задавнену недугу чи то жолудка, серця, нирок, печінки, мочевого міхура, чи то запір, риматизм, параліж чи інші, удайтеся до свого земляка котрому сотку людей вдячні за привернення здоровля природним ліченням.

Др. АНДРЕЙ БОРАК

НЮ ЙОРК ОФІС: 335 ІСТ 18-та УЛ. ПАСАЙК ОФІС: 25 — 2-га УЛ.

ПЕРШОРЯДНА УКРАЇНСЬКА

АПТИКА І ДРОГУЕРІЯ

МИХАЙЛА УГОРЧАКА

216 Washington St.,

Jersey City, N. J.

CORNER SUSSEX STREET,

Приладжує ліки після лікарських рецепт скоро, сумлінно і по уміркованій ціні. Має на складі великий засіб ріжнородних зел і корінців, всі американські і заграничні патентовані ліки, масти, пілі і т. и., великий вибір перфум, пудрів і других косметиків і взагалі все, що входить в обсяг аптики і дрогуерії. — МОРОЖЕНЕ І СОДА. — Довголітна практика і фахові державні дипломи дають найкращу запоруку сумлінної, скорої і гречної обслуги. — Отворене кожного дня в тижни включаючи неділі і свята від 8-ої години рано до 11-ої вечером.

ГРИГОРІЙ КУНАШЕВСЬКИЙ

НАЙСТАРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ АГЕНТ І НОТАР

В НЬЮ ЙОРКУ, Н. Й.

Л

ПРЕДСТАВИТЕЛЬ ВСІХ КОРАБЕЛЬНИХ ЛІНІЙ

СПРОДАЄ ШИФКАРТИ ДО КРАЮ І З КРАЮ.

ПЕРЕСИЛАЄ ГРОШІ ДО ВСІХ ЧАСТИЙ СВІТА.

Агенція zaloжена 1910 року,

Імя Григорій Кунашевський, звістне нині між ширшим загалом по всіх закутинах Злучених Держав. — Дванадцять літ істновання сеї фірми, змогло переконати о ретельности десятки тисяч родимців. — Потвердить се кождий, що повірена всяка справа була викінчена як слід точно, дешево і на час.

Шифкарти до краю як рівнож і з краю, всегда по ціні стисло компанічній, а потрібна обслуга під повним вдоволенням. Одним словом, відїзджаючи до краю чи приїзджаючи з краю, не мають найменьшого сумніву з непредвидженими клопотами, понеже всюда рука агента.

Пересилка гроший під повною гарантією після курсу дня, або в можливости після бажання в долярах, поштою чи телеграфічно. — По отриманню пересилки, відсилаєсь кождому посвідку виплати з власноручним підписом відбираючого, як доказ, що гроші в дійности доручені.

Бажаючи затим засягнути належної інформації і відповідної поради у всіх наведених справах, повинні віднестиь з повним довірем до наведеної фірми, где все провіряєсь вчас точно і ретельно під повним вдоволенням. — Офіс отворений що дня від 8-мої з рана до 8-мої вечер: в неділі від 10-тої до 1-шої по обіді.

Всякі інформації уділяєсь відворотною поштою безплатно.

G. KUNASHEVSKY

179 E. 3rd STREET, NEW YORK, N. Y

Union County Trust Company

Broad & West Grand Sts., Elizabeth, N. J.

МАЄТОК ПОНАД \$10,000,000.

Поручає свою комплетну банкову обслугу

Комерційний Департамент: Депозити на чекове conto, уділяє 2% на вкладах остаючих в банку на \$500.00 і більше.

Спеціальний Департамент: Платить 4 процент річно на ошадностевих вкладах.

Трост (опікунчий) Департамент: В справах маєткових ми є Екзекутори, Тростіси, Адміністратори, Опікуни і Правні заступники.

Департамент для перехову цінних річий, як: бонди, сертифікати уділові, гроші і дорогоцінності всякого рода, в безпечних огнетревалих касах. Поодинокі сховки по \$5.00 і висше за рік ужиття.

Стережені озброєною сторожею в день і в ночи.

Будете вповні свобідні, коли отворите свої conta депозитові на ошадність і чеки, яких сторожем буде сей банк.

UNION COUNTY TRUST COMPANY
CHARLES H. K. HALSEY, President

БАНК

мусить опирати свою маєткову силу не на самих грошах, але на силі і енергії тих людей, котрі контролюють банкові установи і кермують всіми рішеннями.

Мимо досвідчених урядників банкових і сильної директорії, сей Банк остає ще під державною контролею Злучених Держав і є членом „Федерал Резерв Систем”

Ми зготовили окрему книжочку яка розкаже, Вам, чому Ви повинні поирати такий банк який остає під „Федерал Резерв Бенкінг Систем” Цю книжочку вишлемо Вам радо на жаданне.

ПЛАТИМО 4% ВІД ОШАДНОСТИЙ.

УРЯДНИКИ БАНКУ:

General D. F. COLLINS, President

ABE J. DAVID, Vice-President

I. ALPERN, Vice-President

JOHN LAMMERING, Vice-Pres.

THEO. DEGENRING, Cashier

G. C. HULICK, Asst-Cashier

W. H. BINGER, Trust Officer

PEOPLES NATIONAL BANK,
123 Broad Street, Elizabeth, N. J.

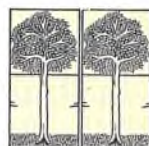
Отворено в понеділок і суботу від год. 7. до 9. вечер.

COMPLIMENTS OF

**THE ELIZABETHPORT
BANKING COMPANY**

ELIZABETH, N. J.

БЕЗПЕЧНИЙ

БАНК

ДЛЯ ВАШИХ ОЩАДНОСТЕЙ. БАНК ЛЮДИИ

LINDEN NATIONAL BANK

LINDEN, N. J.

**ЧИТАЙТЕ І ДРУГИМ СКАЖІТЬ, ЩО
УКРАЇНСЬКЕ ІМІГРАЦІЙНЕ БЮРО
В НЬЮАРК, Н. ДЖ.**

Існує вже четвертий рік, і за той час своєю чесною й совісною обслугою своїх коштумерів, здобуло собі симпатію й довіре не лише між Українцями в Ньюарку, але по всіх місцевостях великої Америки.

Згадане Бюро продає шифкарти на всі корабельні лінії, на найліпші кораблі.

СПРОВАДЖУЄ РОДИНИ З КРАЮ

як не спровадить то зверне Ваші гроші найдалі до двох місяців.

ВИСИЛАЄ ГРОШІ ДО КРАЮ В ДОЛЯРАХ ПІД ГАРАНТІЄЮ.

Просимо питати за наше Бюро в котрім хочете Українським товаристві в Ньюарку.

ДАМО СТО ДОЛЯРІВ НА РІДНУ ШКОЛУ як докажете що наше Бюро поповнило шахрайство.

Пишіть до нас на адресу:

Ukrainske Imigracyjne Biuro
245 Court Street **Newark, N. J.**

Депозити понад 8,000.000 долярів.
Капітал і резерва понад 800.000 долярів.

**НАЙБІЛЬШИЙ СЛАВЯНСЬКИЙ
БАНК В АМЕРИЦІ**

BANK OF EUROPE

1429 FIRST AVENUE, NEW YORK CITY

Приймаємо гроші в депозит як також і конта чекові.

Купуємо американські і чужинецькі бонди.

Посередничимо в депозитованню гроший в європейських банках.

ПЕРЕСИЛАЄМО ГРОШІ ПОЧТОЮ І ТЕЛЕГРАФІЧНО до всіх європейських країв.

Всякі інформації уділяємо безплатно.

ПЕРШОРЯДНА УКРАЇНСЬКА

АПТИКА і ДРОГУЕРІЯ

ПАВЛА ГАВРИЛОВА, дипльома-фармасиста

Приладжує ліки на рецепти докторські як найліпше з повною увагою і по уміркованих цінах. Взірцева чистота. Аптичний склад є засоблений у всякі лічнічі средства. Все що потрібне для тоалети набудете в сій аптиці.

Замовлення листовні висилаєсь відвотною почтою.

Обслуга скоро і гречна. Отворено у всі дни тижня, в неділі і свята від вчасного ранка до пізного вечера.

Адреса:

THE NORTH AMBOY PHARMACY

703 State Street,

Perth Amboy, N. J.

ВАЖНЕ ДЛЯ ГРАЮЧИХ АМАТОРСЬКІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ.

КАРОЛІНА СТЕЦЬ

(сестра п. Емілії Угорчак)

має великий склад найкрасших українських строїв і убрень, ріжних костюмів до аматорських представлень, концертів і народних виступів, як також всі прибори до характеризовання, а іменно: перуки, волося, борода, вуси, шмінки і т. п.

При замовленнях треба прислати точний спис осіб і потрібних річий. Випожичає також народні строї хочачим фотографуватися. Замовлення на костюми до представлень, треба прислати що найменше три тижні перед представленням на слідуочу адресу:

KAROLINA STETZ,

216 WASHINGTON STREET,
JERSEY CITY, N. J.

Telephone: Montgomery 2213

НЕЗАБУДЬТЕ, ЩО

УКРАЇНСЬКА ГАЛЯНТЕРИЙНА КРАМНИЦЯ

79 MORRIS STREET,

JERSEY CITY, N. J.

Продає ріжні полотна, вовну, билизну, шкарпитки і другі річи як найтаньше.

DR. M. SMITH

16 E. 7TH ST., NEW YORK, N. Y.

Tel. Orchard 6072

Коло церкви св. Юрія.

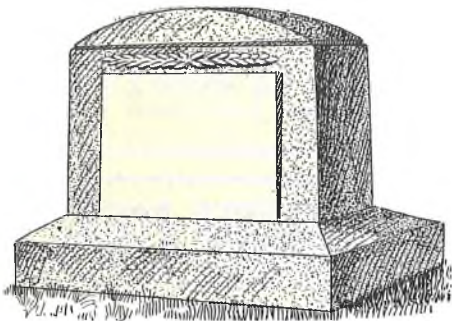
ГОВОРИТЬСЯ ПО УКРАЇНСЬКИ.

ЛІЧИТЬ УСПІШНО НЕДУГИ
МУЩИН, ЖЕНЩИН І ДІТИЙ.

Наймодернійші електричні апарати.

JOSEPH CANNISTRA

ВИРОБЛЯЄ НАГРОБНИКИ, МОНЮ-
МЕНТИ, А ТАК САМО ВИРІЗУЄ
ПРИКРАСИ НА НАГРОБНИКАХ.

ВИРОБА ЗЕЛІЗНИХ ПЛОТІВ.
На жданне охотно подаємо ціну.
Вся робота гарантована.
Робітня: cor High & Marshall Sts.
Bell Phone: 395-R
в помешканню під ч.
103 S. FRANKLIN STREET,
SHAMOKIN, PA.

АЛЕКСІЙ
ШАРШОНЬ
— ВЕДЕ —
REAL ESTATE
226 S. Franklin St.,
SHAMOKIN, PA.

АРТИСТИЧНЕ
МАЛЬОВАННЕ ДОДАЄ
ЦЕРКВІ ПОВАГИ І НАБОЖ-
НОГО НАСТРОЮ.

Малюю образи до іконостасів, пла-
щениці; також викінчую стінне маль-
ванне в церквах і театральні куртини.
Робота гарантована, услуга солідна.

МИХАІЛ РОЗДІЛЬСЬКИЙ,
6 E. SIXTH ST., MT. VERNON, N. Y.

AUGUSTINE SMITH
УКРАЇНСЬКИЙ АДВОКАТ

110 WILLIAM STREET
NEW YORK, N. Y.

W. H. UNGER

АДВОКАТ

ЗАСТУПАЄ У ВСЯКИХ СПРАВАХ
СУДОВИХ І РЕПРЕЗЕНТУЄ ДОБРІ
АСЕКУРАЦІЮ ВІД ОГНЮ.

MARKET STREET BANK BLDG.

SHAMOKIN, PA.

MAJESTIC

ЗАКЛАД ЧИЩЕННЯ КАПЕЛЮХІВ І ЧЕРЕВИКІВ

ГУРТОВА І ДРІБНА СПРОДАЖ
ЦИГАРИВ І ЦИГАРЕТКІВ.

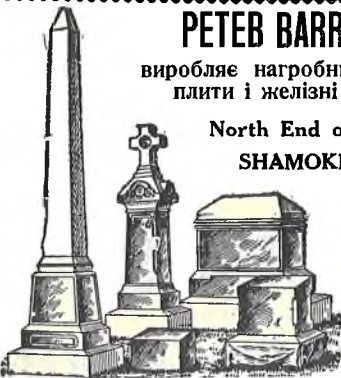
Задоволення гарантуємо.

ERNEST TERRIS, Proprietor
COR. INDEPENDENCE AND
ORANGE STS.
SHAMOKIN, PA.

PETER BARR & SONS

виробляє надгробники, камінні
плити і залізні огорожі.

North End of 2nd St.,
SHAMOKIN, PA.

THE AMBRIDGE NATIONAL BANK

AMBRIDGE, PA.

ПЛАТИТЬ 4% РІЧНО ВІД
ОЩАДНОСТІЙ.

Пересилає моні-ордери, дреф-
ти і каблі до всіх частин світа.

Спродаж шифкарт на всі
найлучші лінії.

S. M. TKATCH, Manager.

Phone: 396 J

ШКІЛКА ДЕРЕВ ОВОЧЕВИХ І ОЗДІБНИХ. DMYTRO SHAVAN,

27 Artisan St., Willimansett, Mass.

Щепи на сади в найлучших гатунках вся-
кого рода як: яблінки, грушки, сливки, че-
решні, вишні, бросквині (пічеси), виногра-
ди (грейпс), рожі, дерева тіністі, дерева
придорожні, корчі оздібні до парків, обса-
джування кліомбів, рабатів на фронті коло
дому, норчини, privet California до виса-
дження живого плота і т. п. Своїм поку-
пцям даю писемне поучення як садити всякі
дерева і корчі і як пізніше з ними обхо-
дитися, щоби мати з них користь. Пишіть на
повисшу адресу.

АЛЕКСАНДЕР РОШКО

Одинокий Українець, котрий
приймає наприви як:

БЛЯШАНІ, ЧЕРЕПОВІ І МАЛЬОВАННЄ ДАХІВ.

Замовлення приймаєсь під ч.

453 DUSS AVENUE,
AMBRIDGE, PA.

ПЕРВОРЯДНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ШТОР

МИКОЛАЯ ЖУКА

щирого українського патріота

де можете дістати свіжий і добрий
товар як: кенди, сигари, рукавиці
і всі легкі напої.

ЧЕСНА ОБСЛУГА.

NICH. ZUK,
Confectionary, Tobacco, Cigars
Stationery.

305 MERCHANT STREET,
AMBRIDGE, PA.

ДР. Б. ГОГЕНБЕРГ

СПЕЦІЯЛІСТ З СТАРОГО КРАЮ

Лічить недуги мушн і женцин, як вну-
трішні так і зовнішні. Переводить всякі о-
перації. Дає недужим безплатну пораду.

DR. B. HONENBERG,

304—2nd AVENUE,
межи 17-ою а 18-ою улицею
NEW YORK, N. Y.

Години офісові щоденно від 8-ої рано
до 8-ої вечер.

Telephone 1882 Stuyvesant

R. J. GLICK

АДВОКАТ

McCONNELL BUILDING

SHAMOKIN, PA.

MICHAEL J. MARCINEK

ГУРТОВИЙ СКЛАД

П И В А

121 N. PEARL STREET,

SHAMOKIN, PA.

LESCHINSKI BROTHERS

ЦИГАРА І ТЮТЮН

ЦУКОРНЯ

Спродажа гуртова і дрібна.

422 N. SHAMOKIN STREET,

SHAMOKIN, PA.

BELL PHONE

JOHN S. SAUSSER

ПОПРАВЛЯЄ СТАРІ ПЕЦИ

І ПРОДАЄ НОВІ

Спродає все, що відноситься до виробів бляшаних, дахів, пльомберства і домашних знарядів.

НАЙЛІПШІ ЛЯМПИ

ЕЛЕКТРИЧНІ РОБОТИ.

318 N. SHAMOKIN STREET,

SHAMOKIN, PA.

REITZ BROTHERS

COR. CLAY & FRANKLIN STS.

SHAMOKIN, PA.

КОНТРАКТОРИ І БУДІВНИЧІ

Будують доми і продають всякого рода дерево і матеріал будівельний.

Др. Вол. Глоба, пр., М. Сметана, кас.
А. Шаршонь, предс. Кон. Ком.

RUSSIAN MERCANTILE ASS'N

Найстарший український штор в Америці, має завсідги доволі свіжого товару та продає по дуже уміркованих цінах. Посилає також гроші і продає шифкарти до всіх частий світа. Обертає місячно сумою \$10.000.

Заряд. МАРКО СМЕТАНА.

605 N. SHAMOKIN STREET,

SHAMOKIN, PA.

Оснований 1915 року.

JONES HARDWARE CO.

Knights of Columbus Bldg.

115 INDEPENDENCE STREET

SHAMOKIN, PA.

СКЛЕП ДЕ МОЖЕТЕ НАБУТИ ВСЯКІ РІЧИ ДЛЯ ДОМАШНОЇ І ГОСПОДАРСЬКОЇ ПОТРЕБИ.

Даємо Green Trading Stamps.

THEODORE F. WORHAGZ

ГУРТОВИЙ СКЛАД

ВСЯКОГО РОДА ПИВА.

FRANKLIN & SPURZHEIM STREETS,

SHAMOKIN, PA.

Phone 197-J

МИХАЙЛО ГРИНЕВИЧ УКРАЇНСЬКИЙ БАЛЬЗАМАТОР

МИ ДОСТАВЛЯЄМО
АВТОМОБІЛІ НА
ВЕСІЛЯ І ХРЕСТИНИ

ЧЕСНА І СКОРА ОБСЛУГА.
В ДЕНЬ І В НОЧИ.

J. J. MULLIGAN,
погребник

645 MERCHANT STREET,
AMBRIDGE, PA.

СВІЙ ДО СВОГО!

ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ШТОР І ПУЛ-РУМ В ЕМБРИДЖ, ПА.

Де можете дістати добрий і
свіжий товар по найнижшій
ціні. Всі легкі напої.

Хто хоче гарно забавитись з
краянами в пул-румі, хай при-
ходить до щирого Українця і
доброго патріота

ТЕОДОРА ШУМИЛИ THEODORE SHUMYLA

Confectionary & Pool Room
COR. 6th STREET & MELROSE AVE.
AMBRIDGE, PA.

Telephone 3594

LINDEN SUPPLY COMPANY

НАЙЛУЧШЕ ВУГЛЯ LENIGH

ПІСОК, ЦЕГЛА, ЦИМЕНТ І
ВСЯКОГО РОДА ІНШІ
БУДІВНИЧІ МАТЕРІЯЛИ.

GEO. L. MOLSON, Manager.

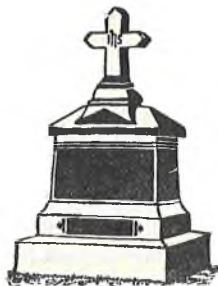
LINDEN, N. J.

Bell Phone, 197-R

LEGO & COMPANY

виробляє

КАМІННІ ДОМОВИНИ
І НАГРОБНИКИ З ГРАНАТУ
АБО МАРМУРУ.

ВСЯКОГО РОДА ЦМИНТАРОВА
РОБОТА.

На домаганне висилаємо катальог.
649 MERCHANT STREET,
AMBRIDGE, PA.

PEOPLES TRUST COMPANY OF SHAMOKIN

Shamokin, Pennsylvania

КАПІТАЛ ОСНОВАНИЙ	. \$125,000,00
НАДВИЖКА	125,000,00
НЕРОЗДІЛЕНІ ЗИСКИ	22,000,00

НОВООТВОРЕНИЙ БАНК ДНЯ 5-го ЛИПНЯ 1921.

ДЕПОЗИТИ ЗА ПЕРШІ СІМ МІСЯЦІВ \$242,000,00

ALBERT LLOYD, President, C. S. HENDERSON, Treasurer,
JOHN NOVACK, Vice President, MICHAEL SIMMONDS, Ass't Treasurer

JOHN KOPYSCIANSKI

А Д В О К А Т.

ОДИНОКА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКО-СЛОВЕНСЬКА ФІРМА АДВОКАТСЬКА В МІСТІ ШАМОКІН. ЗАЙМАЄСЬ СПРАВАМИ ГІПОТЕЧНИМИ РЕАЛЬНОСТІ І АСЕКУРАЦІЄЮ ВІД ОГНЮ. ДО ВСІХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СПРАВ ЗАТРУДНЯЄМО ЄВРОПЕЙСЬКОГО АДВОКАТА.

Independence St., Shamokin, Pa.

PAUL J. LUCAS

ПОГРЕБНИК

830 E. RICE STREET,
SHAMOKIN, PA.

ДОСТАВЛЯЄ НА ПОХОРОНИ ГАРНІ КАРАВАНИ І КЕРИЧІ І АВТОМОБІЛІ. ДО ВСЯКИХ ОКАЗІЙ ЯК ВЕСІЛЯ, ХРЕСТІНИ І ДРУГІ МАЄ ВСЕ ГОТОВІ ПІДВОДИ.

A. W. GORTNER & SON

РЕГІСТРОВАНІ

ПЛОМБЕРИ І МЕХАНІКИ ПЕЦІВ
ДО ОГРІВАННЯ

РОБЛЯТЬ ЕЛЕКТРИЧНІ І БЛЯХАРСЬКІ РОБОТИ ТА НАПРАВУ ПЕЦІВ.

SHAMOKIN, PA.

THE GUARANTEE TRUST and SAFE DEPOSIT CO. OF SHAMOKIN, PA.

29-31 EAST INDEPENDENCE STREET

Найбільша Тростова Компанія в Нортумберленд Повіті.

КАПІТАЛ	..\$ 125,000,00
НАДВИШКА І НЕРОЗДІЛЕНІ ЗИСКИ	290,000,00
ДЕПОЗИТИ ПОНАД	2,300,000,00

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

C. C. LEADER, President,
T. S. HAMILTON, Secretary,

E. G. SEILER, Vice President,
J. W. HAUPT, Treasurer.

THE MARKET STREET NATIONAL BANK, SHAMOKIN, PA.

ЩАДНИЦЯ ПРАВИТЕЛЬСТВА ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ
І СТЕЙТУ ПЕНСИЛЬВЕНІЯ.

Вплачений капітал	\$100,000,00
Надвижка і зиски (зароблені)	\$375,000,00

Депозити \$1,900,000,00

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

W. H. UNGER, President, *J. A. WERT, Vice President,*
W. M. TIER, Cashier.

SHAMOKIN BANKING COMPANY, SHAMOKIN, PA.

W. C. McCONNEL, Pres., *C. A. BARRON, Vice Pres.,* *D. W. HEIM, Cashier.*

ЗАКЛАДОВИЙ КАПІТАЛ \$100,000,00

ВПЛАЧЕНИЙ КАПІТАЛ \$50,000,000

НАДВИЖКА \$93,000,00

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

Скоро і старанна обслуга у всіх банкових функціях. — Наймоднійше
уряджений і ведений після найліпших метод і угогіднень.

УДІЛЯЄТЬ РАДО ЧЕКОВЕ КОНТО ДЛЯ КОРПОРАЦІЙ, ФІРМ
І ПОДИНОКИХ ЛЮДИЙ.

Ukrainian Building Real Estate Co., Inc., SHAMOKIN, PA.

МАЄ ШТОР В СВОЇМ ДОМІ І ФІЛІЮ НА EXCELSIOR, PA.

Урядники будинків і шторів: Із. Вишовський, голова; Гриць Дзьобко, заст.
голови; А. Шаршонь, касієр; Д. Кулянда, завідагель штору;

Н. Габура, завідагель штору на Excelsior, Pa.

БУЧЕРНІ І ГРОСЕРНІ

Чоботи, черевики і полотно.

ПРОДАЄМО ТОВАРИ ПО ЦІНАХ УМІРКОВАНИХ.

DIME TRUST & SAFE DEPOSIT COMPANY, SHAMOKIN, PA.

Member Federal Reserve System

МАСТКОВИЙ СТАН З ДНЕМ 31-го МАЯ 1922 Р.

АКТИВА:

Позичка	\$ 853,056.92
Бонди	1,000,349.01
Банковий дім	103,600.00
Умебльованне	11,915.26
Готівки під рукою і в резерві	299,235.65
Разом	\$2,268,156.84

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:

Капітал	\$ 125,000.00
Надвижна	125,000.00
Нерозділені зиски	137,147.12
Дивіденди платні	113,000.00
Депозити	1,768,009.72
Разом	\$2,268,156.84

УРЯДНИКИ БАНКУ:

F. P. LLEWELLYN, Pres.,

W. U. JURY, Vice Pres.,

JOHN L. SHEEF, Treasurer.

ПИЙТЕ ЗАВСІГДИ

ШАМОКІНСЬКЕ ПИВО

ЛІПШОГО НІГДЕ НЕ ВИРО-
БЛЯЮТЬ, ЯК У

FURMAN - SCHMIDT

(власителі бровару)

SHAMOKIN, PA.

Phone Howard 892-J

L. KACZOR

REAL ESTATE INSURANCE

NOTARY PUBLIC WITH SEAL

879 CLINTON ST., BUFFALO, N.Y.

„ВЕРХОВИНА“

сольова пісня з акомпаніаментом
фортепяна.

Уложив і видав МИХ. ЗАЗУЛЯК.

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ.

Замовлення слати на адресу:

“SVOBODA”,

83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ДРУКАРНЯ

У. Н. СОЮЗА „СВОБОДА“

виконує старанно, дешево і на час всякі друкарські роботи як: Статути, програми і тікети на концерти, представлення, пікніки і бали, як також коверти і листові папери для Братств, Товариств і Сестрицтв.

Проситься всі відділи У Н. Союза удаватися зі всякими замовленнями до своєї власної друкарні на адресу:

„SVOBODA“,

83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.

NATIONAL GREEK LINE

НАЦІОНАЛЬНА ГРЕЦЬКА ЛІНІЯ

— КУРСУЄ МЕЖИ —

О Д Д Е С О Ю

і другими пристанями та

Н Ю Й О Р К О М

і назад

РЕГУЛЯРНО ЩО ДВА ТИЖНІ

НАШІ ПАРОПЛАВИ:

„KING ALEKSANDER”
„CONSTANTINOPLE”
„MEGALI HELLAS”
„THEMISTOCLES”

Трета кляса має каюти з 2, 4 і 6 місцями

Всі вигоди, повний комфорт, знаменита обслуга і добра кухня.

Просимо
звертатись
до наших агентів
або до:

N. GALANOS & CO.

**20 Pearl Street,
NEW YORK, N. Y.**

The National Bank OF SHAMOKIN, PENNA.

ОДИН З НАЙБІЛЬШИХ БАНКІВ
В НОРТУМБЕРЛЕНД ПОВІТІ.

A. D. ROBERTSON, Pres., EDWARD BRENNAN, Vice Pres.,
GEO. C. GRAEBER, Cashier, FRANK A. GABLE, Ass't Cashier,
CON R. GRAEBER, Ass't Cashier.

А К Т И В А :

КАПІТАЛ	. \$ 100,000,00
НАДВИШКА І НЕРОЗДІЛЕНІ ЗИСКИ	580,000.00
СТАН ЧИННИЙ	4,800,000,00
ДЕПОЗИТИ ПОНАД	4,000,000,00

ПЛАТИТЬ 3% ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

ВЛОЖЕНИЙ В СІМ БАНКУ ГРИШ Є ПЕВНИЙ.

Farmers' Bank of Egypt Egypt, Pennsylvania

J. EDWIN S. MINNER, President,
HARRY P. GRAMMES, Vice-Pres., PRESTON W. SMITH, Cashier.

Капітал \$60.000.00

НАДВИШКА І НЕРОЗДІЛЕНІ ЗИСКИ

\$25 000.00

ПЕРЕСИЛКА ГРОШИЙ ДО ВСІХ ЧАСТИЙ СВІТА.

ПЛАТИМО ПРОЦЕНТ ВІД ЧАСОВИХ ДЕПОЗИТІВ.

ПРОСИМО О ПОПЕРТЄ.

ПАНОВЕ СЕКРЕТАРІ ! УРЯДНИКИ ТОВАРИСТВ І БРАТСТВ!

ВАМ ВІДОМО, ЩО НАША ФІРМА ВИРОБЛЯЄ ВСЯКІ РІЧІ БЕЗ ЯКИХ ВАШІ БРАТСТВА ЧИ ТОВАРИСТВА НЕ МОЖУТЬ ОБІЙТИСЬ.

КОЛИ ВАШЕ БРАТСТВО ЧИ ТОВАРИСТВО ПОТРЕБУЄ НАРОДНОГО АБО АМЕРИКАНСЬКОГО ПРАПОРА, ЦЕРКОВНИХ ХОРУГОВ, ЛЕНТ, ВІДЗНАК, ШАПОК АБО ИНШИХ РІЧЕЙ, ТО ЗВЕРНІТЬСЯ ДО НАС З ЗАМОВЛЕННЯМ.

МИ Є САМІ ФАБРИКАНТАМИ І ТОМУ У НАС ДІСТАНЕТЕ ДОБРУ РОБОТУ, А МАТЕРІЯЛ ЛІПШИЙ І В ДЕШЕВШІЙ ЦІНІ ЯК ДЕИНДЕ.

ЦІНИ НАШИХ ПРАПОРІВ:
АМЕРИКАНСЬКИЙ ПРАПОР

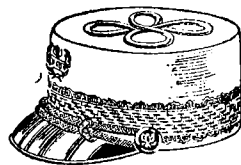
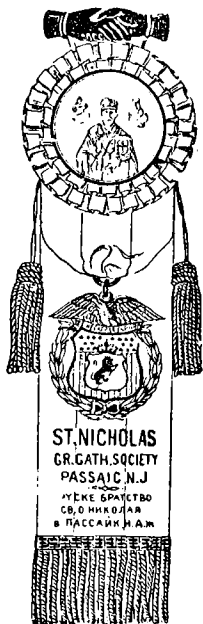
2x3 стій	3x5 стій	4x6 стій	5x7 стій
\$2.50	\$4.00	\$5.00	\$7.00

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАПОР З ГЕРБОМ НА ОБІ СТОРОНИ

2x3 стій	3x5 стій	4x6 стій	5x7 стій
\$3.25	\$6.00	\$7.00	\$10.00

Кожде Товариство чи Братство потребує все до публичних виступів, як паради, пікніки і проголки, виступити з своїми прапорами, відзнаками і лентами та в шапках. — Просимо щиро всіх Українців удаватися до нас з повним довірем, бо ми ручимо за тревалість і красу замовлених у нас річей. Ми уділимо Вам всяких інформацій і вишлемо Вам сейчас наш катальог з візрцями і подамо Вам докладну ціну. Не відкладайте але пишть на адресу:

EAGLE REGALIA COMPANY
115 Nassau Street New York, N. Y.

УКРАЇНСЬКА ІНФОРМАЦІЙНА КАНЦЕЛЯРІЯ

котра для вигоди приїжджаючих пасажирів до Нью Йорку ідучих до краю і з краю міститься в одинокім УКРАЇНСЬКИМ ІМІГРАЦІЙНИМ ДОМІ І

ЯК ОФІЦІАЛЬНЕ ЗАСТУПНИЦТВО ВСІХ КОРАБЕЛЬНИХ ЛІНІЙ;

СПРОВАДЖУЄ когонебудь з родини зі старого краю,

ПОЛАГОДЖУЄ старокраєві справи та виробляє нотаріальні документи як контракти купна і продажі, повновласти, тестаменти, цесії, афидевити і т. и.

ДОРУЧАЄ гроші в старім краю в долярах,

ВИРОБЛЯЄ аплікації на паспорти безплатно і готові паспорти доручає в протягу 2 до 3 днів;

КОЛЕКТУЄ спадки в старім краю, також належитість за роботу по компаніях і депозити з різних банків в Америці.

УДІЛЯЄ всіх інформацій радо і безплатно, длятого маючи подібну справу голосіться особисто або писемно до

ВАСИЛЯ ЗАГАЄВИЧА

кваліфікованого урядника консульрного на його адресу або:

TRAVELERS TRANSFER COMPANY

470 W. 23rd STREET, NEW YORK CITY

corner 10th Avenue

Tel. Chelsea 0808.

ВАСИЛЬ ЗАГАЄВИЧ, управитель.

ЗЕМЛЯКИ!

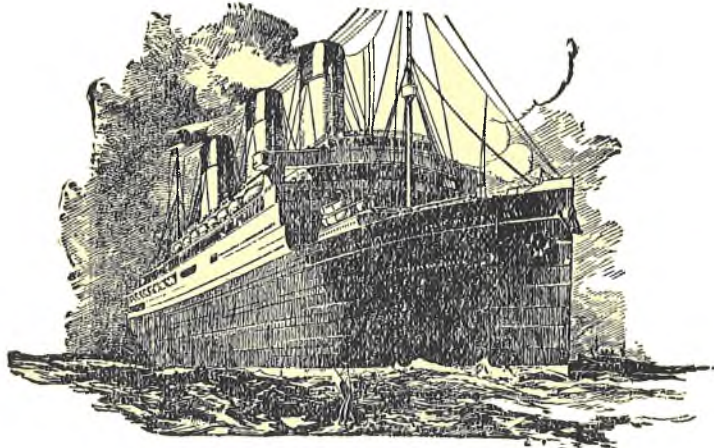
Заки віднесетесь зі своїми якими небудь справами до фірм, котрі звуть себе Українцями тільки для того, що нібито родились на Україні, або до таких, що заботою обіцяють — не забувайте порадитись устно або письменно від років Вам званої правдивої української канцелярії, котра міститься у власнім будинку і котра:

1) Виробляє і потверджує всілякі документи як для Америки так і для всіх інших держав в Європі, то є контракти купна та продажи, скрипти довжні, повновласти і т. д.

2) Виробляє пашпорти до краю.

3) Продає шифкарти до краю на ріжні кораблі які відходять з Філадельфії і з Нью Йорку.

4) Посилає шифкарти до краю разом з потрібними документами до їзди тим, що мають їхати до Америки т. є: зізнаннями посылаючих шифкарти (афідевітс), Просьбами до староств в Галичині, і Просьбами до Американських — а в потребі і до інших конзулів в ціли завізовання отриманих в Староствах Пашпортів і пр.

5) Пересилає гроші до старого краю під гваранцією 18 міліонів долярів в долярах американських і марках — як філія Американ Експрес Компані.

6) Продає і купує дома і ґрунта як в Америці так і в старім краю

7) Занимаєсь вишукуваннем і стяганнем спадків в кожній державі.

8) Асекурує дома і меблі від огню.

ІНФОРМАЦІЯ ВСЯКОГО РОДА БЕЗПЛАТНІ.

T. J. HRYCEY & CO.,
329 S. 4th St., Philadelphia, Pa.

Notary Public—European Law and Information Office—
Real Estate—Steamship Tickets.
Telephone Bell Lombard 25-93

Канцелярія отворена кожного дня від 9 години рано до 9 вечером,
в неділі від 2 до 6 вечер.

HENRY J. SCHNITZER STATE BANK

141 WASHINGTON STREET
NEW YORK, N. Y.

ДІМ БАНКОВИЙ

під сталою контролею уряду стейту Нью Йорк.

ПЕРЕСИЛКА ГРОШИЙ

== скоро, тано і безпечно. ==

ПРОДАЖ ШИФКАРТ

на всі лінії після вибору по строго
компанічних цінах.

СПРОВАДЖУЄМО З КРАЮ

кревних до Америки.

ПОРАДА

Полагоджуємо всілякі краєві
справи.

ДЕШЕВІСТЬ і ТОЧНІСТЬ НАША
відзначається чемністю і старим
досвідом.